

II. VYDÁNÍ.

KAFKŮV

ILLUSTROVANÝ
PRŮVODCE
PO
ČECHÁCH.

5.

OKOLÍ PRAŽSKÉ

TISKEM A NÁKLADEM
Dra ED. GRÉGRA a SYNA v PRAZE

DÍL V.

1477
Cena Kč 18.—.

V.

OKOLÍ PRAHY.

NAPSAL

JOSEF KAFKA,

em. ředitel I. geol. odd. Národního Musea.

II. VYDÁNÍ.

S mapkami, plány a vyobrazeními.

V PRAZE 1923.

NÁKLADEM A TISKEM DR. EDVARDA GRÉGRA A SYNA.

PŘEDMLUVA.

Okolí Prahy vyznamenává se takovou rozmanitostí poměrů přírodních, takovým v té příčině bohatstvím zjevů význačných i vzácných, a neméně i tolikerými památníky historickými, že věru málo jest hlavních měst ve střední Evropě, která by se Praze po této stránce mohla vyrovnati.

Pro každého Čechoslovana jest proto nejen Praha jako středisko, jako srdce českého života dob minulých i přítomných, nýbrž i její okolí důležitým předmětem poznání.

K poznání vlasti, jež je především nezbytností a povinností všech upřímných Čechů, okolí Prahy poskytuje příležitost velice vzácnou, které dosud pohříchu málo se používalo.

Vzdálenější venkov obmezuje se zpravidla na Prahu — město samo a věnuje okolí velmi málo pozornosti, Pražané sami pak po většině vycházejí do okolí jen za příčinou osvětlení, ostatního jen poměrně málo zevrubně si všímajíce.

Nicméně nelze upírat, že se v té příčině jeví snaha po nápravě. Některé školy a ústavy venkovské učinily již mnohoslibný počátek, že počaly úspěšné výlety podnikati nejen do Prahy, nýbrž i do jejího okolí; na druhé straně samy pak školní úřady nakázaly pravidelné výlety mládeže, které se tak velmi vítaná příležitost ku poznání kraje, jeho památek, zajímavostí i zvláštností otvírá.

Pohříchu komunikační poměry nejsou zvlášť příznivé. Praha nemá jako jiná velká města levných a hojných obvodových vlaků (na př. do vzdálenosti asi 50 km), kterých by i obyvatelstvo v tomto obvodu bydlící a denně do města dojíždějící potřebovalo. Spojení je celkem nedostatečné a drahé..

Jinak jsou po ruce k návštěvě okolí pražského mnohé pomůcky v posledních letech rozhojnené, většinou však jednostranné nebo neúplné; proto vynasnažují se v přítomné knížce podati přehled všeho, čeho užití lze i snést ve stručné formě data ze všech oborů, abych zjednal dle možnosti úplný, přehledný obraz okolí pražského. Za laskavou spolupráci děkuji p. Dr. Kolihovi a Dr. Schustlerovi.

Spisovatel.

chovic nebo Benešova; pěší trať přes Kostelec n. Č. L., *Zásmuky, Bečvary na Kut. Horu* a odtud dráhou ke *Kolínu* obvod uzavírá. Jedna část obvodu toho mezi Berounem a Radotínem zabíhá do oddílu »*Brdy*«, druhá část mezi Davlí, Čerčany a Mnichovicemi do oddílu *Posázaví*, třetí mezi Chotětovem, Mělníkem, Kralupy, Velvary, Zlonicemi a Louny do *Středohoří*.

Vymezený obvod okolí pražského ve příčině *povahy geologické* vykazuje s výjimkou útvaru jurského (tento v Čechách jest vůbec nepatrně zastoupen) téměř všechny ostatní útvary kůry zemské, v Čechách vyvinuté.

Algonklum, složené ze břidlic (fylitů), prostoupených tu porfýry, onde diabasy; skládá hlavně Povltaví od Zbraslavi k Štěhovicům, Posázaví od Davle k Čerčanům. (Část středoč. žulové vysočiny, v okolí Mnichovic je stáří mnohem menšího, pochází z doby na rozhraní útvaru devonského a kamenohellého). Také na severu Prahy u Troje, Dáblic, od Podbaby k Libšicům, částečně do Šárky vystupují na den algonkické břidlice a ještě dále na západ vynikají opět u Unhoště a v Křivoklátsku. V nich vyskytují se u Jílového, Nov. Knína a p. zlatonosné horniny, lámou se žuly a vápence. Buližníkové skály v Šárce a na Ladví sem také patří.

Kambrium, jak nazývají se první vrstvy, v nichž zkameněliny se vyskytují (Barrande označil vrstvy ty jako stupeň C silurského útvaru), zasahuje do okolí pražského od Příbrami, kde leží v něm proslulá rudní lože.

Útvar silurský, představující vrstvy břidlic, křemenců a vápenců z vod mořských usazených, tvoří vlastní podklad Prahy a jejího okolí na jihu až k naznačeným hranicím algonkickým, na východ a sever k náplavům diluviálním a usazeninám křídovým a prostírající se v širokém pásmu k jihoz. ve směru hřebentů Brdských až k Plzni.

Rozeznáváme tu řadu poloh a stupňů (dle Barranda).

Souvrství spodní čili pásmo brdské, složené z břidlic, drob a křemenců, zahrnuje tyto stupně:

Dd₁ = Vrstvy Rokycanské o třech stupních:

Dd_{1a} = droby krušnohorské, zelenavé pískovce se zkamenělým druhem *Obolus Feistmanteli* (na Krušné Hoře);

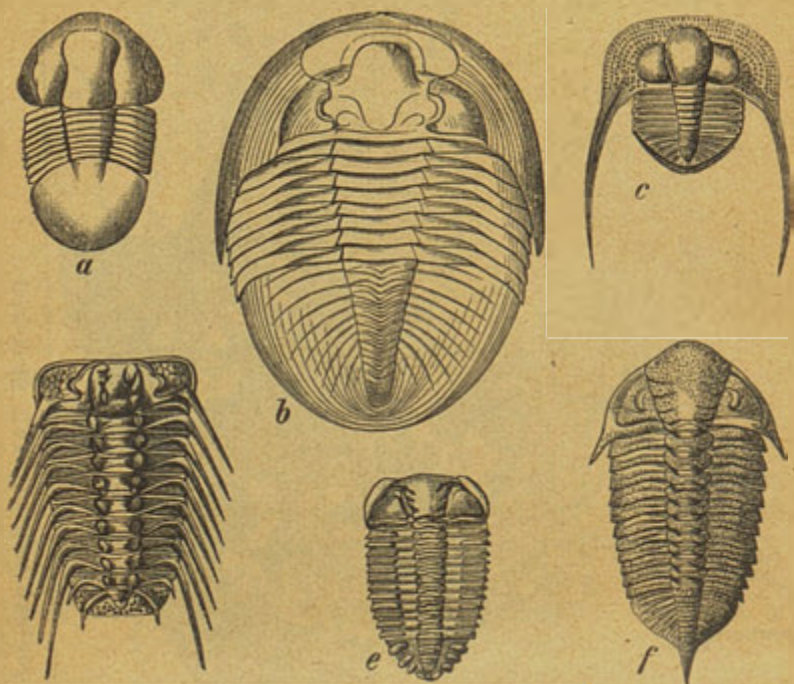
Dd_{1β} = vrstvy komárovské, břidlice s diabasy a ložemi železných rud (v okolí pražském jen v Šárce a u Nov. Jáchymova).

Dd_{1γ} = břidlice osecké (hnědé) a *kváňské* (černé) s tvrdými peckami (Šárka, Ouvaly), v nichž často zkameněliny trilobitů a j. se vyskytují. Břidlice ty nalézáme v okolí Šárky, v Troji, na hřbetu Žižkovském, mezi Kundraticemi a Hostivaří a u Nov. Jáchymova. U Tro-

je a za Bruskou štípají se v roubíkové štěpiny a říká se jim tu břidlice roubíková.
Dd₂ = Vrstvy drabovské; křemence, které tvoří mohutný hřbet Brdský, jehož výběžkem v okolí Prahy jest Žižkov a výšina na Židovských Pecích; druhý ostrý hřbet křemencový

Ukázka zkamenělin silurských. a) *Illaeus Salteri* (lopatač) ze Záhořanských vrstev Dd₄, b) *Asaphus nobilis*, obr. mezi trilobity z těchže vrstev u Berouna, c) *Trinucleus ornatus* z břidlic Vinických u Berouna (Dd₃), d) *Acidaspis Buchi* (metlák), jenž se vyskytuje ve všech vrstvách silurských, e) *Placoparia Zippei* z kuliček Rokycanských, f) *Dalmanites socialis* (veselák) z drabovských křemenců u Berouna.

tvoří Děd s rozhlednou u Berouna. Zkameněliny na Ostrém u Berouna bývají hojné, jinde vzácné: na Židovských Pecích hojně rourek červů (*Scolithus*). Z křemence toho robí se dlažice (řevnický kámen).

Dd₃ = vrstvy trubínské, černé břidlice dobře vyvinuté za obvodem okolí pražského u Trubína (Beroun). vyskytují se také na Proseku, kde v nich hloubeny byly štoly v domněni, že jest to »mladé« uhlí. Význačný trilobit »*Trinucleus ornatus*«, v nich se vyskytující, mohl každého o omylu přesvědčiti.

Dd₄ = Vrstvy záhořanské, břidlice hnědé, v okolí pražském moeně vyvinuté; tvoří Letnou a celý široký pruh ve směru

jejím na jedné straně k Troji, na druhé přes Dejvice a Veselavín k vápencové vysočině, pod níž zapadají, aby se zas u Berouna (Záhořany) objevily; druhý takový pruh těchto břidel vystupuje na jihu, tvoří tu podklad Vyšehradu, odkud se táhne k Sv. k Hrdlořežům a k JZ. přes

Zkameněliny devonu z pásma liteňského. a) *Orthoceras* z Chuchle, b) Plž *Capulus* z Lochkova, c) Škeble *Cardiola* z Dvorců, d) Lilijice *Sciphocrinus* z Karlštejna, e) Hlavonožec (růžek) *Cyrtoceras* z Lochkova, f) *Ascoceras* (hlavonožec vzácnější) z Kosoře, g) Lasturka *Terebratula* z Dl. Hory, h) Polyp *Graptolites*, i) *spiralis* a j) *turriculatus* z graptolit. břidel u Berouna, k) Hlavonožec *Nautilus* z Lochkova, l) Vejcovitý hlavonožec *Gomphoceras* (vajíčko) z Lochkova, m) Lasturka *Leptaena* od Sv. Jana pod Skalou, n) Lasturka *Atrypa* z vápenců koněpruských, o) *Polygraptolites priodon* z Vyskočilk.

Stodůlky a Jinočany k Nučicím a přes Loděnice k Berounu. Třetí pruh ještě jižnější táhne se v stejném směru od Modřan k SV. k Hostivěři a k JZ. k Dobřichovicím a Všenorům. Bývá v nich někde dost zkamenělých (velcí trilobiti z rodu *Acidaspis*, hojně cistidey a p.). U Nuče velká lože železné rudy *chamoisitu*, jenž se tu těží a praží.

Dd₅ = Vrstvy královské o dvou stupních:

Dd₅ a = břidlice měkké hlinité, tvořící v okolí našem mohutné pásmo mezi oběma jižními pruhy břidel záhořan.

ských od Štěrbohol v JZ. směru přes Krč. Hodkovičky, k Radotínu s rozvětvením přes Podol a Radlice k Jinonicům, Řeporyjím a ve směru tom až k Berounu.

Dd₅ β jsou pak křemence, t. zv. *kosovské*, význačné u Prahy na Bohdalcích a pojmenované tak dle Kosova u Berouna. Jsou téměř bez zkamenělin.

V tomto spodním souvrství jako zjevy pamětihodné vyskytují se:

a) *Kolonie*, t. j. shluky mladších vápenců neb břidlic graptolitových, vklíněné tektonickými poruchami do uloženin starších, nalezené na př. v Brusce u Prahy (kolonie Zippeova), u Hodkoviček, Vel. Chuchle, Motol a j. O vysvětlení zjevu toho veden dlouhý spor, jenž byl a jest dosud příčinou častých návštěv cizinců v našem siluru.

Souvrství svrchní, jež spočívá nad uvedenými břidlicemi a křemenci, skládá se ponejvíce z vápenců, řidčeji z břidlic. Skládá se ze 3 stupňů:

E = Vrstvy liteňské o dvou oddílech:

Ee₁ graptolitové břidlice chuchelské, černé břidly s význačnými keříčky polypů; proslulé naleziště Vyskočilka u Prahy, kde táhne se jeden jejich pruh podle břidlic kralodvorských; druhý pruh od Zlíchova přes Řeporyje k JZ.

Ee₂ vápence budňanské, také *hlavonožcovými* (pro velké množství hlavonožců, hlavně orthocerů v nich se vyskytujících) zvané a živičné (při roztlučení zápach po petroleji vydávají).

Ff₁ vápence lochkovské, tmavošedé až černé (černé mramory), proslulé svým zohybáním u Zlíchova (kde umístěna na nich pamětní deska Barrandova), Karlštejna a j.

F = Útvar devonský.

Ff₂ vápence měňanské a koněpruské, bílé a červené s ohromným někdy množstvím zkamenělin. Bílé poskytují výborné saturační vápno; červené (Slivenec) jako mramory se zpracují.

G = Vrstvy bránické o třech oddílech:

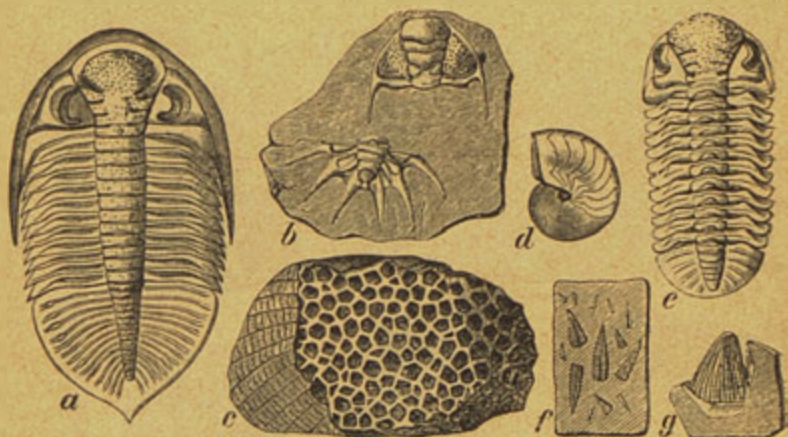
Gg₁ vápence bránické, šedé, peckovité (Bránické skály, údolí Svatoprokopské a j.), se shluky rohovcovitého pazourku, Zkameněliny (trilobiti, orthocery a j.) hojné. U Zlíchova na Švagerce velký korálový útes (*Favosites bohemicus*).

Gg₂ = břidlice dalejské, zvané také *tentakulitové* podle hojných drobnoukých ploutvonožců (tentakulitů), v nich se vyskytujících (nad Hlubočepy u posl. domků a p.).

Gg₃ = vápence hlubočepské, šedé a žlutavé peckovité, jež tvoří vrcholy mohutných vápencových skal hlubočepských.

Všechny uvedené vápence a břidlice vrstev E, F a G, tvoří vápencovou vysočinu, táhnoucí se od Prahy u Zlíchova, Děvína, Hlubočep a Bránika ve směru JZ. ke Karlštejnu, Berounu, Tetínu, Měňanům, Litni a Koněprusům.

Nad těmito vápenci pak spočívají břidlice a křemence:
H = Vrstvy srbské a hostinské (v zářezu dráhy u Hlubočep, u Srbska, Hostína a j.), v nichž kromě zkamenělin trilobitů a hlavonožců vyskytují se také první stopy života rostlinného, nejspíše otisky chaluh mořských.

Ukázka zkamenělin devonských. (Z „Malé Geologie“ dr. Ant. Friče.) *a*) Trilobit *Dalmanites Hausmanni* z Dvorce. *b*) Hlava a ocas trilobita *Cheirurus Sternbergi* ze Svagerky (G₁). *c*) Korál *Favosites bohemicus* ze Svagerky u Zlíchova (G₁). *d*) Hlavonožec *Goniatites* z hlubočepských vápenců (G₃) u Zlíchova. *e*) Trilobit *Phacops Sternbergi* z Bránické Skály (G₁). *f*) Ploutvonožci *Tentaculites* a *Styliola* z tentakulitových břidelic (2) u Hlubočep, *g*) Čísnatý korál *Petraia* z Hlubočep (G₂).

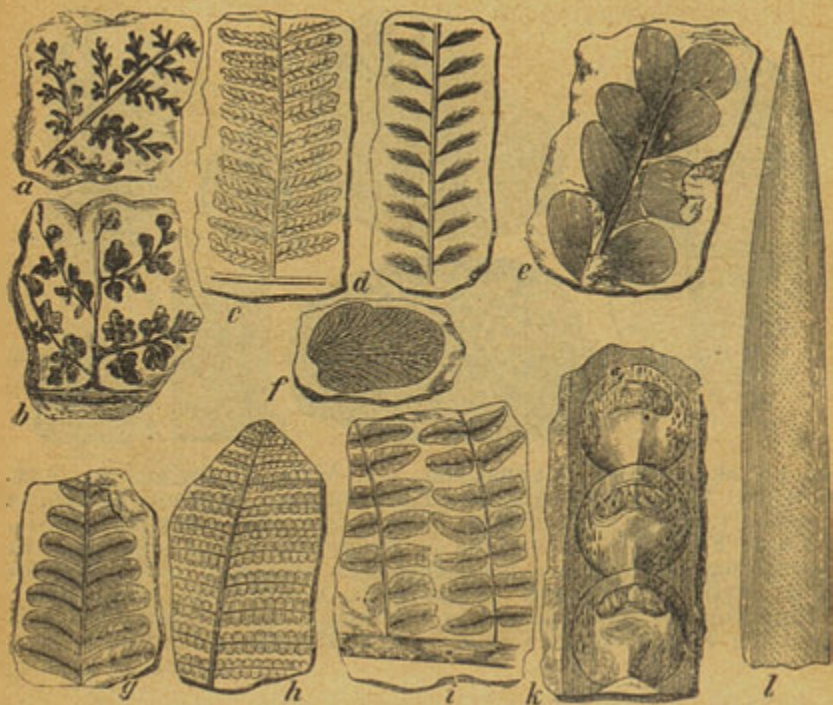
V těchto kambrických, silurských a devonských vrstvách vyskytují se i vyvřelé horniny, hlavně porfýry (červené) a diabasy (zelenavé, t. zv. žabák), u sv. Jana také melafýrový čedič, z rud v kambriu stříbrné (Příbram) a železné (Mníšek, Ouvaly), v siluru hlavně železné (Nučice, Dobříč u Tachlovic, Krušná Hora a Nov. Jáchymov). — Na jihu v massivu žulovém, po případě v algonkiu vyskytují se dva malé zajímavé ostrovy silurské: Tehovsko-Všestarský (s t. zv. břidlicí pseudochiastholitovou) a Zvánicko-Voděradský.

Útvar kamenouhelný má nejproslulejší lože své v pánvi kladenské a slánsko-rakovnické, vykazuje však v okolí Prahy i menší zajímavá lože jako na př. u Strádonic a Mal. Přílepu u Berouna a j. Honosí se velkým množstvím otisků *přesliček*, *kapradin*, *plavuní* a pod. rostlin, jež i na haldách v okolí dohlá na Kladně, na Slánsku a j. sbíratí lze. Hůrka v Kralupech

(zmizelá) a některé doly u Rakovníka (Moravia) prosluly nálezy šcorpionů, pavouků a j. členovců.

Útvar permský, dílem arkosami (Žehrovák ze Slánska), dílem lupky, vápenci, pískovci a slepenci červeně zbarvenými

Útvar kamenouhelný svrchní čili pásmo uhlonosné.

Otisky rostlin, které přispívaly ku tvoření kamenného uhlí.

Kaprადiny: a) *Sphenopteris elegans*. Z Břas. b) *Sphenopteris obtusiloba*. Z Břas. c) *Sphenopteris coralloides*. Ze Strádonic u Berouna. d) *Asplenites elegans*. Ze Strádonic u Berouna. e) *Nöggerathia foliosa*. Jednoděložná rostlina z Rakovníka. Kaprადiny: f) *Cyclopteris auriculata*. Z Radnic. g) *Alethopteris Serlii* z Kvílic u Slaného. h) *Cyatheites arborescens*. Od Slaného. i) *Neuropteris gigantea*. Z Radnic. k) Kus kmenu kaprადiny s třemi velkými jizvami, na nichž se vějíře listů upevňovaly. Z Radnic. l) *Cordaites borassifolius*. List palmovitého stromu. Z Radnic.

význačný, vyvinut je na Českobrodsku, velmi zajímavě pak na Slánsku a Rakovnicku, kde jest původem proslulých půd chmelových. Útvar permský hlavně u Kounova na Rakovnicku vyznamenává se množstvím znamenitých zbytků ryb

Zkameněliny a otisky útvaru křídového. a—i z Bílé Hory u Prahy: a) Plž *Pleurotomaria*. b) Rak *Enoplocyrtia* Leachii. c) Hlavonožec *Nautilus*. d) Hlavonožec *Ammonites* Woolgari. e) Zub ještěra *Polyptychodon interruptus*. f) Rybí trus č. koprolit. g) Škeble *Inoceramus labiatus*. h) Škeble *Lima elongata*. i) Obratel žraloka. Ze sladkovodních usazenin u Vyšerovic: k) *Eucalyptus* Geinitzi. l) *Ceratostrobos echinatus*. (Z »Malé Geologie« dr. Ant. Friče.)

dvojdyšných, žraloků ostnatých atp., ještěrů rozmanitých atd., na jiných místech pak, jmenovitě na Slánsku nalézají se v jeho lupečích hojně otisků rostlinných.

Útvar křídový, tu v podobě sladkovodních jílů s otisky rostlinnými (Chuchle, Vyšerovice u Ouval), tu zas v podobě pískovců a opuk s hojnými zkamenělinami zvířat moř-

ských, přiléhá na *Bílé Hoře*, Proseku a j. k samé Praze, od níž na sev. a vých. daleko až ke Krkonošům, Horám Jizerským a Orlickým se rozprostírá.

Útvar křídový skládá se z několika různých vrstevních stupňů:

1. stupeň. *Vrstvy Perucké* sladkovodní usazeniny, složené z pískovců (u Peruce, Nehvizd) z jílu a lupků. Jíly ty na př. u Chuchle, Vyšerovic, Lobče a j. četné otisky rostlin cykasovitých, nahosemenných, eucalyptů a p. obsahují. Také v pískovcích otisky a šišky jejich se vyskytují. Místy také vrstvička uhlí se objevuje.
2. stupeň. *Vrstvy Korycanské*, mořské usazeniny složené z pískovců a vápenců, někdy zelenavých (na Proseku) neb zelenými jíly (Hloupětín) proložených. Na některých místech (stropy jeskyně na Hostibejku, Lobkovice, Zlosejn, Kněživka, Radovesnice Kaňk atd.) velké množství mořských zkamenělin ukrývají.
3. stupeň. *Vrstvy Bělohorské*, mořské usazeniny ze slínů (Přerovský a Dřínovský kopec) pecek (Dřínov. koule) a opuk (Bělohor. čili Vehlovické opuky, stavební kámen pražský) s velkými škeblemi (Inoceramus), hlavonožci (Ammonites), rybami, ještěry a raky.
4. stupeň. *Vrstvy Malnické*, mořské usazeniny z pískovců zelenavých (malnický řasák), pecek (lounské koule) a opuk s hojnými zkamenělinami (Exogyrové lavice v pískovci a avellanové vrstvy u Malnic).
5. stupeň. *Vrstvy Jizerské*, složené z opuk a kvádrových pískovců, které tvoří malebné skály Kokořínské a pojizerské; dle povahy a zkamenělin rozeznávají se v nich Kokořínské kvádry, trigoniové a bryozové vrstvy.

Ostatní vrstvy křídové. 6. Teplické. 7. Březenské a 8. Chlomecké zaujímají vyšší a severnější i východnější polohy nežli jest okolí pražské.

Za to v SZ. výběžku okolí Pražského směrem k Žatci setkáváme se s

útvarem třetihorním v podobě sladkovodních vápenců u Tuchořic, tajících ohromné množství krásných ulit suchozemských i vodních měkkýšů, tu i tam zubů a kostí třetihorních ssaveců a plodů některých rostlin. (Viz Archiv pro přír. výzkum Čech. Sv. VII.)

Podobné vápence vyskytují se i u Kolozruk zbytky třet. útv. nalezeny i u Klinec (Žbraslav).

Mohutné nánosy diluválních hlín a písků přikrývají úbočí starších útvarů na jihu u Bohdalce, na vých. u Vysočan a Proseku, na sev. u Podbaby, Kralup, v Šárce atd. Nánosy podobné nalezeny také v některých jeskyních (sv. Prokopské, Turské Maštali u Berouna), slujích a trhlínách (sluj u Srbska) a pod.

V hlínách diluv. objevuje se množství kostí zvířecích, jež svědčí *mamutu, nosorožci, lvu, medvědu, divokému koni, sobu,*

losu, stepním svišťům, rosomáku, vlku, lumiku, polárnímu zajíci, step. frčkoví, stepním systům a mnohým jiným tvorům (Viz autor. práci v Arch. pro výzk. Čech, sv. VIII.).

Všechny doklady toho druhu sneseny jsou pohromadě ve sbírkách musea král. českého, jichž studium k tomu cíli navštěvovatelům okolí pražského vřele doporučujeme.

Ukázka nálezů z hlin diluviálních.

a) Stolička mamuta. b) Zub koňský. c) a d) Zuby nosorožce. e), f) Zbraně pazourkové stopy lidské práce, nalezené pohromadě s kostmi mamuta, soba a p. na př. v Lubné u Rakov.). (Z Malé Geologie dr. Ant. Friče.)

Kdož speciálně konati chtějí výl. geologické do okolí pražského, těm doporučujeme výhodnou příručnou knížku »Geologické výlety do okolí pražského« od Dr. F. Počty. (Rozebr. jen v knihovnách); jiný je chystán Dr. Matouškem.

Okolí pražské květenou svou z českých krajin jest nejbohatší a také bez odporu nejzajímavější. Míníme při tom okolí pražské bližší, na sev. ke Kralupům, k vých. po Ouvaly, k jv. k Říčánům, na jih k Štěchovicům, dál údolím berounským k Tetínu a k záp. ke Kladnu. V tom rozsahu okolí, jaký do spisku tohoto pojat byl, květena okolí ovšem ještě se znamenitě obohacuje, pozbývá však jednotného rázu, jaký převládá u Prahy na teplých silurských vápencích a přistupují elementy z formací vegetačních jiných, na př. je tu rázovitá vegetace tučných luk polabských, luk kyselých (Všetaty, Čelakovice, Hrabanov u Lysé), mokřady s květenou slanomilnou (v této zasluhují zmínky památné dvě rostliny:

Samolus Valerandi L. u Oužic a *Triglochin maritima* L. u Velvar (dnes zaoráním louky už vymizela) vedle jiných, v podobných polohách také v Poohří dolním rostoucích. Nebledíme-li k polabské části okolí pražského, scházejí v okolí bližším docela téměř rašelinná a bažinná luka, nepatrné zbytky formace té udržely se jenom na několika bodech na př. nad Motoly, u Běchovic, za Všenory. Také pravé elementy kyselek polabských ve bližším okolí pražském mizí. Není tam na př. charakteristických ostricových rostlin, jako na kyselkách, třeba u Všetat, kde jsou v tisících trsů *Schoenus ferrugineus* L. a *S. nigricanus* L.; také nevyskytují se z četných orchideí polabských u Prahy některé vůbec (*Orchis militaris* L., *O. incarnata* L.), dále velevzácná *Gymnadenia odoratissima* L., před 35 lety spisovatelem tohoto dílka objevená. Polabí charakterisují některé přesličky, u Neratovic je to *Equisetum Schleicheri* Milde, u Všetat *E. variegatum* L.; na záp. straně obv. našeho vyskytuje se jiný vzácný druh *E. maximum* Lam. jako typ lesů podhorních (nedaleko Libušina u Slaného.)

Teplé stráně silur. vápenců a příkré stěny povltavské hostí nejvybranější květenu teplomilnou. Strmé skály po obou stranách Vltavy mají slož. nerostné co nejrozmanitější, není tedy divu, že zvláště v roklinách bují vegetace jak rostlin jevnosnubných tak mechů. Tak počneme-li od jihu, u Štěchovic směrem k Davli na skalách vltavských v květnu překvapí pozorovatele spousty bíle kvetoucích trsů lomikamenu *Saxifraga decipiens* Ehrh., nádherně růžové trsy vonného hvozdíku *Dianthus caesius* Sm., na stráních četné keře mukyň *Pirus aria* Ehrh.) také již v plném květu, některé jestřábíky (*Hieracium Schmidtii* Tausch.) žlutkovými úbory zvětšují rozmanitost barev. Dále ku Praze, proti Zbraslavi příkré stráně tou dobou místy kryje huseník písečnatý (*Arabis arenosa*) a osivka zední (*Draba muralis* L.) Holé skály místy oplývají chumáčky mechů z rodů *Grimmia*, *Orthotrichum*, *Schistidium*, z holých trhlin ve skále nožem vyškrabeme tmavohnědé stélky lišejníka *Endopyrenium pusillum* Kbr. — Nejbohatší květenou oplývají v okolí pražském Sv. Jan, Karlštejn, údolí Radotínské, Sv. Prokop a Šárka. Také výlet botanický k Libšicům a ke Kralupům je vděčný, k vých. je krajina chudší, vynikají tu na př. luka u lesa za Běchovicemi některými zvláštnostmi (jako na př. *Thesium ebracteatum* Hayne) a kamenitá stráň u Hrdlořez (*Ranuncullus illyricus* L., ostatně nevděčná pastvina). Nad Kralupy na příkrém vršku u Mi-

Několik význačných rostlin teplomilných z okolí Pražského.
 1. Osivka *Draba muralis* od Zbraslavi. 2. Huseník úškatý *Arabis auriculata*. 3. Lomikamen *Saxifraga decipiens* (Sv. Jan).
 4. Lněnka *Thesium ebracteatum* od Běchovic. 5. Vitod *Polygala chamaebuxus* od Karlštejna. 6. Zlufucha *Thalictrum foetidum* od sv. Prokopa. 7. Včelník *Dracocephalum austriacum* od Karlštejna.

nie nalezneme v červnu několik pěkných motýlokvětých (*Astragalus exscapus* L.), na pískovcích u Zákolan některé interes. mechy se vyskytují (*Grimmia plagiopoda*). V rokli proti Nelahozevsi za Lobčím dokonce sídlí alpský mech *Mo-*

lendoa, který s několika jinými rostlinami (i jevnosnubnými jako je lněnka *Thesium alpinum* L. u Vraného, *Arnica montana* L. u Motol a Běchovic) ukazuje, že rostliny mnohé řídí se hlavně vhodným okolím, ve druhé řadě teprve kolmou rozlohou. — Sv. Prokop vyznačují z jevnosnubných kavily *Stipa Grafiana* Stev. a *St. Ioanis* Čel. „vousy svat. Ivana“) oman *Inula hirta* L., huseník *Arabis brassicaeformis* Waltr., jestřábníky (na př. *Hieracum graniticum* Schultz blíže k Butovicům), devaterník douškolistý *Helianthemum vineale* Pers.) a žlutucha smrdutá (*Thalictrum foetidum* L.) Daří se tam také dobře borovici *Pinus austriaca*, jež tvoří malý lesík před Klukovicemi, a v lese za host. Sv. prokopským na jedné skále prospívá před 50 lety sázený tam lomikamen *Saxifraga Hostii*, s četnými latnatými rosetkami. V radotinském údolí sběratele potěší na př. včelník *Dracophaelum austriacum* L., pryšec *Euphorbia angulata* Icq. a svižel *Galium verum* Scop. U Karlštejna a sv. Jana řada charakteristických rostlin vápnomilných a teplomilných dostupuje maxima vývoje; jmenujeme dlužno *Cypripedium calceolus*, *Orchis sambucina*, *Anacamptis pyramidalis*, *Adonis vernalis*, *Elymus europaeus*, *Juncus atratus*, *Coralliorrhiza innata*; *Veronica austriaca*, *praecox*, *Alsine setacea*, *Saxifraga aizoon*, *Orobanche coerulescens*, *bohemica*, *coerulea*, *Lithospermum purpureocoeruleum*, *Hypericum elegans*, *Lathyrus albus*. Z mečů v okolí Karlštejna uvádí prof. Velenovský několik znamenitostí (*Tortula obtusifolia*, *Phascum curvicolleum*). Naproti u Kody rozhojňuje tuto květenu hojný orlíček (*Aquilegia vulg.*). Také nejbližší části okolí pražského, ba sám obvod města Prahy hostí vybranou květenou. Památ, stanoviška jsou také zahrady: z. kláštera Strahovského, *Amaranthus silvestris*, z. Kinských (*Viola cyanea*), nade Trojou bývala na jednom místě skalnatém hojná složnokvětá rostlina *Xeranthemum annuum*, na mezích ke Strašnicům utlá rostlinka pryskyřníkovitá *Ceratocephalus orthoceras* D. C. Výletníkům po lodích paroplavební společnosti vltavské koncem dubna může býti nápadným, jak strmá skála vyšehradská odívá se zlatožlutým rouchem bohatě kvetoucí tařice skalní (*Alyssum saxatile* L.). U Bruské brány bývalo plno okoličnaté rostliny, vzácného kerblíku setého (*Cerfolium salivum* Bess.). Pod kostelíkem nedaleké Chuchle rozšířila se z Orientu sem zanesená mrkvi podobná rostlina *Caucalis orientalis* L., tamtéž v květnu spatříme na nedostupných strminách kosatec *Iris bohemica* Schmidt, na křovinatém svahu hojný jestřábník

Několik význačných rostlin z kyselých luk všetatských a slaných půd u Oužic. 1. Sášina *Schoenus ferrugineus*. 2. Pětiprstka *Gymnadenia odoratissima*. 3. Přeslička *Equisetum variegatum*. 4. Barička *Triglochin maritima*. 5. Solnička *Samolus Valerandi* od Oužic.

Hieracium echiioides Lumm. tou dobou již rozkvétá; z jiných tamních rostlin jmenovati lze ještě *Erysimum odoratum* a *Echinops sphaerocephalus* L.

Na severozápadu obv. našeho vysoce památné jest lesnaté údolí Bilichovské u Panenské Týnice. Tam vystupuje kýchavice černá (*Veratrum nigrum* L.) jako na vzdáleném, nejvíce k sz. pošnutém ostrůvku svého zeměpisného rozšíření; v ostatních českých a moravských končinách chybí docela. Doprovázejí zjev ten ještě další rostliny v Čechách vůbec řidké, *Thesium rostratum* M. a K. *Adenophora lilifolia* Bess., vedle vybrané květeny, jakou hostí též teplé opukové stráně lesnaté u Smečna (na př. *Coronilla vaginalis* Lamk., *Phyteuma orbiculare* L., *Polygala chamaebuxus* L.). Smečenské revíry přechovávají v hojnosti také krásný střevíčník *Cypripedium calceolus* L.)

K tomu obrazu bohaté květeny okolí našeho zbývá jen připojití přání, aby mladí i staří botanikové i laikové těch skvostů a ozdob šetřili. Netřeba vše vytrhávati s kořeny a vyhubiti tak naprosto.

S poměry tu vylíčenými souvisí i poměry hospodářské. Až na nepatrné výjimky setkáváme se v okolí pražském všude s půdami úrodnými, zvláště hlubokými na diluviálních nánosech v obvodu útvaru křídového, vých. a sev. od Prahy. (Česká komora obilná, neúrodn. kraje řepoplodné).

Teplé půdy vys. vápencové vděčí hospodáři hlavně k pšenici a ječmenu.

Vydatného zpracování a hnojení vyžadují těžké půdy silurské v Podbrdí, důkladných meliorací pak písečn. neb bažinaté půdy polabské.

Z minerálů, jak již podotčeno, vyskytuje se v okolí pražském zlato (Jílové, Nový Knín), ruda žel. (Nučice, Dobříč), uhlí kamenné (Kladno, Slaný, Kralupy, Votovice, Rakovník; Strádonice), stříbro (Kut. Hora, Příbram). Mnohá ložiska jsou ovšem dnes již opuštěna.

Poměry tyto jsou oporou rozvětveného průmyslu. Nalézáme v okolí pražském obrovské cukrovary a rafinerie, velké pivovary, lihovary, papírny i výrobu cellulosu, velkomlýny, rozsáhlé železárny a válcovny s rozvětvenou výrobou tovarů železných vůbec (dobře znám je na př. též řetěznický prům. v Liboci), rozvětvená výr. hosp. nár. a strojů, drátěných lan, strojů mlýnských a továrních vůbec, konstr. mostních atd., výr. zboží měděn., velké záv. na výr. vápna, cementu, cementových dlažic i šamot, výrobků a hliněného zboží s ohrom-

nými lomy vápencovými, velké záv. cihl., sklárny, záv. jirchářské, přádelny bavlny (Brodec n. Sáz.) čilou výr. košík. (Zbraslav, Mělník), výrobu zemitých barev (Horoušany u Úval) výr. strojených hnojiv (Kolín, Pečky), kysel sírové, spodia, mazadel, olejů, mýdel, dynamitu a všelikých jiných výrobků chemických a t. d.

Okolí pražské i povahou svého povrchu, vodstvem a lesy vyznamenává se velkou rozmanitostí.

Celé Polabí jest úplně rovinatá nížina svlažovaná mohutnou řekou a jejími přítoky, z nichž největší Vltava klesí si cestu úžinou algonkických skal od Podbaby ke Kralupům: druhý největší přítok Jizera u Toušeně do Labe se vlévá. Krajině dodávají vzácného půvabu i velké touně a zákruty starého řečiště labského, obklopené krásnými listnatými lesy, polohy písečnénaté kryjí šumné bory. Od Polabí k jihu kraj znenáhla se vlní směrem k Říčanům, za nimiž nabývá již nad Sázavou půvabu hornatého. Pohledy, jež se v těch místech oku s výšin naskytují, často upomínají na předhoří Pošumavská. Hornatou svou povahu podržuje pak okolí naše odtud i k západu přes Vltavu, do níž ústí tu dva mohutné přítoky Sázava a Berounka. Vysočina ta končí teprve v náhorní rovině, prostírající se severozápadně od Prahy v širším okolí Unhoště a Slaného a snižující se pak dále zase k Ohři; tu obklopuje Prahu v širším obv. žirný kraj obilný, řepový a chmelový, jenž většinou jen v prorvách dolinných půvabnější kryje zátiší. Rozvětvená síť potoků, ústících do naznačených pěti řek, v okolí pražském se stýkajících, vyznačuje zároveň soustavu údolí, většinou lesnatých, dílem i skalnatých a vzácnými půvaby krajinnými se honosících. Z nejzajímavějších připomínáme kromě údolí Sázavy, Berounky a Vltavy samé, údolí Mnichovky, Kamenice, potoka Záhořanského, Trnové, Kocáby (u Štěchovic), Praslavky (Všenory), Břežanky (Závist), Švarcavy (Černošice), Kačáku (Sv. Ivan), potoka Kundratického, Svatoprokopského, Ruzyňského (Šárka), Pšovky (Kokořín) atd. Pohříchu regulací, hrazením a údolními přehradami půvaby ty pozbývají svých přirozených krás.

Jakkoli bližší i širší okolí pražské vykazuje velké množství poloh holých, jež by s úspěchem mohly a měly býti zalesněny, nelze si stěžovati na nedostatek lesů. O krásných polabských lesích listnatých, jež na př. u Houšky (Brandýs nad L.—St. Boleslav), Obříství, Neratovic i jinde snadno jsou přístupny,

jsme se již zmínili. Méně půvabny a většinou jen v malých partiích rozptýleny jsou borové lesy a háje v písčitých rovinách polabských.

Údolí pittoreskních skal pískovcových u Mělníka (Kokořín) a Mšena vroubena jsou překrásnými porosty smíšenými. V náhorní rovině křídové jest lesů pořádku; vyskytují se jen v menších, však dekorativně velice půvabných partiích nehlubokých údolí příčných. Za to celý západ a jih okolí pražského dlužno nazvati krajem lesnatým, jemuž neschází ani hlubokých hvozdů křivoklátských a brdských, z Prahy snadno přístupných, a v němž i útvary kůry zemské, roviny i vrchy, potoky i řeky, porosty listnaté i jehličnaté v nesčetných proměnách se střídají.

I prameny minerálních a léčivých vod v okolí pražském se vyskytují; připomínáme jen znamenité železité lázně v Toušeni, siroželezité prameny v Houštee a Ostrově.

Jak rozvinuty jsou tyto poměry, tak rozvinuta i bohata jest zvířena okolí pražského.

Zoolog, rybář i nimrod nalézají tu všude hojnou kořist. Zoolog navštěvuje rád údolí lučinatá i výhřevné stráně, kde nalézá množství zajímavého hmyzu, měkkýšů a j. tvorů; neméně vydatnou kořist najde v tůních a starých řečištích Vltavy a Labe, rybáři nalézají se tu ve středisku, kde největší a nejrybnatější řeky se stýkají, nimrodi pak výbornou nalézají záchavu v polohách s hojně střídajícími se lesy, vodami, stráněmi i dolinami a žirnými zas polnostmi, mezi nimiž i velké obory a bažantnice remízy bažantů a koroptví (Kamenice) a p. se vyskytují.

Obyvatelstvo okolí pražského, jak tuto jest vymezeno, jest téměř výhradně české. Nejblíže za Mělníkem setkáváme se se smíšenou obcí v Liběchově a na SZ. obvodě od Kounova k Zatei dotýkáme se území hojněji Němci osídleného.

Nejzajímavější body v okolí Pražském.

Zkratky: *Rz.* Rozhledna. *Rs.* restaurace, *m* výška nad mořem. *V.* Vyhlička. *Ch.* Ochranná chýše.

A. Nejvyšší body a vyhlídky.

<p>Babka (560 <i>m</i>) u Řevnic. Vyhlička. Damíl, holý kopec (395 <i>m</i>) nad Berounem u Tetína. Pěkná V. Děd (492 <i>m</i>). Křemencový hřbet u Berouna. <i>Rz.</i> Přístup od Be-</p>	<p>rouna nebo Záhořan z Král. Dvora <i>Rs.</i> v Brdátkách. Dřínovský Kopec. V. krásná na stok Vltavy a Labe. <i>Geol.</i> zaj.</p>
---	---

- Homole** nad Vlt. u Vraného. **Hoblík** u Loun (*m*). Vyhl. Botan. lok. Vyhl.
- Hostibejk** u Kralup. Pískovce koryeanské s hojnými zkamenělinami. Arkosy V.
- Hradešín**. Starožitný kostel na vršku nad vsí u Ouval, V. (399 *m*) na Středohoří.
- Chlomek**, výl. místo s vyhl. u Mělníka, cíl hluchých pouť.
- Chlum** (520 *m*) u Čerčan. Přístup od Čerčan nebo od Senohrab přes Hlásku. V.
- Chlum** u Konopiště (503 *m*). Rz.
- Jan sv.** nad M. Chuchlí. Kostelík na vršku (267 *m*) s pěkn. vyhl.
- Kaňk** (352 *m*) u Kutné Hory nad městysem Kaňkem s pěkn. vyh. na Kut. Horu a okolí.
- Koukolová Hora** (470 *m*). Vyhl.
- Krušná Hora** (606 *m*). Přístup od Nové Huti neb Král. Dvora. Geol. zaj. V. zarůstá.
- Křivoklát**. Věž hradní s vyhl. na 4 strany (434 *m*). V. Bába, výběžek ke Mži s vyhl. pavil. (401 *m*).
- Ladví** (356 *m*) lesnatý kopec trigon. bod u Ďáblic. Přístup od Kobylis, Vysočan nebo od Libně. V.
- Loreta** u Pyšel (419 *m*). V.
- Matěj sv.** nad Šárkou (282 *m*). Pout. kostelík, pěkná V.
- Milá**, V. u Loun (509 *m*).
- Nedovéska**, skvělá příroz. rozhl. nad Dubským Švýcarskem u Liběchova.
- Ostrý** (492 *m*) u Berouna. Zaj. naleziště zkamenělin.
- Pět Dubů** (476 *m*), vyhl. u Rakovníka.
- Petrín** (2. patro Rz., 384 *m*). Rz. Přístup lanovou drahou z Újezda nebo po schodech z ulice. Také zahradou Kinských.
- Přílepská Skála** v Přílepech u Rakovníka (nejvyšší bod kraje 416 *m*), s proslulými lomy. V.
- Raná** u Loun (457 *m*). Vyhl.
- Rip** (459 *m*) u Roudnice. Nejjižnější výběžek Středohoří, k S. krásn. V. — Och. chýše.
- Skalka** (549 *m*). Rs. V. k Mníšku.
- Slánská Hora** (326 *m*). Přístup ze Slaného.
- Stříbrník** u Loun. Rz. (275 *m*).
- Tuchonín** (479 *m*) vrch s V. (lešení) nad Kačákem. Přístup od Úhoště, Zbečna neb Nové Huti.
- Viková** (519 *m*) vrch u Kamenice. Vyhl. pavil. Vstup do něho na požádání v najovně. Přístup od Stránčie přes Střín a Ladví. Rs. na Hvězdě v Olešnici neb v Ladví.
- Vrátecká Hora** a Mšena. Vyhl.
- Vysoká** (471 *m*) u Suchdola blíž Kutné Hory. Zříc. V.
- Zbán**, hřbet 2½ hod. od Rakovníka, nejbliže od stanice Krupě (5 *km*). (534 *m*) Kounova, s pěknou V. na Středohoří.

B. Místa lázeňská, letní sídla i místa přírodnicky a historicky i jinak zajímavá.

Lz. lázně, *Ls.* letní sídlo.

- Bakov** u Slaného, kde objevena vzácná sgraffita kláštera. Blízko Zlonice.
- Bečvary**. Pamětihodný zámek.
- Bezděkov** u Úhoště. *Ls.* nad Kačákem s blízkým Nouzovem a Kyšicemi.
- Boleslav St.**, starob. město s četnými památkami. Starob. zámek.
- Brandýs n. L.** (185 *m*), město v blízkém sousedství láz. míst Houšky, Toušeně a Ostrova. *Ls.*
- Bráník**. Stanice parolodí (pro pěší chodce na Krč, Kundraťce a p.). Výroba t. zv. pražského vápna. Proslulé naleziště zkamenělin.

- Břevnov**, starob. klášter a kostel stavby Dintzenhoferovy.
- Budňany** (280 m) pod Karlštej nem. Ls. 6 host.
- Byšice**, obec se zámek a cukr. na kyselkách (geol., bot.) vřetatských.
- Cibulka**. Zámeček s lesíkem, kdež za viaduktem dráhy nalézá se proslulé naleziště botanické.
- Citoliby**, městys u Loun. Zajímavé histor. archaeolog. chrám z r. 1717 s mnohými památkami a pamětihodný sloup Nejsv. Trojice.
- Čelakovice** (176 m). Ls. 50 min. drahou od Prahy blízko lz. místa Ostrova, Toušeně a Houštka. Koupaliště, písečné lázně na Labi.
- Černošice** (209 m). Ls. na čes. záp. dráze. Zast. Mnoho let. bytů, vily.
- Čtyřkoly**. Ls. v Posázaví. Správněji Věradý.
- Davle** (209 m). Stanice parolodi na Vltavě. Ls.
- Dobřichov**. Proslulé naleziště archaeologické. Zajímavý kostel s mnohými památkami.
- Dobřichovice**. (209 m). Ls. Byty letní v domech a vilách. Hot. u nádraží. Koupele v řece.
- Dolín** s got. kost., celému Slánsku dominujícím.
- Dolínka** u Vodolky, rod. Vítěz. Hála.
- Dřevíř**, loví hrádek v Nov. Huti, Staré tisy. Vyhł.
- Dubá Stará**, zříc. hradu nad Sázavou.
- Hláška**, zříc. hradu Zlenice nad Sázavou.
- Hleďsebe**, Ls. u Veltrus.
- Hlubočepy**, ves ve vápencích devonských s velkými lomy a vápencemi a mohutnými viadukty železničními. V letní hostince.
- Hodkovičky** viz Zátíší.
- Houska**, starob. zámek u Mšena.
- Hořín**, u Měln. Uměl. pam.
- Hospozín** s kostelem, schránou četných uměl. památek.
- Hostiň** se starým rom. kost. schránou bohatých památek arch.
- Houštka** (177 m). Železité, solné a jehličnaté lz. u Brandýsa n. L.
- Hrádec Levý**, kostelík sv. Klimenta, zal. r. 871 u Roztok.
- Hrádek Komorní** nad Sázavou u Kocerad.
- Hrádek Včelný**. Dvůr, hotel a pensionat nad Sázavou u Jilovéhoho.
- Hradenín**, ves u Plaňan se zajímavými zbytky staré tvrze.
- Hradešín**, ves se starožitným kostelem, od něhož je krásný rozhled (Ouvaly).
- Hradiště** viz Strádonice.
- Hradsko**, starodávné hradiště proti Kokořinu.
- Hudlice**, rod. Jos. Jungmanna.
- Huf Nová**. Ls. (230 m). Stan. tr. Beroun-Rakovník-Slun. lz.
- Hvězda** (u Líboce). Obora s le. tohrádkem, jehož půdorys, vnitřní rozdělení a výzdoba zaslужují pozornosti. Nyní obrazárna legií.
- Chotouň**. Rodiště sv. Prokopa s pamětihodným kostelem sv. Prokopa.
- Chuchle Malá a Velká**. Ls. Kostelík s pěkn. vyhl., zajímavé naleziště botanické. Tufy vápenné. Otisky rostlinné v jílech, silurské zkameněliny.
- Chvaltín** Dolní. Pěkný kostelík sv. Petra a Pavla.
- Jáchymov Nový**. Ls. (360 m). Přístup od Nové Huti.
- Sv. Jan pod Skalou**, býv. klášter benedikt. s got. kost. a jeskyní, pověstnou pobytem sv. Ivana, v malebné dolině na Kačáku. Výletní místo.
- Jenštejn**, zřícenina hradu. Přístup od Brandýsa n. L. nebo Měšic nebo Mstětic.
- Jevany**. Ls. v lesích černokosteckých.
- Jinčov**. Nepatr. zříc. lovího hrádku u Nov. Hutě.
- Kamenice**, tovární sídlo továr. Ringhoffra se zámek.
- Karlík**, ves u Dobřichovic se

- starým kostelem (zal. 1350) a se stopami hradu Karlika.
- Karlštejn**, hrad památný zal. 1348 Karlem IV., nyní restaurovaný s četnými památkami.
- Kazín**, domnělé hradiště hrádku Kazína u Černošic.
- Kladno**, středisko pánve kame-nouhelné, velké závody žele-zárské.
- Klecany**, působiště V. Beneše Třebízského (pomníky).
- Klucná**, pítvab. údolí v Křivokl. lesích.
- Kokořín**, rest., hrad v krásném pískovcovém údolí u Mělní-ka.
- Kolín**, Starobylé město s velký-mi závody průmyslovými.
- Komořany**, Pěkně položený zá-meček nad Vltavou pod Zbra-slaví, zajímavý vyjednáváním o mír r. 1742.
- Konopiště**, Zámek nyní maj. republ. Přístup vždy několika osobám po ohlášení za stanov. vstupné.
- Kostelec n. Č. L. Is.** v lesích černokostel.
- Kostelec Zbořený**, Zřícenina hradu nad Sázavou u Týnice n. S.
- Košátky** se starob. dobře za-chov. zámekem.
- Kouřim**, Město se zachovanými starými hradbami (z 13. stol.) Pamětihodný kostel sv. Ště-pána.
- Královce**, Ves u Uhřetěvsi se starou, dosud zachovalou tvr-zí a zajímavým kostelem sv. Markéty.
- Kralupy**, Křižovatka drah. Dva cukrovary a jiné továrny. Vrchol Hostibek s pěkn. vyhl.
- Kř. Dolní a Horní**, Is. a vý-letní místa Pražanů.
- Křečhoř**, Nový kostel se zdě-nými sediliemi ze 14. věku.
- Krušovice**, Ves se zámek Für-stenberským, v němž muzeum jest umístěno. Přístup od sta-nice Lužná-Liřany.
- Křivoklát** (240 m). Is. Hrad druhdy královský, ve zříce-ninách částečně restaurovaný.
- Kublov** rod. J. Leop. Zvonaře.
- Kundratice**, Is. se zříceninami Nov. Hradu. Výl. místo Pra-žanů.
- Květnice**, zříc. hradu hod. cestv od Úval.
- ány, Is.**, zámek a park s obo-rou rozsáhlým lesy, sídlo presidenta republiky. Neda-leko Stochov s pam. dubem prý z dob sv. Václava.
- Liběchov**, První národně smí-šená obec za Mělníkem. Is. Klácelka s výtvary V. Levé-ho. Výlet na Kokořín a Nedo-věsku.
- Libít** u Neratovic. Památný ko-stel, bohatá sbírka arch. pa-mátek.
- Liblice** se starob. zámekem a cukr. u Všetat.
- Liboc**, (328 m) Is. Dotazy zodp. obec, úřad.
- Libšice**, Is. Na druhém břehu »Dol.« letní sídlo zesnulého Julia Grégra. Zajímavá loka-lita botanická.
- Lipany**, Ves u Kouřimi s po-mníkem bitvy lipanské.
- Litěň**, pamět. druhdy středi-sko vlast. spolet. a privátní uměl. sbírky.
- Lobkovice**, kde pochován je Fr. Palacký.
- Loučeň**, Is. při rozs. lesích.
- Louny**, Starobylé město na ob-vodu okolí pražského. Rodiště Jar. Vrehlického. Východiště do Středohoří. Pamětihodná místa v okolí Slavětín. Cito-liby. Nový Hrad a j.
- Lštěn**, Is., nad Sáz. kde odpo-čívá dr. Ed. Grégr.
- Lužná-Liřany**, stanice buštěhr. dráhy s hotelem a pensiona-tem; vlnidné Is. při rozsá-hlých křivoklátských lesích.
- Mělník**, středisko vinařství, pa-mětih. zámek a jiné pam. hi-storické. Vinařství a košíkář-ství.
- Merkovka**, oblíb. výl. místo u Rakovníka a Lužné.
- Mlýn Hrušovský**, Hotel a pen-sionat. Is. u Senohrab.
- Mšec**, městys se starobylým

- zám., středobod vděčných vy-
cházek.
- Mšeno** u Mělníka. Ls. (353 m),
s lesnatým okolím a maleb-
nými skalami. (Mšenské
Švýcarsko.) Východiště na
Kokořin a Housku.
- Mukařov** (420 m). Ls. v lesích
u Kostece n. Č. L.
- Nebovidy**. Proslulé naleziště
zkamenělin korycauských
vrstev. Fara v bývalé tvrzi.
- Nelahozeves**. Starý zámek v re-
nesanč. slohu a starý got. ko-
stel. Rodiště skladat. dr. Fr.
Dvořáka.
- Neratovice**. Ls. (pro rekonva-
lescenty, 163 m). Na Labi.
Přístav. parolodi. Památná
kaple sv. Vojtěcha.
- Nížbor**, zámek druhdy Václava
I., v nyn. podobě z r. 1770.
Pěkná vyhl. Letní byty. Sta-
nice Nová Huť. Slun. lázně.
- Nové Strašceci**, stan. tratě bu-
štěhr. Museum se vzác. got.
monstr. Vděčné východisko.
- Nučice**, pamětih. dolovisko cha-
moisitu.
- Nymburk**, starob. město s čet-
nými památkami, zdýmadlem
a záv. průmyslovými.
- Obříství** na Labi, býv. sídlo
Spolopluka, Čecha, Zdirada
Poláka a j.
- Okoř**, zřícenina hradu, ještě
před stoletím obydleného. U
stanice Noutonic.
- Ostředek** u Benešova, rod. Sva-
topl. Čecha.
- Ostrov**. Siroželezitá lázně (200
m). Přístup od Brandýsa n
L. Mštic nebo Měšic.
- Pečky**. Průmyslové místo (tov.
na stroj. hnojivo, kys. siro-
von, raffinerie cukru).
- Peruc**. Ls. (355 m). Boženina
studánka. Dub. Oldřichův.
Vděčné východisko.
- Plaňany**. Pamětihodný kostel
Zvěstování P. Marie. Zajíma-
vé nálezy archaeologické, u-
ložené v Nár. Museu.
- Podbaba**. Výletní místo a Ls.
v ústí Šáreckého údolí k Vl-
tavě.
- Podkován**. Zde farářoval Karel
Vinařický a staří vlastenci se
scházeli.
- Poříčí n. S.** Ls. se starobylými
románskými kostely. Viz díl
Posázaví.
- Pozdeň** u Slaného, s novod.
kostelem, schránou četných
uměl. děl. Poslední, nedodě-
laný obraz J. V. Hellicha.
- Sv. Prokop**. Kostelík z r. 1711
nad údolím Dalejským, kde
láme se vápenez. Lámáním
odstraněna býv. jeskyně.
Proslulá lokalita botanická.
- Prosek**, obec nad Libní a Vy-
sočany se starobylým koste-
líkem a pěkn. vyhlídkou. Lo-
my opukové. Vodárna pro
Čakovice.
- Práhonice**, ves u Říčan s pěkným
rest. zámkem Sylvy
Taroney.
- Přeplatilov**, dvůr u Mělníka.
Chov pstruhů.
- Radim**. Zajímavý zámek z r.
1610.
- Radotín**. Ls. při údolí Kosoř-
ského potoka. Zajímavé pro-
fily geologické a bohatá na-
leziště botanická. Průmysl se
vznahá.
- Radovesnice**. Proslulé naleziště
zkamenělin korycauských, hla-
vně rudistů, Actaeonell a p.
- Rakovník**. Město s malebnými
věžovými branami, got. koste-
lem s pozoruhodnou kazatel-
nou.
- Rečov Dolní** s pamětihodným
klášterem a poutnickým kost.;
zajímavé opukové sochy a
památné chrámové utensilie.
- Roztoky**, oblíbené výletní místo
Pražanů.
- Řevnice**. (211 m). Ls. pod hře-
benem Brdským. Asi 100 let.
bytů. Slun. lázně.
- Říčany**. Městečko se zříc. Sta-
nice dr. v Radešovicích. (Ls.).
Vychovatelna Olivova. Velký
zahradnický závod Thomaye-
rův. Východiště do lesů čer-
nokostel.
- Sadská**. Železitá Lz. v Borech
u Sadské. Proslulý chov husí.

- Sele.** Výletní místo a Ls. nad Vltavou. Vily. Pěkný háj.
- Skalice Klášterní** u Kolína se zaj. zbytky bývalého kláštera a kláš. chrámu ve dvoře panství Lichtensteinského.
- Skalka.** Býv. klášter s kostel. dle vzoru kostela Montseratského ve Španělských postaveným. Výletní místo ze Řevnic.
- Skranník** ves u Čes. Brodu se starým kostelíkem; před ním socha sv. Jana od Brokova.
- Slaný,** město průmysl. Vzácné histor. památky.
- Smečno,** město se zaj. zámek a kostelem.
- Stochov** u stanice Lánské se starým dubem, prý z dob sv. Václava.
- Strádonice,** ves u Nov. Huti u Berouna. Proslulé naleziště archeologické (Marobudum), vrstvy uhelné s překrásnými otisky.
- Svatojanské Proudý.** Zajímavé peregje na Vltavě nad Stěchovicemi v úžlabí mohutných strání. Viz Stěchovice.
- Šárka,** údolí potoka Ruzýňského, s několika malebnými oddíly (Divoká Šárka, Jenerálka, Podbaba); v nich výletní hostince. Přír. divadla.
- Skvorec,** městečko $\frac{1}{4}$ hod. od Úval se zbytky hradu.
- Šopka** u Měl., sídlo koš. průmyslu, vzácné uměl. pam.
- Štěchovice.** Východiště ku Svatojanským proudům. Ls. Proudý zmizí ve zdym. jež nad Štěchovicemi se zbuduje.
- Sternberk** u Smečna. (255 m). Býv. lázně, nyní oblíbené Ls.
- Tetín,** hist. památná ves u Berouna s překrásnými vyhlídkami do vápencové vysočiny silurské.
- Toušeň.** Železitá lázně (178 m) u Brandýsa n. L.
- Troja.** Ves viniční u Prahy s ústavem pomologickým se zámek velkolepého založení však zanedbaným.
- Třebíz** u Slaného. Rodiště Václava Beneše Třebízského.
- Tuchořice** u Žatce. Pamětihodné naleziště třetihorních měkkýšů sladkovodních.
- Tursko,** bojiště Luckých s Neklanem, nyní s pamětih. pomníkem padlých ve světové válce.
- Tuřany** u Slaného, pamětih. sbírka antipendií a jiných uměl. pam. v kostele.
- Týnec Panenský** městys se zříceninami chrámu a bývalého kláštera Klarisek. Zajímavá květena v okolí.
- Týnice n. S.** Starobylé místo.
- Týřov,** zříc. hradu nad ústím pot. Opořského do Mže.
- Velím.** Průmyslové místo (cukrovar, továrna na čokoládu, cukrovinky a cichorij).
- Veltrusy.** (173 m). Ls. s parkem a oborou, krásným zámek.
- Všenory,** Ls. u Dobřichovic s četnými vilami.
- Vysočany,** obec průmyslová s velkou strojní mlékárnou a velkozávody pekařskými, záv. elektrotechnickými, strojírny atd.
- Všetaty,** proslulé zelinářství, proslulé lokal. botan.
- Vyzlovka** (420 m). Ls. v lesích černokosteleckých; též sousední Jovany.
- Zálezlice,** kde Vít. Hálek prožil své dětství. Zajím. uměl. památky.
- Zátiší** u Hokoviček. (205 m). Ls. Slunečné lázně.
- Zbraslav-Závist.** Oblíbené Ls. (188 m), stanice parolodí a dráhy.
- Zlíchov,** zajímavé zkroucené vrstvy vápence silurského a naleziště archeologické.
- Zlonice** s krásným a bohatě vyprav. kostelem. Výborné výhledisko výletů.
- Žalov,** vrch u Roztok, proslulé naleziště archeologické.

Výběr výletů do okolí pražského.

Za dnešních poměrů komunik. lze z Prahy s některou obětí peněz nebo času nočního podniknouti jednodenní výlet až na pohraniční horstva. Návrhy k výl. takovým obsaženy jsou v dílech Průvodce dotyčných obv. se týkajících. Tuto jen na konec na několik nejvýznačnějších budiž upozorněno. Klub Čsl. Turistů vydal celou sbírku 365 výletů polodenních do okolí pražského, ku které tu rovněž odkazují.

Sám proto uvádím zde jen výběr výletů s dvojího hlediska: 1. Výlety $\frac{1}{2}$ —1 denní pouze takové, které poskytují dosti půvabů, poučení a osvěžení s přiměřeným nákladem prostředků hmotných bez přepínání sil tělesných; 2. Výl. $\frac{1}{2}$ —1 denní se zřetelem k mládeži studující.

Jinak však rozvrženo jest celé okolí pražské na 14 níže uvedených tratí dle směrů komunikačních.

Skoro každý bod těchto tratí jest možným cílem výletu neb východištěm výletů jiných, ve výběru třeba neuvedených, které nicméně každý dle toho dovede si sám vyhledati a skonbinovati. Dotčené

cestovní tratě okolí pražského

jsou:

I. Praha-Beroun-Rakovník-Louny.

a) Lužná-Lišany, Rakovník.

II. Praha (Hostivice) Lužná-Lišany (Kounov) Louny.

a) Praha, Motoly, Hostivice, (Litovice) a Motoly, Dušníky, Beroun.

b) Praha, Jinonice, Řepy, Hostivice a Jinonice-Karlštejn.

III. Praha-Dušníky-Slaný-Zlonice-Louny.

a) Dušníky, Beroun.

b) Slaný, Kladno, (autob.).

c) Slaný, Smečno, Kladno, (autob.).

d) Slaný, Mělník, (autob.).

e) Zlonice, Hospozín.

IV. Praha-Neratovice (Neratovice-Mělník parolodí) Všetaty-Mělník-Mšeno.

a) Praha, Kbely, Brandýs n. L. Hlavno, Sudovo (autob.).

b) Praha, Chabry, Zdiby, Pan, Brežany, Vodolka; (autob.).

- c) Neratovice, Kostelec n. L.
- d) Všetaty, Chotětov, (Ml. Boleslav), Mšeno.

V. *Praha-Čelákovice-Lysá-Nymburk-Kolín-Sedlec-Kutná Hora.*

- a) Čelákovice, Brandýs n. L.
- b) Lysá—Všetaty.
- c) Lysá, N. Benátky (Ml. Boleslav).
- d) Nymburk, Ml. Boleslav.
- e) Poděbrady, Pečky (autob.).

VI. *Praha-Roztoky-Kralupy-Mělník.*

- a) Kralupy, Neratovice.
- b) Kralupy, Velvary.
- c) Kralupy, Kladno.
- d) Kralupy, Třebichovice, Vinařice, (Smečno).

VII. *Praha, Čes. Brod, Poříčany, Pečky, Kolín.*

- a) Český Brod, Čelákovice (autob.).
- b) Český Brod, Kouřim, Sedlec, K. Hora, (autob.).*)
- c) Český Brod, Kostelec n. Č. L. (autob.).
- d) Poříčany, Nymburk.
- e) Pečky, Bečvary, Kouřim.
- f) Kolín, Bečvary (Rataje, Leděčko).

VIII. *Praha, Říčany, Stránčice, Čerčany, Benešov.*

- a) Říčany, Kostelec n. Č. L. (autob.).
- b) Praha, Stránčice, Jílové, (autob.).
- c) Praha, Jesenice, Kamenice (autob.).
- d) Čerčany, Vrané.
- e) Týnice n. S., Neveklov (autob.).
- f) Čerčany, Leděčko.
- g) Benešov, Vlašim, drahou a
- h) Benešov, Vlašim, Košetice (autob.).

IX. *Praha-Štěchovice (paroplavba).*

X. *Praha, Krč, Vrané, Trnová, Mnišek,*

---

*) Autob. doprava Kouřim-K. Hora mezi tiskem zastavena. Ani za trvalé provozování autob. dopravy na jiných tratích nelze ručit. Pak možno tyto tratě sledovati jako pěší turu.

Výlety polodenní.

Lépe nežli ze spec. knížky, v níž vydán je seznam výletů polodenních, upraví si snadno každý výlety polodenní:

a) ze stanic:

Tratě I.: Chuchle, Radotín, Černošice, Všenory, Dobříchovice, Řevnice, Zadní Třebáň, Beroun, N. Huf, Zbečno, Křivoklát, Rakovník.

Tratě II.: Veleslavin, Liboc, Hostivice, Unhošť. Také lze na půlden navštívit na krátko Kladno a Lány.

Tratě III.: Řeporyje, Dušníky, Litovice, Středokluky, Tuchoňčovice, Noutonice. Na krátko lze navštívit i Budeč a Koleč.

Tratě IV.: Vysočany, Satalice, Měšice, Neratovice, Všetaty a Mělník.

Tratě V.: Mšétice, Čelakovice, Lysá. Lze na krátko navštívit i Nymburk nebo Poděbrady.

Tratě VI.: Podbaba, Sele, Roztoky, Žalov, Letky, Libšice, Dolany, Kralupy i Nelahozeves, Veltrusy, ano i Říp, nebo Roudnice.

Tratě VII.: Běchovice, Jirna-Koloděje, Ouvaly. Na krátko i Čes. Brod nebo rychlíkem Kolín.

Tratě VIII.: Uhřetěves, Říčany, Stránčice, Senohraby. Na krátko Čerčany a Týnice n. S. Rychlíkem Benešov.

Tratě IX.: Parolodí jen k stanici do Modřan, Zbraslavi, Jarova.

Tratě X. Krče, Modřan, Zbraslavi, Jarova a Vraného.

Vděčnější jsou tyto výlety na odpoledne, protože možno půlden prodloužit na 9—10 hodin, kdežto při vyjížďce dopolední vybývá jen 6—7 hodin. Má ovšem vyjížďka dopolední vzhledem k svěžesti sil i vzduchu mnohé přednosti.

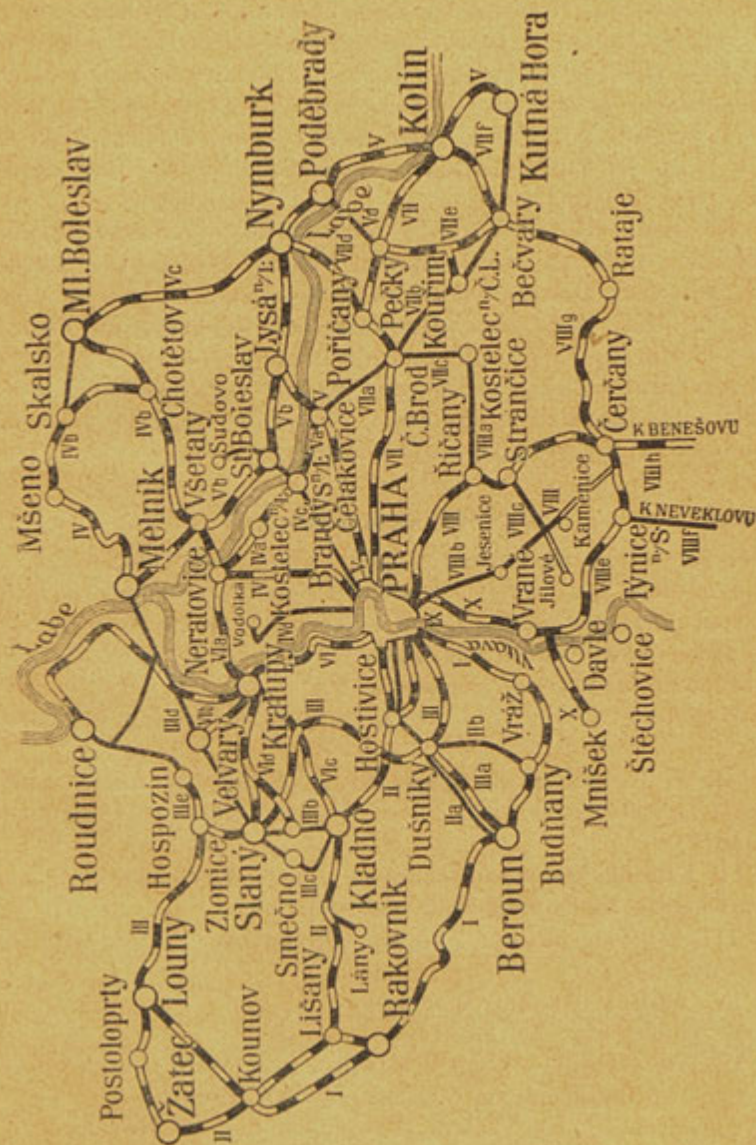
b) přímo z Prahy z posledních stanic elektr. dráhy jsou to polodenní výlety:

1. Z *Dejvic* přes *sv. Matěje* (viz trať II., ev. z *Břevnova* do *Liboce a Hvězdý*.

2. Z *Vysočan* přes *Prosek* (viz trať IV.), někdy s použitím autob. spojení na Kbely (trať IV.c) nebo Zdiby (trať IV.d).

3. Ze *Zlíchova* nebo koneč. stanice *Smíchovské Sv. Prokop*. Vděčný výlet zejména z jara, kdy stráně údolí vykazují hojnou a zajímavou květenou. Buď parolodí na stan. Zlíchov a přes Hlubočepy do údolí svatoprokopského k rest.; zpět buď v l. přes stráně do údolí k stan. železn. nebo od rest. v pr. ke kostelíku a přes Radlice na Smíchov. Celý výlet pěšky buď.

Orientační mapka okolí Pražského.

1. přes Radlice ke kostelíku (2 km), nebo 2. přes Košíře a Cibulku (3 km) a dál přes Vidovli a Jinonice (1.5 km) a Butovice do údolí Svatopr. (celkem 7½ km); zpět údolím Zlichov a Smíchov (8 km); event. drahou neb parolodí domů; nebo také úd. Dalejským dále až do Řeporej (4 km) a odtud drahou. Kdo vyhledává zároveň poučení geolog., ať jede parol. do Zlichova, zajde k desce Barrandově, vrátí se k rest. u Dědků a po silnici v l. do Hlubočep; zajde za poslední domky v pr. vzhůru (vrstvy Gg₂ a Gg₁).

4. Dle tratě II.a přes Motoly a Chrášťany do Dušníků, drahou do Vráže a pěšky k sv. Janu pod Skalou a k stanici Srbsku, nebo drahou do Berouna a odtud drahou zpět.

5. Dle tratě II.b. přes Jinonice neb Řeporeje na Choteč, Rožmberk a Mořiny-Karlštejn, odkudž drahou zpět.

Viz ostatně výběr polodenních výletů v dílech IV. (do Posázaví), VI. (do Brd a Podbrdí), VII. (do Pojizeří), IX. (do Středohoří) a XV. (do středního Polabí).

Výlety celodenní.

Při stanicích, naznačených pro výlety polodenní, najde se mnoho námětů pro výlety celodenní, neboť tendenčně upravují delší spojovací pochody z jedné tratě na druhou. Bylo by zbytečno tyto výlety znovu zde vypočítávati, neboť jsou při těchto stanicích dány samy s sebou.

Vzdálenější východiska, která se hodí pro výlety celodenní, jsou:

při trati I. Křivoklát se spojením na Rakovník anebo Lány, nebo Lužnou, Lišany či Nové Strašecí, Kounov, Domousice, Louny;

trati II. Kladno, Smečno-Šternberk, Lány, Nové Strašecí, Lužná-Lišany, Řečkov, Kounov, ev. až Žatec;

trati III. Zvláště Slaný, Zlonice (Hospozín), Peruc, Cítilibý, Louny;

trati IV. Mělník, Mšeno, Liběchov;

trati V. Poděbrady, Kutná Hora;

trati VI. Vzdálenější výlety z Kralup, jmenovitě přes Vraňany na Říp a Roudnici, na Veltrusy, přes Chlomín;

trati VII. Benešov až Vlašim, Týnice na Sáz. až Neveklov;

trati VIII. Davle a Štěchovice (tuto Svatojanské proudy), pokud je nepohltil přehrada Štěchovická;

trati X., již lze snadněji nežli drahou dosáhnouti Davle, Štěchovic, kromě toho i Mníšku.

Viz ostatně výběr celodenních výletů z Prahy v díle X. (do Českosaského Švýcarska), II. (do Podkrkonoší), III. (do Šumavy a Pošumaví, také z Plzně), IV. (do Posázaví), VI. (do Brd a Podbrdí), VII. (do Pojizeří), VIII. (do Karlov. a Doup. Hor), IX. (do Středohoří), X. (do Plzně s okolím), XI. (do Povltaví), XII. (na Českom. Vys.), XIII. (do Želez. Hor), XIV. (do Orlických Hor), XV. (do Hradce Král. a střed. Polabí), XVI. (do Poještědí).

Okružní cesta okolím Prahy.

Je možno podniknouti okolím pražským cestu, spojující aspoň řadu nejvýznačnějších bodů, třeba mnoho ještě zbylo na obvodu takové okružní tratě, čeho snadněji lze dosáhnouti odbočnými výlety.

1. den. Kralupy, Nelahozeves, Veltrusy. 2. den. Zlosejn-Dřínovský kopec, Hostiň, Chlomín, Obříství, Neratovice. 3. Přes Všetaty na Mělník, s Hořínem a Šopkou. 4. den. Kokořínským Dolem nebo ze Mšena Kokořín. 5. Zám. Houska, Nedovéska, Liběchov. 6. Liběchov, přes Labe, Dol. Beřkovice, Roudnice. 7. Říp, Hospozín, Zlonice (nebo s Řípou přes Budyni n. Ohří a Libochovice do Loun; vyžadovalo by aspoň 2—3 dnův). 8. Ze Zlonic by se mohly navštívit Citoliby a Louny (o 1 den více), jinak z Loun nebo Zlonic do Slaného. 9. Slaný, Tuřany, Pozdeň, Mšec. 10. Šternberk, Smečno, Lány. 11. Křivoklát. 12. Křivoklátské lesy (Klucnou) na Nový Jáchymov, Nov. Huť (Nižbor)-Beroun. 13. Tetín, Liteň, Zadní Třebáň, Řevnice. 14. Skalka, Mníšek, Trnová, Davle. 15. Týnec n. Sáz., Čerčany-Zruč, Kutná Hora. 16. Kutná Hora a Sedlec. 17. den Kolín, Poděbrady (Nymburk), Praha.

Pokyny cestovní.

Doba cestovní a způsob cestování. Okolí pražské jmenovitě z jara honosí se tisícerými půvaby, z nichž ne poslední poskytuje bohatá jeho květena a svěžest listnatých lesů a hájtů i nádherný šat kvetoucích sadů. V pozdním létě mnohé polohy trpí nedostatkem vláhy. Za doby deštivé jsou silnice a cesty v nejbližším okolí Prahy dosti blátivé, za sucha pak prachu plné, ano se tu užívá měkkého štěrku vápencového neb opukového. Proto při vycházkách dobře jest dáti přednost dopravním prostředkům aspoň na některou z blízkých stanic za městem. Povrch jest v některých stranách silně

kopecovitý, ačkoli statný turista může za den ujít dobře 24—36 km, než i to vyžaduje, aby se šetřilo pravidel cestovních. Do vrchu stoupej stejnoměrně a zdlouha. Cítíš-li únavu svalů v lýtkách a stehnech, omeď se mírně studenou vodou a po osušení líhem neb kořalkou. Dospěv na konečnou stanici, neoddávej se hned úplnému klidu; po malém odpočinku mírný pohyb velmi osvěží a zabrání zlenivění a stuhnutí svalů, jež jinak se dostaví a nerado povoluje takže druhého dne je pochod obtížný nebo jen na malou vzdálenost možný. Dostaví-li se nezkrotná žízeň, uhasíš ji nejlépe vodou s vínem anebo citronovou limonádou.

Výzbroj cestovní. Pěší turista oděje se, pokud možno lehce, učiní však dobře, vezme-li s sebou lehký nepromokavý plášť (po příp. jednu neb více košil k výměně na noc). Ovšem nepromokavé pláště je radno nositi výhradně jen v dešti, jinak se snadno zavíní přehřátí těla a úžeh. Klobouk buď lehký, plstěný. Nejvhodnějším zavadlem jest baťoch. Opěradlem nejlepším jest pevný deštník nebo hůl deštníková, zobcem okovaná. Kdo počítáš s nocehy a několikadenní cestou, vezmi s sebou: mýdlo (v hostinci není nikde mýdla), ručník, hřebec, kartáček na zuby, kartáč na oděv, nůž, jehlu, nitě, knoflíky k zapichování, anglickou náplast, kapky opiové proti kolice a průjmu, natron bicarbonicum proti žíze, jelení nebo salycilový lůj, nebo místo toho mandlový olej proti opruzení (výborný je po umytí čistou vodou ssavý papír), dále trochu citrónové kyseliny k uhašení žízně, lahvičku koňaku neb dobrého vína. — Pro cyklisty jest dost pěkných silnic, stoupání většinou mírné jen siln. k Z., JZ. a J. mají místy stoupání značnější (na př. k Jilovišti) a úprava jejich cyklistu neuspokojuje (k Berounu). Fotograf-amatér pochodí nejlépe s ruční komorou, ač na ½—1 denní výlety lze dobře bráti s sebou i aparát stojanový. Pro jednodušší tury dostačí úplně mapky tomuto průvodci připojené. Kdo cestovati chce podrobněji, opatří si mapu okolí pražského vyd. Kl. Čes. Tur. velmi pěknou a instruktivní (na plátně v deskách), na které však jednotlivé vzdálenější partie v našem průvodci zahrnuté (na př. k Lounům a Žateci) nejsou obsaženy; tu pak lépe poslouží mapy generální (v měřítku 1 : 75.000). Zona 4. Col. IX. Žatec, Chomův. Zona 4. Col. X. Roudnice, Panenský Týnec. Zona 4. Col. XI. Mělník. Zona 4. Col. XII. Ml. Boleslav-Libáň. Zona 5. Col. IX. Podbořany, Rakovník. Zona 5. Col. X. Slaný-Kladno. Zona 5. Col. XI. Praha. Zona 5. Col. XII. Kolín. Zona

6. Col. X. Beroun, Hořovice. Zona 6. Col. XI. Zbraslav-Benešov. Zona 6. Col. XII, Kut. Hora-Uhl. Janovice.

Zona 4. col. IX.	Zona 4. col. X. •	Zona 4. col. XI. •	Zona 4. col. XII.
Zona 5. col. IX.	Zona 5. col. X.	Zona 5. col. XI. •	Zona 5. col. XII. •
	Zona 6. col. X.	Zona 6. col. XI. •	Zona 6. col. XII.

Čtverce body označené ukazují na mapy, kde nalézá se tok Vltavy u Labe.

Z podrobných map Bělohavových (v měřítku 1 : 75.000) je zapotřebí listů č. 28 Žatec, Louny, Mšec, 29 Nové Strašecí; Rakovník, 40 Peruc, Velvary, Slaný, 41 Kladno, Unhošť, 42 Beroun, 53 Mšeno, 54 Mělník, Kralupy, 55 Praha-Zbraslav, Brandýs, 56 Říčany, Jílové, 57 Benešov, 67 Lysá, 68 Nymburk, Č. Brod, Kouřim, 69 Kostelec n. Č. L., 81 Kolin, 82 Kutná Hora. V době vydání tohoto průvodce byly však jen čtyři tuč. písmem označ. v obchodě, ostatní rozebrány.

Hostince. O ubytování a stravování není ve větších místech nouze. Po různu také již větší hotely a pensionaty se zřizují. V menších místech je o noclehy postaráno špatně a nutno si předem nocleh zajistiti. I ve vesnicích nějaké občerstvení zpravidla se dostane; nocleh zřídka; na některých místech, kde je čilejší frekvence turistů, bývají velmi dobré h. Jen v nejbližším okolí Prahy a právě na místech hojně navštěvovaných bývá nedobře o potřeby jejich postaráno; pokrmy ne vždy po ruce, nápoje nedobré a p. Je proto dobře sledovati, kde dáváme radu, aby se potraviny vzaly s sebou.

Cesty a prostředky dopravní, průvodčí. Kromě železničního spojení, a paroplavby na Vltavě do Štěchovic, na Labi z Prahy do Kralup a Mělníka, z Neratovic do Mělníka, zahrnutý jsou v průvodci četné tratě autobusové. Z Prahy lze užiti všem

i nájemných automobilů s taxametrem dle sazby, již každý šofér má po ruce.

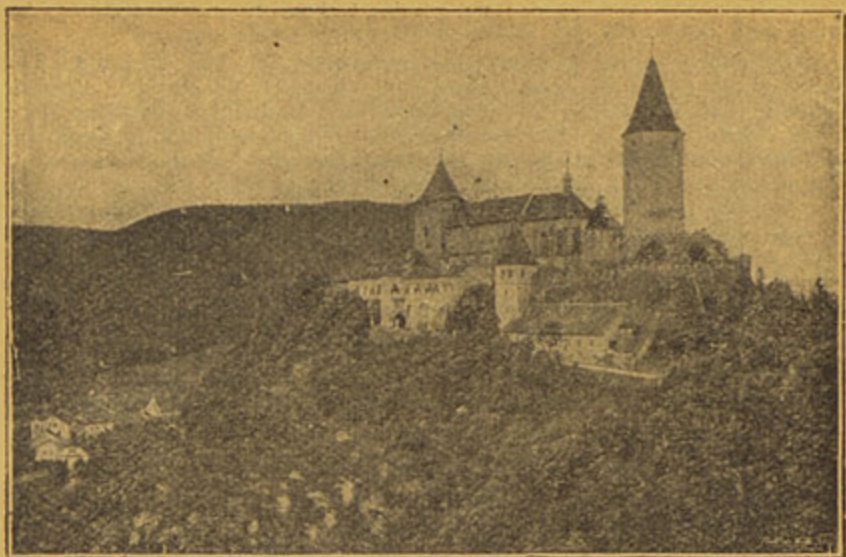
Vysvětlivky k textu Průvodce. Používám dvojího rozdělení textu: *přes celou šířku strany* tištěny jsou texty o hlavních stanicích a hlavní trati, *dvouslopcové* odbočky a jednotlivé výlety; kdo sleduje na příkl. hlavní trať, vynechává všechn dvouslopcový, hustější tisk a pokračuje dle tisku řidšího, přes celou šířku jdoucího. Vzdálenosti určujeme dle kilometrů (*km*) a času (hodin—hod., minut—m.); *čísla v závorkách* značí vzdálenost od východiska, *čísla bez závorek* vzdálenost od posledního stanoviště. Jinak užívám zkrácenin jen nejnütnějších:

v l. = vlevo,	JV. = jihovýchod,
v p. = vpravo,	n. m. = nad mořem,
J. = jih,	m = metrů,
S. = sever,	vyh. = vyhlídka,
SV. = severovýchod,	nád. = nádraží,
SZ. = severozápad,	kost. = kostel,
Z. = západ,	h. = hotel, hostinec.
V. = východ,	pok. = pokoj,
JZ. = jihozápad,	omn. = omnibus k nádr.

Noclehárny K. čs. T. pro mládež.

Jednotlivcům nebo malým skupinám, nikoliv hromadným výpravám poskytují noclehárny nocleh levně, možno-li i stravu za mírnou cenu, avšak jen, když se předloží *průkaz*, vydaný K. čs. T. v Praze. Jiné průkazy a legitimace jsou neplatné. Průkazy tyto vydávají posluchačům vys. škol kancelář těchto škol (již K. čs. T. ověřené). Stud. stř. a žákům měšť. škol vydávají je za stejných okolností ředitelství škol, dorostu učňovských besídek správy příslušných besídek. Jen dorostu K. čs. T. vydává je přímo Klub čs. T. v Praze, Jircháře č. 5. Za průkaz se seznamem nocleháren platí se 3 Kč. Návštěvník nocl. mějš s sebou svůj ručník, mýdlo, hřeben, kartáček zubní, kartáč na šaty a obuv. V každé noclehárně vyložen jest deník, do něhož návštěvník запиše zřetelně žádané údaje. Je dobře, když návštěvník oznámí několik dní předem svou návštěvu v určitý den; to platí zejména pro skupiny návštěvníků (oznámení 14 dní předem). Jednotlivě uvádím nocl. při místech, kde jsou zřízeny a značí N = nocl. pro mužskou, ND = nocl. pro dívčí mládež, l = nocleh na lůžku, n = nocl. na slamníku; jiné podr. (ceny, strava) jsou vypsány.

Křivoklát.

Trať I. Praha, Beroun, Rakovník, Louny.

Západní dráha opouští Prahu v nádr. Wilsonově tunelem pod Král. Vinohrady 1141 m dlouhým (stavbu tohoto řídil inž. Krouský). Hned za tunelem st. *Král. Vinohrady*; trať zahýbá odtud v oblouku přes Botič údolím nuselským do stan. *Vyšehradu* a odtud po mostě přes Vltavu (v l. na pr. břehu řeky skála Vyšehradská, na l. břehu královská louka a vorové přístaviště se Zlíchovským kostelem v pozadí) do nádraží *Smičkovského*.

Trať vybíhá odtud k JZ. podle sklárny Inwaldovy (v pr.) a lihovaru Zlíchovského (v l.) k Vltavě, berouc se dále podle Hlubočep (v l. viz paroplavbu) (trať II.) a trať Praha-Dušníky (tr. III.) k Chuchli mezi řekou a skalinami, z nichž nejprve spatříme v pr. zkroucené skály stupně Ff; pod kostelíkem Zlíchovským.

Skála tato souvisela druhdy od Zbraslavi Prahu měli oble- se skalami dalšími, podle nichž ženu a proto si zde roztrháním vede silnice, a které až k Vltavě skal pohodlnější cestu prokle- vě zapadaly, takže do Chuchle stili. R. 1809—1811 byla na tom mohlo se jen strmou stezkou místě zřízena silnice. přes vrchy. R. 1741 Francouzi

Silnicí, podle níž trať dále se běře, odkryt byl jeden z nejzajímavějších profilů devonských, jež tu také vyobrazují.

K němu dostavují se cizinci i z dálných končin Evropy; tím spíše měl by znáti jej každý Čech a Pražan.

Na profilu tom, a sice na vrstvách památným způsobem zkroucených umístěna jest pamětní deska na J. Barranda, Francouze, jenž 50 let o siluru a devonu i algonkiu českém badal a velkou sbírku z něho shromáždil. Zasluhou prof. dr. A. Friče jest, že viděl se pohnuta věnovati ji zemi, ze které vzešla. Náleží dnes k největším skvostům Národního musea, kde i dílo Barrandovo jest vyloženo. Pamětní deska zasazena péčí Přírodovědeckého sboru musea Národního. Za Vltavou v l. táhnou se části V. Prahy, Podolí, Dvorce, Bráník a Hodkovičky až k Modřanům. Nad Podolím rýsují se na výšině novostavby Pankráče a dále nové kotáže rod. domů, ve Dvorcích dohlédáme pražské vápenice, v Bráníce mohutnou skálu vápence G₁, velké ledárny a pivovar a v popředí táhnou se v létě koupaliště až k Modřanům. Na l. břehu Vltavy před Hodkovičkami závoďiště pro dostihy koňské a pod. (Hotel Start).

Geologický průřez silur. a dev. vrstev od Zlíchova k Velké Chuchli: *d₃* Silurské vrstvy Královodvorské a *d_{3β}* křemence Kosské. *E₁* Břidlice graptolitové, *E₂* Vápence budňanské, *F₂* Vápence Koněpruské, *G₁* Vápence Bránické, *di* Diabas.

Podle profilu u silu. míjíme Vyskočilku (lokalitu býv. host.), kde vystupují na den černé břidl. graptolitové (viz str. 10.); podle silu. tu vyskytují se pecky vápenné, jež roztloukány vydávají zápach po kamenném oleji (živičný) a obsahují četné zkameněliny (zejm. škebli *Cardiola interrupta* (viz str. 9.)); v l. vidíme navigační násep podle řeky, zbudovaný většinou z vyvřelého kamení, t. j. diabasů čili žabáku, jenž skály okolní napříč v několika proudech proráží. Následuje stan.

Chuchle (správněji Chuchelec), prastaré místo, jehož kostelík Nar. P. Marie již 1384, byl farním. Druhdy letní sídlo bisk. pražských. Nyní oblíb. Ls. (187 m n. m.) Pražanů. V l. od

tratě závoďiště pro koňské a letecké dostihy v místě, kde má povstati druhý velký přístav.

Sídlívali tu Jar. Vrehlický, tragédka Otylie Sklenářová-Malá, herec Jakub Seifert. — Host. zahr. pod strání, Rs u přístavu.

R. 1288—1420 (do vypálení klá-|bě Chuchle vyplatil a až do
štera) majetek kláštera Zbra-|zrušení svého držel.
slavského, jenž opět později o-

Nad Chuchlí na vrchu kost. *Sv. Jana Nep.* (282 m) se hřbitovem. Zde v min. stol. byla poustevna. Odtud pěkná vyhl. Na stráních zajím. teplomilná květena, zejm. skvostný kosatec *Iris bohemica*. (Chraňte!) Výše na potoce tvoří se vápenné tufy (pěkné otisky listů), na tem. kopce pískovec a dále jily křídové s otisky rostlin (viz str. 11). Okolo kost. přijde se do lomů hlavonožc. vápence a do druhého údolí, v němž leží *Vel. Chuchle* (host. »Start« Pokoje, rs); na již. str. tohoto údolí břídl. kralodvorské (Dds) s hojn. trilobity (*Trinucleus*, str. 9. zdi zastaveno). R. 1298 byl zde kost. a ve 14. stol. fara.

Geologický průřez od cihelny za Smíchovem ke Zlíchovu. ds Vrstvy Kralodvorské. E. Břidlice graptolitové a vápence budňanské. F. Vápence koněpruské. G. Vápence Bránické. G₂ Vrstvy tentakulitové. G₃ Vápence hlubočepské.

V ý l e t y z C h u c h l e.

1. **Zátiší.** Přívozem přes řeku (3 km) nebo strání ke sv. Janu do Hodkoviček. K rest. u lesa a lesem okolo lomů do údolí u V. Chuchle a tímto do Slivence (5.5 km), Lomy na červený mramor. Zpět buď přes Lochkov do Radotína (11 km) nebo údolím do Vel. Chuchle (8 km) nebo přímo do M. Chuchle (8.5 km).
2. **Modřany, Zbraslav atd.** Pa-rolodí. Viz trať IX.
3. **Slivence;** údolím vzhůru (km).

4. Radotín, Černošice, Všenohy atd. viz níže ve směru tratě a čís. 3., 5. a 6.

5. Lochkov. Do V. Chuchle a odtud přes jižní stráně do Lochkova (4·5 km), znamenité naleziště zkamenělin ve vápenci Ee₂ a F₁.

6. Choteč, Třebotov—Černošice. Přes Slivenec (č. 3. 3 km), odtud směrem k Řechu, však hned za vsí v l., udržující stále stejný směr cesty k S. do Slivence a přímo dále přes Holib až do údolí Dalejského a tímto v pr. k stan. do Hlubočep podle Prokopského pot. k rs. a polní cestou na Zad. Kopaniny a v l. k J. údolím (v l. lomy, znamenité naleziště zkamenělin) do údolí pot. Radotinského (8 km), tímto v l. do Radotína 5 km k stanici, nebo v pr. krásnými partiemi se zajímavou květinou do Chotče (11 km), s fil. koštěm sv. Kateřiny nad vsí (v

nyn. pod. z r. 1697) a stopami tvrže Chotků z Vojmína. K J. vede nás cesta 20 min. do Třebotova (pam. deska na rod. domě soc. posl. Fresla), s far. chr. sv. Martina r. 1865 v rom. slohu přestavěným. — Odtud esní cestou ½ hod. do Černošic (¾ hod. k stan.), půvabněji ¼ hod. k JZ. k Pekárkovu ml. a údolím potoka Švarcavy pěknými lesními partiemi do Černošic k stan. 5 km.

7. Karlštejn. Dle č. 6. až do Třebotova, silnicí v pr. ve vsi a v l. k JZ. k Frantovu ml. a zde silnicí v pr. na Roblín a značk. cestou do Mořin (N. hs. Franěk, 10 n.) a lesem přes Výšku (421 m) sedlem Kněží H. a Hlakovce do Karlštejna (22 km).

8. Dobříchovice. Dle č. 7. do Roblína a dále k Mořinám, však po 1 km v l. údolím pot. Studeného na Karlk. odtud siln. do Dobříchovic (21 km).

Trať železn. odchyluje se u Chuchle od Vltavy; podle Chuchelských strání ubírá se k V. Chuchli a sleduje dále svah břidl. těch poloh (Dd₂) míjíc v l. velký sadař. a zahrad. závod, pak velkou koželužnu k

Radotinu, jenž leží již nad Berounkou; tato objevuje se nám před Radotínem u vsi Lahoviček, kde dály se známé pokusy s hledáním pitné vody pro Prahu. Radotín leží při ústí Radot. potoka, jehož úd. odkrývá řadu zajím. profilů silur. a hostí boh. teplom. květenu.

Ls. v poloze proti sev. větrům chráněné, se vzrůstajícím přimyslem: Říční lázně, tov. na ventilátory, koželužna, výroba portlandského (známého radotinského) cementu, cukrovar, strojírna, výr. chladících zařiz., továrna na tělocvičné nářadí, motory a omnibusy atd. — V náplavu diluv. nalezen zde kozorožec. Hot. Cerha 5 min. od nádr. Několik zahr. rs. Plovárna a ložky na Berounce.

V ý l e t y z R a d o t í n a .

1. Choteč. Značk. cestou podle pot. Radotinského k Špačkovu mlýnu (8 km), zde možno odbočit v pr. na Kopaninu (v rokli do Radotína k nádr. 8 km (celipřístupné tentakulitové břidlice) 19 km), neb jako z Chuchle a přímo dále jako př. č. 6. z Chuchle na Choteč. Tato zadní část údolí pot. Radot. je př.

vabnějši nežli přelín. Odtud k J. 20 min. do Třebotova (6 km) a silnicí přes Klapici (háje) do Radotína k nádr. 8 km (celipřístupné) 19 km), neb jako z Chuchle a přímo dále jako př. č. 6. při čís. 6. údolím pot. přes Solopisky do Černošic (18 km). Občerstv. s sebou.

2. **Dobřichovice.** Nejprůvabnějš, ač nejdelsí cestou jako při č. 1. přes Choteč do Třebotova (značk. cestou 6 km) a dále jako při č. 8. z Chuchle do Dobřichovic (22 km). Kratčeji z Třebotova jako při č. 1. do údolí pot. Švarcavy a přímo od mlýna dále přes *Vonoklasy* na *Karlík* a do Dobřichovic (20 km).

3. **Nučice-Hořelice.** 9 km do Chotče dle č. 1. a přímo dále po svahu Škrábku (351 m) do Chýnice, vsí k S. a v l. lučinatou polohou do Tachlovic, s kost. sv. **Jakuba** barokové stavby (osmiboká loď) z r. 1741 (starý chrám s farou, poustevnou a tvrzí sežehnut r. 1631), v němž zajímá bohatě řezaný pův. bar. rám na hl. oltáři, nástěnná architektura lev. postr. a řezba z poč. 18. stol. na prav. postr. olt., zde také kopie Mad. Zbraslav. v krás. rámci z pol. 18. stol. Kazat. a křtit. z 18. stol. Starobylé epitafium ryt. Žďarského ze Ždaru, na měkkém dřevě malované z r. 1568—1578. Fara z r. 1745 chová kusé, rukopisné vesperace ze 16. stol. — K S. silničkou nad pot. objevují se nám již doloviska Nučická. K Nuč. přiléhá stanice **Hořelice** (17 km) s kost. sv. **Jana Křtita**, zajímavá bar. stavby (oválná loď) z r. 1746. Nov. hl. oltář se staršími sochami nese obraz J. V. Hellicha. V tumbě pr. postr. olt. vosková socha s ostatky Pia I.; křtit. z r. 1672, a kazat., mešní nádoby, relikvíár a svícny z 18. stol. V Nučicích pražírny na rudu želez. (chamoisit); doly dílem povrchní, dílem šachetní. Ruda uložená v břidlicích Záhořanských a obsahuje 34—37% žel. V ní vzácné zkameněliny. Ruda odváží se na Kladno a do Král. Dvora. V Tachlovicích pod kostelem na mezi vystupují v břidlicích Královodvorských a křemenicích kosovských (ds) černé graptolitové břidlice (ei) t. zv. kol. Tachlovická (viz str. 10.).

4. **Karlštejn.** Pěší turista sleduje cestu do Třebotova buď přímo nebo příjemněji údolím Rad. pot. přes Choteč a dále *liaka* při č. 7. z Chuchle přes **Roblín** a **Mořiny** (lesem, od Mořin ke Karlštejnu najd. v květinu a červnu množství kvetoucích vitodu *Polygala chamaebuxus*) na Karlštejn (25 km).

5. **Botanický výlet** do okolí Rad. je nejlépe konati po stránkách pravého břehu potoka až do záhybu proti Kosoři; zde vystoupiti na výhledné boky strání, kde kvetou z jara nádherné anemony (*An. silvestris*), později vonné třemdavy (*Dictamnus*) a skvostné lilie (*Lilium martagon*); zpět odtud cestou přes háj Klapicí.

6. **Báně, (Zbraslav), Jiloviště, Všenory.** Přes Berounku přivezem do Zahovřesk a v přímém směru dále po silnici do Jiloviště. Zde v pr. do Báně a přímo dále vsí na kopec v l. od silnice s bohatou lokalitou lýkovce (*Daphne cneorum*). Zpět přes Báně do Zbraslavi celk. 9 km. V pův. směru dále silnicí, kde konají se závody automobilů a j. motor. vozidel 4-5 km do **Jiloviště**. Po 1 km při roze. v pravo. Po 2 dalších km sestupuje silnička v pr. do úd. pot. **Praslavského** a dovede nás pův. **villegiaturami** do **Všenor** (15 km).

7. **Kosoř, Zadní Kopanina, Řeporyje.** (Znač. cestou pro geology 10 km). Přes háj (Klapicí) vzhůru (z jara boh. květena) a v pr. do Kosoře se vkusnou kaplí sv. **Anny** a lomů na černý mramor **devonský pásma Ff₁**. V pův. směru dále do údolí pot. **Radotinského** a přímo přes pot. do rokle **Zadní Kopaniny** (naleziště zkamenělin) a přímo dále již méně pův. silnicí do **Řeporyje**.

Za krátko za Radotínem blíží se lesnaté (většinou akát a doubí) stráně opět ku trati s pr. str., po l. pak sledujeme zákruty Berounky, vinoucí se v žírné, pohříchů často původněmi trpící nížině, jejíž pozadí tvoří vrchy, vroubíci koryto Vltavy u Zbraslavi, kde jasně rozeznáváme Zbraslav, kopec se Sv. Havlem a Závist. Minuvše v l. malebný mlýn na Berounce, staneme v zast.

Černošicích, malebně rozložené.

Is. (270 m) vily, letní byty, poloha chráněná; hojně lesy. Pěkné údolí Švarcavy. Hotely Slánka a Monopol, host. A. Ptáčníkové. Pokoje a denní penze. Říční lázně. Ve 14. stol. byl tu farní, nyní jen fil. kostel Nanebevz. P. Marie. Č. jsou rodištěm spis. V. Bambasa (1822) řemesl. překladatele sens. románů a autora někt. spisů jazykovědných.

Výlety z Černošic.

1. Údolí Švarcavy poskytuje pěknou procházku ne bez příjemných, vlnitých motivů, jako je na př. údolí u Trousilkové ml. (Solopisky, od Slánky 2½ km). Znač. cesta vede dále údolím a pak v pr. na Třebotov (5 km).

2. Karlštejn. Údolím Švarcavy ke Frantovu ml. (4 km) a dále jako při č. 7. z Chuchle přes Roblín a Mořiny (značk. cesta 11 km).

3. Dobřichovice. Dle č. 2. k Frant. Mlýnu a přes Roblín k pot. Studenému a dále dle č. 8. z Chuchle na Karlík a do Dobřichovic (14 km).

4. Všenory a Zbraslav. Buď jako při č. 2. přes Dol. Roblín, Karlík a Dobřichovice do Všenor (11½ km) nebo přes přívaz a podle břehu podle lázní ke Kazínu (nápis na skále), kde nikdy nestávalo sídlo Kazi, sestry Libušiny, nýbrž výše v lese našly se jen stopy poměrně hrádka na panství Slavníkovců, dále podle břehu k přívazu a do Hor. Mokropes (9½ km Mestekova rs.) ke kostelu, kde spatřuje se obraz *Úmrtí P. Marie*, české práce z doby kolem r. 1500, obr. sv. *Barbory a Kateřiny* z t. zv. česko-saské školy z poč. 16. stol.

Deskové obr. sv. Mikuláše, Václava, Prokopa a Vojtěcha bývaly asi součástí sklád. archy, nyní tvoří nevhodně výplně dveří u bož. hrobu; odtud směrem tratě po svahu do Všenor (5 km). Ze Všenor (rs. Myslivna) údolím a v l. přes Jíloviště (9 km) a Báně (13 km) do Zbraslavi (15½ km).

5. Kazín, Homole. Vděčná parťe k Vranému. Jako při č. 4. na Kazín, zde však do lesa a roklí vzhůru (vrátka) na Kopaninu, vlastní bod, jejíž turisté považují za Kazín (srovn. č. 4.), v přímém směru dále přes silnici jílovišťskou (vrátka) a dolů k Vltavě, ke přívazu do Vraného (situace se změnila výstavbou přehrady). Z Vraného směrem ke Zvoli, však odbočkou v l. na Homoli (skvostný pohled do údolí Vltavy) a sestup k Jarovu (zast. parolodí a stanice dráhy).

6. Kazín, Jíloviště. Všenory neb Trnová. Jako při č. 4. na Kazín (2 km); hned z kraje lesa cestou vzhůru; po ¼ hod. v pr. k J. přes Kopaninu (409 m) na Jíloviště (5½ km). Po silnici k JV. ½ km pak v pr. do Všenor (9 km) neb v l. do Trnové (8 km). K stanici parolodí nebo želez. ½ hod.

7. **Choteč-Radotín.** Zpětným směrem dle č. 6. z Radotína. z Vonoklas lesem přímo na Mořinky (5½ km); za vsí rovně

8. **Karlík a Karlštejn.** Nejkrásnější směr vede nás údolím Švarcavy na Solopisky (2¼ km); zde v l. na Vonoklasy (4 km). Za vsí dělí se cesty; v l. na Karlík ještě 2 km, zde kousek v pr. a v pův. směru dále na Mořinky, nebo v pr. dle č. 2. přes Roblín na K.

Trať z Černošic vede nás mezi vilami, vniká po chvíli do hlubokého průkopu, z něhož přímo vybíhá na most přes Berounku; za ním v l. malebně položené H. Mokropsy s kostelíkem (viz výše č. 4), v pr. otvírá se široká dolina řeky ke Karlíku. Po někol. min. zastávka

Všenory, oblíb. výl. místo a letní sídlo Pražanů. Četné vily a zahr. host., 5 min. od nádr. Mestekova rs. Okrašl. spolek.

S Všenory nyní již úzce souvisí blízká stanice

Dobřichovice, jejichž vily malebně se kupí na svahu pod pásmem brdských lesů.

Dobřichovice náležely již od r. 1253 řádu křižovníků červ. kříže; museli však tehdy křížovníci klášteru ostrovskému (u Davle) platiti roční nájem 2 hřiven stříbra. Výplatou 20 hřiven jednou pro vždy se r. 1283 této povinnosti zhostili. Původní zámek byl několikrát vydrancován, po přestavbě r. 1774 vyhořel a byl delší dobu zříceninou, nežli opět r. 1788 v nynější podobu uveden.

Dobřichovice leží 209 m n. m., mají hojnost letních bytů. Vilová partie v Brunšově, vlastní obec na l. břehu Berounky. Vychovatelna čsl. z. kom. pro mravně vadné hochy přes 14 let staré. Ve vile u mostu zemřel roku 1914 právník světového jména profesor pražské university *Antonín Randa* a roku 1903 zemřel tu vynik. český chirurg Dr. *Karel Maysl*. Hotel a pens. *Stejskal* (letní byty) a několik rs., kde lze se stravovati. Plov. ložky. Koncerty, div. předst. Zámek v nyn. podobě z r. 1779 a bar. farní kostel sv. Prokopa a Martina z r. 1677.

V ý l e t y z D o b ř i c h o v i c.

1. **Do Trnové neb Davle.** Troburku jenž ji daroval klášteru jím směrem: a) do Všenor a ve sv. Dobrotivě). Dál 2 km ku údolím vzhůru silnicí k Jilovišti až na rozcestí; odtud v pr. k J. a hned při blízkém rozcestí v l. (zde záhy z jara kvete bledule) do *Trnové* (7½ km starý kostel, nejspíše dominikány postavený, při němž již r. 1384 fara bývala. V 13. stol. patřila Tr. Oldřichovi Zajíci z Hasen- údolí s bohatou jarní květenou a tisy v stejném směru vzhůru pěšinou, pak vozovkou, odtud

přes Račany do *Davle* (12½ km). b) Přes *Červenou Hlinu* (465 m) vede k JV. cesta lesem na Černolice (8 km). odtud v stejném směru dál podle kříže do údolí Praslavského pot., ten překročíme a jdeme podle kraje Jiovištského lesa k silnici; rovně přes tuto do *Klince* (5 km) (botanik dá se odtud k J. ke Spálenému ml.; z Klinec jsme za ¼ hod. v údolí Bojanovického potoka, kde jdem buď po vodě k Vltavě 2·5 km (po vodě 1·5 km do Trnové), nebo kousek proti vodě a pak vzhůru podle postraniho potůčku na cestu do *Davle* (11 km). c) Přes *Hviždinec* (Hlavatý Kámen) (514 m, značkováná cesta) do *Ridky* (5·5 km). Odtud v stejném směru dál do *Lišnice* (7 km) a rovně k V. na *Spálený mlýn* (naleziště vzácného plícníku *Pulmonaria mollis*): odtud přes *Stoup* do *Davle* (13 km):

2. *Skalka*, pěkné výletní a poutní místo na kopci Rochotč. Oblíb. výletišť *Sv. Čecha*, jehož otec spravoval v Litni a na něž se odnáší báseň „Václav Živsa“ (Hůrka). 1763 založila zde hr. Benedikta Čejková Františkánský klášter s kost. sv. Máří Magdaleny (dle vzoru kostela montseratského ve Španělsku post. Kil. Dintzenhoferem). 1795 byl klášter zrušen. Nyní tu jen dva kněží hospitují. (Ize dostati občerstvení.) Na stropě v obydlí P. superiora malba sv. M. Magd. od Brandla, portrét hr. Čejkové od *Škréty*, Pieta od *Brokoffa*, Křížová cesta. Myslivna a hostinec. Myslivna byla modelem k rozkošné práci *Růženy Svobodové* „Pokojný dům“ a její Veverky připomínají mysl. Chaurovou, odtud 1½ hod. přes Kytin vzdál. Možno voliti různý směr cesty: a) Přes *Všenory* (4½ km) neb přes *Červ. Hlinu* (3 km) do Černolic; odtud buď lesní cestou k Hviždinci (*Hlavatému Kameni*),

kteřá přejde v průsek; tímto rovně dál 1¼ km k cestě; po této kousek v l. a průsekem okolo Stiteckého lomu až na Skalku (z Černolic 5 km); buď z Černolic do Ridky, odtud 1 km k silnici a u kříže v pravo prostřední cestou (z Černolic ½ km). — b) Přimo přes Hviždinec (jako č. 1. c); zde buď až k 2. příčnému průseku a tímto v pr. jako výše (2. a 8·5 km); buď hned pod vrcholem cestou v pr. a kterýmkoli průsekem, jež po ní zastihneme k silnici od Revnic. Možno ovšem zajíti až do Mníšku, rodiště F. X. Svobody (1860), jenž roduý ten svůj kraj líčí v četných pracích (Fáza, Okouzlení, Rozkvět, Z Brdských Lesů — Mlčící Hvozdy). V Mn. nar. se také pomolog a spis. *Jos. Buňat* (1857) a skladatel a hud. paedagog *Jos. Bastl* (1868). Zařn. odb. K. *Rozinek* (1850). Návrat přes Revnice (viz níže).

3. *Mníšek*. Přimo znač. cestou přes Hviždinec (3·5 km). Pak lesní stezkou a v l. průsekem na silnici 2·5 km a touto dále do Mníšku (8·5 km).

4. *Karlík*. Osada, patřící k Dobřichovicům; její kostel zajiště asi ve 12. stol. býval farním kost. Dobřichovickým. R. 1880 v rom. slohu přestavěn. Nad ním zal. *Karel IV.* tvrz k obraně východních hranic panství karlštejnského, dle pověsti také pro pobyt královny, již pobyt jako ženě byl na Karlštejně zakázán. Hrádek ten asi r. 1400 Václav IV. někomu zastavil. V 15. stol. pak byl již ve zříceninách. Výše v údolí vápnatého potoka Studeného usazují se pěkné vápenné tufy. Z Brunšova přes přívoz Dobřichovicemi je na Karlík 2·5 km.

5. *Karlštejn*. Pěkný výlet vápencovou vysočinou. Dobřichovicemi na Karlík jako při č. 3. Odtud buď údolím Studeného pot. až k Jandovu ml., zde v l.

Řevnice s pozadím hřebentů Brdských.

na Mořiny jako při č. 7. na str. 40 (11·5 km); buď: hned z Karlíka v levo lesem do Mořinek a dál jako na str. 43. č. 8. na levo od kříže nejprv. na hrad (6 km) s krásným pohledem. (9·5 km.)

6. Černošice. Zpětným směrem jako na str. 42., č. 3. a 4.

7. Přes Choteč do Radotína. Přes Karlík do Dol. Roblina a v pr. přes Horní Roblín k Frantovu ml. na Svarecavě a odtud dále stejným směrem až do Třebotova. Dál pak k sev. do Chotče a údolím do Radotína jako na str. 40. (zajímavý geologický profil, bohatá květena).

Z Dobřichovic vede nás trať dále k JZ, podle Berounky (v pr.), za níž po chvíli objevuje se stará ves *Lety* (připom. již v zákl. listu Vyšehradském), v l. pak podle lesu. svahů Brdských objeví se za nedlouho

Řevnice, městys, oblíbená villegiatura Pražanů, kde zemř. dram. umělkyně Hana Benoniiová. Četné vily. Fil. kost. sv. Mauritia (fara v Dobřichovicích) r. 1750 v nyn. podobě představ. V Ř. nar. se (1834) známý lékař Dr. Funda. Sluneční lázně. Koupelny na Berounce. Výborná pitná voda (žel.). Hotel Suchý (16 pok., velká jíd., kav., kone. síň) a několik rs., kde lze se stravovati. Značný počet letn. bytů. Cesty v okolí značkované.

Výlety z Řevnice.

1. Skalka (7·5 km). Výletní a poutní místo (str. 44.). Přístup několika směry. a) Údolím Moklického pot. k Červenému kříži (6 km) v l. vozovkou ještě 1·5 km na Skalku; zpět průsekem na silnici (1½ km) a po této do Řevnice (5 km zakr. sil., lze si zkrátiti pěšinou); po případě možno po 1 km odbočiti z tohoto směru v l. na *Babku* a s této úd. potoka do Ř. b) Tímtež směrem zacházkou přes Mníšek; jako při a) k Červenému Kříži a v l. ke Skalce; však od rozcestí v pr. do *Mníšku* (8 km slán. dráhy, městys); zámek (druhdy tvrz) s kaplí a parkem Schirringovým; malebný pohled v kapli zám. obraz od Škréty. Kostel sv. Václava nezn. založení 1756 Ign. z Unwerthu obnovený, s pěkným mramor. pomníkem rodiny téhož od sochaře *Václ. Prachnera*. Pěkný oltářní obraz od *Brandla*. Druhdy v okolí zlato se těžilo. 1639 byl Mn. Švédy vypálen a dlouho byl neobydlen. Rodiště

F. X. Svobody viz z Dobřichovic č. 2. Z Mn. na Skalku 1·5 km a zpětným směrem do úd. potoka Moklického a do Řevnice. c) Přes *Hviždinec* od kostela vzhůru na H. (8 km) a odtud dále jako na straně 44 d) Přes *Halouny* (Ls.), ves v zákoutí lesů brdských. Podbrdskou silnicí (k Hostomicům) 4 km a v l. polní cestou ½ km do Halounů. Odtud buď v l. od Starého Dvora přes les k Červ. kříži 3 km (z Ř. 7½) a dál jako výše; nebo z H. rovně k J. půvabnou cestou lesní na *Boží Vrážku*, za touto (po 3½ km) v l. do Lhotky a Mníšku (z Hal. celkem 7 km, dále jak výše naznačeno; také možno dáti se silnicí údolím Halounského pot., která vede přes Rochotskou mysl. přímo na hřeben Brdský (z H. 4 km) zde buď průsekem v l. na cestu přes Lhotku do Mn., nebo dál do Kytina (ještě 2 km) a odtud pěknou lesní silnicí 4 km do Mn. (z Ř. 10½ km, zde buď na

stan, nebo dále jak výše naznačeno.

2. Babka (kopec 560 m s vyhl.). Značk. cesta 3 km. Zpět buď údolím Nezabudického potoka 3

km nebo v pr. k silnici a touto dolů do Řevnic.

3. Karlštejn. Drahou nebo pěšky (2 km) do Zadní Třebáně. Odtud dále viz u této stan. Další výlety viz v díle Brdy.

Údolí Berounky se za Řevnicemi zúžuje a nabývá větší malebnosti, zejména u stan.

Zadní Třebáň, kde přistupují vyšší kopce až ke trati a dráha vedle Berounky sleduje mohutnými zákruty hluboké údolí. V Z. Třebáni velký zahradnický závod A. Gabriela při ostrově, osazeném stromovím a zeleninami, zde také odchovávají se náklady pro Berounku při ústí pot. Liteňského. Rodina Gabrielů vítala zde často společnost vynikajících čes. lidí a mlynář A. Gabriel ochotně vypomáhal jim z nouze v době světové války. Odbočná spojovací trať přes Hostomice do Lochovic. V Tr. nar. se lexicograf Kašpar Fastei (1835).

V ý l e t y z e Z a d n í T ř e b á n ě.

1. Karlštejn. Přívoz. do Hlásné (Př.) Třebáně a k S. ke kapliče po ní cestou na Plešivec (358 m); pod vrcholem 2. kaplička, za ní kříž., odkud je jeden z nejkrásnějších pohledů na hrad (3½ km).

2. Liteň. Koda. Srbsko nebo Tetín. Beroun. Drahou nebo pěšky přes lesnatý kopec do Bělce (pohodlnější jde silnicí ke Lhotce) a přímo dále do Litně (pův. Luteň), sídla rodiny Doubků, v jejichž hrobce zdob. plastikami Pirnera a Myslbeka odpočívá popul. lékař dr. Hamerník. Na Litni farářoval r. 1613 Jan Hořovský Rosacius, o němž píše Winter ve svém Kampanu, jenž o svém účastenství na popravě starom. napsal »Korunu neuvadlou«, později (1615) byl tu far. luter. theolog Jan Martin z Dražejova, známý ze sporu s bratřími. V l. 1866 až 1879 farářoval tu F. J. Řezáč, u něhož byl kaplanem Václav Beneš Třebízský (poměr k faráři líčí ve svých »Bludných Duších«), jenž tu čerpal inspirace k svým povídkám karlštejnským. Hostem fary býval

tu far. Hlinka—Fr. Pravda. Zde prožil své mládí také Sv. Čech, jehož otec tu byl správcem; v jeho pracích »Ve stínu lípy«, Živsovi a četných arabeskách obrazy se jeho vzpomínky. Rodina Doubků soustřeďovala kolem sebe mnohé umělce spisovatele a vlastence. Býval tu dr. Sladkovský, dr. Fr. Brauner, prof. Em. Tonner, dr. Kučera, dr. Jan Jeřábek, prof. Vojáček, dr. Hamrník a j. Tu povstal Ženiškův obr. »Oldřich a Božena« (orig. dosud v Litni), tu dlel také Jos. Manes (jeho malby na porcelánu ve sbírkách zdejších), jenž maloval portréty rodinné, strop jídelny maloval Quido Manes.

V Litni odpočívá na st. hřbitově vynikající český palaeontolog dr. Ot. Novák, nar. se tu dříve. přítel Havlíčkův MUDr. Jos. Jar. Štělka (1808), organizátor slezského školství Čeněk Prousek (1828). Bývaly v L. dvě tvrze Mladotovská a Valdecká. První byla již r. 1575 pustá, druhá v 18. stol. přestavěna v nynější zámek. Pův. farní chrám sv. Petra, zbudovaný

Karlem IV., zničen Bannerem r. 1639. V nyn. podobě z r. 1765. Botanik by vystoupil na blízký *Mramor* (464 m, $\frac{1}{2}$ hod.), s bohatou, teplomilnou květenou a jeho poněkud vyšší vrchol *Bačín* (497 m), jehož vyhl. popsal Manes v dopise sl. Slavinské (Jindr. z Rittersberku). Naše cesta však vede k protějšímu *Stražišti* (443) do *Korna*, pod ním ležícího, odkudž zabočíme silnicí v l. na *Tobolku*, avšak hod. za *Kornen* dáme se pol. cestou v pr. k lesu na myslivnu v *Kodě*. Ze svahů na krajích kodského revíru krásná vyhl. na skupinu *Velké Hory* za *Berounkou* (všude bohatá květena) a sestup roklí pot. *Kodského*, v němž tvoří se vápenná pěna na opadalých listech (krásné oblitky) dolů k trati a přes trať v l. do *Srbska* (zast. dr. 6 km). Kdo chce však jíti až do *Berouna*, užije krásné cesty *Kodským* revírem $\frac{1}{2}$ hod. do *Tetína* (4.5 km), dle pověsti pův. sídla dcery *Krokovy Tety* později vdovské sídlo *Ludmily*, která tu založila r. 911 kostelík sv. *Kateřiny* (r. 1853 znovuzřízený). Kněžna *Ludmila* byla zde zardousena na rozkaz *Drahomíry*, která pak zřídila na spásu své duše chrám sv. *Michala*, r. 1422 *Pražany* pobořený, nyní farní chrám *Jana Nep.* v podobě ze 17. stol. *Starosl. hrad*, po němž není stopy, stával na ostrohu nad *Berounkou* později zaujal jeho místo *man. ský hrádek rytířský*. Na *Tetíně* byl v první pol. 16. st. farářem český kronikář *Václ. Hájek z Libočan* a nar. se tu klas. filolog *Jos. Václ. Vojáček* (1821). K *Tetínu* táhla se *druhdy skalami velká a hluboká jeskyně Turská Maštal*, směrem k *Berounce* otevřená, která byla lámáním kamene zničena. Nálezy *palaentologické* a *předhistorické* z ní uloženy z větší části v *Národním Museu* (První jsou zpracovány v mých pu-

blikacích. *Hladovci*, *Šelmy* a *Kopytníci země české*). S *Tetína* sestup po svazích *Daměla* (nad *eruptivním jeho úpatím*, jež spadá do nádraží *berounského*) do *Berouna* (10 km).

3. *Králův Dvůr* je cílem, k němuž cestou lze spojití několik *geol. a palaeont. významných míst* buď a) cestou přes *Litěň* jako při č. 2., odkudž po úpatí *Mramoru* (v l. červený vápenc. *koněpruský*) do *Měňan*, kde se cesty děl: a) v pr. vsí k *SZ.* na *Tobolku*, nad níž zvedá se vápencový vrch *Tobolka* (465 m), bohaté *druhdy naleziště zkamenělin*, k němuž se druží druhé na sev. jeho straně *Koledník* pod *Kosowem* (v l. 443 m), jehož *křemencový vrchol* dal jméno *křemencům pásma Dd.* Přes *Kosov* možno sestoupiti do údolí pot. *Suchomastského* a tímto v pr. dojíti do *Dvora Králova* (17 km), krátké tu krajinami, v nichž za doby *diluvialní* proháněli se *jeleni*, *kanadským vepitům podobní*, *losi*, *nosorožci* i *kozo-rožci*, z dravců býval tu *domov. lev*, *rys*, *leopard*, *medvěd*, *hyena* i *vlk*, na *holinách* měl *svá doupata stepní svišť*, k vodám se táhly četné *vydry*. Později tu první sídlo volil člověk a také první děje naši české historie se tu odehrávaly. — β) V l. silnicí do *Koněprus* 4.5 km; cestou mineme v l. *Kobylu*, v jejímž *Červeném lomu* odkryl jsem z svého pobytu jako *vychovatel* v *nedal. Suchomastech* (tuto narodil se spis. *Fr. Cajthaml* (1868) bohatou zvířenu *diluvialní* (v *Nár. Museu*, viz výše citov. publikace); později zde odkryta *jeskyně Kobyla*, z níž nálezy byly *skrovné*; nad *Koněprusy* zvedá se *Zlatý Kůň* (466 m) z bílého *koněpruského vápence* (rozsáhlé lomy opuštěné i nové mnoho *devonských zkamenělin* Ff₂). Úzkokol. dráha přes *Tetín* do *Berouna* a *lanová dráha* do

Karlštejn. Dle fotogr. Jar. Johna.

Dvora Kr. Záp. výb. tvoří Ko- lí pot. Suchomastského, překro-
týs s hradištěm, dvojitým va- číme tento u Dvorského mlýna
lem obklopeným, níže pod nim a přímo dále přes silnici vy-
sluj, skalní branou přístupná stoupíme na Koukolovou Horu
snad pohanská svatyně. Sestou- (470 m) s krásným rozhl. na
píme druhým svahem do údo- údolí Litavky přes Popovice a

Kafkuv průvodec. ✓.

hutě Kralodvorské na rostoucí Podčáplý, kde pochoval Pražský Sokol mladistvé kmotry svého praporu, dcery velkostatkáře Macháčka Terezii Marii a Marii Terezii, z nichž první si zamiloval Jan Neruda (pět dopisů Nerudových Terezii Marii vydal r. 1909 dr. V. Tille) s Trubínem a Trubskem na úpatí hřebene černých břidlic Trubínských, jenž dělí úval, v němž leží rodiště Jungmannovo Hudlice na pr. přes Dvůr

Králov a Zahořany zvedá se Děd s rozhl., na l. dohlédáme Svatou a v pozadí lesy křivoklátské. Sestup do Král. Dvora rodiště hud. sklad. Fr. Krásla (1884) a spis. Popelky-Bilianové (1862) 4 km (celkem 15 km). 4. Všeradice, přístupné drahou Třebáňskou a Lochovickou jsou již jako dále násled. Osov a Hostomice východisky na Brdské Hřebeny. Z těchto tří míst jsou krásné přechody do Dobříše. Viz díl VI. Brdy.

Za Třebání vstupuje dráha do zužujícího se údolí Berounky pod vrchem Vočkovem (v l. 366 m), v pr., když minuli jsme při trati malou osadu Klučice, objev. se po chvíli jako nejvyšší vrchol v té straně Karlštejnský Plešivec (358 m) a za ním hned krásný pohled na hrad

Karlštejn. Stanice je v Poučniku s dvorem, vilami v pozadí v l. opodál pod lesem býv. villa Dr. L. Riegra, věnovaná národem, kdež syn jeho Dr. B. Rieger r. 1907 zemřel, v pr. v podhradí Budňany. — Budňany i Poučnik jsou hojně navštěvované Ls.

Hrad Karlštejn (u starých Karlstein, dle pův. Karlstein = Karlův Kámen, nikoli tedy Karlův Týn). Zal. Karel IV. r. 1348 pro uschování klenotů koruny české. Stavbu řídil Matěj z Arrasu a dokonána zhruba 1355. 1357 dostavěny kaple sv. Kříže, sv. Máří, sv. Mikuláše, a sv. Kateřiny a zal. tu kapitula s děkanem. Opatrování hradu svěřeno purkrabímu a k obraně jeho příkázání manové. Karel IV. i Václav IV. často tu přebývali. 1386 zemř. tu králová Johanka, 1396 zajat tu markrabě Jošt, 1397 zavraždění tu skrze Hanuše, knížete Opolského čtyři radové královi. 1420 Sigmund pobral tu poklady Václavem zůstavené, i z obrazů zlato a stříbro a drahé kamení dal vylepiti. Téhož roku u schovány zde také klenoty chrámové od sv. Víta a někt. klášterů. 1422 obléhán hrad marně Pražany, aby koruny se zmocnili. Za Sigmunda ujal

správu hradu Menhard z Hradce. Když 1448 stranou Poděbradskou byl zajat, odvezl prý syn jeho Oldřich korunu s klenoty na Velhartice (viz Sumava a Pošumaví, díl III.). Od r. 1496 byli na hradě dva purkrabí, jeden ze stavu panského a druhý z rytířského, a purkrabství stalo se důležitým i výnosným úřadem. Za Vladislava snížen K. na mučírnu. Ferdinand I. pečoval o opravu hradu a po r. 1541 ukládány tu opisy desk zemských. 1610 uložen zde památný majestát na svobodu víry pod obojí. 1618 panovali hrad stavové a učinili purkrabími Jind. Matesa z Thurnu a Otů z Losu. 1620 vzali jej opět císařští. Ferdinand II. zrušil úřad purkrabský a odevzdal K. jako státní statek královnám českým. Cís. Eleonora zastavila hrad 1626 Janovi Kavkovi z Říčan, teprve 1705 opět vyplacen a cíš. Marie Terezie darovala užítky K. ústavu šlechticů na

Hradčanech. Tehdy již (1775) odneseny odtud mnohé obrazy do Vídně. 1812 a 1836 některé opravy provedeny. Obnovení hradu provedeno nákl. země řízením arch. J. Mockra. Hrad nečiní již dojem zříceniny jakou bezmála byl v dřívějších letech; pohřichu vzal při tom újmu i původní vzhled, jak se zdá, na úkor historické pravdy a leckteré památky (na př. fresky) byly by vyžadovaly obnovení místo sejmutí a odstranění. Hrad zvedá se na vápen. skále Gg₁ 319 m 72 m nad hladinou Berounky v podhradí prodávající skalnici zkameněliny z těchto skal, však často jen z kousků nesprávně slepené i na oko upravené trilobity); kol do kola obklopují jej vysoké kopce, na S. Kněží Hora (399 m), na Z. Javorka, na V. Haknovec (198 m) a Plešivec (358 m). K hradu a okolí odnáší se řada krásných historických povídek Václava Beneše Třebizského). Na Karlštejně odehrává se také Vrchlického veselohra *Noc na Karlštejně*.«

Jdouce z nádr. po želez. mostě překročíme Berounku, za níž spatřujeme znamenitě zkroucené vrstvy vápenců. (Ff₁ a Gg₁); nad nimi stojí kostelík *Sv. Palmacia* se hřbitovem, zal. Karlem IV. r. 1356. Cesta vede nás podle potoka do vsi *Budňan*, kdež jest několik dobrých hostinců (též naproti v Poučnicku dobrý zahr. hostinec, host. Jana Janů má 1 pok.). Vstup do hradu dovolen; třeba se ohlásiti u klíčníka. Vstupné 2 Kč. Děti do 14 let v průvodu rodičů mají vstup volný. Hromadné návštěvy dětí a studentů platí za 10 os. 1 vstupenku. Spolky na 2—5 vstupenek dostanou 1 zdarma, ohlásí-li svou návštěvu písemně předem. Průvodčí není oprávněn žádati nebo bráti zpro-pitné.

Památnosti hradu: Dvěma branami přijde se do 1. nádvoří, v jehož pozadí nalézá se bývalé sídlo purkrabské (nyní byty a úřadovny); odtud možno vejíti ku *hradní studni* 154.7 m hluboké. Třetí branou vejdemo do vnitřního hradu, kde v 1. patře nalézá se *kaple sv. Mikuláše*, druhdy pro bohoslužby manů zřízená, však již 1761 přestavbou znešvařená; nyní obnovena a v stav původní uvedena V. 2. poschodí jsou komnaty královské se síní audienční, v třetím jídelna a j. komnaty; v přízemí výše položené budovy téhož nádvoří nalézají se vězení Červenka, v prvním patře bývalé opydlí děkanův a nad tímto kolegiatní *kostel Nanebevz. P. Marie*. Staré obrazy nástěnné představují výjevy z apo-kalypse a podobizny Karla IV., Václava a Blanky; připisují se Mik. Wurmserovi ze Štrasburku. Úzkou chodbou vejde se do malé *kaple sv. Kateřiny*, jejíž strop, stěny i oltář vyzdobeny ve zlaté půdě vsazenými, hlazenými českými polodrahokamy. Spatřují se tu dvě jednoduché dřevěné stolice, jež prý Karel IV. sám řezal, staré malby na skle v oknech, otvor ve zdi, jímž Karlovy spisy a pokrmy podávány byly, když zde v rozjímání dlíval, pozoruhodný obraz P. Marie a podobizny Karla s chotí jeho Annou Falckou. Odtud přes dvůr přijdeme do *věže* 38.25 m vys., 18 m šir. o zdech 4 m silných, v jejíž přízemku bývaly soudní síně; vybledlé fresky ve schodišti, nyní pomocí sádry sňaté před-

stavovaly život sv. Václava a Ludmily. V druhém patře byly sině poradní; železná mříž v okně proražena kamennou kulí 1422. — Čtvery dvěře železné, 19 zámky opatřené, vedou do *kaple sv. Kříže*, vlastní klenotnice, kde ukládány byly klenoty korunovační; kněžiště s oltářem odděleno pozlacenou, druhdy drahokamy posázenou mříží. Stěny bývaly v dolní části pozlacené a 2267 drahokamy a polodrahokamy broušenými vykládané; na zábradlí hořivalo 1330 voskových svící. Strop modrý se zlatými hvězdami; výše na stěnách obrazy svatých a panovníků na dřevě a sádře malované, z nichž některé zvlášť cenné do Vídně byly odneseny. Okna bývala původně z amethystů, křišťálů, citrínů a jantarů v olově zasaze-

ných. Ze starožitností skoro ničeho tu nezbylo; kromě starých truhel a klekátek cedrových, ukazuje se tu také domnělá postel sv. Ludmily, skvostné staré paramenty z dob Karlových, starožitné zámky, klíče knihy mešní kamenná koule z dob obležení r. 1422 a také lebka krokodila, nejspíše z Palestiny přinesená. Odtud vystoupíme na cimbuří, jež teprve při nynějších opravách opatřeno dřevěným podsebitím. Karlštejnská pamětní kniha je umělecké dílo, vyšlé z dvojí soutěže mezi žáky Uměl.-prům. školy v Praze. Je prací žáka sochařské školy Kalkovy a ornamentální Bendovy K. Svolinského. Knihařskou práci provedl Bradáč, razítko správního výbo u hradního podle návrhu Svolinského provedl J. Schmidt v Jámě.

Okolí Karlštejnu honosí se krajinnými půvaby, zajímavými nalezišti geologickými i botanickými.

V ý l e t y z K a r l š t e j n a .

1. *Botanický výlet* nejvděčnější vede nižšími porosty jižních svahů Javorky k Z., pak k Š. na Doutnáč čili Velkou Horu (428 m) a k Bubovické mysl., odtud buď přes Srbsko do úd. Berounky nebo severním krajem lesa do údolí potoka k hradu. Ráz květeny vylíčen na str. 18. Mnoho vzácných druhů bylo zde již nešetrnými sběrateli vyhubeno; je proto nyní toto bot. naleziště rezervací, lesn. úřady chráněnou i třeba si vyžádati povolení.

2. *Geologický výlet* nejprůzračnější do údolí Berounky. Zde hned pod kost. sv. Palmatia zkroucené vrstvy pásma Ff₁. Pak na pr. břehu sledovati lze pod Tetín vděčný profil, na mnohých místech lomy otevřené. Hned za nádražím pod Krupou a kornem vystupují diabasy (zelenokamy) s grapto-

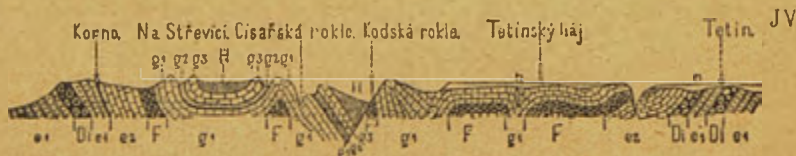
lit. břidl. (e₁) a šedé vápence (e₂) příkrě se kupící; následkem vyvření diabasů jsou tyto rázu dolomitického. Pod Kor., jež hoř hřebem zve se Na Střevici spatřujeme koryto, složené pánovitě z vrstev f₁, g₁, g₂, g₃ a H. Za ním se pásmo G₁ kolenovitě ohýbá a zapadá příkrě do *Císařské Rokle*, v níž vyvěrá v pozadí vápenitý pramen usazující pěkné tufy. S vrchole nad druhým bokem Cís. Rokle naskytuje se krásný pohled do vedlejší rokly Kodské a nevšedně působivý obraz »alpínské« krajiny se Srbskem a Berounkou na úpatí. Také v Kodské rokli pramení se voda vápenitá, tufy usazující. Odtud až k rokli Tetínské uloženy jsou mohutné vrstvy červených mramorů a bílých vápenců (f₂) krytých vápenci branicným (g₁) jež se tu všade lámou. Naproti Srb-

sku odkryta byla v nich vřeh. inž. p. Neumannem úzká sluj, z níž určil jsem řadu zajímavých druhů ssavců z doby diluvialní (rysa a step. sviště); dále pod Tetínem byla v těchto vápencích velká jeskyně »*Turská*

hojně vonný vemenník, v květu hojné vstavače a p. Cesta vede okolo Bubovic (zůstanou v pr.) přímo na silně svahovitou cestu: »Propadlá Voda« do údolí sv. Ivana, s které naskytují se skvostné pohledy dolů

SZ

Geologický profil, od Korna k Tetínu, nyní lomy částečně porušený.

maštal«, jež byla lámáním kamene rozbořena. Její obraz a profil zachován jest v mém spise »Hlodavci země české«. Určil jsem z ní rovněž zámavou zvířenu diluviální: vlka, medvěda, hyenu atd.

3. Daměľ (či Damil nebo Pohled 349 m, vyhl.). Výlet spojití lze s geologickou vycházkou č. 2. a sice roklí u Kody vzhůru, zde pak v pr. do háje. Možno buď přímo k Daměľu (některým průsekem k Z. směřujícím až k údolí a přes toto k vrcholí) nebo hájem ve směru SZ. až na Tetín (8 km) v. z. č. 2. ze Zadní Třebáně.

4. Sv. Jan pod skalou. Nej-
oblíbenější vycházka přes Karl-
štejn. Cesty jsou značkovány
a vedou dvěma směry a) přes
Královskou studánku; z Bud-
ňan vzhůru údolím za hrad 1
km, pak v l. značk. cestou k
Studánce (3.5 km); odtud v pr.
údolím potoka pod Vel. Horu
(Doutnác 428 m) a pod vrchem
v l. na cestu k mysl. Boubo-
vé (6 km); odtud v l. údolím
1.5 km do Hostína do údolí Ka-
čáku a tímto v pr. k sv. Janu
pod Skalou (9 km); b) přímo
přes les znač. cestou 7 km jako
při a až k odbočce v l.; zde
však v pr. vzhůru místo na Kr.
St. v l.) severním krajem lesa,
kde v červnu a v červenci kvete

7 km). — Svatý Ivan čili Sv. Jan pod Skalou neb na Skále, farní osada s 2 mlýny, elektrárnou, uměl. výroba alk. vody «Ivanky», druhdy velikost. zesn. dr. St. Bergra, jenž zde velké sbírky starožitností snesl (staly se koupí maj. nár. musea). Pův. pouhý kostelík vyst. na místě, kde dle legendy za Bořivoje a Ludmily přebýval jako poustevník z Uher příšlý sv. Ivan (okolo r. 680); dle jiné pověsti bydlel sv. Ivan na Brdech. Také se praví, že byl kostel založen Čechy po vítězství u Lodiny (Loděnice); kapli, jež stála tu jistě již r. 1205 daroval Břetislav klášteru Ostrovskému (u Davle). 1319 zřízeno tu proboštství a 1355 fara. Po zboření kláštera Ostrovského zůstal sv. Ivan opatům; z nich Matouš Ferd. Zoubek z Bilenberku (1652—1661) vystavěl nový kostel a konvent. 1785 klášter zrušen a hr. Sweerts-Spork zřídil v něm 1790 továrnu. Od r. 1839 byli v držení jeho Bergrové. Zámek zřízen ze starého konventu, značně přeměněného. V kostele značně přeměněného. Proměněn v lázeň, dům, ale i to vzalo za své. Nyní je v býv. klášteře učit. ústav »Školských Bratří«. V kost. dva dobré obr. (sv. Ivan na hl. a sv. Benedikt na postr. olt.); na zádí choru obraz zal.

kostela od Bachmanna; jsou tu s které je pěkný rozhled k Teli-
reliquie sv. Ivana; s kostelem řinu a na údolí Berounky, dnes
souvisí t. zv. starý kostel, t. j. velice lámáním vápenců pu-
vlastně sluj. jež vede do jesky- stoženému a na svých přiroze-
ně sv. Ivana. Zde pochováni ných půvabech poškozovanému;
byli opatové a kněží kláštera. tudy dále přes Lištice (naleží-
Na hřbit. pěkn. hrobka. V místě ště zkamenělin) do Berouna (7
2 host. s několika pok., v hs. km); nebo z Hostina dále do
u Hada stan. K. S. T. Letní Srbska (žel. zast., 5 km) a ú-
byty v soukromí (od 100 Kč dolím do Karl. (9 km), což ze-
výše) Abitur. učít. se Sokolem jména podvečer je půvabno.
z Hostina zřídili »Husův Bal- Jinak možno přímo od sv. Iva-
van«. Ke kříži u Stydkých vod na vzhůru značk. cestou přes
(438 m), ½ hod. Krásný rozhl. les do Berouna (4 km). Nebo
Druhá vyhl. na vrchu Mramo- konečně pohodlněji malebným
ru, ale cesta neuprav. Od sv. údolím Kačáku ½ hod. do Se-
Ivana možno buď jedním neb- dlee ke stanici Vráž-Sv. Ivan.
druhým směrem vrátiti se do 5. Dobřichovice, Černošice
Budňan na st. Karlštejnskou nebo Radotín viz zpětným smě-
nebo podle Kačáku pěkným ů- rem výlety z těchto míst na
dolím jíti dolů k Hostínu; od- str. 41. až 47.
tud v pr. vzhůru na vysočinu,

Z Karlštejna vede nás trať úzkým úd. Berounky, jejímuž
běhu stavěly se tu v cestu místy mohutné a mal. vápencové
skály. V nich četné díry a sluje (zejm. v pr.), jež jsou hnízdi-
štěm menších dravců a netopýrů a obsahují jen skrovné náno-
sy se zbytky nedávn. obyv. svých. Než to vše bere za své lá-
máním vápence v četných lomech. Zast. Srbsko je zřízena jako
nákladiště, které s lomy je spojeno lanovou drahou. Ves Srb-
sko a její okolí získává ovšem na výstavnosti novými domky
a vilami. Ze Srbska přes Hostiň k Sv. Janu 5 km, odtud do
Karlštejna 7, nebo do Berouna 7 km. Ze Srbska přímo na Te-
tín 4 km (viz výše). Za Srbskem míjíme v pr. ústí Kačáku se
sady (v pr.) a četné lomy, malý kopec Kozel (v pr. nalez. hoj-
ných zkamenělin z E₂), pak se údolí rozšiřuje, spatřujeme
(v pr.) žel. most tratě Rakovnické a Dušnické a vjíždíme do
oživeného nádraží města

Berouna, 222 m, Nádr. rs., křiž. dráhy Protivínsko-Rakov-
nické a východiště trati Berounsko-Dušnické, s čilým prům.
(přád. a tkalc. na bavlnu, barvířství a přetisk. látek, cukro-
var, 4 záv. na výr. vápna a cementu a p., tov. na parkety, vel-
ké obch. dřev. atd.). St. gymnasium; při vstupu do města
výst. budova obchod. akademie.

Beroun, původně ves Brod IV. se přidružili. V husitských
r. 1088 přip. Za Přemysla II. válkách drželo město s katolí-
1260 ves trhov. nazvaná Vero- ky a Zikmundem. 1421 zmocnil
na, něm. Bern, osazena Němci, se B. Žižka s Pražany, klášter
k nimž čeští osadníci za Karla zdejší pobořen a 37 osob v obec-

ní lázni za dolní branou upáleno. V 16. stol. klonilo se obyvk. luteránství, 1611 vyplněno město od Pasovských, 1618 účastnili se Berounští povstání, 1632 vydrancovali město Sasové, 1639 vypálili je Švédové, 1741—42 bylo v moci Francouzův, 1744 odražen útok Prusův, 1713 založ. kolej piaristická, při níž bylo nějaký čas také nižší gymnasium. Kromě jiných znamenitých mužů narodili se tu spis. kněz pod obojí *Jan Achyles* (1587), ččk. ber. zakl. ústa-
vu chudých, autor. ruk. kroniky Berouna, *J. A. Seydl* (1775), hosp. spis. *Fr. Fuss* (1747), operní pěvci *Thekla Podleská*, *Ivan Laštovička*, *Jos. Holeček*, cestopisec prof. dr. *Em. Faiž* (1854), *Thdr. Al. Herout* (1860), fil. a stenograf, sochař *Jindr. Říha* (1862), architekt *Al. Čen-ský* (1868), proslulý internista prof. dr. *Ant. Veselý*, malíř a ilustr. *Karel Šimůnek* (1869), historik *Petr Koudelka* († 1874) a linguista *Č. Šercl* (1834).

Farní kostel stával prý v B. již v l. 874—912, nynější děkanský chrám sv. Jakuba zal. asi 1353, však 1543 a později několikrát ještě obnoven. Obraz sv. Jakuba na hl. oltáři z r. 1741 od Rillera, na postr. olt. cenný obr. *Bol. P. Marie*. Ze starých náhr. zajímá náhr. gen. Křišt. Kagera ze Stampachu (1753). *Kostel navštív. Panny Marie* na hřbitově při Plzeňské třídě zal. 1524 a obnoven 1744. Kaple *Bol. P. Marie* nad městem na Práhoně (u Studánky, druhdy také u Boží Vody na Práhoně) založen 1724 děk. Jiřím Fr. Procházkou de Lauro. — Bývalá kolej Piaristická v Plzeňské třídě a pozd. šk. hlavní byla učel. Josefa Jungmanna (pamětní deska). Radnice z roku 1565. Zbytky starých hradeb, z nichž vynikají zachovalé brány: Plzeňská (horní) a Pražská (dolní). Soukr. museum *Duslovo* rozprodáno, městské museum na Pražs. předm. s bohatou sbírkou silur. zkam.

Z hostinců možno doporučiti: Čes. Dvůr a Čer. kůň, Plzenku, U tří korun a Hýblův. Odbor Kl. Čes. T. Rs. klubu v Brdatkách. Dotazy zodpoví se v lékárně. Klíč k rozhl. na Dědu lze vyzvednouti v nádražní rs., v hot. Čer. Kůň, v radnici, lékárně, v okres. zahr. za městem, v rs. klubu v Brdatkách, v hájnici Drábovně u rozhl. N. v ob. chl. šk. Jungm. tř. str. u Lva. D. N. tamtéž.

V ý l e t y z B e r o u n a.

1. Děd. (492 m. Rozhl.) Buď křižovon cestou le studánce a odtud v l. po hřebenu k rozhl. (4 km) nebo značk. cestou do Brdatek a údolím na Děd (5 km). Zpět buď do Ber. nebo do Král. Dvora, nebo k S. cestou lesní na cestu, která z Kdýčiny vede v l. do Hudlic, rod Jungmannova (1773) a zpět do Dvora Král. (16 km). Rozhled viz v díle Brdy.
2. Nová Huť; jako při č. 1. do Brdatek a těmito až na Zdejčinu (druhdy Kdýčinu, 3·5 km (v levo Lísek s kamenouhel. doly, naleziště ráč-
ka *Gambrus*); odtud buď do údolí Mže k St. Huti a údolím do Strádonie, nebo lesem po hřebenu (v l. hradíště, proslulé Marobudum) a přímo do Strádonie (5·5 km; odtud údolím Mže do Nové Huti (7·5 km viz níže).

3. Sv. Jan pod Skalou. Na pražskou silnici a přes most; zde buď v pr. znač. cest. přes Lištice (nalez. zkamenělin) na Hostín (hostínské břidly se zbytky prvních rostlin) zpětným směrem jako při č. 4. na str. 54., nebo přímo lesem znač. cestou. Nebo dráhou do Vráže a údolím Kačáku k sv. Ivanu. Koledník (naleziště zkamenělin) a silnicí k J. do Koněprus (8 km); zde na Zlatém Koní velké lomy, znamenité nal. zkamenělin (Ff₂) s hradištěm Kotýzu (str. 49.). Odtud možno buď přes Tmář a Lounín 8 km (krat. čejí přes dvůr Slavík, vápence s graptolity) nebo přes Suchomasty, Malkov a Chodouň 11 km do Zdic nebo nejkratčeji přímo do Král. Dvora 4.5 km. (Další viz v díle VI. »Brdy«.)

4. Daměť, Tetín a Koněprusy. Přes trať v l. Podle nové úzkokolejné dráhy k Tetínu (str. 48.); odtud v pr. na Da. Trať Beroun-Zdice-Příbram spadá již do dílu VI. Brdy a Pobrží. Zel. znač. cesta vede přes Železnou, Libečov do Unhoště (18 km).

Trať dráhy Rakovnicko-Protivínské z Berouna k Rakovníku objíždí město v oblouku po mostě přes Berounku k zast. při pražské siln., při čemž při městě objevují se nám velké kasárny na S.) a v pozadí jeho v lesích křivoklátských buližníkové turně Vrané Skály; před námi vynořuje se Ostrý, jako stráž údolí Mže na pravém břehu jejím, kde útulně položen dvůr Pták. Dráha vstupuje do úzkého údolí Mže (zde neprávem Berounkou zv., neboť název Berounky ji patří po starém zvyku až od Berouna), v němž na pr. vypíná se Hýskovský *Plešivec* 458 m), pod nímž na stráni objevuje se na chvíli kostelík *Hýskovský* (Hýskov č. Heskov zv. po Hutí Heskově), jenž zmizí, když v oblouku podle svěžích lesnatých strání (v l.) přijedeme přímo pod něj do

Staré Hutě (host. v nádr. 1 pok. v Hýskově), pův. hamru železn. a hutě řečené Heskov; nyní velké železářny o 4 pudlov. náh, 6 svařovnáh s válcovnou na železa plochá, kulatá, obručová, důlní kolejnice a hřídele. Pohon obstarávají 3 turbíny. Závody náleží české mont. společnosti. Domky českých dělníků bývaly něm. označovány.

Huť tuto dal král Václav 1417 v léno bratrům Falkenaurům; pak ji drželi purkrabí Karlštejnští, také Ota z Losu a jeho synové. Později připojena ke Křivoklátu a tímto odprodána. Zde narodil se český phytopalaeontolog, později anglic. geolog v Indii a br. f. na české technice, dr. Ot. Faistmantl (1848).

Trať sleduje dále Mži proti proudu; po chvíli vidíme nejvýše ve stráních (v l.) domky Zdejčinské a za nedlouho objeví se na protějším bř. v údolí

Strádonice. Nade vsí bývaly kamenouhelné doly (Lisek-Zdejčina); vrstvy zdejší poskytly nejkrásnější otisky kame-

nouhelu. rostl. českých. Nad obcí mohutné valy jsou zbytkem bývalého táborového města Marobudum (viz výše). V St. nar. se inž. *Kar. Holub*, řed. štýrské zbrojovky.

Za Strádonicemi objevuje se nám brzy (v l.) nad pravým břehem Mže malebně položený

Nížbor, pod nímž v dolině rozložena **Nová Huť**, hojně navštěvované l. sídlo Pražanů, táhnoucí se $\frac{1}{4}$ hod. dále do úd. pod stráněmi, které v jaře jsou kryty kvetoucím šefíkem. N. H. je rodištěm prof. dr. *Em. Maixnera* (1847) a právníka a politika *Václ. Choce* (1860).

Hostinec s nocl. Malečkův a Poserův. Soukr. slun. lázně.

O zakázaných soukr. cestách viz str. 62.

Nížbor, zámek na skalním výběžku při ústí Otročinského pot. do Mže, vyst. byl na poč. min. stol. Janem Jos. hr. Valdštejnem na místě starého hradu, po němž není stopy. Schaller vypravuje o něm, že byl r. 1425 dobyt Hanušem z Kolovrat a Alešem Holickým ze Sternberka, jenž tehdy Tejřov držel. Na protějším hradišti (výše zmíněné Marobudum) bylo starší, předhistorické hradiště tohoto okolí). Při zámku (v 2. posch. letní byty) je zám. ka-

ple nyní farní kostel Pozdvižení sv. Kříže, dvůr a budovy úřední. V pr. při silnici hrobka Fürstenberská, pouze křížem označená, v malebném, pěkně hleděném parku. V *Nové Huti* byly původně hamry hnané vodou a tavnice, které povodní 1872 značně utrpěly: byly sice obnoveny, avšak již 1867 zcela opuštěny. Nyní vyrábí se tu dřevěné třísky čeřicí, dehet, dřevěný ocet, octan železitý, barvy pro tiskárny kartounů a soukenické továrny a sklo.

Výlety z Nové Huti.

1. Vůznice. Jinčov. Stan. Smečno-Sternberk, krásné tiché a entomologicky (hmyzem) zajímavé údolí s potokem na l. břehu Mže. Přes most a přes trať; odtud buď dále siln. nebo nadchůzkou přes vrch Snárovou do údolí Vůznice, tímto vzhůru až k zříc. (6 km) **Jinčov** (nikoli Finčov), nejspíše býv. lovišho hrádku, jenž byl tu již za Břetislava. Jde se údolím Vůznice vzhůru až k rozvodí pramenů; zde v l. ještě 1 km. Nechceme-li zpět, projdeme pěšinou lesního úvalu k S. ještě 25 min. k sinici a touto (zel. zn.) 8 min. do *Bělče* (429 m) a náhorní pláni bez lesa pod Koutkem (v pr. 465 m) do *Bratronice*; zde buď v l. podle pot. (dle červ. zn.) ke Kačáku pod

Dol. Bezděkovem, k S. mal. klinkatnou Kačáku do *Družce* se zajím. kostelem pův. got. v 17. stol. přestavěným (žulová křt. ze 17. stol., v sakr. bar. sancturium kamenné. V okolí u cest některé zďařilé sochy z r. 1788, tak na cestě k Bezděkovu (dle zel. značek, nadchůzka zátočin Kačáku), socha sv. Jana Křt. (červ. zn.) do Žiliny socha sv. Antonína, a dle červ. zn. k *Doksům*, kterou se dáme k S., socha sv. Petra z Alkantary. Z Doksů v l. ke *Kam. Žehrovicům*, podle pamětíhod. lomů arkos (Žehrovické mlýnské kameny); z Doksů však jdeme v pův. směru (červ. zn.) podle mlýnů k býv. ryb. Tuřinskému a v pr. k stan. Smečno nebo z D. v pr. 8 min. k sil., touto

malý kousek v l. a dle červ. zn. v pr. k st. *Smečno-Šternberk* (23 km).

2. **Dřevíč.** býv. myslivna. nyní lovčí zámček Fürstenbergtův, vyzdobený starým vykládaným a pestrým selským nábytkem, parohy atd. Krásná vyhl. (zejména ze střešních místností) v okolí staré tisy. Přes most a dle červ. znač. přes Vůznici až k aleji, která vede na Dřevíč. Jméno vzato od starého lovčího hrádku, jehož nepatrné stopy nalézají se blíže Sýkorie nad Zbečnem. (Také okolní revír zove se Dřevíčským.)

3. Na **Tuchonín** a do údolí **Kačáku**. Buď silnicí (červ. zn.) k Vůznici až k rozcestí (1 km); odtud v pr. (zel. zn.) k Chýňavské mysl. (7½); od ní v l. (červ. zn.) a po 20 min. průsekem v pravo na vrchol (vyhl. zarůstající; z volných míst rozhled na údolí Kačáku a na Brdy). Nebo: dle č. 1. Vůznici až k rozvodí; a do Bělče, zde dle červ. znač. v pr. 4 km až k průseku vedoucímu na vrchol. S vrchole pokračováním téhož průseku kousek dolu až na lesní voz. cestu; po této v l. do **Žlábků** (potok s pramenem vody zázračné a kaplička; velké poutě. Nebo s vrchole v l. průsekem 8 m k cestě, jež v pr. (znač.) vede do Žlábků. Týž průsek s vrchole v pr. svede na zel. znač. cestu od N. Huti a Chýňavské mysl. do Kyšiček a dále do Unhoště. Žlábek ústí do Kačáku pod mlýnem; podle potoka v pr. 3 km (po 1½ km mysl. Potepské). Statnější turista může podle Kačáku (za 2. ml. v l. znač. cesta na Nový zov a Kladno, u Červ. ml. v l. znač. cesta do Unhoště.), dle pokračovati do krás. polohy v **Podkozí** (7 km) a odtud v l. 1 hod. do **Unhoště**, nebo znač. cest. 5 km na **Hájek**, nebo dále ještě podle Kačáku přes **Nenačovice** do **Loděnic** 12 km.

Červ. zn. cestu podle Kačáku křížuje zel. znač. cesta na **Libečov** (v pr. 3½) — **Ptíč** (v l. 2 km) a **Unhošť** (7 km). Před **Nenačovicemi** v l. znač. cesta na **Drahelčice-Dušniku** (6 km), nebo k stan. Hořelické (5 km).

4. **Krkavčí Hory.** Z N. H. přes most, pak v pr. podle dráhy 1 km k ústí potoka; zde cestou v pr. přímo k mysl. na **Krkavčích Horách**. Odtud v l. dolů průsekem a podle potoka zpět (7½ km).

5. Přes **Chýňavu** na **Libečov** a **Malé Přílepy**. Přes **Krkavčí Hory** do **Chýňavy** (7 km). (Červ. značky v pr. 2½ km do Železné, v l. 1 km k průseku vrcholovému na Tuchonín a 7 km do Bělče.) Ves byla ryt. sídlem **Ladislava Ludvíkovského** **Bezručického** z Kolo-vrat, jemuž r. 1623 konfiskována a prodána **Jul. Jindř. vévod. saskému**. Rod. **Vác. Horáka**, gen. ryt. a křiž. řádu (1845). Podle kostela sv. **Prokopa** (1343 farní, v l. 1779 až 1782 opravený, výzdoba nová) projdeme na sinici, od níž po ehvli odbočuje cesta 1 km do **Libečova** (7½ km) v okolí vyskytuje se železná ruda se **zkamenělinami**, z nichž hojný bývá **Obulus** (penízek též znám odtud vápenatý živec **labradorit**). Z Lib. po silnici k J. až za druhý kříž, kde v l. cesta do **Mal. Přílep** (10 km; na jih od vsi úhelná lože s pískovci, v nichž zajímavé otisky kame-nouhelných rostlin nalezeny). Odtud nejlépe 4½ km do **Loděnic** na stanici, aneb v pr. silnicí k **Železné** (got. kost., v nyn. stavu z r. 1777) a k J. silnicí 6 km do **Berouna**.

6. **Nový Jáchymov-Klucná.** Buď z **Nižboru** a podle hrobky **Fürstenberské** v l. po silnici k ovčínu; před tímto v l. odboč. polní cesta k lesu, podle kraje tohoto (zpět pohledy na **Dřevíč**, **Krkavčí Hory**, v l. na **Otročínské skály**) k **Otročínské silnici**,

přes tuto na lesní cestu a touto do polí až ke křižovatce; zde buď v pr. stále rovně (při rozcestích v l.) až do N. J.; nebo v rovném směru dále a přikrou cestou do údolí (zde v l. Dědičná štola na rudu želez.); v pr. podle kraje strání za 20 min. N. J. Jiná cesta vede celou Nov. Hutí od údolí Otročinského pot.; zde v pr. podle vily vzhůru do údolí Kalné až k Otročinské silnici; zde buď rovně dál až k výše naznačené křižovatce nebo pěšinou v l. přes les a pole do údolí k Děd. Stole. Na konci lesa lesní hřbitov a lokalita podbílu (*Lathraea squamaria*) Nový Jáchymov (oblíb. Ls., dotazy zodpoví obecní úřad, dobrý hostinec. Údolím dále podle 2 rybníků až do dvora Karlova; za tímto v pr. do lesa přes hřbet do Karlovi (ves úplně v lese s pěknou školou) a vsí do údolí pot. Kluné, jímž vyjde se do údolí Mže nad Roztoky (17 km) u Křivokláta. Dráhou zpět. Kratceji: z N. J. k druhému rybníku; po hrázi v pr. a vzhůru do lesa; zde v l. cestou les. na Leontinu (letní zámek Fürstenberský na Křivoklátské sil.); zde v l. od silnice dolů do Kluné a dále do Roztok (16 km); nebo přímo od Nižboru po silnici na Leontinu a dál jako výše (14 km). Srovn. č. 6. u Křivokláta (str. 64.).

7. Nový Jáchymov-Krušná Hora. Do N. J. jako při č. 6. Od host. v l. vzhůru 15 min. po svahu Krušné Hory k pyramidě balvanů (v pr. dům železných dolů s krás. vyhl.). Za pyramidou v l. vzhůru do lesa až na křižovatku; zde průsekem v pr. na hřeben (zalesněný vrchol 606 m o $\frac{1}{4}$ hod. dále); odbočkou na l. svah otevře se krásná vyhl. (zarůstá) na Hudlice a celé Brdy, odbočením na svah severní zas krásná vyhl. na Křivoklát. lesy se Středoho-

řím v pozadí (další viz v díle Brdy«).

8. Opořské údolí, Tejšov, Zvíkovec, Zbiroh. (Jen pro statné, prov. s sebou.) a) Buď dle č. 7. až ke Karlovsi, zde přímo dále malý kousek silničkou k lov. zám. Emilínu (srov. č. 6. u Křivokláta str. 64.) však hned v l. druhou les. cest. 10 min. do údolí pot. Opořského a dále až k ústí pod Tejšov (8 km) b) Stejnou cestou jako při a) ale dále podle Emilína a u tohoto v l. na zříc. Tejšova lesem (krásné brekieie porfyrové, $\frac{3}{4}$ hod.). Sestup do údolí potoka Opořského (17 km). c) Jako při č. 8. do N. Jáchymova a k pyramidě, zde v pr. podle žel. dolů silnicí 40 min. k Hudlické mysl., zde v pr. lesní cestou 1 hod. do Broum. vsí v pr. a v l. do údolí pot. a Opořským úd. pod Tejšov (21 km. — Spol. cestou dále obtížně schůdnou pěšinou po pr. břehu Mže $\frac{1}{2}$ hod. do Skrej (naleziště kambrické zvíř. zkam.), do údolí pot. Zbirovského $\frac{1}{4}$ hod. k Šlapnickému ml. a proti vodě (při roz. příroz. přehrada s malým vodopádem) k Podmokelskému ml.; zde v pr. na Podmokly; odtud buď $1\frac{1}{2}$ km silnicí dále až na křiž. se silnicí Zbirov-Zvíkovec, kde se počká na autobus (11 $\frac{1}{2}$ km) nebo přes Kopaninu do Zvíkovec (stanice autobusu 11 $\frac{1}{2}$ km). Autobusem za 12 Kč do Zbirova. Podrobnosti viz v díle »Brdy«.

9. Hudlice, rodiště Jos. Jungmanna s rodným jeho domkem (pamět. deska. domek majetkem národním). Kalnou jako při č. 7. na Otročinskou silnici, po této v l. (cesta údolím potoka Habrového čili Otročinského je dlouhá a ne všude přístupná) do Otročina. Odtud k J. polní cestou do Hudlic (5-5 km, nad vsí malebné skály bulizníkové). Vesnicí dolů a v l. podle dvora na cestu Zdejčinskou (zpět pěkný pohled na

Hudlice) a dále (*Hradiště, Stradonice*) jako na str. 55.

10. Do **Žlounkovického údolí**. Podle Nižboru po silnici k Leontíně až za Červený kříž; 1 km za tímto v pr. dvě cesty: (16 km).

Za Novou Hutí zužuje se úd. Mže ještě více a stále větší malebností nabývá. Po mostě 160 m dl. překročujeme Mží u zast. Žlounkovice (viz výše č. 10.). Za mostem brzy objevuje se (v l. ústí Žlounkovického údolí, v pr. pak malá ves Račice. Trať zahýbá odtud v malebném oblouku pod Kolouchem (v l. 396 m), přes Z. k S. a ubírá se dál podle strání, dýšících z jara vůní divoce tu rostoucího šeríku ke

Zbečnu, nad nímž viděti i několik domků Sýkořických. Od stan. do Zb. přes přívaz 10 min. Obec malebně položená nad řekou pod vrchem Pěněnou, po jehož svahu sbíhá siln. od Unhoště a Nižboru.

Druhdy býval tu lovecký dvůr knížat českých. Zde skonal také 22. pros. 1100, Břetislav II., zabít Lorkem, bezpochyby od Vršovic najatým. V okolí bývaly menší lovčí hrady

volíme pravou do krásné lesnaté doliny Žlounkovického pot., která do Mže vyústí 1½ km nad Žlounkovici; dle tratě do vsi a dál podle tratě do Nov. Huti (16 km).

V ý l e t y z e Z b e č n a .

1. **Klíčava, Jívno, Lány.** Nad Zbečnem ústí do Mže potok Klíčava, jehož údolí výše náleží k nejmalebnějším partiím Křivoklátska. Projdem obcí v l. a u mlýna dáme se v pr. Červ. zn.) po 2 km se údolí zužuje; zde na lukách z jara roste bledule (*Leucjum*). Po dalších 1½ km rozšiřuje se údolí v krásnou kotlinku u sv. Markéty (hájozna v pr. v údol pobočném), kterým možno jíti ¼ hod. a pak v pr. ¼ hod. k průseku, jež za 10 min. dovede k mysl. na Šancích, odtud v pr. cestou ¼ hod. ke křižov., přes ní přímo dále k rozc., zde v l. a po ¼ hod. v pr. do *Žiliny* a dále do Družce (od mysliv. 6 km (další na str. 57.); hned od Markéty v pr. ½ hod. cestou, která přechází v silnici (viz č. 2.) po ½ hod. z této v l. (zel. zn.) do *Bratronic* (½ hod. vzdál., další viz na str. 57. V p. směru údolím Klíčavy 1½ km dále počíná údolí Maxovo nad nímž v pravo nalézají se nepatrné zříceniny hradu Jívna, o jehož původu a osudech nemnoho jest známo. Snad býval tu Hrádek starý, o němž 1240—1265 zmínka se činí a jehož znamenitě zříceniny r. 1551 hejtman křivoklátský Jan Ždárský ze Žďáru rozvaliti dal. Z hradu zbývají jen základy, travou zarostlé. K Jívnu táhnou se reminiscence z Jiráskovy trilogie »Mezi Proudý« (Ohnivcův dvůr v Městěčku) a odehrává se tu děj jeho dram. žertu »Kolébky«. Údolím možno (dle červ. zn.) až k hájozně Klíčavě (ze Zb. 7½ km) a dáti se odtud: buď v l. přes Požár (433 m) a Píska (mysl.) do Křivoklátska neb Městečka (z háj. 7 km), buď v pr. lesní silnicí do Lána (6, až na stanici 7 km). Lány viz při trati IIa. Nebo možno sledovati ještě (bez zn. obtížně) 3½ km

potok, až stihne se cesta Emilova (kdo chce jíti pohodlněji ač zacházkou, dá se od háj. v l. křivokl. silnici $1\frac{1}{2}$ km až k roze., odtud v pr. $2\frac{3}{4}$ km (modré zn.) podle Pařeziny k sv. Alžbětě; zde opět v pr. $1\frac{1}{4}$ km ke Klíčavě a odtud v l. (Emilovou) nezn. c. (mysl. Brejle) buď k háj. u Rudy a na stan. Nov. Strašecí (od Klíčavy $8\frac{1}{2}$ km) nebo Emilovou cestou jen za Brejlskou pilu; za touto po 10 min. průsekem v l. po Dlouhém Hřebenu 3 km až k háj. v Zeleném Údolí; zde buď rovněž dál v pr. les. cestou k Boučkově a podle nadlesního k st. Lužná-Lišany (od hájovny 7 km) nebo lesní silnici v pr. zatáčející do Maxovy Obory kde leží stanice Řeňčova (od háj. $4\frac{1}{2}$ km); jde se až k Lužnanské silnici, po této v pr. něk. min. k Horákově mysl. a od této průsekem k nádraží). Aneb dále od háj. údolím pot. 6 km k Hamrovickému mlýnu a dál 2 km do Rakovníka (viz níže u Rakovníka) Celkové vzdálenosti ze Zbečna přes Klíčavu do Nového Strašecí $26\frac{1}{2}$ (eventuelně 29 km), přes Klíčavu a do Řeňčova $26\frac{1}{2}$ km, do Ra-

kovníka 30 km. Jinak od Klíčavy dle červ. zn. přímo do N. Strašecí 6 km.

2. Přes Sv. Markétu do Nov. Hutí. Jako při l. do údolí Klíčavy k sv. Markétě ($3\frac{1}{2}$ km); zde v pr. od pot. zel. zn. cestou, která později v silničku se mění. Mineme 3 průseky a stihneme příční silnici (7 km); po této v pr. k J. na mysl. Skalku a až do Nov. Hutí ($17\frac{1}{2}$ km). Vytrvalejší turista může od Skalky (bez zn.) v l. do údolí Pohodnického pot. a tímto v pr. pod Jinčova dále zpětným směrem jako na str. 57. údolím Vážnice do Nov. Hutí (19 km).

3. Čertovým Dolem na Křivoklát. Přes přívoz k stanici přes trať a v l. do Újezda nad Zbečnem odtud cestou v l. k lesu k hájovně na Kolouchu (3 km). Po 10 min. odbočuje za hájovnu v pr. »zap. soukromá cesta« (pro povozy) horizontálně Čertovým Dolem vedená; jdeme po ní 20 min. až nade Mži (krásné vyhlídky), pak v pr. srážnou pěšinou k trati, pod níž je přívoz do Častonice (6 km), odtud vzhůru přes Amalin do Křivoklátu (9 km). (Neznač.)

Trať ze Zbečna ku Křivoklátu tvoří dva mohutné oblouky hlubokým údolím Mže, nad nímž zvedají se tu příkré lesn. svahy Brdatek (v pr.), kde spatřuje se po zabočení tratě k J. pěkně situovaná mysl. »U Děče«, ležící jen několik min. od Křivoklátu, k němuž drahou máme ještě 6 km. V l. zved. se vys. kopce oddělené četnými doly a roklemi, z nichž jmenovitě Čertův Dol proti Častonickým a kousek dále Stříbrný Luh zasluhují zmínky. Minuvše Častonice krátkým tunelem za několik minut vyjždíme do stanice

Křivoklát (u Rostok). U nádr. textilní závody. Obloukem (poloměr 267 m) přes Mži opouštíme po mostě 150 m dl. údolí Mže; v pr. vidíme ještě mal. skály, z nichž na l. břehu vystupuje porfyrít, a vyjždíme do údolí pot. Rakovnického. Tunel 235 m dlouhý zakryje nám další rozhled, za tunelem objeví se nám v celém lesku hrad

Křivoklát. Zast. železn. (Hrad Křivoklát) nalézá se na stráni nad »Budy«, kde v l. viděti výstavnou školu, v pr. ú-

hledné domky s letními byty. Kdo chce užiti pěkn. pohl. na celý hrad i s Amalinem (Amalín, Budy a hrad spojeny nyní v jedinou obec Křivoklát), nechť vystoupí do stráně nad stan., kde jsou pěkné cesty. Nad stráněmi za lesem Buková, ls. pí. Renaty Tyršové. Pěkné procházky též na protější straně. Koupele ve Mži nad novým jezem u Roztok. Ls. Letní byty v Budech i v Amalině (tuto příjemnější). Sestup po pěšině a v l. vzhůru ke hradu (fotogr. a pod. v obchodě a vinárně Nitschové); přístup do hradu ve všední dny jen v hod. poled. a večer., v neděli celý den na přihlášení se u kastelána. Vstupné 2 Kč (1 Kč kaple a i 1 Kč museum). Za osoby od 14 let: rodina s dětmi do 14 let platí vstupné jen za dospělé. Spolky žádající o pov. hromadné návštěvy obdrží na 2—5 vstup. jednu zdarma. Hrom. návštěvy dětí a studentů platí za 10 osob 1 vstup. Zpropitné není průvodčí oprávněn žádati nebo bráti. V Kř. nar. se paed. český L. *Ervín Tolman* (1810), zde dlužal virtuos houslista *Ferd. Laub*, po němž tu sídlí malíř *Al. Kalvoda*, jenž Laubovi v zahrádce zřídil pomníček od sochaře *Vojtěcha Sapíka*. Mistr Kalvoda čerpal v okolí mnoho podnětů pro svá uměl. díla. Ke Křivoklátu odnášejí se také motivy *Máchova Káta*, *Jiráskova Ohnivce*.

Křivoklát, pův. *Hrádek* zvaný založen v dobách dávných. Zdá se, že zde vlastně bylo původní středisko našeho království. Roku 1110 byl již přestavěn a od Vladislava I. zřízeno tu stálé sídlo župana a panovníci čeští často a raději tu dleli, než ve dvoře nad Zbečnem. Přemysl Otakar II. dal hrad opět obnoviti a velkou síň znaky všech zemí ozdobiti; jím vězněn byl tu *Burkart* z *Pfauenberka* jako státní vězeň po celý rok. Zde také *Karel IV.* jako panie trávití musel z rozkazu otcova 3 léta pod přísným dohledem. *Karel* dal hrad zříditi jako důstojné sídlo pro choť svou *Blancu* z *Valois* a jeho syn *Václav IV.* byl zde skvěle vychován a také hrad tak si oblíbil, že doba jeho patří k nejskvělejšim dobám hradu. Turnaje a hony, přijímání cizích vyslanců atd. hojně se tu střídaly a také mnoho obrazů a j. pokladů tu bylo sneseno. *Sigmund* vše rozdál žoldněřům. Nějaký čas byly tu i v bouřích husitských klenoty korunovační a desky zemské ukryty. 1422 hrad vyhořel a Husité se ho zmocnili. *Hanuš Kolovrat* je vypudil a *Zikmund* dal hrad v zástavu *Alešovi Holickému* ze *Šternberka*, po jehož smrti král *Jiří* daroval jej svému synu *Hynkovi* z *Minsterberka*. *Vladislav II.* hrad vykoupil a znovu povznesl. Potom zas několik jiných v majetku hradu se vystřídalo. Za *Jana* ze *Žďáru* byli tu vězněni *Jan Augusta* (1447—1564) a *Jakub Bilek*. Arcibiskup *Ferdinand* dal hrad *Ladislavu* ze *Šternberka*, aby poskytl v něm útulek *Filipině Welserové*, tajně s ním oddané, která *Augustovi* vyprosila svobodu. Za *Rudolfa II.* vězněn byl tu alchymista *Eduard Kellej*, jenž na útěku z *Huderky* 1591 se zabil. 1597 hrad vyhořel, byl nicméně znovu opraven,

však 1643 vyhořel opět. 1658 dostal se v zástavu Švarcen-berkům, kteří prodali jej Vald-štýnům, od nichž dědictvím přešel na Fürstenberg. Za nich zřízeny tu panské úřady, pi-
 vovar a p. — 1826 opět značná část hradu požáru podlehla. Teprve v posledních létech přikročuje se k opravám staré části hradu, jež činí nyní již z venčí pěkný dojem.

Siln. přicházíme k nynější hl. bráně, před kterou ještě r. 1847 byl zdvihací most, spojující ji s přední, nyní již odstraněnou branou. Zachovaná brána s monogramem Vladisl. II. (W) ve štítě, arabeskami zdobeném, upomíná jako mnohé jiné zachované části na dobu Vladislavskou. První nádvoří poskytuje pěkný pohled přes to, že modernější stavení dosti profánním jej činí. V pozadí k J. věž Huderka, stará hladomorna, v níž také zmíněný Kelley byl vězněn. Před ní starobylá studna; odtud zpět ke hlavnímu vchodu ještě krásnější pohl. na starou část hradu, částečně zříceninou z různých dob. V průčelí nal. se *velký sál Vladislavský*, kde bývaly sbírky, nyní na Krušovice přenesené, a nalézá se archiv s knihovnou (přístup jen výmin.). Zevně spatřují se stopy pěkné práce, nyní již částečně opravené; dvě kamenná poprsí považují se za podob. Vladislava II. a manželky jeho Anny de Foix. Úzkou branou s pěkn. klenbou vedle zazděné stráž. budky vejdemo do druhého návoří; zde v l. zřícen. rytířského sálu, jenž musel býti stržen; v pr. vězení Augustovo a Bílkovo (v onom zajímavý zámek dveřní, řezby ve dveřích, jež Augustovi se připisují); v předu galerie na mohutných sloupech spočívající; v l. patře vchod do *hradní kaple*, částečně předělané, však velice zajímavé jak stavitelsky mohut. a krásnými oblouky, žebry a výstupky ve zdi, tak uměl. řezaným olt. z doby Jagellonské, zbytky staré malby na skle (sv. Václav a sv. Jiří), starobylou cínovou křtiteln. z r. 1600, a dvěma obrazy (sv. Kateřina a sv. Barbora) na stříbrné půdě malov. a umělecky pracov. dveřmi do sakristie. — Přes nádvoří do branky, jež vede do náhradí vroubeného opravenými šanci; po schodech restaurovaných vystoupí se k hl. věži hradní, jejíž restaurace za Maxe Egona Fürstenberga započata. Vyst. možno až do nejhořejšího patra věže, odkud je skvělá vyhl. na hrad i celé okolí. — Pěkné pohl. na hrad z okolí poskytují tyto body: 1. Pomník Maxe Egona Fürstenberga (práce sochaře Maxe; přístup od hr. kousek po silnici k Amalinu a v pr. horizont. cestou k pomníku; od pomníku dále možno za 10 min. dojiti až na ostroh nade Mží, kde je stínidlo a pěkná vyhl. do údolí řeky). 2. Kostel v Amalině (buď siln.

vzhůru, nebo lesíkem na pravo vzhůru poní cestou). 3. Buď od můstku pod hradem, od tunelu nad školou. 4. S protějších straní za tratí dráhy.

Výlety z Křivokláta.

1. **Certovým Dolem do Zbečna** (9 km) zpětným směrem jako na str. 61.

2. **Klucnou přes Nový Jáchymov** do Nové Huti (17 km). Zpětným směrem jako na str. 58.

3. Na **Leontinu**. Buď přes Amalin do Častonie, přes přívaz, vzhůru pěšinou na horizontální cestu v Čertově Dolu a touto až na křižovatku, zde v pr. cestou k silnici a po této v l. na **Leontinu** (6½ km). letní sídlo Fürstenberské (přístup do vnitř zřídka jen za nepřítomnosti vrchn.; občerstvení na požádání u klíčnicka); pěkný pohled do okolí Velise a na Krušnou Horu. Nebo údolím Rakovnického pot. k mostu a do Roztok; v pr. podle řeky až do údolí Klucné; tímto v l. až k cestě, která v l. vede na Leontinu (6½ km). Nebo jako poprvé přes Častonický přívaz, zde v pr. až za tunel a Stříbrným luhem (velmi namahavé) vzhůru na silnici; po této v l. na Leontinu (6 km). Zpět ne-li stejnou některou cestou možno přes Nový Jáchymov nebo přímo (jako na str. 58.) na Novou Huf.

4. Přes háj. **Klíčavu údolím Klíčavy** (Jivno) do Zbečna (13 km). Zpětným směrem jako na str. 60.

5. **Lužná-Lišany**. Jako při č. 4. na Brejle a dál jako na str. 67.

6. **Emilín a Štulec**. Jako při č. 3. Klucnou, však až do Karlovi (7 km); za vsí v pr. do **Emilína** (myslivna krásně zaří-

zená pro vrchnost; zde držíva se posvěcení lesního personálu; u hajného na požádání občerstvení); odtud k J. cestou lesní v l. na křižovatku průseků 5 min. a zde v pr. k vrcholí Štulece (536 m, pokud les nebrání, pěkná vyhl.). S vrchole k S. dolů do **Bránova** (14 km), rod. bud. skl. prof. **Václ. Mladýho** a v pr. cestou k ústí Klucné zpět do Roztok (17 km).

7. Na **Tejřov** a do **Skrej**. Jako při č. 6. do **Emilína** (10 km); odtud však v l. pěknou cestou na mysl. **Jelenec** (11½ km) a odtud v pr. 2 km do zřícenin **Tejřova**. Kdo si chce zajít a shlédnouti celé, velmi půvabné údolí potoka Opořského, jde z Karlovi rovně dál a pak v pr. do **Broum**, odtud v pr. do údolí jen částečně schůdného a porýlovými skalami význačného; později nutno jíti šterkem, jež časté povodně tu nanášejí (r. 1876 bylo údolí zle spustošeno), až pod **Tejřov**. Odtud buď v l. ke **Skrejům** a v **Luhu** přes přívaz do **Tejřovic** (zajímavé naleziště kambrických zkamenělin, a z **Tejřovic** přes **Nezabudice** a **Bránov** zpět; nebo z **Luhu** ložkou po vodě až k přívazu u **Nezabudice**; nebo konečně přes **Luh** (do **Luhu** vede nad řekou pěšina) do **Skrej** a na **Zbirovský** potok. Další viz na str. 59.

8. Do **Rakovníka** údolím potoka Rakovnického přes **Městečko** (18 km) a drahou zpět. (Další viz níže.)

9. Do **Nov. Strašecí**. Modř. zn. c. z **Amalina** přes **Písku** a **Brejle**, dál jako na str. 61.

Hned za Křivoklátem vniká železn. trať krátce za sebou do dvou tunelů (první 155 m dlouhý proražen dioritem

U král. pěšinky, druhý 217 m dl. vede vřehem Basou. Na druhé str. vyvádí nás trať do klidného, zel. úd. Rakovnického pot., kdež hned stihneme stan.

Městečko. Odtud možno pěknou vycházku podniknouti červ. zn. cestou přes Pařeziny, sv. Alžbětu na Brejle a dál jako na str. 61. a 67., buď do N. Strašecí nebo do Rakovníka. Rovněž pětně čle č. 8. na str. 67.

Trať sled. dále pot., jež několikrát překročuje k *Pustovětům* a zast.

Lašovicům (ves leží $1\frac{1}{2}$ km od tratě v l.).

Od tratě v pr. vede lesem (sýrů atd.). Podle Dvora v l. pěkná sinice $2\frac{1}{2}$ km na silnici jde silnice k Pěti Dubům (476 Rakovnickou; po této jdeme m) a k hájovně v *Zeleném Údo-* několik min. v l. a dáme se sil- *lt* (z Laš 7 km); odtud dále do nici v pr. k *Maxovu Dvoru* Lužné-Lišan (Hotel) nebo do (proslulý chov dobytka, výroba *Řenčova* (stan.) jako na str. 67.

Za Lašovicemi brzy spatříme ves Chlum, u níž tunelem 75 m dlouhým, v dioritu proraženým a přilepským pískovcem vyklenutým vjíždíme do chmelového kraje Rakovnického, jehož červené, permské půdy brzy se prozrazují. Brzy se otevře široká kotlina a objeví se stan. starobylého města

Rakovníka. Město, odkudž je spojení žel. do Lužné-Lišan a do Mladotic a přes Blatno, Protivice (odtud do Bochova) do Bečova, se stát. vyš. realkou, rolnickou a hospodyňskou školou, prům. šk. pokračov., cukrov., akc. pivov., továrnou na ohnivzdor. hliněné a šamot. zboží, tov. na marmeládu, automobily, mýdlo, strojírný, kruh. cihelny. V okolí doly na uhlí kam., částečně v činnosti (nejvydatnější důl Krčelák, nálezy otisků nejpm. Moravia). Pěstov. chmele, hlavně staročeského červeňáku, jenž vyrovná se t. zv. žateckému městskému, a ječmene. Sídlo české tržnice chmelové. Doporučuje se návštěva hosp. školy, pokusných polí a vzorné chmelnice.

V R. nar. se *Jan Cvrček* (1526 později Gryll z Gryllova), učený a zasloužilý primator a sklad. písní duch., i jeho syn, český humanista, člen Jednoty bratr., *Mat. Gryll z Gryllova* (1551), kněz *Jan Ign. Libertin* (1689), přední nár. buditel, velký dobrod. lidu, spis. knihy o výchově mládeže, spis. *Caelestin Říha* (1810), spis. a žurn. *Ad. Srb* (1850), spisov. *Gust. Jaroš* (1867), hud. sklad. *V. Th. Bradský* (1883), posl. a horlivý Matiční činovník *Jos. Čipera* (1850), Fr. Jaroš (1846), spis. děts. div. her a hosp. řed. *Jos. Lisý* (1826).

Ve 12. stol. bylo sídlo župana miná se teprve ve stol. 13., nej-rakovnického na Křivoklátě. starší privileje pocházejí ze 14. Zdá se proto, že tehdy již mě- stol. Ačkoli již ve 14. stol. byl sto stávalo. V listinách připo- R. král. městem, stal se přece

opět závislým na Křivoklátském, a teprve za Rudolfa II. na král město znovu povýšen. 1422 byl tu obléhán vůdce Táboritů Zibřid Hanušem z Kolovrat a Alešem ze Šternberka, kteří město dobyli a zapálili. Po bitvě bělohorské skonfiskován městu statek Senomaty, (rodiště dekor. soch. *Celdy Kloučko* (1855), však měšťané se pokořili a nejspíše složili sami odhadnutou sumu, takže konfisk. zrušena. Před bělohor. bitvou 30. října 1620 porazil $\frac{1}{2}$ hod. od města hr. Buquoy stavovské (směrem k Olešné), oddělení s princem Hohenlohem v čele. Z hradeb, jimiž město v 16. stol. bylo obehnáno, spatřují se praskrovné zbytky; ze čtyř bran brána Pražská za kostelem pozůstala. Kromě té stojí ještě »Vysoká brána« k lounské straně městu vévodící. Vystav. 1519—1524; na gotických kranelích pod střechou vytesány jsou mistrné erby městských řemesel. Nejkrásnější budova

rakovnická — gotický chrám sv. Bartoloměje charakteristicky uzavírá východní stranu náměstí. Vystavěn 1349 nejspíše na místě starší stavby gotické, však při požáru 1422 vzal za své a budován znovu po husitských bojích. Roku 1505 zřízena tu proslulá pískovcová kazatelna. V nynější podobě obnoven chrám 1896 dle plánů arch. Jos. Mokra. Z jiných památností: cinová křtitelnice a stříbrná monstrance z r. 1651. V l. od kostela stará zvonice (rovněž r. 1896 opravená), v níž dva souladné zvony »Bartoloměj a Žebrák«; tento z r. 1492 proslulý mohutným, velebným hlasem, jest předmětem mnohých pověstí. — Na hřbitově kostelík Sv. Trojice z r. 1585 s kaplí Sv. Rocha, zařízenou za moru r. 1726, $\frac{1}{4}$ hod. na záp. od města prastarý kostelík sv. Jiljí. K Rakovníku vztahují se »Starobylé obrazy z Rakovníka« od dr. Z. Wintra, jenž zde na reál. šk. působil.

Hostince: U nádraží (větší poč. pok.), *Jerie* na cestě od nádr. oblíbená Rs., *U bílého lva* (maj. akc. piv. v Rak.). *Schneider* (N. v obch. šk. 10 l. D. N. 2 a 3 Kč, sl. 30%).

Výlety z Rakovníka.

Okolí Rakovníka má v lesích křivoklátských a lánských krásné pozadí. Často se tu setkáme s nápisem: »Zakázána soukr. cesta«. Platí to více pro povozy nežli pro chodce a má více význam právní, aby se cesta nestala veřejnou, nežli význam pro turistu. Nicméně je dobře mít s sebou tur. legitimaci s fotografií, ev. požádati za povolení k přechodu. Jsouť právě tyto cesty často důležitými, ač nezn. spojkami tur.

1. Přílepy s proslulou skalou, jež je nejvyšším bodem krajiny (416 m) a s lomy znamenitého pískovce, jehož hojně též na mlýnské kameny se upotřebuje. Jde se k sv. Jiljí a za kost. v pr. až ke Kolečovickému pot.; pak v pr. podle potočka k Přílepům (7 km); před Př. v pravo lomy. Od lomů do Př. a $\frac{1}{2}$ hod. na stan. do Kolečovic. 2. Návštěva okolních dolů kamenouhelných, kde na haldách lze leckterý zajímavý zbytek fosilní dohlédnouti. Z Moravie prof. Jan Kušta z Rakovníka vynesl hotové poklady kamenouhelných členovců. (Viz sbírky Národ. musea: »Sternbergum«.) U Lubné týž horlivý přírodopysce našel stanicí diluviálního člověka. Přes Lub-

nou možno dojiti (také spoj. drahou) do pěkné krajinky u Petrovic, kde nar. se prof. dr. *Boh. Jedlička* (1838), filolog a propagator děl Smetanových, a *Jos. Jedlička* (1828), spis. četných učebnic, a zasloužilý pedagog *Jos. Benýšek* (1860). Je znám zdejší rodák *Jos. Novák*, hrnčíř a básník samouk a *Jan Fišer* (1843), spis. pro mládež.

3. Žbán (334 m vyhl.), nejlépe drahou do Lužné a Lišan a dál přes Krušovice (viz trať II.).

4. Lužná-Lišany. Oblíbený a pohodlný výlet (drahou) Rakovníčanů. Pěkný les, hotel atd.

5. Merkovka (mysl. výl. místo). Buď drahou do Lužné-Lišan a od stanice silnicí k Lišanům, však hned na rozcestí v l. 4 km podle červeného kříže k hradbě obory; odtud 10 min. v l. Nebo: Křivoklátskou silnicí, však u kapličky při rozcestí v l. a dál silnicí až k červ. kříži a v pr. k M. (7½ km) zajíždějí za Hamrnickým mlýnem v pr. do údolí pot. a tímto až k hájovně v Zeleném Údolí; odtud silnicí lesní k S. na M. (11½ km). Blízko Merkovky je stanice Řenčov, odkud možno se vrátiti.

6. Špičák-Pět Dubů. Od Nov. Mlýna k mysl. a stále lesem 5½ km na Špičák (465 m, obora, rozhled do okolních lesů); pod vrcholem v l. průsekem na vrchol, tímž průsekem dále a v pr. silničkou 2 km na Pět Dubů (476 m, volnější rozhled). Odtud v l. 2½ km do úd. potoka a tímto mezi Mšeckým (Kornhauským) a Hamrnickým ml. zpět 5 km. (Celkem 15 km.)

7. Pět Dubů. Amalín. Brejle. Klíčava, Ruda, Křivoklát, nebo Zbečno. Zpětným směrem dle č. 1. přes Hamrnický mlýn 5 km a v pr. na Pět Dubů. Zde buď

přímo dále 3½ km k sv. Alžbětě a k J. přes Pařeziny 7 km (znač. na Křivoklát (18—19 km). Od sv. Alžběty k SV. ne celé 2 km do údolí Klíčavy a tímto buď k J. do Zbečna (25 km), nebo k S. Emilovou Cestou jako při l. na str. 61. k háj. u Rudy a stan. Nov. Strašecí (22 km). S vrchole Pěti Dubů možno však si nadejiti, uchýlíme-li se na vozovku v l. k dvoru Amalínu a dále k Brejlské pile v úd. Klíčavy a dále k Rudě a stanici Nové Strašecí (19 km), nebo od Pěti Dubů k J. a při první kříž. v pr. a hned zas v l. na Nový Dům a siln. do Městečka (stan. 6 km). Do Městečka možno také jíti přes Sv. Alžbětu a Pařeziny červ. značk. cestou a z Městečka do Křivokláta.

8. Městečko-Křivoklát. Jako při č. 7. na Špičák, jehož vrchol zůstane v l., přímo dále dosti přímočarou silnicí se střídavými partiemi lesními a vyhlídkami 13 km do Městečka a podle Rakovnického pot. 2½ km do Křivokláta.

9. Pavlíkov, Nezabudice, Křivoklát. Vděč. partie (obč. s sebou 24 km). Jdeme k nádr. a siln. k Nov. Mlýnu, zde v pr. přes trať podle vlečné dolo- vé dráhy 2 km, pak v l. podle pramene pěšinou ½ km na silnici, jež vede k J. do Pavlíkova (5 km). Zde za kost. v l. silnicí 20 min. a v pr. do Všetat (rod. cukr. chemika *Ant. Kučly* (1858), odkudž sleduje pěkné údolí pot. Všetatského až ke spojení s 2. pot. (most), za mostkem přímo dále do Nezabudice a tímto v pšov. směru dále až do vlídně položeného Nezabudického Mlýna (k ř. Mží); přes řeku na pr. břeh a po proudu vozovkou až k brodu, dále jen pěšinou podle řeky až do Roztok u Křivokláta (stanice Křivoklát).

Opouštíme Rakovník úzkým pásmem Rakovnického Lesa

k SZ. podle Deštné (zámek), rod. vynik. želez. inž. *Eduarda Baziky* (1830), do stan.

Chrástany-Kněževy (rod. Ant. Červeného (1834), prof. hospodářské akad. a populár. věd. zeměd.), na trati Krupá-Ko-
lešovice a jednotvárnou krajinou mezi

Hořesedly-Nesuchyní (zast.) přibližíme se stanici

Svojetinu, poněmčené obci na svahu lesnatém (opušt. zde uhl. doly, host. Jungerův a Wachtlův mají po 1 pok.), odkudž vděčné lze podniknouti pochody:

1. **Želeč, Měcholupy** k S. silnicí podle Černockého lesa k Nov. Hospodě (432 m; zde roze-
v pr. ještě 4 km do zeměč. obce Želče a k S. přes trať polní-
mi cestami 4 km do Měcholup (10 km). Viz trať II.

2. **Blšany** (13 km), **Podbořa-
ny** (k stanici 19 km). Polní ce-

stou po již. kraji Černockého lesa do V. Černoce a přes M. Černoc. Soběchleby a Stachov. střídavě mezi lesiky s chmelnicemi do Blšan (býv. hnědohelné doly), těžba jílů, výr. kam. nádobí a drát. pletiva; dále ještě 1 hod. do Podbořan na trati Plzeň a Zatec.

Trať od Svojetína obrací se k SV., překročí tr. Praha-Zátec do zast.

Kounova ve středu úh. čás. opušť. dolů útv. permského, odkudž bohatá zvířena je uložena v Nár. Museu. Městys s čes. menš. Čes. škola. V klínu lesů od Záp. z S. a na východ k vysočině Žbánu se táhnoucích (tato se nad terrainem vyvyšuje 114—122 m). Možno na ni vyjít si ke

kapli sv. Vojtěcha a po **Rovině** k vrcholu Žbánu. Od kostela v Kounově přímo k S. 30 min. ke kapli nad lesem nedaleko myslivny na holině, poskytnující pěknou vyhl. na malebné skupiny lesnaté pahorkatiny u Domousic a do uhelné kotliny u Kounova a přes tuto do roviny u Kolečovic, zejména dojdeme-li od kaple k V. po hřebeni 10 min. k vrcholu na **Rovinách** (526 m). Odtud vede hřebenová cesta v l. po výběžku a pak v pr. dolů ½ hod. k silnici (u kříže v l.) do **Filipova**, jenž podle kostela sv. Martina souvisí s **Domousicemi** (stanice, viz níže). Překročíme-li u kříže silnici, stihneme za ¼ hod. do údolí pot. Domousického k mlýnu Velhotskému. Údolím k S. sledovati lze cestu přes Solopisky až do Zeměch a dále do Loun (viz níže u Domousic. Sestoupíme-li s vrchole na **Rovinách** k nedaleké mysl. Čepelské, najdeme tu cestu k V. lesnatým površím, hřebenu na vrchol **Žbánu** (od kaple 6 km), kde se otvírá vyhl. na V. a SV. do krajiny sev. od Řenčova, a odkudž také možno v přímém pokrač. téže cesty dojít 5 km až do Řenčova (z Kounova 13 km).

Trať železniční vede nás pňvabnou lesnatou a vršinatou chmelovou krajinou do stanice

Domousice (také Domoušice) čes. obce se zámkem schwarzenberským a kostelem sv. Martina, nepěkné stavby s chudým zařízením. Host. u Riegrů a Hocký mají po 1 host pok. Východiště

1. **K sv. Vojtěchu.** Hned od kostela sv. Martina k záp. po kraji lesa $3\frac{1}{2}$ km k mysl. na Rovíně a v l. ke kapli. Viz výše str. 68.

2. **Na Žbán.** Možno spojit s čís. 1. a pokrač. dle cesty od Kounova. Nebo od kost. sv. hl. oltáře); malby klenbové Martina Filipovem dolů do Lhoty, vsí v l.; na konci vsi odbočuje v l. silnice k Ročovu, dáme se pěšinou přes les do údolí ke kříži na rozc. a zde druhou cestou v pr., která vede přímo na vrchol Žbánu ($4\frac{1}{2}$ km). Další viz výše u Kounova.

3. **Na Pravdu (zříc.).** Z nám. k S. a z ulice v l. k Z. cestou, která se později změní v lesní silničku; v tom místě možno odbočiti v pr. průsekem přímo pod zříc. (2 km), jinak les. silničkou dále až na hl. silnici lounskou a touto v pr. k zříc. ($2\frac{1}{2}$ km) na hoře Marušině, z níž vystupuje skalnatá kupka, na níž stával hrad Pravda, z 15. stol., dosud skrovnými zříceninami patrný. Pověst o něm vypravuje (jako o Přimdě a Navarově), že si hrad vystavěl chudý zeman, jenž unesl sem dceru bohatého pána. Prvním se odtud píše Jan, syn Beneše z Kolovrat na Netlucích. R. 1681 připomíná se hrad jako opuštěný. Z Netluk možno dále silnicí. Pokračující silnicí lounskou, dojdeme lesem za $\frac{3}{4}$ hod. do Solopisk (stan.).

4. **Dolní Ročov.** Slánským Podlesím, k němuž se táhne děj Bludných duší Václ. Beneše Třebízského, vede nás cesta jako při čísle 2. přes Lhotu ke kříži, kde dáme se v l. vzhůru do Třebouče, kde podle potoka klášterského v levo vede úvalem půvabná cesta (1 hod.) do **Dol. Ročova** (8 km) kde vyniká Dintzenhoferova stavba; chrám Nanb. P. Marie z r. 1746—47 s klášteřem poust. sv. Augustina, jenž dle plánů Dintzenhoferových postaven Ant. Lo-

raghem. Páv. založ. v l. 1375—1380. Vnitřek chrámu poskytuje skvělý dojem a mnoho pozoruhodného, ač z figur. výzdoby zbyly jen kam. sochy sv. Augustina, sv. Moniky, P. Marie (ve výklenku štítu a po straně hl. oltáře); malby klenbové jsou práce slabé. Hl. oltář dle návrhu Dintzenhoferova r. 1748 Fr. Ig. Weisssem provedený ne se zdař. opuk. sochy P. Marie, sv. Kateřiny a Barbory z l. 1380, z postr. oltářů zasluhují pozornosti řezby Weissovy na olt. sv. Augustina a sv. Moniky, obraz sv. Mikuláše Tol. od Václ. Vavř. Reinera (s ostatky sv. ve skleněných rakvích na olt. sv. Benigny a sv. Pelegrina) a obrazy sv. Anny a sv. Jana od Kramolína. Od Weissse pochází též bohatě řezaná kazatelna a sochy 12 apoštolů. — V konv. budově poutá nábytek dovedné práce z l. 1760—1770, podobizny zakladatelů kláš. z l. 1703, ale sešlé obrazy klášterní v růz. místech z l. 1730—40, knihovna s tisky 15., ruk. 17. a 18. stol. a pěknými vazbami ze 16.—18. stol. Skvostné graduale ze 14.—18. stol.

Kdo nechce se vrátiti a je připraven na delší pochod, dá se od kl. v pr. (k V.) cestou, kterou po $1\frac{3}{4}$ km stihne silnici od Pochvalova k sev. vedoucí přes Citoliby do Loun. Touto v l. $\frac{1}{4}$ hod. do Kozojed, odkud známy četné nálezy kam. a kost. nástrojů); nedaleko odtud staré hradiště **Dřevíč**, kde mnoho starož. se nalézalo; rychtář Řehoř Hrouda z Kozojed našel zde dle pověsti v XVI. stol. poklad, z něhož dal uliti kostelní zvon pro vinařický kostel. Z Kozojed vede sem cesta ke kostelíku Sr. Václava z r. 1694; pův. kostel na nejpevnějším místě hradu postavený, byl r. 1890 z větší části zbořen; zbylo jen nevzhledné, obnovené kněžiště. Z Kozojed jsme po $\frac{1}{4}$ hod.

ve Vínarčicích (kostel sv. Jiljí s orientovaným got. kněžištěm a barokní lodí chová zvon od Rehoře Hroudy, rychtáře z Kozojed a v sakristii křížek ze zimostrázu velmi zručné práce řezb. z 18. stol. Po hradu Byčeni u Račiněvsi není tu již stopy; sledující dále silnicí údolí potoka Pochvalovského

stihneme po 1½ km Divice, kde stojí dosud stará tvrz, v 16. stol. za Lobkoviců přestavěná a nyní na sušárnu používaná. Cesta vede dál lesnatou dolinou potoka, odtud Divický zvaného. Po 4 km v planině Citoliby (22 km) z Divic do Loun, jest ještě 10 km celkem 25 km.

Trať vede nás půvabnou dolinou pot. Domousického s výhledy v l. na Pravdu (horu Marušinu) v pr. na Umrlčí les do stanice

Solopisky-Ročov. (Host. Halašové a Dvořáčkův mají po 1 host. pok.); ze stanice pěkná serpentina vede lesem ¾ hod. do

1. **Hor. Ročova** (odtud k S. vede silnice přes Šenkov a Lěšťany do Citolib 2½ hod.), kde v kost. P. Marie r. 1878 znovu vyst. stojí za shlédnutí jen opuková křtitelnice ze 16. stol. Přes údolíčko Klášterského potoka, jímž by možno bylo jítí přes Brodce do údolí pot. Divického a podle tohoto dále silnicí do Citolib, dostaneme se do **Dol. Ročova**. Další viz č. 4. u Domousic.

2. **Pravda-Sv. Vojtěch.** Od stan. silnicí k J. po 20 min. vstoupíme do lesa, jímž vede silnice (při roze. v pr.) ještě 2½ km k zříc. hradu **Pravdy** (viz č. 3. u Domousic). — Jdeme-li pak touto silnicí dále ještě 1¾ km, najdeme v l. odboč. cestu, která za ¼ hod. dovede nás k vyhl. na **Rovině**, od níž nedaleko stojí kaple sv. Vojtěcha (viz str. 69.). Odtud sestoupíme zpětným směrem dle str. 68. do Kounova (k stan. 10 km).

Od stanice *Konotopy* opouštějí nás již po l. straně lesnaté boky, za to vrchy na pr. straně jsou stále vlídně zalesněny. Z *Konotop* vede nás **Stříbrným** potokem silnice k JZ. do

Netluk (3 km vzdál.), kde ještě hornatina (starý název: les. hospatřují se zákl. zdi býv. hradu **ra Marušina**), v níž ukryta zříc. **Přítluk** z 13. stol. — Nad **Netluky** vypíná se strmá lesnatá stezkami přístupná.

U stanice *Hřivic* otvírá se nám již bezlesý kraj lounský; míjíme podle pot. **Hřivického Touchovice**, souvislé se stanicí

Opočnem (zahradnictví, chmelařství) a hned na to stanici

Zeměchy-Jimlín, od níž nedaleko vévodí krajině pamětihodný

Nový Hrad, o němž se po Lounském. neboť hned za drobněji zmiňujeme v okolí **Zeměchy** již následují

Louny, zprvu zast. předměstí, později zast. město a konečně stanice hlavní, kde setkáváme se s tratí Praha-Slaný-Louny.

Trať II. Praha, Hostivice, Lužná-Lišany, Kounov, Zatec, (Louny), a) Praha, Motoly, Hostivice, Litovice a Motoly, Dušníky, b) Jinonice, Řeporyje, Ořech, Mořiny, Karlštejn.

Trať tato sleduje směr železné dráhy své doby druhé v Čechách, t. j. koňské dráhy z Prahy do Lán (otevř. 1836), na jejíž místě parní železnice teprve r. 1863 z části a znenáhla do r. 1871 až do Karl. Varů zřízena byla.

Z nádraží Masarykova vybírá se trať po mohutném viaduktu přes ostrov Vel. Benátky do *Holešovic*, kdež má druhou stanici; odtud zajiždí do býv. Král. Obory, kde výhled částečně v příkopech a tunelu mizí a vyjiždí pak v *Dejvicích* k třetímu nádraží pražskému u *Brusky*, jež je dobrým východ. pro některé vycházky. Sem je také spojení drahou elektrickou, prodlouženou dále do Střešovic a Břevnova.

1. K sv. Matěji. Div. Šárka (Podbaba). Oblíbená jarní pouť Pražanů. Silnicí podbabskou k rozc., odtud zelenobíle znač. cesta vede v pravo k sv. Matěji. 3 km. Kostelík post. 1770 proboštem svatovítským Frant. Xav. Kazimírem Strachovským ze Strachovic na místě staré kaple, již tu byl zřídil Boleslav II. na paměť zachránění svého ze spárů medvěda na tom místě. Farní kostel pro Šárku, Dejvice, Lysoleje a Podbabu. Krásná vyhl. k Hradčanům a na údolí Šárecké i údolí Vltavy. Sestup do údolí Šáreckého a tímto v l. proti vodě potoka na *Generálku*, velké závody cihl. (rs., pro invalidy bez domova a existence, »*Legionářský domov*« a dále do Zadní Šárky (lesní porost obec pražská hájí zákazy) a do Divoké Šárky. a k přírod. divadlu a div. Šárkou ven do Liboce (k stanici), celkem od sv. Matěje 7. z Brusky 10 km. Nebo po potoce (přírodní div. Sokola podbab.) podle několika zahr. rs. do Podbabu k stanici 5 (z Brusky 8 km).

2. Sv. Matěj. Lysoleje. Sukdol. Roztoky. Jako při č. 1. k sv. Matěji, sestup do údolí a

přes toto dále dle zel. značek (při rozc. v pr.) $\frac{1}{2}$ hod. do *Lysoleje* a přímo dále přes površí Kladiva a Koží hřbet a přes silnici do *Sukdola* se zámekem, kaplí sv. Václava z roku 1704 a »velkou« hospodou s mansardovou střechou ze 17. stol. Mělkým údolíčkem k mlýnu *Spáleníku* do údolí roztockého a tímto v pr. do Roztok (11 km).

3. Sv. Matěj. Horoměřice. Ounětice. Roztoky (14 km). Dle čís. 1. a 2. Přes sv. Matěje a údolí Šárecké směrem na Lysoleje, však při rozc. v l. a silnicí $\frac{3}{4}$ hod. do *Horoměřic*, rodiště zahr. cestovatele a sběratele *Bened. Roezla* (1824), se zámečkem a kaplí sv. Anny kláštera Strahovského. Obcí k S. a při rozc. v pr. $\frac{1}{2}$ hod. do *Ounětí*, kde poutá pěknou průčelní věží far. chr. Nabvz. P. Marie v rokoku 1766—1770 přestav. (známá *Madonna Ounětická*, hrobka kapituly Pražské). Podle potoka Ounětického v době květu třešní oblíbená procházka do Roztok 4 km.

4. Sv. Matěj. Přední Kopanina, Tuchoměřice (k stan. 11 km). Od sv. Matěje vstup do údolí a tímto v l. na *Generál-*

ku (ls.), zde r. 1868 zemř. malíř **Kopaniny**, kde poutá byzantsko-románská rotunda kostelíka sv. Maří Magd. r. 1862 v pŕ. slov. obnovena se skl. olt. z 15. stol. Pověst tvrdí, že to byla pŕ. svatyně starosl. božství Krasiny. Od kostela zatáčkou silnice k SZ. $\frac{3}{4}$ hod. do **Tuchoměřic** (červ. zn., viz hned zas k Z. 25 min. do **Př. trať III. a a níže č. 2.)**

Rozšiřujícími se Dejvicemi, jako části Velké Prahy, která se již pojí se Střešovicemi, s vyhl. k Sv. Matěji a na roztroušené samoty šárecké v pr. blížíme se k

Veleslavínu, kde žil otec knihtiskaře a prosaisty Daniela Adama z Veleslavína. V býv. záměcku, k němuž se odnáší román Růženy Svobodové »Milenky«, soukr. ústav pro duševně choré a oddělený úst. pro chor. nervové. Odtud přes **Vokovice** (velká továrna na ohnivzdorné a šamotové zboží, desky Klinkerovy) jest nejlepší přístup do Divoké Šárky. Veleslavín je též stanicí pro velké »přírodní divadlo« v Šárce, kde občas konají se letní představení. Ve V. nar. se spis. a bás. mladší generace *Ad. Boh. Dostál* (1873).

V y c h á z k y z V e l e s l a v í n a.

1. **Divoká Šárka**, romantické, na Liboc (4·5 km) nebo z údolí skalnaté, tu zas hájí a sady rovně dále na **Nebušici** a **Tuvroubené údolí** potoka Ružického. Z Veleslavína dáme se v pr. do **Vokovic** a přes nízký hřbet (slabé lože železné rudy, koule rokycanské se zka-menělinami viz str. 8.), vkročíme do údolí, jímž v l. po 2 km jsme ve **Džbánu**, partii velice malebné. Návrat odtud přes Liboc z údolí v l. vzhůru na polní cestu a silnici do **Liboce** (1 km) nebo zpět přes mlýny »Na Dívčím skoku« a Čertův na **Generálku** 3·5 km (z Velesl. 6·5 km) a dále jako při č. následujícím.

2. **Generálka** (viz č. 1. str. 71.). Místo v l. do údolí vyjde me z V. v pr. k V. a dáme se po někol. min. v l. na **Gen.** (2 km), odtud buď v l. údolím (na cestě host.) do **Džbánu** a

na **Liboc** (4·5 km) nebo z údolí **Nebušice** a **Tuchoměřice** (až k stanici 7½ km), viz výše č. 4., rod. zakl. **Svatobora Filipa Čermáka-Tuchoměřického** (1798), se zámek, jež v 17. stol. postavili **Jesuité**. Zdejší kostel sv. **Víta** postavil dle vzoru kostela sv. **Klimenta** v Praze **Kilian Dintzenhofer**. Oltární obr. sv. **Víta** od **Heintsche**, dobré fresky od **Kramolína**, velké varhany od **Beera** z r. 1755. Náhrobek dřívějšího majitele **Sigm. Sluzského** z **Chlumu** (1618); hřbitovní kapli sv. **Rosalie** postavili 1673 rovněž **Jesuité**. Třetí směr z **Generálky** vede údolím v pr. dolů podle četných hostinců do **Podbaby** 4·5 km nebo s odbočením po 2 km u **Starého mlýna** v pr. přes sv. **Matěje** k **Brusce** (z **Gen.** 5·5 km).

Z **Velesl.** trať zabíhá poněkud k JV.; brzy spatříme v l.

Liboc: Partie z Divoké Šárky. (Dívčí skok).

rybník Libocký zal. r. 1585 Rudolfem II. pro vodovod do král. hradu; přes rybn. malebný pohl. na *Liboc* a *Hvězdu*.

Liboc, ves, která již r. 993 připomíná se jako dar Bolesl. II. klášteru Břevnovskému; far. chr. sv. Fabiana a Šebestina v l. 1842—44 ze starodávného založení přestavěný; od r. 1874 rozkvétá jako Ls. (328 m). — Mnoho letních bytů, několik hs. Dotazy zodp. obecní úrad. V Liboci sídlíval také *Jul. Zeyer* (dům č. 11, nyní maj. spis. Lauermannové-Mikešové, má býti označ. pam. deskou), jenž tu psal svůj »Vyšehrad« a ztratil matku, věnoval osiřelému domu svou lyriku »*Bílému domu v staré zahradě*«. Zde také dlíval dr. Fr. L. Rieger, prof. dr. Alb. Bráf, řed. Nár. div. A. Šubrt, prim. Nár. div. Mař. Sittová, žurn. *Kamper*, honitbu zde míval *Jul. Grégr*. Mistr Slavíček v obrazech zvěčnil březový háj Obory. Třešňové stromořadí z Liboce k Břevnovu zove se alejí Zeyrovou. Nad Libocí býv.

Letohrádek a obora Hvězda 20 min. od stan. (vchod do obory), kde v neděli po sv. Markétě bývá hojně navštíven pouť. Letohrádek, k němuž vedou se všech stran příjemné procházky, má podobu hvězdotou a zevně nynější svou neúpravností i polozazděnými okny mnoho nevábí. Za to tím pozoruhodnější je vnitřek. Plán pochází od arcikn. Ferdinanda z r. 1555, stavba však, podniknutá ku přání jeho manželky Filipiny Welserovy, zůstala nedokončena. Před válkou 30letou zdobila vrchol střechy zlatá hvězda. Budova má dvě poschodí a přízemek. V přízemí spatřují se stěny a klenby se vzácnou ozdobou štukovou s náměty z římských dějin a mythologie, jež připisují se Vlachovi Pavlovi della

Stela, jenž stejně také Belveder v Chotkových sadech zdočil. Letohrádek byl svědkem prudké seče za bitvy Bělohorské. Byl pak stále zavřen, dokonce i prachárna v něm zřízena, jež teprve 1866 byla vyklizena. Nyní je tu museum památníku odboje čsl. legií, odb. Malířství. Přístup od 8—12., 14.—18. hod. Vstupné 2 Kč, hromadné návštěvy 1 Kč, vojsko a děti 1 Kč za osobu. — V příz. obr. z výpravy Zborovské, v 1. patře ruská část sbírek (dokum. život v zajat. táborech), v 2. patře obr. z výpravy na bojiště italské a francouzské. Dilo hovořící o utrpení a hrdinném zápasu čsl. vojsk za čes. samostatnost, připomínají i příštím pokolením jejich povinnosti a úkoly.

Z Liboce zpět ku Praze do **Břevnova** (3 km), odkudž do Prahy elektr. drahou.

Klášter Břevnovský zal. 993 Boleslavem II. na přimluvu sv. Vojtěcha, jenž uvedl sem Benediktiny z Říma, kteří postavili kostel a konvent (prý na jiném místě než nynější stojí). Kromě jiných bohatých nadání sluší připomenouti Rajhrad na Moravě, jež Bole-

slav k Br. přivtělil. R. 1253 přešel k tomu také Broumov a mn. j., takže klášter patřil k nejbohatším v Čechách. Opatové bývali z předních rodin a delegováni za rozhodčí soudce z Říma. 22. května 1420 byl klášter od lidu pražského dobyt a vypálen, statky pak Zikmund

většinou zastavil. R. 1545 postaven nový kostel (Broumovské a Břevnovské panství po dařilo se opatům zachovati) a zřízeno probošství podřízené opatu Broumovskému. 1619—20 direktori prodali větší část statků kláš. a panství Broumovské, což navráćeno z části po obnovení cisařské vlády. Opat Otomar Zinke v l. 1701—1736 znovu klášter vyzdvihl v nyn. podobě Kil. Dinzenhofer dobudoval klášter s chr. sv. Markyty r. 1715 v ušlechtil. baroku. Nad studánkou Vojtěšskou sousoší, znázorňující setkání Boleslava a sv. Vojtěcha. Z klášter. dvora tejnky a vinice Liborky vznikla dnešní Tejnka nynější podobě. Na hřbitově břevnovském odpočívá známý osmačtyřicátník *Petr Fastr*.

Od kláštera silnicí dále 2 km přes Vipichov a Malý Břevnov na Bílou Horu, dějiště bitvy z 8. listopadu r. 1620, s kost. *P. Marie Vítězné*, post. na paměť této bitvy (dílo poběloh. protireformace) a v širém poli ze všad viditelná *mohyla*, hrob svobody, pomník odvety, projekt *St. Suchardy a Jožy Gočára*. Zde má býti postav. radiotel. stanice. Z Liboce od nádr. vede sem červ. značk. cesta a pokrač. dále přes Stodůlky do Řeporyje (viz níž II.b). K sev. tytéž značky vedou do Šárky a za Čert. Mlýnem odboč. zel. zn. cesta do Nebušic (viz výše u Veleslavína).

Z Liboce vede k Slanému přímočará silnice v délce 8 km, zvaná »*Dlouhá Mile*« přes Kněževs do Středokluk (jichž stanici stihne již po 6 km (viz trať č. III.) a pokračuje pak na Buštěhradsko (křižovatka hs. Bouchalka, na Stelčoves a do kladenské pánve u Brandýsku (17 km), odkudž přes Hnídousoy je 7 km do Kladna a přes Knovíz 10 km do Slaného.

b) Ze Smíchova buď podle zahrady Kinských na Císařku a k Vypichovu, zde rovně dál až ke vchodu do obory (6 km), buď elektrickou drahou ke Klamovce a silnicí v pr. přes Císařku dále. Tudy také přes Vypichov na Bílou Horu (6½ km).

Opouštějíce drahou stanicí Libockou, objíždíme směrem JV. oboru Hvězdu, za níž vystupuje Bílá Hora a staneme po chvíli v

Ruzýni (z Prahy 13 km), sídlo zems. statku s cukrovarem a sem přeloženým z Troje ústavem pomologickým (projekt), přičemž se zřizuje nižší škola zahradnická; dále s vyhl. na Liboc, Hvězdu a Bílou Horu. ½ hod. do Řep, kde je velká ženská trestnice.

Z Ruzýně k J. na silnici, z Hostovic. Zde kolonie Beránka této v l. polní cestou rovně k J. a po 5 min. rovně dál silnicí; po 2 km křižovatka se silnicí Plzenskou a drahou do Hostovic. Celkem z Ruzýně 12 km. (a host. viz str. 9.). 3 km do Řeporyje a údolím Dalejským přes sv. Prokopa na Zlíchov 7 km.

Za Ruzyní v l. (v dáli asi ¼ hod.) objevuje se nám mohyla bělohorská a zemská trestnice řepská (viz níže) a trať

naše vybíhá za krátko do náhorní polnaté roviny, v níž na pr. objevuje se prachárna s kasárnami u

Hostivič, vsi se zámek z pův. tvrze v 18. stol. přestav. a parkem, s přistavěnou k němu kaplí. Ve velkém sále v síni v 1. patře pův. výzdoba (malby na stěnách z konce 17. stol. a 1. pol. 18. stol. Got. kostel sv. Jakuba Větš., starého založení má barokní, chabou výpravu z 18. stol. slušné obrazy sv. Vojtěcha a Prokopa a sv. Anny z 18. stol. a starobylé náhrobky ve dlažbě a ve zdi hřbitovní. Na návsi sousoší sv. Trojice z r. 1734. Do Hostivice směřuje také

Trať II. a) Praha, Motoly, Hostivice, (Litovice) a Motoly, Dušníky.

*Druhý směr této naší trati z Prahy do Hostivice vede nás ze Smíchova údolím Koštršským nejprve podle hřbitova (v l. zrušeného, viz »Praha«), dál podle velké zahradní restaurace Klamovky (až sem vede trať elektrická) a Cibulky (hospodářství s lesem a umělou zříceninou; proslulé naleziště botanické, nyní však jen s povolením majitele přístupné). Podle Motolského potoka, v němž je hojně svižných ráček *blešivců* (Gammarus) a luk, na nichž z jara hojně vstavače rostou, stihneme do*

Motola, vsi s malebnou skalou *diabasovou*. (kříž). za níž po ¼ hod. sejdem se u host. u bílého Beránka s tratí Praha-Hostivice. V těch místech je také Barrandova kolonie »Beránka« (viz str. 10.). Z Motola (červ. n.) v pr. přes Bilou Horu do Liboce, v l. červ. zn. přes Stodůlky do Řeporyj. Od Beránka v pr. na příčnou siln. (v l.) do Hostivice, jinak rovně dál k host. »na Radosti«. Odtud (červ. zn.) přes Zlejšín a Sobín stihneme za ¼ hod. do Břve, vesu. vodov. do hradu na Hradčanech), skrze níže lež. ryb. Galu s bažantnicí, kde nyní zřízena drůbežárna; odtud je ¼ hod. k stan. do Litovic na prameňech potoka šáreckého, jež byl majetkem Jana Kutnauera r. 1621 na starom. nám. popraveného, nebo 20 min. do Hostivice (k stan. 25 min.).

Přes *Motoly* může pěší turista nebo cyklista jít až na křížov. »u bíl. Beránka«, přímo dále přes trať poblíž stanice řepské přímočarou silnicí na

Chrástfany, za nimiž (celkem z Motola 7½, z Košíř 11 km) stihne stanici

Dušníky (viz níže ve směru hl. tratě III. s odbočnou tratí *Dušníky-Beroun* (III.a).

Třetí směr této trati sleduje dráha Praha-Hostivice (ze stanice smíchovské).

Tať tato zajímavá jest svými mohutnými viadukty a podpěrnými zdmi. Viadukty jsou 107 a 180 m dlouhé a 23 a 25 m

vysoké, podpěrné zdi 60—160 m dlouhé, některé průkopy až 23 m hluboké. Trať má dvě stanice:

Jinonice, ves prastarého původu (již r. 1088 byla Vratislavem darována kostelu Vyšehradskému) se zámekem a pivovarem Schwarzenberským (od r. 1684): tento má výtečnou vodu, sbíhající z pramenů po podloží peruckých pískovců. Zde jest také správa lomů údolí svatoprokopského. Vše nyní v rukou společ., jejímž velkým podílníkem je také město Praha. Je zde proslulá továrna na automobily.

Řepy, ves s klášterem kongregace Milosrdných sester a kostelem sv. Martina z r. 1856, s velkou ženskou trestnicí a donucovací pracovnou z r. 1864. Odtud směrem k Ruzýni rozloženo bylo r. 1620 vojsko císařské proti českému stavovskému, jež stálo výše k Hvězdě, kde stojí kostelík P. Marie Vítězné, v polích mohyla bělohorská (viz str. 75). Červ. zn. z Řep vedou $\frac{3}{4}$ hod. do Hostovic, zel. zn. spojují Řepy se Zlejštinem (viz výše), s Mal. Břevnovem—Bílou Horou.

Z Jinonic možno vděčný pochod nastoupiti:

Tratí II. b) **Jinonice, Řeporyje, Ořech, Mořiny, Karlštejn.**

Směr výletu pěších turistů z Prahy na Karlštejn (23 až 25 km). Vyjdeme přímo přes *Radlice* (parní mlékárna) k *Jinonicům* (část. s použitím elektr. dráhy nebo železnici do *Jinonic*) nebo přes *Košíře*, kdež dáme se ulicí v l. na silnici okolo Šmukýřky a *Bulovky* (cihelny, proslulé nálezy diluvialních zvířat; spis dra Woldřicha foss. fauna stepní z Košířské *Bulovky* ve správách Čes. akademie). Blíže stanice *Jinonické* setkáme se směrem od *Radlic* a dáme se v pr. pod *Vídovlí* (v pr. návrší 365 m, kde vystupují zelenavé vrstvy korycan-ské. Pěkn. vyhl. do úd. koš.) do *Jinonic* (z *Košíř* $3\frac{1}{2}$ z *Radlic* 3, od stanice *Jinonice* 1 km). Náhorní plošinou nad *Jin.* 4 km. do *Řeporyj* (trať III.), kamž ovšem lze dojetí drahou nebo dojítí údolím *Dalejským* (svato-prokopským), odkudž stejn. směrem dále 2 km do *Ořecha*. Cyklisté sledují odtud směr přes *Chýnice*, *Kuchaře* a *Mořiny* do *Karlštejna* ($25\frac{1}{2}$ km). Pěší turista volí zajímavější cestu: z *Ořecha* silnicí k *Chýnicům* 1 km, však na křižovatce v l. 4 km do *Chotče*, odtud po ní cestou $1\frac{3}{4}$ km do *Třebotova* a dál přes *Roblín* a *Mořiny* do *Karlštejna* (23 km), jako na str. 41.

Traf II. (pokrač.) Hostivice-Žatec.

Z Hostivic sleduje trať dráhy směr jednotvárnou náhorní rovinou, z níž teprve daleko k jihozápadu zvedají se lesnaté hřebeny nad údolím Kačáku. Za krátko křižujeme trať dráhy pražsko-duchevské a stihnem stanici

Jenč (t. zv. Jenkův Dvůr), ves, jež patřivala (115—1239) klášteru Kladrubskému, později křižovníkům s červ. hvězdou. Býv. dvůr císařský má starý písk. portál ze 17. stol. Parní pivovar a mlýn, strojovna. Odtud $\frac{3}{4}$ hod. k JZ. (modré značky) leží

Hájek (*klášter*) zal. od Flor. Jetřicha Žďárského; původně jen loretánská kaple z r. 1625, při níž později (1653) postaven domek pro řeholníky zákonu sv. Františka. 1663—1684 zhruba vystavěn klášter, v jehož vyzdobení až do r. 1750 pokračováno. Když klášter r. 1785 zrušen, převezen poklad do kaple lor. V kapli obr. sv. Františka, připisovaný Brandlovi, obr. sv. Antonína od Heintze (1687), u prvního bohatý akant. rám, u druhého pěkná mramor. architektura. Nový obr. Jana Nep. od *Dítěte*, v krás. bar. rámu ze 14. stol. Ve sklen. rakvi ostatky sv. *Justina* (filigr. a bustami posítý oděv). 28 obrazů madon v lunetách opravených r. 1890 *Jos. Scheiwlem*. Varhany z r. 1701, lavice dubové z r. 1684. Nyní konávají se tu hoj-

ně navštěvované poutě. Směrem pol. cesty k Litovicům spatřují se dosud některé kapličky, jichž v l. 1720—26 bylo tu různými šlechtici 20 zbudováno na poutní cestě z Prahy. Přes Hájek vedou dál červ. zn. na *Svárov* (lože rudy železné, zkameněliny silurské v rudě) a dál do údolí Kačáku. Tímto pěkná procházka do *Loděnic* (z Jenče 18 km). Ve Svárově, druhdy sídlo Svárovských, dědičných strážců zemských vrat, got. far. chrám sv. Lukáše kryje starob. náhr., Žďárských ze Žďáru. Dobré olštářní obrazy sv. Lukáše a Jana Nep. Z Hájku k J. siln. $\frac{1}{2}$ hod. do *Uhonic* (rod. fil. a paed. *Ot. Kádnera* 1870) a dále přes *Drahelčice* do *Hořelic* ($1\frac{1}{2}$ hodiny).

Trať překročuje dvakrát přímočarou silnici Zateckou, podruhé (v pr.) u *Pavlova*, kde v Nov. Dvoře nar. se čes. zeměpisec a cestov. dr. *Jiří V. Daneš* (1880) do stanice města

Unhoště, který leží $\frac{1}{2}$ hod. k J. Rodiště malíře *Tkadlíka*, proslulého houslaře *Jana Dvořáka* (1826), jenž odchoval i jiné známé houslaře *Zacha*, *Škoulu*, *Homolku*, *Lantnera*; spis. *M. Hurychové* (Maria Calma 1883) malíře *Václ. Kejmara* (1867), theol. spisovatele *J. N. Veselého* (1793), působiště druhdy *Jungmannova* bratra *Jana* († 1842). Pivovar, olejna, výroba sodové vody, 7 mlýnů. Městské museum s cechovními památkami. Lidová knihovna. Unhošť byla již roku 1829 městečkem ochranným, roku 1489 městem svobodným; po válce třicetileté bylo tu 123 spálených domů a obyvatel jen 159. Kostel sv. Pe-

tra a Pavla, původ. got., mnohokrát opravovaný, ze starých památek chová křtit. z pískovce ze 17. stol., hlavní oltář nový s obrazem *E. Dítěte* z roku 1892. Před kostelem socha svatého Václava z 18. století. Radnice z r. 1843 chová starobylá pečtidla a v archivu do 16. stol. sáhajícím obraz bitvy Francouzů a Pandurů u Unhoště r. 1743. Okno lékárny (dům č. 4.) zazděno ve starobylém portále ze 16. stol.

Hostinec: Lipsko, Na obecnici, U Lípy, N. měst. šk. 5 l., str. u Vodičky.

1. **Hájek.** Silnicí pražskou z města, hned v pr. k J. (zel. zn.) ke kříži, zde pol. cestou v l. $\frac{1}{2}$ hod. k sil. u Červ. Újezda a tímto dále ještě $\frac{1}{2}$ hod. do Hájku (viz výše).

2. **Svárov-Podkozí.** Jako při č. 1. ke kříži, však přímo dále (zel. zn.) $\frac{3}{4}$ h. do Svárova (viz výše), za vsí při rozc. v pr. $\frac{3}{4}$ hod. do pěkné doliny Kačáku v Podkozí. Návrat údolím Kačáku vzhůru k Čern. Mlýnu a lesem vzhůru na Nouzov a zde nadehážkou přímo 3 km do Unhoště (zpět 7 km).

3. Přes Nouzov (červ. zn.) na Suchý mlýn; hs. Spálové (8 p.), Nejedlého (2 p.), letní byty a Kyšický do údolí Kačáku a tímto do Loděnic (19 km), nebo vzhůru proti vodě $1\frac{1}{2}$ hod. do D. Bezděkova; cestou již. od mysl. Potepské možno mysliti na návrat přes H. Bezděkov do Unhoště (celk. 4 km). Aneb z Dol. Bezděkova jako na str. 58. dále do Družce k stanici Smečno-Šternberk.

4. Do Nové Huti. Jako při č. 2. přes Nouzov a Kyšičky do údolí Kačáku a odtud zpětným směrem jako na str. 58. Nebo možno jako níže při čís. 5 do Bělče a dle zel. zn. na kříž. a v pr. přes Skalku jako na str. 58.

5. Do Zbečna. Silnicí do Hor. Bezděkova (4 km. Ls. v lesích nad Kač. zel. zn.) k Podmostskému ml. ($7\frac{1}{2}$ km), dále do Bratronic (8 km; stará ves, jež r. 1228 patřila klášteru svatojirskému). — Zde doporučuji dáti se zavsí v pr. a sledovati rovný směr do lesa na cestu,

kteřá nás pěknými partiemi dovede k hájovně Markytě v údolí Klíčavy. Tímto v l. do Zbečna (18. km viz str. 60.); jinak možno z Bratronic rovně dále silnicí do Bělče a Zbečna (18 km), nebo z Bělče zpětně dle str. 58. údolím Vůznice do N. Huti (ač soukr. zakáz. cestem).

6. Do Smečna (pěšky 17 km). Nechceme-li použití dráhy, užíjeme procházky přes Kyšice na Valdek a do vesnice Vel. Dobré v blízkosti pramenů Kačáku (5 km); $\frac{1}{2}$ hod. dále buď k sev. přes Rozdělov lesem nebo na ves Doksy, u silnice hostinec. Odtud v levo četné lomy v kamenouhelném pískovci. Od hostince v pravo pěknými lesy stihneme k stanici želez. Smečno-Šternberk (dle str. 57. 10 km, červ. zn. a dále pak jako níže rovněž lesem).

7. Na Kladno pěšky $8\frac{1}{2}$ km); 1. Polní cestou přes Přítočno $7\frac{1}{2}$. Přes Plet. Újezd a lesem do Kl. $7\frac{1}{4}$, cesty upravené a označené červ. 2. jako při č. 5. do Kyšic; odtud buď dál do Dobré. (Odtud odvádí se do Kladna vodovodem pitná voda), však $\frac{1}{4}$ hodiny cesty před V. Dobrou polní cestou v pr. do M. Dobré a rovně dál k S. do Kl., nebo kratěji z Kyšic k S. na Bražkov a dále k silnici; přes tuto rovně dál lesem k st. kladenské ($6\frac{1}{2}$ km). Nebo hned za městem z této siln. (dle červ. zn.) v pr. $\frac{1}{2}$ hod. na Toskánu, starobylý hostinec (17. stol.) na silnici karlovarské s původní studnou (s pá-

lečními koly) v nádvoří. Ukazuje se tu také portrét z 18. stol. (viz Kladno). Obyčejný směr (prý Anny Marie vévod. To- siln.; přes stanici Unhošť, Pří- skánské). Přímou dále přes Ú- točno a Kročehlavy do Kladna jezd *Pletený* k silnici od Bra- města (8 km) jest jednotvárný.

Za stanicí Unhošťskou počíná okolí tratě býti zajímavější; terrain se vlní, místy i porost lesnatý se objevuje; překročíme trať, vedoucí z Kladna do dolů Nučických a za nedlouho při samém lese stanice pro **Kladno** (dříve *Výhybka*), stanice vzdálena jest $\frac{1}{2}$ hod. od města a spojena obmibusy, auty a po- vozy, 4krát denně autob. do města. Ze stan. města autob. 3krát denně do města. Odtud odbočná trať do Kralup (viz trať VI.). U nádr. orient. tabule.

Kladno, hornické a prům. město (19.104 ob.), s doly kame- nouhelnými v okolí. Huf Poldina, akc. sp., s vys. pecemi, slé- várnou, ocelárnou, válečnou, mostárnou, emailovnou, dílnami strojnickými atd. V obvodu Kladensko-Buštěhradském těží se ročně na 10 milionů metr. centů uhlí. K městu patří dělnické kolonie u dolů. Bresson, Engert, Kübeck. 6 ob. čes., 4 měšť., 1 ob. menš., 1 měšť. menš., koed. ústav učit., reál. šk., St. prům. šk. s hutnickou školou mistrovskou. Kromě dolů a žele- záren parní mlýny, parní pila, parní koželužna, výroba drá- těných lan, parní pilníkářství, výroba ohnivzdorných cihel, kovolitectví, výroba cukrovin. Okres. a záv. nemocnice. Měst- ské museum, veřejná knihovna, Tělocvična Sokola se sletišťem, stálé divadlo (z r. 1911), reálka s kaplí z r. 1905, prům. škola z r. 1915. Hornický, Dělnický, úřed. dům, Okres. úst. soc. péče, Dům bratr. a dům okr. nem. pokl.; lidový dům (soc. d.).

Původně ves se třemi tvrzi- mi, z nichž dvě až do 16. stol. byly v držení Kladenských z Kladna. 1561 povýšena ves na městečko k žádosti Jiříka Žďárského ze Žďáru. 1705—1850 byl tu vrchností klášter Břev- novský; za jeho panství 1750 přestavěn zámek a kaple při Lazaretu v 17. stol. založená. 1814 značná část města vyhoře- a. 1838—1842 obnoven farní ko- stel. 1842 počíná se tu dolovati. Na Kladně nar. se spis. pro- bošt *Václ. Štulc* (1814), spis. *Václ. Štech* (1859), vyn. inž. *Ludv. Čížek* (1862), básník a spis. *Alf. Breska* (1873), kom. pěvec *Ant. Hromada* (1841), dram. spis., zakl. Klad. Listů *Jos. Distl* (1871). Na řem. šk. pús. vyn. odb. paed. *A. Kindl*.

V městě pozoruhodny jsou: *nová radnice* dle plánů archi- tekta J. Vejrycha s mohutným rytířem měděným dle modelu prof. Ant. Poppa; zámek, ze staré (dolejší) tvrže přestavbami vytvořený (posléz 1750); účastenství Kil. Dintzenhofera při té- to restauraci není zaručeno. Ve prostém vnitřku bar. kamna, portréty opatů z 18. stol., bar. sekretář a klekátko, nábytek z l. 40. a 60. min. stol. Při něm kaple sv. *Vavřince* s freskou ze

života sv. Vavřince. *Socha P. Marie* na náměstí z r. 1741, postavená nákl. opata Benona, dle návrhu Kil. Dintzenhofera, *sloup* se sochou Jana Nep. z r. 1706, *kostel Nnb. P. Marie* roku 1898—90 nově postavený na místě zbořeného chrámu dle náv. arch. J. Láblera. Ze starších památek zbyla kazatelna ze 17. stol. a zpovědnice z r. 1696, cín. křtit. z 1689. Některé uloženy v děkanství v zám. dvoře. *Kaple sv. Floriána*, vystav. pravděpodobně dle návrhu Kil. Dintzenhofera r. 1750 na místě staré zbořené, je zajímavá centrální bar. stavba s půdorysem kříže. Ze závodů průmyslových zejména *železářny pražské železářské společnosti*, jež patří k největším v republice; skládají se z rošťoven se 42 pecemi a 10 pecemi vápennými, ze čtyř vysokých pecí nejnovější soustavy, z nichž každá vyrobí denně 100—120 t. suroviny, dále z ocelárny s 2 konventry po 13 t. k výrobě dle metody Thomasovy a Martinovy, pece po 12 a 20 t. z pudlovný a pěti dvojnásobných plynových pecí, z válcoven pro výrobu kotlových plechů, železničních kolejí a travers, konstruktivního a prodejného železa, drátu a p. a ze slévárny pro části strojové a roury 5000 děl. *»Poldina hut«* akciové společnosti pro výrobu lité oceli (jediná svého druhu v Čechách) vykazuje značný vývoz do ciziny, nejpřednější ocelárna pro výrobu ušlechtilé oceli od r. 1889. Zaměstnáno 4.000 děl. a 500 úřed. V okolí dolů kamenouhelných spatřují se všude haldy šedých lupků, jež hojně pokryty jsou otisky kamenouhelných rostlin, vděčný předmět pro sběratele. Viz str. 11. a 12. Do dolů není sice pravidelně přístup, avšak menším společenstvem na požádání se povoluje od případu k případu. Výr. drát. lan a kabelů (akc. spol. Kablo, k prohl. třeba svolení záv. správy na býv. dole Thienfeld.) S Kročehlavy, Dubím a Rozdělovem 41.785 obyv.

Informace, Odb. Kl. Čs. T. vydal míst. průvodce a mapku značk. cest po okolí Kladna s Dušníky, Loděnicí, Berounem, N. Hutí, Křivoklátem, N. Strašecím, Smečnem a Okořem. Značeno 421 km. Na všech roze. orient. tabulky (370). U nádraží a na mlýně v parku, na domě u *»Šindelářů«* (Pražská ul. — Rašínova) a u fy K. Beránek (Wilsonovo nám.) orient. tabule. Inf. udělí K. Beránek, obch. nám., K. Husa, knihk., Masarykova ul., J. Perman obch. dům, Masarykovo, Lékárna u anděla strážnice, nám., Jos. Volf, sochař, Tuchoraz.

Hostince: U bíl. beránka, Kavárna *»Slavie«* (stanice K. Čsl. T.). Tržnice a rs. *»Zdař Bůh«*, u města Plzně Živnostenský Dům. Závodní hotel, u Turků. Autobus do Slaného a Smečna. N. stará chl. šk. 5 l.

Výlety z Kladna.

1. **Libušín** (pův. Ljubošín) a sv. **Jiří** (5 km) ku stanici Nové Kladno, v l. k Bressonovu Dolu a cestou k lesu podle dráhy červ. zn.; lesem držíme se směru otáčejícího se v pr. Z Libušína je v l. na kopec k sv. **Jiří** (201 m, vyhl.) ¼ h. Tu býval župní hrad, jehož valů zbytky se spatřují a jehož založ. Kosmas Libuši připisuje. V 11. st. již ho nebylo a župní sídlo bylo na Dřevíči. Kostelík sv. **Jiří**, nejspíše zbytek pozdější vísky *Hradiště*, pochází z doby ranné gotiky, v nyn. podobě asi z r. 1650. Pamětihodno je 12 obr. apoštolův, umělec, mal. česká práce z 18. stol. Vedle kost. osmiboká got. dřev. zvonnice. Od sv. Jiří ¾ hod. k stanici Smečno-Sternberk. V Libušíně doly. V blíz. dvoře Tuhani nar. se čes. bot. prof. dr. *Kar. Vandas* (1860).

2. **Sternberk** (10 km), výl. místo. Do Libušína jako při čís. 1. Přes Svinařov do Smečna a dále jako níže při hlavní trati (str. 85.). Červ. znač. cesta vede přes Nové Kladno k sil. Smečno-stanice-Smečno, touto v pr. 2 km a stezkou v pr. do Smečna a dále do St. 12 km.

3. **Dubí. Rapice. Buštěhrad. Lidice, Dřín** (zel. zn.). Dubí a Buštěhrad jsou stan. dráhy Kladno-Kralupy (viz 4 vlaky denně tam a zpět). Do Dubí přímo siln. 2 km, Dubí, dnes silné osídlení hornické, původně ves. Jezdec opodál ležící a zašlá, jejíž zbytek je kostel sv. **Jana Křt.**, od stan. 20 min. v lese ležící, kde spatřuje se dosud jeden pův. oltář bočný s obr. slušné malby (Ukřižování), z pol. 18. stol., druhý obraz téže ceny sv. **Jana Křt.** visí na stěně. Kazatelna ze 17. stol. přídatky a nátěrem znešvařená. Od kost. lesní cestou k SV. na pův. silnici do Vrapic (nespr. Rapice). ¼ hod., střediska

hornických osad s pův. rom. kost. sv. Mikuláše, později sgotisovaným (jádro tvoří dosud rom. rotunda); bar. výprava nevalná jen křtit. mramorová ze 17. stol. a bohatě řez. akanťový rám (s obr. sv. Mik. a Aloise) zasluhují pozornosti. — Z Vrapic dáme se od nádr. lesem k JV. a na druhém konci lesa v l. k dvoru Vrapickému, zde v pr. (žl. zn.) sil. 40 min. do **Buštěhradu** (viz při trati VI. c). Zde podle zámku projdeme k jihu silnicí ½ hod. do **Lidice**, kde za shlédnutí stojí bar. kostel sv. **Martina** (již 1352 far.), v nynějším stavu z roku 1732, roku 1858 *Frieblem* vymalovaný. Loď má některá okna bohatě orámovaná štukem. Velký obr. sv. **Martina** od *Mathausera* z r. 1861. Nástěnný rok. rám věnčí novou sochu *Madony* (oltář P. Marie). (Pův. obr. *Madony salvaguardia* v bar. rám. ve kněžišti.) Rokokové sousoší *Kalvarie* v přír. vel. Zajímavá je kazatelna se zpovědníci kombinovaná. Skříňový oltářik ze 17. stol. v sakristii. Pískovc. křt. ze 17. stol. Sochy ze dřeva řezané z 18. stol. Zpět vede cesta jednotv. krajinou přes *Rebeč* do *Dřínu* (poslěz lesem *Dlouhé Boroviny* zv.), odkud jen ¼ hod. do Kladna. (Celkem 17 km.) Poněkud kratěji z *Rebče* přes *Kročehlavy*.

4. **Střebčovice Knovíz, Jemníky Pehery**. Mezi četnými šachtami (Layerovou, záv. Kablo, Kübeckou) jdeme k S. silnicí přes trať buštěhradskou do *Motyčína*, před nímž při roze. v l. do *Vinařic*, jichž okolí proslulo nálezy diluv. zvířat i nálezy archaeologickými. Ze sev. konce obce vede v l. silnice 20 min. k nádr. *Střebčovice-Vinařice* u vsi *Střebčovic*, kdež na úpatí hor *Vinařické* (410 m výstup

vděčí pěk. vyhl.), nalez. prosl. do Želenice spatřuje se skála diluv. lebka člověka. Odtud »*Husova kazatelna*«, kde prý můžeme jeti drahou do **Knovíze** (drahou 5., pěšky 6 km, Jan Hus kázal. Starý postr. vize (drahou 5., pěšky 6 km, oltář v museu Slánském. Vra- sem také přímo autob. z Kl. címe se z Knovíze podle tratě přes Pchery), prastaré vsi přes **Jemníky** (v širém poli (1070) rod. politika *Dr. Al. meuhir z hrubozr. pískovce na Trojana* (1815), pamětní deska l m vyčnívající) na **Pchery** na mlýně) kniht. a nakl. J. K. (odtud autobus), jichž prostor- Franka 1828), prosl. nál. archae- ná zvonice nad kost. sv. Ště- ologickými, s kostelem Věech- pána celému okolí vévodí a Sv., jenž dosud má vzdor pře- pokračujeme skrze *Humny* s ni- stavbám zachované části goti- mi spojené (ves z XII. stol., cké. Nový hl. oltář nese obraz sochy svat. Vojtěcha a barok. od J. Heřmana z r. 1892. Dvě socha Jana Nep.) do Motyčína křídla bývalé archy s malbami a Kladna. (Z Knovíze 9 km.) nedovědným. Celá krajina Z Motyčína krátce do **Hní-** na východ k **Želenicům** ($\frac{3}{4}$ dous, kde pam. deska označuje hod. vzdál.) je bohatým nalezi- edný domek námořníka revo- štém archaeol. nálezů. V Zel. lucionáře *Fr. Kauckého*, jenž kostelík Sv. Jakuba Větš. ro- pro vzpouru protirak. na tor- mánského založení z XII. stol. pedovce popraven byl 11. květ- má bar. oltář s novým obr. od na 1918 v Pulji.

Karla Javárka (1897). Při cestě

Ze stanice Kladenské vede nás trať již terrainem kameno- uhelným, částečně také opukami křídovými krytým mezi lesy podle *Rozdělova* (v pr.) ku stanici

Smečno-Šternberk. Od stanice poštov. spojení dílem do Smečna, dílem přes Libušín a Smečno do Slaného. Od stanice v pr. vede nás cesta lesem pod kopec sv. Jiří (viz výše č. 2.), za nímž v pr. odbočuje silnice na Libušín. Rovněž dál stoupá silnice na Kopaniny (414 m), za nimiž stihneme silnici od Lán ku Smečnu.

Od stanice Smečno-Šternberk možno podniknouti tyto vy- cházky.

1. Lány. Jdeme hned za sta- ní místo v pr. silnicí sme- nicí místo v pr. silnicí sme- čenskou v l. znač. c. k Mrákav- čenskou v l. znač. c. k Mrákav- ské mysl. (25 min.), kde dáme ské mysl. (25 min.), kde dáme se v pr. podle Tuřinského pot- se v pr. podle Tuřinského pot- (pod bývalým Tuřinským ryb.) (pod bývalým Tuřinským ryb.) do Kam. **Žehrovice**, středisko do Kam. **Žehrovice**, středisko lomů pískovcových (t. zv. mlýn- lomů pískovcových (t. zv. mlýn- ských kamenů žehrováků), kde ských kamenů žehrováků), kde nad pamětih. lomy stojí soška nad pamětih. lomy stojí soška patrona kameníků Sv. Rocha. patrona kameníků Sv. Rocha. Zde se cesty dělí: a) Z dol. konce obce pol. vozovkou 2 km k rozc. 5ti cest, kde se dáme k rozc. 5ti cest, kde se dáme k nedaleké hájovně na okraji

slánského lesa a přímo dále les- ní alejí do zám. parku, na kři- žovatce v pr. k zámku. — b) V Žeh. ke dvoru a přímo dále silnicí 2 km do **Tuchlovic**, kde z prastarého kostela sv. Havla bylo jen kněžiště s kříž. klen- bou; spatřují se tu pěkně řeza- né bar. lavice, nový got. oltář (r. 1866 arch. *Jar. Kaura*) a dva postr. oltáře od *Krejčíka* (1893) a kazat. od *Heidelberga* (1892). Také nový obr. od *K. Javárka*. Socha P. Marie v živ. vel. pochází ze zruš. kláš.

Plasského. Od kost. v l. uličkou z návsi na pol. cestu a touto 2 km ke dvoru Leontininu v Lánech.

2. Zbečno nebo Nová Huť. Z nádr. buď a) jako při č. 1. k Mrákavské mysl. a do Kam. Žehrovice a odtud pěknou partií krajinnou s četnými lomy podle pot. Tuřického do Doksů (6 km) nebo b) přímo do Doksů od Mrákavské mysl. malý kousek v pr. a hned v l. lesní cestou do Doksů (3 km). Z Dok-

sů zpětným směrem přes Druhou dle červ. zn. do D. Bezděkova. Odtud buď silnicí přes Bratronice a Běleč do Zbečna (z Bezděkova 12 km); v Bělči dle str. 57. odbočiti přes Jinčov údolím Vůznice do Nové Hutě (úd. Vůznice jíti se zakazuje), anebo z Dol. Bezděkova údolím Kačáku zpět směr. dle str. 58. na Potepsko a Tuchonín do Nov. Hutě. Od nádr. v pr. po 2 km Smečno.

Smečno (ze stanice 7 km). Město druhdy Dolní Smečno zv. již za Kosiny připomínané, později (1515) Muncifaj zv., vyhořelo v l. 1639 do základů. Zbyl tu jen *děk. kost. Nejsv. Trojice* v 16. stol. přestavěný a *zámek* z r. 1460. Sakristie ze XIV. stol. je nejstarší část chrámu, kněžiště vzniklo z býv. lodi r. 1587. Pozornosti zasluhuje mohutný *sanktuář* a pěkný hlavní portál. Hlavní oltář skládá se ze slušného obrazu sv. Trojice od Ant. Towara z r. 1786 a rámu od *Ig. Holzera*. Na oltáři P. Marie obr. od *Fr. Rubena* r. 1866. Bar. oltář Jana Nepom. slušná práce. Jednoduchá bar. kazatelna nejspíš od *Ig. Platzera*. Vkusná renaiss. zpovědnice, rovněž pěkná renaiss. oratoria (1587). Z téže doby i úprava varhan. Obrazy 12 apoštolů v lodi chrámové z r. 1838 od *Grusse*. Cín. křtit. z r. 1584. V sakristii zlomkovitý kámen náhrobní označuje místo, kde je pochován Bořita z Martinic, kterýž zámek r. 1460 vystavěl. V sev. stěně levé lodi 4 sešlé náhr. Peclinovských z Peclinova. Pod hl. oltářem hrobka Martiniců. V síni před již. vchodem tři mramorová epitafia. — Mezi kostelem a děkanstvím dobrá socha Jana Nep. z r. 1722. V děkanství z pův. části ze XVII. stol. zachován je táflový strop (I. posch.), temperou malovaný, dřevěná polychr. soška P. Marie z XVIII. stol. a dvě staré podob. Bořity z Martinic a jeho manželky. — Na náměstí socha sv. Jiří z XVIII. stol.

Mezi kostelem a zámkem projdeme okolo mohutného bar. *sousoší Nejsv. Trojice* z r. 1744 od *Ign. Platzera* se třemi pěknými reliefsy, z nichž nejkrásn. je Křest Krista. Do zámku vstupujeme podle pískovc. obelisku 11 m vys. r. 1700 postav. přes příkop po kamenném mostě, kde druhdy býval most zvoditý. O přístup třeba požádati.

Zámek starého založení v nynější podobě pochází ze 16. st., budovy asi snad ze stol. 15. jen kaple a věž na záp. straně. Možno prohlédnouti zajímavou

gotickou kapli, bohaté sbírky|ukončení záboru nebudou ty
mědirytin, archiv, knihovnu, to věci odvezeny jinam.
sbírky přírodnické, pokud po|

V pr. v průjezdě je zazděn otvor, jímž se po žebříku vstupovalo do vězení pod průjezdem. V mosaikové dlažbě erb martinický a Salm-Reifferscheidtský. Brána z venčí obložena tesaným kamenem na způsob XVI. věku nese znaky martinický a šternberský a malované znaky Clamů a Martiniců, v l. rohu štít Vrbnů, v pr. Martiniců, pod nimi výklenky se vzácnými skulpturami, v l. Madony s Ježíškem z XV. stol. v pr. sv. Ludmily (?) z XVIII. stol. Nad branou čtyřpatrová věž, v níž přístupny jsou ze dvora (také z vedl. křídla) dvě světnice s (empirovým nábytkem) pěkným táflovým stropem, starob. polévanými kamny s pěknými reliefsy. Z ochozu věže skvostná vyhl. na celý Slánský kraj. — Z venčí spatřujeme ještě ve stříšce vedle věže (v pr.) jediný renaiss. štít, jakých asi tu v XVI. stol. bylo více. — Z poloviny vých. křídla vystupuje druhá věž, nejstarší část zámku z XV. stol. Zmizela třetí věž, která bývala v jihoz. rohu zámku; pod ní bývala lidomorna, nyní pod sklepem zazděná. Uvnitř druhé věže přístupna je malá strobylá got. kaple sv. Anny se třemi vys. got. okny, v níž uložena vzácná pam. umělecká sklád. oltář sv. Anny z pol. XVI. stol. se skvostnými třemi řezbami a zevně (při uzavření) s obrazy čtyř světic; pod archou obrazy čtyř světců a na zadní straně votivní obraz z r. 1738. Vedle oltáře skvostná socha madony s Ježíškem v mramoru kararském. Na zábradlí oratoria pět obrazů od Grusse (1838) Přes zámecký dvůr do severoz. rohu, kde bývalé divadlo proměněno v obrazárnu a knihovnu. V severním traktu budovy býval vstup do obývaných místností schodištěm, kde spatřuje se dřevěný reliéf, sv. Jiří, snad z kostela sv. Jiří u Libušína sem přenesený V místnostech starobylá renaissanční kamna a pod. Sestup do parku hrazen krásnou kovanou mříží z XVIII. století. V parku malebná sala terrena, roku 1370 pod správou Michaela Dintzenhofera (snad Kiliana Dintzenhofera) vystavená, jejíž kopulovitou klenbu zdobí temperová malba z doby klassické (podpis J. C. Kowarzik). Záp. vjezd do parku, uzavřený želez. vraty s pěkně kov. mříží, je zdoben hrubě tesanými 3 m vys. sochami Pomony a Flory. Dvě menší, znamenité skulptury spatřují se podle hlavní cesty parku (Samson a Herkules), původem nejspíše od Ign. Platzera (1744).

1. Šternberk. Řisuty. Malkovice, Martinice, Drnek, Hradeč-no, Ledeč. Od zámku vede čer. znač. silnice do býv. lázní, nyní jen Ls. Šternberka, s býv. láz. hotelem a četnými letními byty ve vilách, s pěkným parkem, bažantnicí a oborou, rybníkem (ločky), želez. voda k pití. Nyní je zde ústav pro výchovu zanedbaných dívek, zřízený zem. komisí pro péči o mládež. Zde J. Jungmann před smrtí psal své zápisky, zde dlužal Fr. Palacký a Karel Havlíček tu domíral Brixenem zlo-mený. Záp. díl býv. láz. hot. (t. zv. zámček) povstal z býv. tvrže pánů z Donína, jež zvala se Bílý Oujezd. Šternberk na-zván v 17. stol. ku cti Veroniky Polyxeny ze Šternberka. Zámček má věžovitý výstup-pek a končitou střechu s křivkami. Toutéž silnicí, kterou jsme přišli, pokračujeme 2½ km do Řisut, kde ještě po bit-vě lipanské byla marně oblé-hána tvrz, která mohla býti vodou ze Starého rybníka, již vypuštěného, zaplavena. Statek č. 1. v Řisutech byl mo-delem statku na Národ. výsta-vě r. 1895 vystaveného. Koste-lík s dřevěnou zvonící nepo-skytuje nic zvláště zajímavé-ho. Nad Červeným, odtud Ři-sutsk. pot. (nezn.) jdeme 2 km do Malkovic, kde bývala tvrz Malkovických, z níž jediným pozůstatkem jsou dva zajíma-vé kam. venýře u sýpky a správceva obydlí ve dvoře malkovickém. Ve zmoderniso-vaném kostele hl. oltář nese obraz Vše ch Sv. od Petra Maixnera z r. 1878. Minuvše dvůr, uchýlíme se ze silničky v l. 1 km k hájovně a přímo dále přes les 2 km k dvoru Martinice, kde stávala tvrz Humlíště čili Staré Hradý (nikoli hrad Martinice, jak se dříve mysli-lo); v průseku od pěti dubů najdou se dosud mo-

hutné valy; odtud znač. c. již jen 3 km do Mšce (celkem 12 km). Návrat znač. c. do Smeč-na; lesem 2 km do Drnku a pří-mo dále 1½ km do Hradečna, kde jižně od vsi stával hrádek, později kamenná tvrz vodní, již od sev. chránil velk. rybník (dosud se tu říká »na hrázi«); říká se tu v hrádku nebo na velikém starém hrádku. Ve vsi chatrná, malebná zvonička hrázdná, vyplněná lepenicí; projdeme Hradečnem do sou-visé s ním Nové Vsi, a podle potoka ubíráme se do paměti-hodných Ledeč, kde poutá po-zornost kaple sv. Jana Křt. z r. 1782, jejíž hlavní oltář (řezba z XVIII. stol.) nese re-lief Kor. P. Marie a sochy pěkné práce ze XVI. stol. Krásný kříž z lipového dřeva a kasule s bohatým vyší-tím zlatým v nár. ornamentu. — Ve vsi v průčelí domu č. 3. kamenný relief »Kladení Krista do hro-bu« ze XVI. stol. Za vsi smě-rem k Šternberku »Dvořiště«, kde do pol. stol. XV. stávala tvrz. Můžeme tudy za ¼ hod. dojít do Šternberku, nebo ba-žantnicí za ¾ hod. do Smečna (celý okruž. výlet 17 km).

2. Šternberk. Řisuty. Tuřany. Býseň. Přelice. Jako při č. 1. přes Šternberk do Řisut. Kdo zná již tuto partii, může jít zpětným směrem. Přes Přelice, Studňoves do Tuřan. Jinak z Řisut od kost. k sev. neznač. cestou 2½ km do Tuřan (hs. bez noel.), k nimž odnáší se po-vídká Beneše Třebitzského »Pan Odolan Pětipeský«, jenž prý také za hl. oltářem zavě-sil pouta a ostruhu (dosud tam visí) když se vrátil ze zajetí tureckého. Ve zdi chrámové zazděn jeho náhrobek. Tvrz připomíná se posledně r. 1601 při prodeji Vác. Pětipeskému. Kostel pův. gotický utrpěl slo-hově přestavbami. Barokový hl. oltář a kazatelna pěkných

forem rovněž barokové, pěkně vykládané lavice (z r. 1784). Je tu celá sbírka uměle zhotovených antependií a p. příslušenství; na brok. šatech pro sošku mar. stříbrné a zlaté mince od 16. stol., řady perel a šňůry čes. granátů. Vedle chrámu dřev. zvonice z r. 1712. Z Tuřan je jen 10 min. do Býsně, kde sýpka ve dvoře je původní stará tvrz, vystavěná v 16. stol.; pův. hrad vládků z Býsně vzal za své; vracíme se k J. silnici 2 km přes dvůr *Študeněves*, kde v místě nyn. stodol stávala tvrz, a pokrač. přímo dále 2 km do **Přelice**, jejichž na mírném pahorku stojící kostel Petra a Pavla vyznačen tvary ranné gotiky a zbytky románského slohu a malebnost pohledu zvyšuje starobylá dřevěná zvonice, na níž visí zvon z r. 1386. Z Přelice buď 2 km do Šternberka neb 2 km do Smečna.

3. **Kladno**. Zpětným směrem dle č. 1. na str. 82. do *Libušina k Sv. Jiří* a na **Kladno**.

4. **Slaný a)** Přes *Přelice* (viz č. 2.), odtud podle pot. (zel. zn.) do V. čili Hrubé Kvíce a přímo dále do M. Kvíce, dříve *Kvička*, kde zajímavá mlýn (č. 11) jednak mlýn. znakem ve štítě

domu, jednak »moučným trámem (mohutným dubovým architrávem) z r. 1750 pěkně profilovaným a meandrem zdobeným. Přes trať za něk. min. jsme v Slaném (6 km). — b) K J. silnici (nadejíti si serpentinu v l.) ¼ hod. do *Svinářova* (rod. spis. Fr. A. Hory-Horymíra Vinařického 1838), k němuž patřovala, když tu seděl Bernard Zloděj ze Svinář, část vsi (nyn. města) Smečna; na návsi bar. zvonice a z pískovce řemeslně vytesaná nicméně účinně pojatá *Pieta* z r. 1732. Odtud třeba si dát ukázati stezku, kterou si nadejdeme zákrut silnice (5 km dl.) za 20 min. do stan. *Střebchovice-Vinařice* a můžeme pokračovati drahou přes Podlešín do Slaného nebo dle str. 82. do *Knovize* a dále přes Podlešín do Slaného.

5. **Mšec-Nové Strašecí**, (20 km) Dle čísla 1. přes Martinice do Mšce a odtud zpětně dle str. 91. do Nov. Strašecí (stanice).

6. **Lány**. Přímocará silnice přes *Kačice* (5 km, v 17. stol. zvaly se *Nemravná Ves* k stanici lánské (7½ km) a přímo dále do Lán (9 km) další viz níže.

Za stanicí Smečno-Šternberk se krajina na levo otvírá u *Srb* (v l.) do polnaté planiny, v níž za Srby spatřujeme ještě *Tuchlovce* (viz str. 83.) a kde v četných lomech otevřen jest u Žehrovie a Žiliny kamenouhelný pískovec pevného, hrubého zrna, proslulý »*Žehrovák*«, jenž na kameny mlýnské a k účelům stavebním se upotřebuje; hnedle pak mineme v pr. *Kačice* (rod. vyn. právníka Jos. Čermáka 1861) a později *Stochov*, 10 min. od stanice lánské.

Ve *Stochově* dle pověsti naro. ských, která spustla v XV. stol. dil se sv. Václav na hradě, kde však znovu vyst. Janem Hro. rý prý kníže Neklan roku 870, madou z Boršic a vzala za své vystavěti dal a roku 921 Dra. homíra jako věnné sídlo přijala. Na počátku století 14. a kamenou ohradou ze žehro. hradu tu již jistě nebylo a mí. váku obklopený (kmen u ko. stě 11 m měří v objemu) za-

sadila prý sv. Ludmila. R. 1887 postavená tu socha sv. Václava. Kostel sv. Václava záleží z kněžiště starobylého kostelíku starogoth. ze 14. stol. a lodi dle plánu Kil. Dintzenhofera r. 1744 a věže r. 1832 přistavěné. Na hl. oltáři obr. sv. Václava od strašeckého malíře Ign. Chládky, a levý boč. oltář nese obr. Jana Nepom. od K. Javůrky z r. 1865. Pozornosti zasluhuje bar. křtitelnice cínová (1796), bar. svícny, bar. ornamenty na lavicích a kožený kryt na oltářích s tlačеныmi ornamenty pomalovanými, hrubě práce, která je nicméně vzácnou u nás ukázkou. Hned u Stochova stanice:

Lány. (Hs. u nádraží.) Ves farní se zámek a velkou oborou nyní venkovské sídlo presidenta republiky čsl. (červ. zn.).

Až k stanici Lánské sledujeme původní trať dráhy koňské, jež z Prahy na Pině postavena byla v letech čtyřicátých min. st. Stopy této bývalé tratě sledovati lze od stanice Lánské v l. stále podle nynější tratě až k Rynholci, kde bývalá trať zatáčí se k J. na Vašírov a odtud v obloucích do lesů k J.

Hostince: *Sýkorův* (1—2 pok.). Ve třech jiných host. jen z nouze lze přenoc. Projekt. stavba hotelu.

Lánský vrch od Lánského hřbitova k Rynholci. *P.* vrstvy perucké. Kvádrový pískovec s kmeny *Palmacitů*. *S.* Semické slíny, *K.* Drínovské koule. *O.* Vehlovická opuka.

Lány byly původně malé vladýčí sídlo (1392); později patřily ke Stochovu, jež bratři Žejdlíkové ze Šenfeldu prodali Martinicům; ti připojili Stochov ke Smečnu a Lány prodali Rudolfovi II. Na východ od obory, kde nalézá se hájovna *Pustá Dobrá*, stávala stejnojmenná tvrz. V okolí se druhdý čileji dolovalo na uhlí, však horší jakosti; u *Ploskova* bývaly v těch ložích často nalézány minerály: chalkopyrit, parankerit a j.

Zámek lánský. Vnitřek jako sídlo presidenta je nepřístupný, jen výmínečně povoluje přístup správa spolkům příp. hrom. návštěvám na zvláštní žádost, není-li president přítomen. Do parku je vstup dovolen s průvodčím za dobrov. příspěvek na Červ. kříž, v kteroukoliv denní dobu, sejde-li se více návštěv. — i když je president přítomen. Označení cest se jmény členů rod. Fürstenberské odstraněno). Zámek upraven um. ved. prof. Plečnika, nákladem 3 mil. Kč. Stukaturou a přep. nábytkem vypravena je síň audienční. Bývala zde tvrz, kterou Rudolf II. přestavěl. Lovecký zámek fürstenberský postaven v XVIII. stol. a r. 1850 o jedno poschodí zvýšen. Nyní je moderně upraven. V parku spatřují se bronzové sochy, z nichž uměleckým výtvorem je sousoší Jenofey od *Jandy* z Berlína.

Zámek lánský sídlo pres. T. G. Masaryka.

Při samém zámku farní kostel Jména P. Ježíše (býval. zám. kaplí a se zámkem chodbou spojen) z r. 1750 je čistá stavba rokoková, a výprava jeho znamenitě vkusná. Na l. postr. oltáři obr. *Rodiny Páně*, dobré kresby, na pr. olt. vedle obr. *sv. Norberta*, krásné sochy dvou světců poustevníků; pěkná torsa a hlavičky andilků. Vkusná kazatelna se zdařilými reliefsy, sochou Jana Křtít. a okřídlenými andilkami. Dovedně kovaná mříž uzavírá presbyteř. Na kruchtě drahocenné varhany. Skvostné malby v oknech z doby nynější. Z obrazů vyniká starší obr. *Madony s Ježíškem* v bohatě řez. rámu barokním. — V L. nar. se hud. spis. *Karel Hálka* (1853).

V ý l e t y z L á n.

1. Zbečno. Vesnicí až ke vcho-
du do obory; zde silnicí rovně
k JZ. přes mysl. (červ. zn.)
Nový Dvůr až k rozc. u kříže.
Zde v pr. ke Klíčavě, kde siln.
tvoří zátočiny, jež stezkou lze
si nadějiti. Do údolí sejdem u
hájozny *Klíčavy* (z Lán 6 km).
Odtud v l. údolím pod Jivno,
k *Markytě* a do Zbečna jako na
str. 60. (z Lán 14 km). Nebo do
rozc. za mysl. N. Dvůr znač.
odbočka v l. přímo k Markytě
(kratčejí).
zová v l. k J. vede červ. znač.
cestu 7 km do Městečka), silni-
cí vzhůru až k mostu přes
Klíčavu, zde v pr. podle
rybníků a mlýnů do okolí *Ru-
dy* (neznač.) a podle Podhor-
ného rybníka a trati až do sta-
nce Nové Strašecí (18 km); od
Brejlské pily vede červ. znač.
cesta přímo do Nov. Strašecí
7 km silnicí přes Pecínov; v
pískovcích okolí u Rudy a
Rynholce vyskytují se zkam-
kmeny křídové, zvané Temp-
ska a Palmacites). Z Rudy
možno také přes Pecínov, *Ryn-
holec* a *Vašírov* do Lán (7½ km,
celkem 23 km); kdo si chce ce-
stu zkrátiti, může již od Brejli
ze značk. č. odbočiti k mysl.
Vašírovské. U Vašírova zove se
Starým zámkem (dříve se ří-
kalo Sobín) starobylé tvrziště
2. Klíčava. Ruda. Jako při č.
l. k hájozně Klíčavě, zde však
v pr. údolím vzhůru k pile,
Brejle (cestu méně schůdnou
obchází značk. cesta od háj.
přes Klíčavu silnicí na křižov.
pod Počárem, zde v pr. k mysl.
Pařezovu, k sv. Alžbětě a v pr.
zpět do údolí k pile; od Paře-

hlubokými příkopy a náspy obehnané, se stopami základů zděných.

3. **Křivoklát.** Jako při č. 1. na Klíčavu; přes údolí silnicí na Požár (433 m) a k J. přes mysl. Píska až do Křivoklátu (13 km).

4. **Rakovník.** Podle mysl. Vašířovské krásnou lesní silnicí přes Pině a přes Klíčavu k Sv. Alžbětě, zde v pr. 1½ km a odb. v pr. přes *Pět Dubů* zpětným směrem dle str. 67. do Rakovníka.

5. **Lužná-Lišany.** Od Dvora Leontiuského ke dvoru Rynholci, přímo dále a v pr. k Rynholci, jenž zůstane v pr., když stihneme silnici z *Rynholce* do

Pecinova, již sledujeme dále přes *Rudu* k háj. na kraji (Maxovy) obory, přímo dále k mysl. (10 km), za ní průsekem možno za ¼ hod. dosáhnouti stanice *Řenčov* a přímo dále (mineme všechny odbočky) podle Červ. Kříže po 5 km od mysl. odbočka v pr., 5 min. k villegiaturě u stanice *Lužná-Lišany* (16 km).

6. **Řenčov. Žbán, Kounov nebo Domousice.** Dle č. 5. až k mysl. a průsekem k stanici *Řenčov*; tímž průsekem dále za tratí až k siln., jež v l. vede podle *Řenčovské* mysl. do *Řenčova* (16 km) a dále jako při stanici *Řenčov* (viz níže; celkem 27 km).

Minuvše za stanicí lánskou v l. Vašířov a později u samé tratě *Rynholec*, kde doly uhelné jsou otevřeny (v l.), objedeme (tunel) obloukem *Pecinov* (v l.) a podle Klíčavy, za níž spatřujeme *Rudu* (viz str. 89.), stihneme hlubokým zářezem do stanice

Nové Strašecí. Od stan. pošta do města a do Mšece. Město vzdálené 2 km od stan. k S. (do vrchu) leží již na obvodu chmelařského okresu. Dřevoprámysl, pivovar a p. Městské museum. Knihovna.

Ves stávala tu již r. 1143. Za krále Jana 1430 městečko, jež 1450 při tažení Jiřího Poděbrada na Rokycanské, vypáleno. R. 1503 městem, jež r. 1554 a 1628 vyhořelo. Opevnění s třemi branami padlo za obět vandálismu let 40. min. st. Pod pos. zbytky hradu říká se dosud pod fortanou.

Museum novostrašecké kromě jiných pozoruhodných předmětů chová vzácnou *gotickou monstranci*, pamětní knihu města Mšece z r. 1764, hliněné formičky z r. 1635 a p. *Farní chrám Nar. P. Marie* zal. 1158, posl. přestavěn r. 1639, Barokový hl. oltář z r. 1733 nese obraz Ant. Lhoty (P. Maria) z r. 1873, lepší práce řezb. jsou oba bar. oltáře bočné, z nichž pr. má pěknou dřevořezbu Nanebevz. Jana Nep. z r. 1747, levý nese obraz *Wolfa Seidla* z r. 1867 (také Madona s prob. srdcem na prot. olt. je od téhož umělce). Obr. Sv. Mikuláše v lodi od Z. J. Bernarda a na olt. sv. Aloisia obraz od faráře Brauna. Krásná cínová křtit. nejspíš od Briekého z Cimperka je znešvařena nátěrem. Želez. zámek kovaný na dveřích býv. sakristie je pěkná práce. U pěšiny vedoucí k Rudě *starožitný kříž* pověstmi opředený, o jehož původu ničeho není známo.

V Nov. Strašecí nar. se chemik *Karel Lukáš* (1857) a bratr jeho *Ludvík* (1859), autor několika učebnic bulharských, *Vojta Kuchynka* (1873) virtuos na kontrabas a hud. sklad., pochází odtud také spis. *Jer. Al. Dundr* (1802) a jeho bratr *Václ. Jirí* (1811), z nichž první byl skriptorem Národ. Musea a Matici Čes. věnoval své těžce nastrádané peníze. Druhý pak členem uč. spol.; ak. malíř *Ign. Chládek*, vyn. chemik inž. *K. C. Neumann* (1856).

Hostince: Na knížecí (5 pok.), Záložna (1 pok.), Rs. Jeřáb kova.

V ý l e t y z N o v. S t r a š e c í.

1. **Mšec**, městys se zámekem Schwarzenberským. a) Pěkný výlet, jde-li se silnicí k Řeňčovu $2\frac{1}{2}$ km k rozc.; zde v pr. k Třetické hájovně a podle pot. v pr. k rybníku Punčošě a dále podle rybníků Mlýnského, Pílského, Červeného k silnici do Mšce ($2\frac{1}{2}$ km). Od hájovny Třetické dohlédáme blízkou ves Třetice s velice starož. kost. sv. Mikuláše, na vyvýšenině stojícím. Ve zdi kostelní je kámen se záhadným nápisem. — b) Stejnou silnicí, ale jen ke kraji lesa a hned průsekem k rybníku Punčošě a dále jako při a) (2 hod.). — c) Silnicí mšeckou, která od Řeňčovské v pr. odbočuje; míjí v pr. les Lipinu (vodárna městská), později v pr. uhýbá serpentinou, kterou si v přímém směru nádejeme. Mšec je prastaré osídlení známé jménem Kornouz (z toho něm. Kornhaus zcela nespr.), odvozené od Garnhaus, protože tu bývaly v zámku za krále Václava IV. uloženy lovecká tenata (Garne). Obec zevně malebná vnitř neúpravná má zá-

mek, v němž přestavbami ve XVII. a XVIII. stol. zrušeny zbytky bývalého hradu, na němž ve stol. XV. seděl loupeživý rytíř Ježek z Kolovrat; byl proto hrad r. 1384 Václavem IV. dobyt a rozbořen; jeho místo zaujal nyn. zámek; ježž však Mat. Štampach ze Štampachu ke konci XVI. stol. dal znovu vystavěti; byla v něm (až do r. 1798) kaple a v zahradě (až do r. 1678) letohrádek. Přestavbami za Fürstenbergů a Schwarzenberků vzaly i ty poslední staré památky za své, zbyl tu jen ozdobně vytesaný znak nad renaiss. vchodem, štukovým obložením ve dvoře zámeckém. Z bývalých valů povstala zám. zahrada. — Farní kostel sv. Kateřiny znovu vyst. r. 1780, má jen cenný obraz sv. Kateřiny za hl. oltářem. Před kostelíkem stával kamený praporek, nyní u kašny, r. 1872 postavený, umístěný. Ve Mš. nar. se bás. a spis. *Adolf Brabec* (1875), druhdy také správce Schwarz. pivovaru v Třeboni.

Hostince: Trubačův (2 pok., pensionát v projektu), Valentinův (2 pok.), Salačův (1 pok.). V létě obyč. zadáno pro letní hosty.

2. **Mšec. Smečno**. Přímá, ale nezájímavá cesta (červ. zn.) z horní části města po ní cestou na Čelechovice; před těmito 5 min. v pr. dolním koncem vsi přes Mšecký potok a v přímém směru dále až do Smečna ($10\frac{1}{2}$ km); volíme raději některou

cestu na Mšec (dle č. 1.), zde za zámek dáme se v pr. k Ovčínu a v přímém směru (značk.) na Martinice (dvůr), kdež dle č. 1. str. 85. rozhodneme se buď zpětnou cestu přes Malkovice, Řisuty a Šternberk, anebo pro značk. ce-

stu přes Drnek, Hradečno a Ledce.

3. Mšec, Slaný. Pěkná partie pro zpětnou cestu přes Malkodle č. 1. Na sev. města překročíme silnici slánskou a dáme se buď v l. silničkou okolo staré kaple sv. Trojice (hlučné poutě, krás. vyhl.) k Srbčci, nebo nadcházkou polní cestou k lesu a v přímém směru dále pěšinou. V Srbčci, (Rs. *Šváchové a Zelenkova* bez nocl.), kde ještě ku konci XVI. stol. pan Štampach znovu postaviti si dal pevnou tvrz, jež stávala v místech nyn. dvora, zasluhuje pozornosti got. kost. sv. *Jakuba Větš.* v nyn. podobě z l. 1877—80. v němž spatřuje se starodávňý vot. pěkný a umělecky cenný obraz vladycké rodiny ryt. *Ad. Hrušky z Března*, snad od Blažka ze Srbčce, v uměl. rámu renaissančním, jenž r. 1892 byl účelně obnoven. V levé presbyterii zdi je také zazděn náhr. Adama Hrušky z Března, umělecké práce, 2 m vys. a 1 m šir. z r. 1581: pěkný je také, však silně poškozený náhr. Jetřicha Reichla z Rejchu. Hlavní oltář nese *Fr. Sequense* obr. sv. *Jakuba* z r. 1891, z téže doby pochází got. olt. *Jana Nep.* — Ve zdi hosp. stavení farního zazděn je cenný relief, nejspíš naddveřní tympanon starého kostela asi z pol. XIV. stol. — Ze Srbčce sledujeme k SV. Pozdňský potok s několika rybníky a mlýny podle Hřešie do Pozdně, kde udržuje se stará pověst o zámku Sulislava z Pozdně; v novodobém bar. ko. steliku z r. 1854 spatříme hl. oltář. umělecké dílo sochaře *Achtermanna*, z kaple Kinské čili Moravské dómu svatovítského sem přenesený; oltář z několika druhů mramoru dal Příchovský z Příchovic u sv. Víta na svůj hrob postaviti v jednoduchém, ale vkus. slohu bar. práci z XVIII. stol., nes.

obraz klečícího *Jana Křt.*, poslední to, nedodělané již dílo *Jos. Hellicha* (anděla přimaloval r. 1880 J. Heřman). Dobrou barok. práci z XVIII. stol. je také pravý boční oltář, v jehož štítě spatř. se dov. mal. obr. Sv. Trojice. Krásou i starobyí vyniká got. křtitelnice z r. 1581. — Z Pozdně jdeme ještě několik min. silnicí pñv. směrem a odbočíme pak cestou do Jedoumlic (hs. Sebkuv) a dáme se v l. kolem vsi k J. na cestu do Tuřan (str. 86.), kde zastihneme zas původní silnici mšecko-slánskou a touto 4 km máme do Slaného (celkem 26 km).

4. Mšec, Renčov, Žbán, Kouřov nebo Domoušice. Silnice slánská, při č. 3. zmíněná, prodlužuje se v délce 7 km až do Renčova. Kdo však nešel kolem rybníků Mšeckých, volí cestu kolem rybníka Červeného, pod straněmi k rybníku Pílskému a mezi Pílským a Mlýnským ryb. projde podle mlýna do Trčtice (str. 91. v pravo dále do Renčova (9 km), kamž dle č. 1. půjde také z Nov. Strašecí, kdo však nejde z Nov. Strašecí do Mšce, vyhne se Trčticům a jde přímo Renčovskou silnicí krásnými lesy (Maxovy) obory do Renčova (9½ km), odkudž pokračuje dle textu níže uveděného na Žbán (str. 94.).

5. Mšec, Dol. Ročov, Citoliby. Velmi vděčný pochod pro statnějšího turistu. Ze Mšce Renčovskou silnicí (č. 4.), po 5 min. v pr. srbečskou silničkou (č. 3.), při rozc. po 1½ km v l. 1 km do Břdina, vsí v pr. a před koncem vsi v l. a hned v pr. okolo mlýnce a za tímto v l. do Přerubenic. sídla starod. rodu zemanského, kde podle ryb. Čekala (v pr. nad ním návrší *Voškov* s vyvýšeninou »U stolu«, kde prý král Václav IV. přj. lovu posídal), dáme se do Dučic, zde k S. a vozovkou ½ km do lesa na křižovatku (kota

480), kde dáme se 8 min. v l. a odbočíme v pr. $\frac{1}{2}$ km na silnici, přes ní a přímo dále průsekem $\frac{1}{2}$ km, jenž přechází v klikatou cestu do **Pochvalova** (9 km); v přímém směru vsí (druhou cestou v l.) k SZ. $\frac{1}{4}$ hod. ke kříži na kraji les. průseku, kde odbočíme vozovkou v pr. necelé 2 km do **Dol. Ročova** (12 $\frac{1}{2}$). Další viz na str. 69.). Srov. Bludné Duše Ben. Třeb.

Z Ročova do Citolib je 11 km. Kdo nechce do Citolib, může k žel. stanici do **Solopisk**, 3 km, kde stihne výhodný več. vlak přes Rakovník-Beroun do Prahy.

6. **Merkovka**. Z Nov. Str. silnicí k nádr. přímo dále přes trať podle ryb. k 2. křížov. s drahou a přímo dále přes trať k Pátecké hájovně, zde k J. silnicí 8 min. k hájovně Rudské a dále silnicí oborou 2 km k Horákově mysl., za níž po $\frac{3}{4}$ km v pr. $\frac{3}{4}$ km k Merkovce oblíbenému výletišti v (Maxově) Oboře. Odtud 1 $\frac{1}{2}$ km k stanici **Řenčovu** (9 km).

7. **Rakovník** (nebo vileg. Lužná-Lišany). Jako při č. 6. k Horákově mysl. Odtud a) v l. k J. přímo na *Pět Dubů* a zpětným směrem dle č. 6. u Rakovníka (str. 67.) do Rakovníka (19 km). — b) Přímou dále, mineme odbočku na Merkovku (č. 6.) až k Červ. Kříži 2 km, v l. 1 km přes samotu u Boučka a po další $\frac{1}{4}$ hod. při roze. v pr. (u hájovny mineme v pr. Lužnou) a přímo dále do Rakovníka (15 km); kdo nechce do R., nýbrž do letního sídla u stanice Luž-

ná Lišany, dá se u Červ. Kříže v pr. 3 km k odbočce, jež v pr. vede k hotelu u stan. Lužná Lišany (12 km).

8. **Městečko**. Skvostný pochod dle č. 6. až k mysl. Horákově, dle č. 7. na *Pět Dubů* (str. 67.). a dále k J. 3 km přes Maxov. Nový dům k silnici, jež v pr. vede 5 km do Městečka (str. 65. 19 km)

9. **Křivoklát**. Kdo chce pohodlně siln. (červ. zn.) zaměř k J. přes Pecinov, dále přímo k J. do lesů křivoklátských, touto až do údolí Klíčavy, přes Klíčavu dále až k Sv. Alžbětě, zde v l. přes mysl. Pařezov a na Pískách až do Křivokláta (17 km); nebo hned za městem od silnice k nádr. v l. polní cestou přes trať do *Rudy*, vsí v l. polní cestou pokračují silnicí k *Brejlské pile*, dále údolím Klíčavy (Emilovou stezkou) na silnici, jež dle a) vede v pr. přes Klíčavu dále na Křivoklát (18 km). b) Nejpravděpodobnější cesta vede nás podle Sv. Isidora (hřbitov) do Hor. Pecinova, zde za tratí kousek v pr. vozovkou v l. k ryb. *Podhornému* (plove na něm velký ostrov, utvořený nánosem) a stezkami podle ryb. Slapského, Seidlerova a Klíčavy k ryb. Zástřelky, pod níž stihneme silnici k *Brejlské pile* a pokračujeme dále dle b) 19 km). —

10. **Zbečno** (údolí Klíčavy). Některou cestou a), b) nebo c) k Brejlské Pile a dále zpětným směrem údolím Klíčavy dle (str. 60.) u Zbečna.

Od stanice Novostrašecké zahýbá trať obloukem k J. a Z. do (Maxovy) obory, kde za krátko stihne stanici

Řenčov, (druhdy Řevničov) od stanice 4 $\frac{1}{2}$ km vzdálený; nezajímá ani svým barok. kostelem s chudou výpravou (jen rytiny kříž. cesty od Dom. Majotta Dipina z r. 1779 jsou dobré), za to je však vděčným východištěm na vysočinu Zbánu a směrem k Citolibům a Lounům, ač i tu žel. spo-

jeni Rakovník-Louny otevřelo stanice přístupnější. K silnici řenčovské možno si od stanice nadejítí lesními průseky.

Hostince: Na Poště a u Herinka mají po 1 pok.

Vycházky přes Řenčov.

1. **Merkovka**, výletišťe od stanice 20 min. vzdálené a i ze vzdálenější. stanice (Lužné, Lišan, Rakovníka a Nov. Strašecí) navštěvované, je i výcho-dištěm na Rakovník (dle str. 67.) nebo přímo k J. přes Pět Dubů a dále zpětně dle str. 67. nebo přes Pět Dubů také do Městečka dle str. 67. nebo zpětně dle str. 91. do Křivoklátu.

2. **Zbán**, přístupnější ze stanice Krupé nebo Milostin-Kounov. vděčně lze z Řenčova navští-viti proto, že se přejde celý Zbánský Hřbet. Vede na něj z Ř. přímá cesta, kterou stihnem, dáme-li se za kost. ul. v l. až na vrchol (534 m) 5 km. (Od stanice s nadeházíkou 9 km).

3. **Ročov Solopisky** (nebo *Citoliby, Louny*). Od kostela v pr. na silnici, která se obrací k S. a rozděluje v pr. do Slaného, přímo dále do Vrbna n. Lesy (stanice na trati k Lounům 21 km). Jdeme od křiž. jen 2 km a odbočíme v l. u Králské há-jovny a přes Králský Vrch (514 m) jdeme k Adolfově Šach-

tě (3½ km) u *Kroučové*, (v bez-význam. kost. sv. Markéty (ob. *F. Velce* z r. 1894 zasluhuje po-všímnutí), kde při dolování kam. uhlí v útvaru permském objeveny různé permské zbytky živočišné a rostlinné (v Nar. Museu). Od Adolfovy Šachty vede silnice lesem k S. na *Pochvalov* 2 km, odkud dále mož-no pokračovati dle č. 92. od Nov. Strašecí a Mšece. Anebo se od šachty dáme sil. k záp. na *Třeboč*. vsí v l. a silnicí v pr. do H. Ročova (z Ř. 12 km), nebo z Třeboce k SV. stezkou podle pot. Třebockého do *Dol. Ročova* (12 km) a sledujeme odtud buď cestu 3 km k stanici *Solopisky* nebo cestu k Citolibům či Lounům. (Str. 69.).

4. **Slaný**. Silnicí jako při č. 3. k roze. a v pr. silnicí slán-skou do Mšece (str. 90., 8 km), však po návštěvě Mšece zpět před městys k místu, odkud jsme přišli a odtud dle str. 92. přes Šrbeč a Pozdeň velmi vděčnou cestou do Slaného (33 km, jen pro statné turisty).

Oborou (Maxovou) přijíždíme dále k stanici

Lužná-Lišany. U stanice hotel a pensionat, oblíbené letní sídlo na okraji lesů křivoklátských. Dlíval tu pravidelně prof. dr. Ant. Frič, zabývá se výzkumy permské zvířeny. Mezi Lišany a Olešnou svedena byla první bitva mezi císař-skými a stavovskými r. 1620, osm dní před bitvou bělohorskou.

Lužná 3½ km již od stanice na okraji lesů host. Havelka, kde lze Noel. *Lišany*, rod. bibliografa Jos. Ad. Hanslika (1785) 2 km k Vých.

Spoj. trať *Lužná-Lišany-Rakovník* vede úvalem pot. Lišanského (v regulaci, odb. vleč. trať hornická k dolu Mora-via) do *Rakovníka* (10 km viz str. 65.).

Výlety z Lužné (stanice).

1. **Krušovice-Žbán.** Podle trati v pr. k Lužnanské mysl.; zde v l. při trati k Červ. Kříži za nímž silnici v l. uhýbající lze si nadejítí rovnou alejí k S. Cesta vede většinou lesem až do Krušovic (4 km) vsí, jež před r. 1356 byla statkem Viléma Zajíce. Od r. 1583 patří ke Křivoklátu, r. 1729 zřiz. nynější zám. kaple a r. 1817 vystaven nový zámek (v pozadí lesnatá výšina Amaliína 450 m), v němž umístěno jest museum Fürstenberské. Jest zde také nový fúrsť. pivovar, strojirna pro hosp. stroje a pod. V Kr. nar. se český geolog dr. *Alfréd S. a. vík* (1847). Z K. do Řeňčova

bož. cesta na Hředly, rod. předního z čes. samouků básníků řezbáře *Fr. Chládk*a (1829), je hož díla vydala Uměl. Bes.; jimi k S. (značk. v pr.) vedle sil. přes Žbán. (9½ km). Krásná vyhl. na celé Středohoří. Zpět možno rovně silnicí přes Hředly do Krupé (stan. 6 km).

2. **Krušovice-Žbán-Ročov.** Jako při č. 1. až na Žbán a přímo dále do Třeboce, odkudž dále dle č. 3. na str. 94.

3. **Křivoklát.** Z obce Lužné až na konec a k hájovně a v přímém směru dále až na vrchol Pěti Dubů (8 km) a dále jako na str. 67.

Za stanicí Lužná-Lišanskou otvírá se před námi v l. krajina již po skrovnu lesnatá, jejíž červené půdy prozrazují povrchové usazeniny útvaru permského a jsou základem chmelnic, odtud stále hustěji podle trati se vyskytujících, po chvíli připojuje se z leva trať od Kolečovic a následuje společná stanice obou tratí

Krupá. JV. od vesnice pod vrchem Stráží (383 m) křižuje se několik silnic. Silnice od Z. k V. a SV. směřující od stanice Petrohradu na dráze Plzeňsko-Březenské přes Horosedly k stan. Krupé a odtud dále přes Krušovice a Řeňčov k Slanému (viz str. 91.) nebo k Vrbnu n. Lesy na trati Praha-Louny; od J. k S. silnice od Rakovníka rozvětvlující se tu jednak v l. k SZ. na Mutějovice a Kounov, jednak k SV. přes Žbán, Třeboč a H. Ročov k Lounám. Krupá je nejbližší želez. stanicí pro výlet na Žbán a do Krušovic (viz výše). Ostatně možno odtud podobně jako z Lužné do Dol. Ročova (pro cyklisty partie do Loun), kamž jezdí odtud pošta. Jižně od stan. na kopei (354 m) starý kostelík sv. Gotharda.

Hostince: Na křižovatce pod Stráží hs. Šustna (1 pok.), v obci hs. Moušálův (1 pok.).

Výlety z Krupé.

1. **Kolečovice.** Trať z Krupé vede nás nejprve k J. k lesu u Olešné (viz str. 66.), podle něhož zahýbá k Z. k stan. *Chrátany*, obci ještě české, za níž následují již většinou německé *Kolečovice* (městys). Jest zde ob. škola a opatrovna Ú. M. Šk. Zámek s parkem hr. Wallise. Cukrovar na surovinu. Něm. hs. u města Prahy a Rösslerův. Rod. spis. a lékaře Srbů ve

válce srbskobalk. Han. Jurenky (1831).

2. **Žbán-Ročov D. a H.** Od křižov. zpětným směrem dle č. 2. výše přes Hředly na Žbán a dále do Třebouce. Odtud pokrač. dle str. 92.

3. **Louny.** Jako při č. 2. na Žbán. S vrchole v pr. cestou k Řeňčovu $1\frac{1}{2}$ km (ke kotě 508) a zde v l. sestup do *Kroučové* (str. 94.). Od kostelíka přímo dále na silnici, touto kousek v pr. a při roze. v l. do *Po-*

chvalova (str. 92.). Přímo dále na Kozojedy a dle str. 92. až do Citolib a Loun.

4. **Přes Ročov do Loun (26 km).** Od rozcestí pod Stráží k Hředlům a přes Žbán (jako č. 3.) do Třebouce ($7\frac{1}{2}$ km); z Třebouce k S. po náhorní plošině 5 km do *Hor. Ročova* na blízkou stanici Solopisky. (Viz str. 70.) nebo planinou podle sam. Kocandy do Šenkova a přes Lištany do pamětihodných Citolib (viz trať III. 23 km). Dále do Loun (26 km).

Z Krupé vede nás dráha Buštěhradská krajinou jednotvárnou, které jen v létě četné chmenice dodávají pŕvahu, podle Mutějovic (v pr. rod. spis. *Fr. Kočího* 1800) k stanici

Milostín-Kounov (nikoli Kounová dle zněmč. Kaunowa). Ves Milostín mineme v l. nežli vjedeme do stan.; Kounov leží $1\frac{1}{2}$ km v pravo. V okolí do nedávna hojněji dolováno kamenné uhlí z permských vrstev, jež dr. Fričem označeny jako význačný horizont Kounovský. Z dob, kdy se tu dolovalo zachovány jsou v museu českém překrásné zbytky velkých ještěřů, dvojdyšných ryb, ostnatých žraloků a p. (viz str. 11.). Ke Kounovu táhne se stále ještě hřeben Žbánu, jenž má tu druhý svůj vrchol Rovinu. Výlety z Kounova viz při trati I. na str. 68. Tutěž i spojení do *Loun*.

Jednotvárný kraj za stanicí Kounovskou nabývá opět pŕvahu. Blíže Kabárny (Johanesthal, v l.) vstupujeme opět do lesnatých partií, v nichž nejprve v pr. objevuje se Deštnice, později Sádek, pro něž tu zřízena 3 km dále stanice.

Sádek-Deštnice. V Deštnici je malý zámek, zřízený z bývalé tvrze, na níž 1378 sídlil Jindřich z Bezděkova, 1401—1408 Hrzek z Deštnice (nyní statek Dreherův). Od stanice, stojící opět prostřed chmelnice zajiždíme k J. k *Želči*, kde trať opět obrací se k S. a podle vesnice *Železné* vede k

Měcholupům, poněm. městysi s česk. šk. trojtřídní, se zámek (kaple p. Marie) a pivovarem, před bitvou bělohorskou majetku Bedřicha a Jetřicha Sekerků, jimž byl konfiskován. Kostel sv. Vavřince, 1750 znovuzřízený, byl již 1384 farním. Trať sleduje odtud k SV. údolí Zlatého potoka přes *Holedeč* a *Holedeček* (v pr.) k *Stránkám* (Tronitz) a *Veleticům*, za nimiž v pr. objevují se *Dobříčany* se zámek, statek druhdy Křištofa Hrobčického z Hrobčie, a následuje stanice

Trnovany. Zde při ústí Zlat. Potoka stihnem Ohři. Kdežto v podání objevují se nám kupy Středohoří, sledujeme poblíž rozhraní útvaru křídového a třetihorního. Z Trnovan, obce dnes většinou německé, jež jsou kolébkou starého českého rodu pánů z Trnovan, lze udělati pěkný výlet do

Tuchořie, (1 hod. cesty) klas. přes ves a za vsi v l. Střídají ičického naleziště třetihorního. se tu lavice pevných vápenců silnice vede nás ze vsi k JV., s lavicemi porovitých vápenců mezi četnými chmelnicemi; po se slínovitými vložkami. Ze km dáme se v pr., však po jména porovité vápence mnoho chvilce při rozvětvení v l. (v ulit sladkovodních měkkýšů pr. vede sil. do Dobříčan) k obsahuji. Kdo nechce se vrát. *Libišicám* (pěši nejde do vsi, titi, může pokračovati přes Lip. výbrž nadejde si polní cestou, no (čes. šk.) a Lipenec k Mal. lež v l. odbočuje 1 km za roz- nicům a dále přes Březno k větvením silnice). Z L. jde sil. Lounům, což pro geologa je nice k SV. pak JV.; v pr. vi- zajímavé, neboť tu postupně line opuštěné lomy opukové; stihne perucké, bělohorské a opuka jest z vrstev běloh. malnické i březenské vrstvy ských, velice tvrdá a zvonivá. útvaru křídového. (Viz dr. A. K lounům (opuštěným třeba Frič. Studie út. křídového).

Od Trnovan sleduje dráha údolí Ohře s rozsáhlými chmelnicemi. V pr. viděti za řekou *Zálužice*, později v l. *Bezděkov*, jehož 1420 dobyl lid pražský a naproti za řekou Rybňany; obloukem zahýbá trať k Z., překročí Ohři a vjíždí do stanice

Žatec, města teprve od času běloh. poněmčovaného. rodiště Černobýla, jinak *Artemisia*, spis. a primat. žatec., odbojníka Ferdinandova *Mikuláše ze Žatce*, mistra svob. uměn. (1455) a *Ferd. J. Částky* ze Šternštejna (krajského fys. v Hradci Král. 1741), dnes čes. šk. ob. i měšť., koed. paedagogium (okres má 26 čes. šk.). z blízkých Libočan pocházel dějepisec Václ. Hájek. Další viz v díle *»Krušné Hory«*, kde Žatec tato koneč. stanice tratě Postoloprty a Louny v těchto místech okolí. Praž. ské ohraničující, jest zevrubně probrána.

Trať III. Praha, Dušníky, Slaný, Zlonice, Louny.
a) Dušníky, Beroun. b) Slaný, Kladno (autob.).
c) Slaný, Smečno, Kladno (autob.). d) Slaný, Mělník (autob.). e) Zlonice, Hospozín.

Trať z nádraží Wilsonova přes Vinohrady, Vyšehrad a Smíchov odbočuje z údolí Vltavy hned u Zlíchova do pobočného údolí Dalejského, kdež z kraje v pr. obecně se udává místo hradu Děvína, jenž snad stával spíše dále až v záp. cípu ná-

horní planiny nad Dalejským pot., kde jsou stopy hradiště z doby před Kosmou. V údolí za viadukty dráhy Buštěhradské stihneme stanici

Hlubočepy prostřed četných vápenic, závodů na výrobu zboží cementového, šamotového a kameninového. Půvabné druhdy údolí Dalejské (Svatoprokopské) naplněno jest nyní obyčejně dýmem a mnoho jeho půvabů krajinářských setřeno rozsáhlými lomy.

Z lomů, v nichž láme se vápenec koněpruský (Ff₂) a bránický (Gg₁) dílem i hlubočepský (Gg₂) zasluhují lomy pod kostelíkem pro svou rozsáhlost a zařízení (spojení železniční, elevator a p.) pozornosti. Jimi také úplně v nívec uvedena bývalá t. zv. Svatoprokopská jeskyně, v jejíž nánosu a travertinu nalezen byl mamut, lev, medvěd jeskynní, hyena a kromě četných jiných zbytků zvířecích i člověk. (Viz sbírky musea Národ. a spis můj „Hledavci země české“). Okolní stráně slynou zajímavou teplomilnou květenou (viz str. 60.). Výše v údolí vystupují břidlice erantolithové (u Klukovic) ve vrchu Kalvarii pod Řeporyjí vyčerpána druhá sluj se zvířenou post-diluvialní. Okolní výlety viz na str. 75. a 77.

Dráha stoupá údolím Dalejským podle potoka (výl. rs.), v němž žije množství blešivců (Gammarus) a opouští je na dobro u

Řeporyj (stanice, nevkusně přest. pův. rom. chrám Petra a Pavla), kolem nichž hustě seskupeny vesnice, Ořech (chrám sv. Jana Stětí má rom. loď se sloupem uprostřed, křtit. cin. z r. 1609) a Zbuzany (v l.), Jinočany, Třebonice, Chaby a Stodůlky (v pr.). Také zde vápenice.

Z Řeporyjí vede červ. znač. le na Zlejšín a odtud (zel. zn.) cesta přes Stodůlky a Liboc do přes Řepy do Břevnova, nebo Šárky, zel. značk. přes Krteň (červ. zn.) přes Sobín a Břevna do Hájku. Odtud buď zpět na křižuje červ. zn. cesta na Duš. Jeně nebo dále dle červ. zn. do níky, na Radosti pak vede dle údolí Kačáku.

Trať nalézá se nyní na úrodné rovině: míjíme v l. Zbuzany, v pr. Jinočany (dále naproti v l. Dobříč) a stihneme stanici.

Dušníky, výchozí stanici spojovací dráhy Dušníky-Beroun. Ves připomínaná již r. 1228 mezi statky kláštera Svatojirského. Na blízké Homoli kaple sv. Jiří.

Pověst vypráví, že tuto Homoli nanesli Čechové po bitce se Sasíky u Loděnic r. 1179 zahrabavše v ní za živa vůdce saského Heriberta. Na místě starší kaple vystaven nynější kostelík r. 1688—1690.

Trať III. a) Dušníky, Beroun.

Dušníky-Beroun. Odbočná trať sleduje směr silnice Pražsko-Plzeňské k Hořellicům, kdež pojí se s průmyslovou tratí Nučicko-Kladenskou. Ze stan. Hoř. v 1. $\frac{1}{4}$ hod. k dolům Nučickým (doly na chamoisit v silurském pás-mu Dd₄; viz str. 9. Pražirny na rudu, která dováží se do hutí Kladenských a Kralodvorských. — Pochod přes Tachlovice a Choteč k Radotínu viz zpětným směrem str. 4. Přes Tachlovice (z Hoř. $\frac{1}{2}$ hod.) možno k J. přes Kuchaře a Mořiny do Karlštejna (z Hoř. 12 km), nebo značk. cestou do úd. Kačáku nad Nenačovicemi, odkud buď do Unhoště nebo do Loděnic, nebo přes Drahelčice do Úhonice (rod. fil. a paedag. Otakara Kádnera 1870) a dále do Hájků (na str. 78.).

Trať blíží se (v pr.) k lesnatým svahům potoku Kačáku, nad nímž leží stanice

Loděnice, stará ves, jež připomíná se již r. 1179 u příležitosti bitvy (23. ledna) mezi Soběslavem a Bedřichem. V okolí proslulé vinohrady. Pod vápen-

ci vystupuje nad vsí směrem ku Karlštejnu břidlice pásma E. známá velkým bohatstvím trilobitů (hlavně Arethusina a Acidaspis). Kdo nechce až na stanici Vrážskou, může již odtud dáti se hned od Nov. Hospody za vsí po silnici v 1. do údolí Kačáku a tímto k sv. Janu pod Skalou (3 km). Velmi krásný výlet z Lod. poskytuje i úd. Kačáku k severu přes Nenačovice a četné mlýny. Možno tu vycházky rozmanitě kombinovati: a) za Chrustenicemi přes M. Přílepy a Libečov do N. Hutě (16 km, viz str. 57.); b) až k Podkozí a zde v pr. přes Svárov do Unhoště (16 km, až na stan. 18 km, str. 79.); c) až ke Kyšickému mlýnu pak v pr. přes ls. Nouzov do Unhoště (20 km, ke stan. 22 km, str. 79., d) až ke Zlábků a přes Tucho-nín do N. Hutí (32 km, str. 57.). — Vlastní stanice pro Sv. Jan pod Skalou je Vráž-Sv. Jan pod Sk. (viz str. 53.). Odtud trať sbíhá přes Vrážský kopec do údolí Berounky a přes most do stanice Berouna.

Trať III. (pokrač.) Dušníky, Slaný.

Trať dráhy pražsko-duchevské zahýbá ze stanice Dušnické pod Drahelským kopcem (407 m) k S. Na pr. objevuje se v dáli několika km trestnice Řepská a za ní Hvězda a Bilá Hora, v předu někoiik rybníků (vesnice Chýň, v pozadí Břve) a následuje stanice

Litovice, majetek druhdy Jana Kutnauera, r. 1621 na Staroměstském nám. popraveného.

Litovice mají dosud starou stol. Arkýř. přístavek se šnek. tvrz, třípatrovou got. stavbu s novou úpravou stěn a oken a hlavní římsou bar. profilu. Vděčno jíti odtud na Hostivice, Řepy, Bílou Horu, Ruzýň, Nad got. vchodem do sklepa Hvězdu a Břevnov k elektr. znak pp. z Dražic ze XIV. dráze.

Trať přetíná silnici unhošťskou a novostrašeckou, pak dráhu buštěhradskou mine v 1. V. Jeně, v pravo Malý Jeně

(viz trať II.) v v jednotvárné krajině na pravo prachárny Hostivické, v l. *Dobrovice* a stihne za křižovatkou stanici

Středokluky. Obec v l. od stanice, v pr. blíže vidíme *Kněževes* (vesnice Kněževes a Kněživku). Odtud možno přes *Středokluky* a *Čičovice* do údolí *Okořského* pot.; tímto k zříc. *Okoři* (viz níže) a po případě dále údolím *Zákolanského* potoka do *Kovar*. *Kněževes* je rod. a půs. (ř) pokrok. rolníka-politika *St. Kubra* (1862). Brzy za *Kněževsi* zast.

Tuchoměřice, rodiště zaklad. *Svatoboru*, kněze, lidumila *Filipa Čermáka Tuchoměřického* (1798), se zámkem, jež tu v 17. stol. postavili *Jesuité*, rovněž jako sousední kostel sv. Víta, jehož stavitelem podle vzoru kostela sv. Klimenta v Praze byl *Kil. Dintzenhofer*. Sv. Vít na hl. oltáři od *Heintsche*, fresky od *Kramolina*. Dnes jsou T. nad. statkem studií, fondu. Je tu dům sester sv. Karla Bor. s ústavem pro rekonvalescenty. Pěkný pochod zpětným směrem dle str. 71 na *Nebušice* a do *Šárky*, nebo odtud již červ. zn. cestou podle sv. *Salvatora* (v pr. 335 m) do *Čičovic* a podle pot. v pr. na *Okoř* (1. hod.). Minuvše podle trati (v pravo) *Tuchoměřice* a dále *Lichoceves*, rod. spis. *Rud. J. Kronbauera* (1864) a dram. um. *Welstové-Havíkové* (1862) stihneme stanici

Noutonice. Nad vsí kostel sv. Jana na *Hůrkách* z r. 1694, pův. got. v bar. přestavěný. Ze stanice zpět k J. na křiž. a zde v pr. 2 km do *Okoře* rod. ing. *Jos. Hanzlíka* (1844), prosl. odb. železn., k zříc. zdaleka viditelné.

Okoř. dle pověsti hrad povodně *Okořův*, jemuž místo to daroval *Přemysl*. *Šárka* byla prý dekou *Mnohoslava* *Okořského*. Určitější zprávy o hradu datují se z r. 1228; ve 14. stol. patřil bohaté patricijské rodině pražské *Rokycanským*. U pozdějšího majitele *Jindř.* *Lefla* našel zde *Hus* pohostinný útulek. Později byl vlastníkem *Okoře* také *Ludvík Angelo*, *Vlach* jenž za *Karla IV.* zřídil v Praze první bot. zahradu (v *Jindř. ulici*). R. 1421 osadili hrad bez boje *Pražané*. R. 1590 přešel v držení p. *Smečenských*; *Jar. Bořík* z *Martinic* odkázal jej *Jesuitům*, kteří v *Tuchoměřicích* měli své sídlo a drželi jej až do zrušení řádu; potom (1773) připadl hrad studijnímu fondu. Ještě r. 1773 byl hrad

obydlen, 1787 byly ještě v kapli konány služby boží a v posledních desíletích sídlila tu chudina. Nesvědění správce (z *Tuchoměřic*) odváželi odtud po léta stavební materiál a tím zkázu hradu uspíšili. Z *Okoře* údolím pot. k S. a pak podle tratě do *Kovar* 1 hod., kterýž pochod možno prodloužit až do *Kolče* $\frac{3}{4}$ hod. Z *Noutonic* možno ještě jíti:

1. Přes *Kamýk-Přílepy* a *Ouholičky* do *Podmoráně* (zast. dr. 6 km).

2. Přes *Kamýk-Přílepy* podle pot. *Ounětického* do *Ounětice* (viz str. 71. zel. zn.) a do *Roztok* (11 km), nebo přes *Okoř* přímo dále na *Buštěhrad* a *Kladno* (12 km).

3. Přes *Lichoceves*, *Statenice*,

Ve zříceninách Okoře.

Horoměřice (viz str. 71.) do *Šárky a Podbaby* (11 km), ev. pomník padlým ve světové válce od soch. Em. Kodeta dle Alšova obrazu »Píseň na Tursku«. Žena v rouše staroslovanském hraje na varyto a zpívá píseň pohřební u mohutné mohyly. Pomník zpracován na motiv: Běd tolik přineslas' nám dobo, že píseň mřela na rtech. Těšinou v místě označeném srdce kamenělo. Odtud 4 km starobylým křížem. V Tursku do stanice *Letky* (9 km).

4. Přes *Cvrkyni* na *Tarsko*, kam pověst klade bitvu mezi vojvodou *Vladislavem Luckým* a *Neklanovým* vůdcem *Čestmírem*; oba vůdcové padli; hrob *Čestmírov* prý je za samotou dobo, že píseň mřela na rtech. Těšinou v místě označeném srdce kamenělo. Odtud 4 km starobylým křížem. V Tursku do stanice *Letky* (9 km).

Za *Noutonicemi* zahýbá trať brazy k Z. a pěkným údolím *Zákolanského* potoka stihne zastávku

Kovary, starou ves, jež ve 14. stol. patřivala z části kapitole *Vyšehradské*. Nad ní vypíná se

Budeč, pův. hrádek a kostel založený (jméno dle zaklad. Budka) již za prvních Přemyslovcův; zde sv. Václav učil se u kněze tu bydlícího písmům slovanským. Vznikla z toho pověst, že tu bývala slavná škola již za dob Libušíných. Kostelík v podobě rom. rotundy založil po r. 895 Spitihněv. V 13. stol. bylo bývalé opevnění již bez významu a B. jen kostelem a hřbitovem a majetkem kapituly Vyšehradské, po r. 1420 nejvyš. purkrabství. Kostel ještě v 16. stol. farní a pod obojí, přišel o faru a patřil ke Pcherům. Teprve roku 1778 znovuzřízena fara. Z pův. stavby zachovala se kruhová loď, k níž ještě přistavěna čtverhranná rom. věž. U kostelíka odpočívá Dr. Karel Slavoj Amerling, paedagog a humanista, jenž r. 1840 zal. v Praze učiliště »Budeč«, nazvané tak po mystické škole budečské. Od Budče k SZ. leží vesnička *Týnec*, kde dle tradice měla sv. Lidmila zem. statek v místech na východ ode vsi, kde stojí kříž na homolovém sloupu s 11 obr., na plechu malovanými s nápisem »svatováclavský pramen«. Odtud prý sv. Václav chodil do školy budečské. Červ. znač. cesta, která Tuchoměřice a Okoř spojuje s Budčí, pokračuje přes Týnec na Brandýsek — Kladno. — Z Kovar vede zel. znač. cesta Trnovým Újezdem na *Tursko* a dále na Letky (viz výše u Noutonic). Za Trn. Újezdem překročivši silnici (v l.) k Votovicům, míjí mělký úval, v němž leží *Holubice* s mohutnými útesy Exogyrovými (ústřicovými) vrstev korye. Odtud Exogyra nazvána také holubinkou.

Pod Budčí míjíme drahou *Zákolany* na trati *Kralupy* — trati *Kralupy-Kladno* (viz trať VI., kde obracíme se k Z. ku stanici).

Koleč, ves se zámekem a kostelem, post. r. 1711—14. V kostele na postr. oltáři obraz Sv. Josefa připisuje se Škrétovi, obr. Máří Magd., jenž se připisuje *Brandlovi*, uchován na fáře pro real. pojetí. Kalich a monstrance ze zlac. stříbra a stříbrné konvičky jsou pěkné práce umělecké. Malé místní museum. Od kostela oddělena kam. zvonice z r. 1779. Na hřbitově hrobka Ubelliů (zakl. zámku a kostela) z r. 1793. V místě je včelařská škola, vyrábí se včelařské náčiní a potřeby. Když za Kolčem vybírá se trať z údolí k S., objevuje se v dáli (na pr.) Říp a mineme zast.

Zelenice (býv. stan. Zvoleňoves), v jichž okolí nalezeno mnoho vzácných archaeol. artefaktů (vzácná bronz. spona bojovníka asi z VIII. až IX. stol. v Nár. Museu, odkryto slovan-ské pohřebiště se 104 hroby z XI. stol.). Ve vsi, uváděné již v X. stol. fil. kost. sv. Jakuba Větš. pozbyl přest. původnosti; starý oltář sv. Mikuláše odtud v museu Slánském. Na hl. olt. nový obraz sv. Jakuba z r. 1897 od Janáčka. V Žel. se nar. paed. *Jan Šťastný* (1824) a známý naklad. *Fr. Kytka* (1845). Brzy jsme v stanici

Podlešín nad tratí *Kralupy-Střebichovice* (viz trať VI. d), k jejíž stanici Zvoleňovsi vystavěna nákladná žel. spojka. Překročíme viaduktem trať Kralupy-Střebichovice a za krátko již objíždíme celé město do stanice

Slaný (chybně Slané), král. město s 9131 ob., s okr. pol. spr., revír. hor. úřady, vyšš. gymnasiem, hospod. školou, a čilým průmyslem (strojírna, slévárna železa, kotlárna, továrna na drát, lana, tov. na měděné zboží, výr. hospod. strojů, stroj. hnojiva, motory a kola, tov. na obuv a svršky, přádelna, tov. na prádlo, rukavice, koželužna, výr. papír, kytice, krabice pap. na doutníky atd.; v okolí cihelny, kamenouhelné doly, lomy štěrkové z čediče); v městě lázně s pramenem z čedičových skal, 2 tiskárny atd.

Imposantní předhistorické sídliště, které dr. Pič počítá k nejstarším v Čechách, bylo na temeni Slánské Hory; obydlí až téměř do doby slovanské. Dle Hájka připomíná se Slaný objevením slaného pramene Nezamyslem již r. 750. V IX. st. stál na místě nynějšího města. (kde stojí piar. kolej) hrad, pod nímž město vzniklo hlavně asi za Václava II. Mnohé děje doby husitské, o nichž tklivě vypravuje V. Beneš-Třebitzský, se tu odehrávaly. Město drželo k Husitům. Zradou upadlo r. 1420 do rukou Vil. Zajíce z Hasenburku, brzo na to vešel do něho Sigmund se svým dvorem. Ale již 1421 opanovali je opět Pražané, jež 1425 po tuhém odporu vytiskli odtud Táborité a Sirotei a město z valné části při tom v rum a popel obrátily. Od těch čas stál Slaný vytrvale při straně demokratické až do zničení její u Lipan (1434). Město obnovené r. 1470-72 znovu opevněno. 1482 držán tu sjezd strany podobojí. 1551 skoro půl města požárem vzalo za své. Po bělohorské bitvě připadlo město Martinicům, dosud pánům na Smečně. 1641 spušeno město od Švédů, 1795 shořela radnice, kostel piaristický a 113 domů. Z vynikajících mužů narodil se tu archaeolog K. J. z Bienenberka († 1798 viz Včelný Hrádek v »Posázaví«), bibliofil, a právník F. Brožovský z Pravoslavů († 1830), malíř Jos. Navrátil († 1865), spis. a básník Karel Vinařický († 1869), horl. vlast., JUDr. J. Frič (1876), spis. a vlast. *Prokop Dvorský* (1806), hist. *Josef Kubišta* (1840), spis. JUDr. *Fr. Herrman* (1878), spis. JUDr. *Alb. Maysl* (1874), spis. a překl. *B. Frida* (1853), malíř *Jos. Holub* (1870) a *MgP.*, odb. spis. *V. Panenka* (1847), národoh. a fin. *Fr. Procházka* (1851). R. 1872 byl tu koncipientem Sv. Čech. 1923 zemřel tu selfmadedman a vynál. tov. Kar. Scheinpflug.

Památnosti města. Bývalé hradby zbořeny v l. 1835 a 1841. Zachráněna je jen Velvarská brána a části hradeb s třemi baštami, k ní se přimykající. Ze skvostné, r. 1841 vandalsky zbořené pražské brány jsou v budově mateřské školy zazděny znaky zemí kor. české, znak městský a značně již zvětřalá hořejší část sošky Jiřího Poděbrada. Radnice z r. 1797 upravena r. 1890 arch. *Štechem* ve slohu renaiss. Nese dosud zlaté slunce

a hvězdu nad bání, dle níž Slaný druhdy i Hvězdou nazýván. Městský znak z pískovce nad portálem dle návrhu ak. mal. *Ferd. Velce*. Archiv městský chová nejstarší *knihu soudní*, jež počíná r. 1443, knihu smluvní od r. 1544 a j. V radní síni je uchován obr. Pražské Brány s děk. kostelem od *Karla Würbse* dle stavu na poč. XIX. stol. Děk. *kostel sv. Gotharda* zal. v XII. stol. je pamětihodná stavba got. ze XIV. stol., 1782 přestavěná, která ze vkusnosti a pravidelnosti své mnoho ztratila. R. 1872 arch. R. Štech ji vkusně opravil. Před husitskými válkami stávalo při něm benediktinské průbožství. Největší zvon z r. 1494, dva menší z r. 1508 a 1521. V kněžišti zasluhují pozornosti památky ze XIV. stol. (městský znak, kam. poprsí okřidl. anděla, kámen s reliefem 4 zvířat), klenbová síť z XV. stol. s plastickou tváří Kristovou v jednom svorníku. V sakristii pěkná ostění oken a dveří, ve vedl. úzké místnosti 4 m vys. sanktuář a zazděné zbytky starých arch. okras. Hlavní vchod pod bar. kruchtou s bohatě profil. ostěním má *dubové dveře* velmi uměle řezané ve stylu pozdní gotiky, které náležejí k nejkr. památkám svého druhu. Bar. hl. olt. nese obr. sv. Gatharda, přepis. Brandlovi nebo Balkovi, přemal. poškoz. Z ostat. bar. oltářů zasluhují pozor. jen olt. sv. Kříže v sev. lodi a olt. P. Marie v př. lodi, tento se sochou P. Marie slušné práce. Fresky na klenbě presbytáře, objevené r. 1890 v pův. slohu opravené *J. Heřmanem*, od něhož je také poprsí blahosl. Anežky na olt. sv. Anny. Bohatě komp. na prkně mal. obr. *Naroz. Páně* z konce XVII. stol. (nad sev. vchodem). Mnoho památek vzalo za své vandalismem r. 1624, kdy slanští na víru katol. byli obraceni. Zachována cínová křtit. z r. 1519. Dvě dřevem vykládané bar. zpovědnice v již. lodi. Mramor epitafium děkana Jiřího Bláhy z r. 1680. Ve vnější zdi tři staré náhr. vladyk ze Šimberku (1584), rodiny Damešů (1585) a bronz. epit. děk. Havla Tera (1601). *Františkánský kostel a klášter* vyst. v l. 1581—1602, sloužil po 20 let straně pod obojí, pak odevzdán katolíkům a přešel se statky městskými v moc dědičné poroby Martiniců Smečenských. R. 1632 byla krásná got. stavba zúmyslně zpustošena, všech ozdob zbavena a na polo pobořena, až r. 1663 znovu posvěcena a s loretou Františk. odevzdána, utrpěla však požáry a přestavbami. Spatřují se tu ze starých obr. Sv. František a sv. Ant. Pad., které *Škrétovi* se připisují. Nový je obr. Nejsv. Trojice od Em. *Dítěte* z r. 1896 (starý stejně velký z r. 1642 v chodbě klášterní), got. olt. sv. Barbory z r. 1866 nese poprsí Kristovo od *L. J. Bernarda* z r. 1867. Vkus-

né jsou renais. olt. sv. Františka a sv. Antonína se zmíněnými obrazy a s barok., krásně kov. nosiči lamp. Staré (z doby před r. 1731) jsou jednoduché bar. olt. čtrnácti pomocníků a Jana Nep., z nichž poslední zdoben je sochami novými sv. Václava a sv. Lidmily od *Frant. Krejčíka* z r. 1888. V lořetě na olt. *Zvěst. P. Marie*, skvostné bar. tepané *antependium*, vzácná práce z 2. pol. XVII. stol., tutěž čistě renais. *oltář Martiničků*, s krás. obr. *Krista na kříži* (sv. žena nohy Kristovy obj., je výborným portrétem člena rod. zakladatelovy) od *Jana von Qachena* a dovedně mal. obr. dvou světců ve štítě nad architrávem. Ve výklenku vedle olt. *Pieta*, řezba slušné práce ze XVII. stol. a cenný krucifix z bílého mramoru v sakristii. Před již. vchodem kost. anolomesty věrný Kristus na kříži. Na kruchtě dub. sedadla, dovedně pracovaná r. 1779, tutěž pěkný obr. *Korunování P. Marie* v bar. rámu. Bar. kazatelna, zdobená několika obr., z nichž nejlepší ve směru schůdků na kaz. je dovedná, takřka Rubensovská malba Krista s rybáři v lodičce. Tři renais. zpovědnice ve dřevě vykládané. V *klášteře* vedle mnoha bezcenných obrazů spatřujeme v lev. refektáři s pěkně ciselov. zámkem chová vzácné památky, hlavně la výtečně mal. poprsí zakladatele; stěny ref. jsou taflovány a intarsiemi vykládány. Knihovna, do níž se vchází dveřmi tinské. — *Bývalá kolej piaristická* na východní straně náměstí (nyní realné gymnasium) založené roku 1658, má kapli Nanb. P. Marie se vkusným bar. olt., jež nese krásný obr. *Nan. P. Marie* od it. mistra *Carolinjho* z r. 1727. Na olt. Sv. Kateřiny zasluhuje pozornosti relief z bílého mramoru, asi zlomek větší skupiny, slušné práce ze XVII. stol. Bar. kazatelna z r. 1740. V sakristii dubová kredenc renaiss. s velmi pěkně řez. štítem. Missal z r. 1735 s pěknými bar. sponami a stříbrným kováním. — *Městské museum* v okres. domě chová dobře srovnané arch. sbírky z celého Slánska, předměty mučlecko-historické, staré rytiny, dobré některé portréty, a obrazy, památky cechovní, paramenty, staré sirky, pohledy na město, bohatou sbírku národopisnou. — Ze starobyklých domů stojí za povšimnutí č. 14 (býv. *dům Modletický*) blíže děkanství, majetek druhdy proslulé rodiny Antošů, který má pěkný renaiss. portál (1578) a krásný rohový arkýř; *panský dům* (č. 1.) na nám. s tesanými znaky nad vchodem (na místě zadního malebného traktu jeho byla r. 1895 vyst. škola měšť.); *dům Maňasovský* (č. 34 ve Školské ul.) zvaný tak po kam. houtreliefech (z XV. nebo XVI. stol.), které zdobí jeho prů-

čelí. — *Stanovský dvůr* (maj. Hemerků) s renaiss. věží (majitel chová cennou sbírku vyklád. nábytku z XVIII. stol. — *Bar. relief Madony* skvostný v životní vel. nese dům č. 7 na nám. a rokokový dům č. 57 ve Vinař. ul. má v průčelí mal. orla ve věnci. Ve střelnici přes 100 terčů darovaných králi na paměť král. střelby (nejstarší až z r. 1790 na stropě v podobě táflování. — Na pražs. předměstí Sloup P. Marie z r. 1697. Lázně. Za dráhou u Mal. Kvice na návrší *Boží hrob* a kaple z kvádrů pískovce. vystavěná po vzoru slohu byzantinského. Na návsi tam bývalo pohorské pohřebiště.

Hostince: *Bílý Beránek* (maj. okresu), *Černý orel*, *Pošta* (nám.), *Pražák* (blíže nám.), *Sojler. Autob.* spojení do Mělníka přes Velvary, přes Smečno a přes Pehery do Kladna.

V ý l e t y z e S l a n ý h o .

Slaný dělí se v těchto končinách o primát výletního střediska s vděčným *Smečnem* (viz str. 85.) a se *Zlonicemi* (viz níže ve směru tratí). Má ovšem směr Podlešín spojení na *Kralupy* a *Střebichovice-Vinařice* mezi Smečnem a Kladnem, a poněkud obtížnější přes *Koleč* nebo *Kovary* na *Zákolany*, jako východiště na *Kladno* a *Kralupy*.

1. **Slánská Hora** (326 m) s pěknou vyhl. na město a celé okolí.

2. **Tuřany, Pozdeň, Mšec. Nové Strašecí.** Slánským Podlešín, kde odehrává se děj *Bludných Duší* Václ. Beneše

Třebízkého směrem zpětným velmi vděčný výlet dle str. 85. Zpět drahou do Kladna a buď dle str. 82. přes Vinařice nebo Pehery na Knovíz a Podlešín (drahou zpět) nebo drahou do Zákolan a z Kovar drahou zpět.

3. **Šternberk. Smečno.** Buď přes Býseň, Tuřany a Risuty (zpětně dle str. 85.) nebo přes Kvic a Přelice (zpětně dle str. 86.) do Šternberka, odtud dle str. 82. přes Smečno k stanici Střebichovice, Vinařice, drahou do Zvoleňovsi a z Podlešína zpět. Přes Kvic přímé spojení autob. na Smečno, odtud přes Libušín na Kladno.

4. **Kladno.** Od cukrovaru přímo k jihu do Netovic (2 km, arch. nalez.), přímo dále 2 km

k zast. Saky, za ní při rozc. v l. do *Humen-Pcher* (viz str. 82.) a dále podle *Hnidous* do *Kladna* (11 km). Přes Knovíz, Pchery, Motyčín autob. do Kladna (17.2 km), nebo v pr. přes *Vinařice* (10 km).

5. **Budeč.** Drahou do Podlešína nebo až do zast. *Želenic* a přes Želenice (str. 102.) do Třebušic, dále přímo silnicí přes Koleč, nebo z této silnice na první křiž. v pr. 3 km do *Vřetovic* (got. kost. z 15. stol. s věží z r. 1730 bar. olt. z 18. stol., náhr. zc 16. stol.). Odtud podle zel. zn.) pot. Vřetovického k vých., ale před dráhou v l. k S. na Budeč (z Podlešína 9½ km). Sešup do Kovar nebo Kolče (viz str. 102.) a drahou zpět. Nebo drahou do Kolče, odtud k J. do Týnce a červ. značk. cestou na Budeč.

6. **Velvary.** Spoj. autobusem přes Velvary na Mělník. Silnice velvarská vede nás nejdříve ke kost. sv. Václava v *Ověrech*, kde spatřuje se got. *sloup*

vinařů a rybářů slánských asi z doby Lucemburské (při stavbě silnice byl převezen za zedř hřbitovní). Got. presbyteř přimíná značně stáří kost., r. 1674 přestavěného. Náhr. kámen *Jiř. Luníkovského z Vraného* (1551) se znakem ve věnci je památka pozoruhodná; za ním stará ves *Blahotice* s nevýstavným zámekem; jdeme nad Červ. Pot. skrze starou ves Vitov (na návsi kříž z r. 1759) a mineme na pr. ležící *Žižlice* (ve vsi socha sv. Prokopa v nadž. vel. z r. 1741), kde odkryto několik předhistorických pohřebišť. Silnice stává se stále jednotvárnější. Po 7 km jsme v *Lunkově* a stále podle pot. Červ. stihnem po dalších 2½ km starou ves *Ješín*, odkudž je 5 km do *Velvar* (viz trať VIb. 14½ km).

7. Dolín-Bakov-Zlonice. Hist. arch. vděčná partie. Možno spoj. s č. 6. až do Blahotic a dáti se odtud k S. do *Dolína* (5 km), anebo jíti silnicí zlonickou a po 20 min. při l. křižovatce polní cestou v pr. do *Dolína* (3½ km), kde celému Slánsku dominuje got. kostel *Simona a Judy* r. 1888 stav. Faiglem ze Zlonic slohově opravený. Hlav. got. oltář z r. 1882 dle návrhu arch. *Jos. Mockra* ne-

se staré sochy dřevěné, výtečně řezané. Obraz *Simona a Judy* od *Heřmana* dle nákresu *Hellichova* z r. 1888. Cesta k Bakovu není přímá; kdo se nevyzná v pol. cestách, dá se k sev. 1 km, až stihne silnici, kterouž v l. dojde za ¼ hod. do *Želčovic*, staré vsi, v níž ovčín zdá se býti pozůstatkem pův. hosp. stavby, která stála při zmizelé již tvrzi; v přímém směru dále po ½ km silnice zlonická, která tvoří velký zákrut v l.; tento si nadejdeme příčnou cestou přímo do *Bakova* (8½ km), vsi známé již ze 13. stol. Sýpka jednopatrová ve zdejším dvoře byla druhdy obytným stavením tvrze; r. 1900 byla na ní objevena sgrafitta ve slohu vláské renaissance, snad asi od téhož vlaš. mistra porýzená jako sgr. v zámku *Nelahozeveském* (znázorňují lovecké scény, rybolov, odjezd na lov, kroje postav ze 16. stol.). — Z *Bakova* zlonickou silnicí (zákrut v pr. si nadejdeme přímo do *Zlonic* (11 km; viz níže ve směru trati). Vytrvalý turista může pokrač. ze *Zlonic* do *Budenic* a přes *Vrané* (21 km) do *Peruce* (25 km), nebo přes *Páleč*, *Vrané* do *Peruce* (22 km). Srovn. též díl »Středohoří«.

Další cestou k sev. míjíme v l. podle dráhy vísku *Dřínov* (Slánský) s návrším v l. (311 m), kde stával »hrad«, dle mínění *Sedláčkova* staroslovanský. Ves patřivala *Poplužanům*, na něž upomíná kus krásně zachované náhr. desky v kost. sv. *Lukáše*, od něhož několik kroků stojí zvonice s kostnicí, v níž nalézají se zvony od prosl. zvonaře *Brikctho* z *Cimperka*. V pr. spatřujeme *Zlonice* a obloukem k záp. vjíždíme do stanice

Zlonice, lo níž z prava ústí trať od *Roudnice-Hospozína*, vděčná pro výlety do *Hospozína* a na říp. *Zlonice*, rodiště *dr. Karla Pipicha* (1849) a hudebního skladatele *Karla Doušy* (1876), je rolnické a sadařské městečko. Je tu cukrovar (patřil k velkostatku také cukrovar v *Hospozíně*), parostrojní pivovar a zámek, jehož některé nejstarší známky ukazují

na století 17. Městečku a celému okolí vévodí *farní kostel Nanebevzetí Pany Marie*, postavený dle plánů *Kiliana Dintzenhofera* v letech 1727—32, restaurovaný dle plánů profesora *Ohmana* v letech 1895—98, je znamenité dílo barokové s nádherným schodištěm do náměstí a malebnými věžemi. Také vnitřek obnovený v bohatém bar. slohu činí mohutný dojem. Hl. oltář z r. 1741 nese dobře komp. obraz *Nanebevz. P. Marie*, zlacené soš. soši *Nejsv. Trojice* a dřev. sochy světců dovedně technicky provedené. Na boč. oltáři obr. *Jana Nep.* od *Jos. Mathausera* z r. 1900, obr. *sv. Anny* od *J. Helliha*. Skvostná bar. kazatelna bohatě řezaná, *lavice* mistrovské uměl. práce, pěknými řezbami se honosící *zpovědnice* a skříň *kredenění* (kříž z r. 1739 od *J. Kleina*). Cenný je bohatě řezaný bar. rám k votiv. obr. *sv. Floriana* a cínová *renaiss. křtitelnice* ušlechtilé práce z r. 1654; krásně kov. barokní mříž u presbyteře, neméně znamenité práce jsou dveře k oratoři a sakristii. Kromě votiv. obrazu *Bohuchvala Valkouna* z *Adlaru* ještě 6 portrátů zemř. členů toho rodu, hrobka těchto pův. zakladatelů chrámu je prázdná. — Také farní budova je stavbou bar. dle plánů *Dintzenhoferových*.

Hostince: *Koruna* (2 pok.), *Velká Hospoda* (1 pok.). *U tří lip* (1 pok.).

Výlety ze Zlonic.

1. **Sv. Isidor, Budenice, Mšené.** K S. vede přímá silnice 9 km do lázní *Mšeného*, odbočíme z ní však hned za městem v l. 2 km k barok. kostelu sv. *Isidora* z r. 1688 s hrobkou *Kinských*, v níž kromě dvou skvostných alleg. soch od *Maxe* spatřuje se od téhož olt. z *Jarpičského pískovc. sousoší*: »*Kristus* v nadživ. vel. kráčí po vlnách a pozvedá tonoucího *Petra*«. Dřevěný postříbřený kříž. Na hlavním oltáři *Josefa Berglera* sv. *Isidor*, dobré obr. *Pietý* a sv. *Antonína*, na čtyřech sloupech prostřed kostela úhledně řez. sochy (v živ. vel. *P. Marie*, sv. *Josefa*, *Viléma* a *Šebastiana*), mimo to krásně řez. socha sv. *Isidora*, vše asi od téhož umělce jako ve výklencích u vchodu z kam. tesařné sochy *Petra* a *Pavla*. Za 20 min. jsme odtud v *Budenicích* přímo u zámku, jež r. 1765 místo staré tvrze postavil *Fil. Jos. Kinský*. Jednoduchá, ale pěkná bar. budova jednopatr. se zařízením obyv. pokojů ještě z doby postavení (*hrádecký pokoj* s pěkn. štuk. stropem, jiný s *kvašovými krajinami*, třetí s *kolor. franc. ryt.* Nyn. pob. křídla přístav. v l. 1792—98. V již. křídle (host. pokoje), *galerie* rod. portrétů, v sev. křídle boh. hosp. archiv; nádh. *renais. krb* z kar. mramoru z *Vidně* převež. Bar. a empir. kamna. V zad. konce parku u *Šlapanic* kaplička s uměle řez. sochou sv. *Matěje* z 2. pol. 17. stol. Ze *Šlapanic* 5½ km do *Mšeného* (viz v díle *České Středoohří*).

2. **Pálec, Vrané, Peruc.** Silnice vede přes *Vyšinek* (dvůr) přímo do *Pálče*, kde na »*Hrádku*« bývala tvrz *Hrobčických* z *Hrobče*, nyní tu stojí za

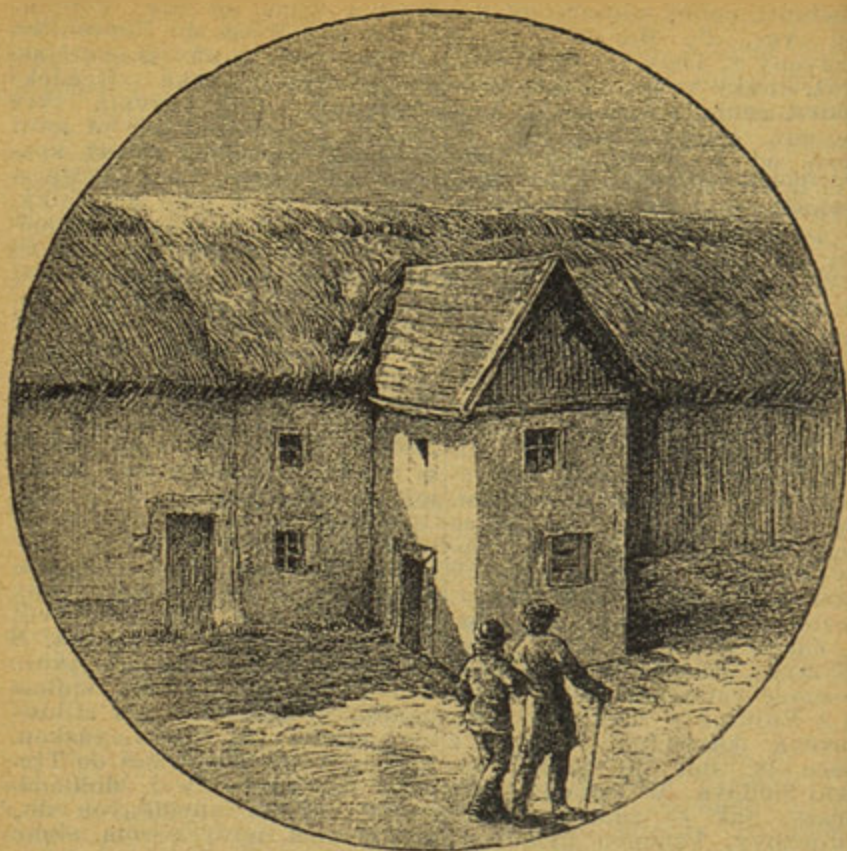

shlednutí velmi starodávný kostel *Nar. P. Marie* (slohově opravený r. 1891). Je tu krásná z růž. opuky vytesaná *got. křtitelnice*, cenné práce ze 14. stol. Na nov. *goth. oltáři obr. P. Marie* od *J. Neumanna*. Nové dub. lavice slohově vyřez. *Mramorové náhr. Hrobčických*. Již od kost. na hřb. *renais. zvonice* se zazděnými *znaky Hrobčických a Kamenických*. Odtud již půvabnější krajinou mezi lesy a sady máme 3 km do středu lesem obklopeného *Vraného*, jež uvádí se již r. 993. V mal. poloze na vyvýšenině nad městečkem *kost. sv. Jana Křtít.* r. 1756 znovu postavený má klenbu nádh. zdobenou freskami od *Jana Spitzera* a štukami. Na hl. oltáři mistrná práce školy vlášské čtyři dřev. sochy českých patronů a sochy Petra a Pavla, nejspíš od *Fr. Platzer*a. Na p. postr. olt. obr. *sv. Zachariáš*a a *sv. Anny*, rovněž mistr. dílo šk. vl. Skvostné *bronzové epitafium* Petra Chotka z Vojnína z roku 1571. Bar. dřevěná kazatelna. *Zámek* z konce 18. stol. je bohatá barokní budova. V jednod. kapli obrazy, jak se zdá, ze školy Hellichovy. Vzácnou památkou je *got. zlatý kalich* z 15. stol.

Ve Vraném nar. se (1860) má líb *Jar. Věšín*, zde chodil do školy *Sv. Čech* a nar. se (1863) jeho sestra *Růžena Č.*; *Jar. Vrehlický*, zde prožil idyllu abitur. lásky k deerí Klob. sládk. *Růž. Kubové*, již považoval za mrtvou, až po 40 letech došel od ní blahopř. k svému jubileu. Z Vraného buď 5 km na Peruc nebo 3 km do zast. Telce-Skály. Viz níže při hl. trati.

3. *Dřínov, Neproblilce, Třebíz, Klobuky*. Jdeme 1½ km silnicí slánskou a odbočíme v pr. do *Dřínova* (podrobnosti viz výše na str. 107.). Zde od kost. jdáme se k J. polní cestou, později silnicí slánskou do *Krd-*

lovic a dáme se dle *Pozdenického* pot. 2 km do *Neproblilce*, kde na mírném návrší spatříme dvůr, druhdy také »*Hrádek*« nazývaný, však bývalá tvrz vládyk *Neproblilckých* je nyní ovčínem, na němž dosud spatřují se znaky *Václ. Pětipeského* z *Chýš* a jeho manželky, kdežto bývalý parkán je proměněn v ohradu dobytčí. Byl tu starodávný far. kostel r. 1741 na místě, křížem v trávě označeném. Místo něho povstal kost. sv. Ducha s novým olt. obrazem od *Jos. Mathausera* (Sesl. Ducha Sv.) z r. 1891. Málebná stará dřevěná zvonice vzala r. 1896 za své, postavena místo ní nová v stejném stylu; ve zdi její je zazděn náhr. *Václ. Pětipeského* z *Chýš* i porušený náhr. *Mandaleny z Adlaru* manželky *Odolena* starš. *Pětipeského*. Na zvonici staré zvony ze 16. a 15. stol. Zejména první je mistrná práce zvonářská. S *Neproblilci* souvisí skoro *Kutrovice*, jež bývaly sídlem panošů z *Kutrovic*; zde stihneme silnicí *Slánsko-Lounskou*, kterouž v pr. jsou 2 km do *Třebíze*. Od silnice v l. dohlédáme v okruhu opuštěných dolůvisek uhel. nový v rom. slohu pěkně arch. *R. Štechem* vybudovaný *Kvilický* kostel (také výzdoba vnitřní je románská) s obr. sv. Víta od *Ferd. Velce*; opuková, slohově prov. kazatelna a cínová *renais. ušlechtilé* provedená *křtitelnice* z r. 1663 doplňují celek. Maleb. dřevěná zvonice (model její v muzeu národohosp.); zvony ze 17. stol. V rohu farní budovy socha sv. Víta od *J. Maudra*. Kdo by si zašel do *Kvilic*, prodloužil by svou cestu jen asi o ¼ hod. a šel by z *Kvilic* polní cestou do *Třebíze*, rodiště *Václava Beneše Třebízského* (1849). Pamětní deska od sochaře *Hromady* z r. 1885. Za vsí k J. Nad skalami pomník *Třebíz-*

Rodný domek Václ. Beneše Třebízkého v Třebíči.

ského od *Hergesela a Procházky* z r. 1892. Ve skalách plastiky řemeslně tesané. Něm. název *Weissturm* upomíná na bílou věž tvrze Johanitů, jež bývala vězením jeptišek z kláš. Pannotýnského. Jednoduchá barok. úhledné stavění kaple sv. Martina z l. 1754—1821. Silnicí k S. 2½ km do Klobuk (viz níže na hl. trati). Celkem 13 km k stan.

4. **Strádonice, Páleček, (Vra-né), Klobuky.** Ubíráme se podle tratě, mineme po 2 km *Lisovice*,

odkudž mnohé nálezy jsou v Nár. a Slánském museu a stihneme o 1 km dále *Strádonice*, původiště *Kekulů* ze *Strádonic*, které přip. některé památky v *Pálečku*, o 1½ km dále ležícím. Zde na kostele *Navšt. P. Marie* (v l. 1776—78 znovu dostaveném) spatřuje se vedle znaku *Mar. Kar. Kinské* nad postr. vchodem znak *Kekulů* ze *Strádonic*, z nichž poslední potomek emigrantů *August Kekule* zemřel v Bonnu (13./7. 96) jako Němec. univ. profesor a uče-

nec (zakladatel mod. chemie organické). Na kamenné zvonicí na hřb. visí zvony, jež jsou nejv. a nejznamenitějším výtvozem Brikeiho z Cymperku (1587); jeden nese také znak Hynka Kekule ze Strádonic. («Kekulové ze Strádonic» viz feuillet. v Pr. Novinách 2./12. 1896 od Jos. Karáska, v Lu-míru III. 1853 pověst »Kekulové ze Strádonic« a v Aug. Se-

dláčka »Sbirce pov. histor. li-du česk. v Čechách 1895, napo-dobená rýmovaná kronika o ro-du vládyk z Křivic a Kekulů ze Strádonic. V kostnici slušně kov. renaiss. kříž.

Z Pálečku možno k sev. přes Kuřidla (od lesa pěkný pohled zpět 4 km do Vraného (viz výše č. 2.). Jinak přes Čera-dice 2½ km do stanice Klobuky.

Dráha sleduje výlet č. 4. (všecky osady vidíme postupně v pr.) až do

Klobuk (hs. nedaleko nádr.), rod. *Jana Malýpetra*, v l. 50—60 majitele tělocv. školy v Praze (pam. deska na nové tělocv.) a malíře *Jos. Malýpetra*. Vých. od obce na kopečku (klobouku podobném) far. kostel sv. Vavřince z r. 1729; obraz světce od *Scheivla* z r. 1886. Na straně sakristie v pěkném akantovém rámu obr. Madony a nový obraz Sankandra mučed. od J. Heřmanna z r. 1882. Zde prožil Jar. Vrchlický svůj abitur. sen lásky k dceři klob. sládka Růž. Kubrové. V blízkých *Korkovicích* nar. se poeta *Ant. Bernášek* (Karel Toman 1877).

1. **Hořešovice - Bilichov**, je vděčný výlet (pro bot.). Z nádraží do Klobuk, obcí k J. až k pot. Bilichovskému a podle potoka k Bilichovu a dále lesem. Roste tu *kýchavice černá* (*Veratrum nigrum*) na stanovišti nejdále k SZ. pošinutém, doprovázena řadou vzácnějších rostlin jako je *Thesium ro-*

stratum a *Adenophora lilifolia* a květenou teplých opukových lesnatých strání, jaká se vyskytuje u Smečna.

2. **Třebíz-Hořešovice-Bilichov**. Z nádr. do obce a zde k S. do Třebíze (3½ km, viz výše č. 3.). odkudž silnicí lounskou 1½ km do Hořešovic a dále jako při č. 1.

Zde obrací se dráha k S. a obloukem kolem Vrbičan (v l.) k Z. se vrací do zastávky

Telce-Skály, stanice nejbližší pro Vrané, jímž můžeme projít za 1½ hod. do Peruce. V Telcích pěkný kostel sv. Mikuláše s mansardní střechou, několikrát lomenou z l. 1779—86. Pěkný řez. rám na hl. oltáři z 18. stol. a sošky sv. Augustina a Norberta, dovedné řezby z 18. stol.

Velkým obloukem obrací se trať opět k S. do stanice

Peruc na okraji táhlého, byť nevysokého hřebene, jenž dělí Peruc od Slavětína a táhne se k SZ. k Libochovicům vybíhaje k jihoz. mezi Týncem Pan. a Chlumčany. Tento hřeben tvoří jaksi předěl krajiny středohorské od krajiny středočeské. tvoře s protilehlým Středohořím malebný a úrod-

ný úval. Obec spočívající na pískovech křídových, odtud peruckými zvaných, tone v sadech a je oblíbeným *Ls. Far.* *kostel sv. Petra a Pavla* znovu vyst. r. 1724, chová hrobku Ledebourův a pozoruh. náhr. Bedřicha z Lobkovic (1594), pěkný empirový náhr. z r. 1796, křtitel. z r. 1553, varhany z r. 1763. Hl. oltář s malov. arch. vroubí obraz světců od *S. A. Schöpfa*. Zámek s útulným parkem. **Boženina Studánka** pod zámek, je dle pověsti místem, kde kníže Oldřich spatřil Boženu. Z Bellevue v parku krásná vyhl. do úvalu Ohře k Libochovicům a na Středohoří. V Peruci se nar. (1866) český geograf prof. dr. V. Švambera a spis. Vlad. Čech (1859) bratr Svatopluka Čecha. Hostinec Maděřův (2 pok.).

V y c h á z k y p e r u c k é .

1. **Oldřichův Dub.** Od mysl. hřeben podle zříc. hradu *Šebína* do údolí a tímto k SV. do Chrástina a dle zn. k dubu (1 hod.). jenž platí za nejsilnější IX. Čes. Středohoří.
2. **Libochovice.** Jako při č. 1. k Oldř. Dubu u Chrástina, z Chr. přes Stradonice (v okolí dvě osady předhistorické; lidská lebka stradonická náleží k nejst. neolithickým lebám), přímo do Horek a přes lesnatý IX. Čes. Středohoří.
3. **Slavětín-Louny.** Od mysl. silnicí přes údolí pěkná lesnatá partie na Bilinský les a tímto do Slavětína a dále dle dílu IX. Čes. Středohoří.
4. **Vrané-Budenice-Sv. Isidor-Zlonice.** Zpětným směrem dle čís. 1. na str. 108. do Budenic a odtud do Zlonic (15 km). Nebo z Vraného přes Pálec a Páleček do Zlonic. (12 km).
5. **Lázně Mšené** přes *Černochov, Ječovice a Ředhošť*. Viz díl IX. Čes. Středohoří.

Dráha překonává hřeben Perucký a Bilinský velkou serpentinou od stanice

Vrbna (u *Lesů*), v Čechách, za kterou s vysoké polohy objeví se nám v pr. velkolepý obraz celého Středohoří západního od vrchů lounských až ke kopcům litoměřickým. Ve Vrbně starobylý *kostel Nanebevz. P. Marie*, obnovený r. 1655 má ještě věž a část lodi ze 13. stol. Jsou tu zajímavé obr. ze 16. stol., socha P. Marie ze 14. stol., křit. z r. 1511, opukové náhr. kameny z 15. stol. Odtud 4 km k S. leží

Týnec Panenský, pův. Žernovská Týnice zv., s imponujícími zříc. kláštera sv. *Klárý*, jež na tu Plichta z Žerotína r. 1289 založila. Uměl. hodnotou patří tyto zříc. k nejpam., ač z kláš. budovy zbyla jen neozdobná sýpka. Prostý bar. kostel farní z r. 1722 chová náhr. kámen Jana Mladoty ze Solopisk; na hřbitově při něm empirová hrobka Jana Tuskanyho z roku 1890. Fil. kostel sv. Blažeje má pěkné lavice, vykl. práce z 18.

století, také zámek u hl. dveří je výborná práce z 18. stol.

Od Týnce Pan. k J. $\frac{1}{4}$ hod. leží ves *Zerotín*, nad níž spatřují se skrovné zříc. hradu, dvojitými valy obehnané. Na zdech stopy rustiky ze 16. st. Kdo nechce z P. T. vrátiti se k stanici, dá se lounskou sil. a u prv. roz. pol. cestou v l. do *Hřiškova* (zde objevena předh. osada) a jde silnicí v pr. do *Smolnice* (prastarý got. kost. sv. Bartoloměje), sem možno ze stan. Vrbna také přímo přes *Touž-*

etín se švarcenb. zámkem, na základech staré tvrze bratry de Maggi r. 1697 vystavěným. Ze *Smolnice* k SZ. po ní cestou přes *Brloh* (kost. sv. Havla v 2. pol. 18. stol. znovu vystavěný chová oltáře a kazatelnu slušné řezby, obr. sv. Havla snad od Ambrosiho slušné práce z 18. st. a dvě vásy z mosaze soustr. ze 17. stol.) do *Citolib* (přes Týnec 15 km, přes *Toužetím* 10 km).

Slavětín-Veltěze-Louny. Ze stanice k S. $\frac{1}{4}$ hod. a odtud přes trať 10 min. lesem do *Slavětína*.

Za Vrbnem sjíždíme do úvalu středohorského (pohled zpět na táhlý hřeben a dlouhou serpentinu dráhy), podle Vlčí (v pr.), objíždíme *Chlumčany* (v pr.) velkým obloukem, jenž zabíhá až k zast.

Citoliby, městysi ležícím prostřed sadů a chmelnic, kde narodili se arch. *Jos. Mocker* (1835), arch. *Ed. Sochor* (1862, restaurátor chrámu svatojirského na *Hradčanech*) a jeho bratr malíř *Václ. Sochor* (1855); jsou památny četnými nálezy předhistorickými; tvrz a statek zdejší byl r. 1623 omylem zabaven *Hruškovi*, ryt. z *Března* a pak vrácen. Nyní je tu (švarcenberský) zámek z r. 1717 se zahradou, v níž spatřují se dovedně provedené (nyní valně poškozené) pískovcové sochy ve virtuosním stylu *Mat. Brauna*, r. 1765 doplněné soch. *Ar. Linkem* ze *Slaného* (10 skupin rozpustilých amoretů, 6 vážných amoretů, 16 komic. pidimužiků, 2 ženské allegorie, antičtí bohové, tanečníci, allegorie Síly a Rozmařilosti; na čtyřech portálech po 2 pěkných poprsích). Z r. 1717 pochází i kostel sv. *Jakuba Větš.*, jehož hl. oltář nese výborný obraz z druhé pol. 17. stol., r. 1890 mal. V. *Socho*rem opravený. Krásné práce je také olt. křížek ze slonoviny ze 17. stol. a monstrance stříbrná, pěkné tepané a ryté práce, s četnými drahokamy a perlami z r. 1688. Povšimnutí zasluhuje i obrázek madony s dítětem r. 1707 z *Multánska* přinesený. Pěknou skupinu svou figur. výzdobou tvoří kazatelna, zpovědnice, varhany (1754) a čtyři vedl. oltáře. Před kostelem mistrně provedený a architekt. skvostně rozvržený sloup *Nejsv. Trojice*, dovedně provedené allegorie víry a času (?) z poč. 18. stol. a značně porouchané sochy dvou světců (*Mojžíš*).

Z *Citolib* je nejbližší silnicí na *Zeměchy* (před těmito v l. cestou ke dvoru) na

Nový Hrad, jeden z posledních hradů, jež v Čechách byly založeny (1465 Albrechtem z Kolovrat a Bezručic), nyní na zámek (od r. 1767 Švarcenberský) přestavěný. Věž nynější podoby z r. 1788; úprava bran i zámku je renaissanční z poč. 18. stol. Celek je malebný a vyjímá se pěkně v okolní, sady a chmelnicemi bohaté krajině. — Kdo chce výlet svůj prodloužiti, může voliti cestu údolím potoka Hřivického, jež později vroubí lesnaté stráně, podle starodávných vsí Opočna (zahradnictví), Touchovic, Hřivie (rod. spis. a hud. sklad. *Karla Kádnera* 1859), Konětop a zde v pravo podle Stříbrného potoka do starodávných **Netluk**, kde ještě spatřují se zákl. zdi býv. hradu Přítluk z 13. stol. — Nad Netluky vypíná se strmá lesnatá hornatina (starý název: les, hora Marušina), z níž vystupuje skalnatá kupa, na níž stával **hrad Pravda**, z 15. stol., dosud skrovnými zříceninami patrný. Viz stranu 69. Z Netluk možno dále silnicí krásnými lesy dojíti pod Žbánský Hřbet a zde z lesa vystoupiti k stanici *Milostín-Kounov* (8 km).

Pěkný návrat vede sestupem do *Solopisk*, odtud do *H. Ročova* (odtud k S. vede silnice přes Šenkov a Lištany do Citořib 2½ hod.). Další viz na str. 69., 70.

Obloukem k S. a V. stihneme za krátko

Chlumčany (cukrovar, cihelny), jichž stanice teprve za obcí následuje. Kostel sv. Klimenta r. 1774 znovu vyst. chová dva oltáře a kazatelnu slušné řezby z 18. stol. a kalich z pozlacené mědi pěkné práce z 1. pol. 16. stol. Z Chlumčan dohlédáme již stanici lounskou a pohledem nazpět serpentinu tratě, kterou jsme se dostali do roviny u Loun.

Za Chlumčany míjíme v pr. Bšany a Černčice se starým kost. sv. Vavřince a spatřujeme Vršovice se zámek kníž. Švarcenberka z konce 17. stol. (1735 obnovený), kde trať obrací se k záp. do stanice

Louny. Starožitné české město s předměstím Vekým na západě a Malým na východě, jež samo stojí za vycházku pro přčetné své památky historické. Jež zde sídlo okresní politické spr., kromě obec. a měst. škol též reál., průmyslová a obchodní škola, hospodyň. kuch., hudební, rolnická škola a p., velký pivovar (60—70.000 hl roč.), 2 cukrovary (raffin., hned cestou z nádraží), dvě knihtiskárny, továrna na obuv, kamna, kovové zboží, hosp. stroje, porcelán. Nejv. železn. dílny v republ. Nové velké obytné domy žel. zříz. Městské museum, veř. knihovna a čít. Divadélko pro děti, 2 biografy. Tělocvična sokola (sklepní rs. plz.). Odb. kl. čs. Tur. (hot. Koruna). V obě. zál. přístupná temná komora fotogr. pro amatéry. Žateckou branou přístup do měst. sadu s plovárnou a stanicí vesl. klubu. Od fortny na nám. proti Koruně krásný výhled na Louny.

ské Vrchy. V okrese pěstuje se silně chmel (staročeský červeňák) a řepa. Na Lounsku není již vesnic převahou německých, jak bývalo.

Jako město připomínají se Louny již r. 1070, opevněny byly nejspíše za Otakara II., jenž zde také dom. klášter založil a hradby později snad Benešem Lounským přestavěny. V době husitské stálo město při straně Táborův. Zničen nejen zmíněný klášter dominikánský, nýbrž i později zal. kl. sv. Anny a současně i benedikt. klášter v sousedních Postoloprtech. R. 1517 postihl místo velký požár, jenž je až na několik domů zničil. R. 1547 účastnili se L. také odporu stavův proti Ferdinandovi I., zač po nějaký čas zba-

veny byly svých privilegií. R. 1582 zemřelo zde 2009 lidí morem. R. 1620 stály Louny rovněž při straně stavovské. Když musely se vzdáti císařským, bylo tehdejší předměstí Malé Benatky zničeno a městu odňat statek Dobroměřice. R. 1631 dobyli město Sasová. Teprve po r. 1648 zotavilo se město a 1661 koupilo zpět Dobroměřice. 1714 vypukl zde opět mor. 1717 a 1718 nastal hlad následkem neúrody. 1715 opět velký požár. 1813—1814 za bitvy u Chlumu byl zde hlav. stan Františka I.

Památnosti města: Z hradeb městských o dvou branách a třech brankách zbyla jediná *Žatecká Brána*, nyní restaurovaná, jejíž zevní strana bohatě kamenickou prací je zdobena. *Pražská brána* zbořena byla v l. 1836—40. *Děk. kostel sv. Mikuláše*, stěsnaný do úzkých ulic na nejvyšším bodě města, vystaven po požáru r. 1517 od mistra Benedikta Lounského, Pavla z Pardubic a kameníka Mikuláše z Prahy. Benedikt (Beneš) Lounský k stavbě jen časem dojížděl, r. 1534 zde zemřel a v chrámě byl pochován. Obnovená budova (r. 1885—92 architektem Mockrem) skládá se ze starší věže (zbytek býv. kostela) a z mladší stavby tří stejně vysokých (17.70 m) lodí. Věž přístupná po ohláš. na polic. strážnici v Radnici (zpropitné hlášenému) poskytuje krásný rozhled na Poohří, Středohoří a Krušné hory.

Uvnitř poutá bohatá síťová klenba, ozdobná pažení dveří, štíhlé sloupoví, opuková kazatelna, současná se stavbou chrámu, barokní, celé ze dřeva řezané oltáře, cínová křtitelnice

z r. 1518, pěkně řezané lavice z r. 1693, bronzový náhrobek Jana Hrušky z Března, ciborium z r. 1714, obraz na vel. oltáři (snad od Škréty) atd.

Kostel Matky Boží (fil.) na Pražském (Malém) Předměstí, jenž skládá se z presbyteria a lodi z r. 1500 a z věže r. 1612 přestavěné. Má také opukovou kazatelnu, jinak jen chudé barokní zařízení. — *Hřbitovní kostel XIV. sv. Pomocníků*, vyst. 1714—1718 na místě, kde po velkém moru pochovávaly se mrtvoly. Z chudého zařízení jen socha Madony z poč. 16. stol. dovedně řezaná zasluhuje pozornosti. — *Kostel sv. Petra*,

pův. katolický, již ve 14. stol. připom., nyní protestantům pronajatý. Loď, presbyteř a portály pocházejí z 15. stol. Epitafium opukové Lukoveckých z Lukovce, výborné práce z r. 1577. Hřbitovní zeď z lámané opuky rozdělena na četné výklenky; v ní krásné dva portály, z nichž východní hlavní je zazděn. — Ze soukromých domů zasluhuji pozornosti: *Gotický dům Sokolů z Mor.* (č. 43) s ozdobným arkýřem; vyst. r. 1470—80 a r. 1890 arch. J. Mockrem opravený. — *Renesanční dům* č. 57. na náměstí s chrličem krásně v mědi kovaným. Také dům č. 53 na náměstí měl ozdobný renes. portál, z něhož zbyl jen meilailon s podob. Rudolfa II., nyní v domě chovaný. Jednotlivosti zajímavé spatřují se na domech: č. 112 (pěkně tesaný renes. znak pp. z Bilejova), č. 54 (široký got. portál), č. 60, 113, 118, 274 a j. (slušná barokní průčelí) atd. — *Sloup P. Marie* na náměstí z r. 1673 (bar.), *Museum městské* obsahuje četné památky místní a archaeologické nálezy z okolí. Zvláště zaslouží pozornosti modely tří oltářů děk. chrámu z r. 1700, dva znaky pp. z Bilejova dovedně řezané ze 16. stol., mapa města Loun s okolím z r. 1755, kancionaly ze 16. stol. a četné obrazy ze 17. stol. Akvarelové kopie kreseb Šemberových z let 1822—24 znázorňují mnohé památnosti lounské, nyní již zbořené. Louny jsou rodištěm *Jar. Vrchlického* (1853) a malíře *Emila Holárka* (1867). Rodný dům Jar. Vrchlického nese pam. desku ze sliv. mramoru, do něhož vkomponována bělostná hlava básníkovy z laaského mramoru. Je to dílo soch. Jos. Kadlce a P. Janáka. Holárkův obraz *Odvádění* zaj. povstalců po selském vzbouření je v majetku města. V městských sadech projekt. pomník dr. Al. Rašina s heslem: *Blaho republiky — nejvyšším zákonem.* Rodáky zdejšími jsou dále arch. *Kamil Hilbert* (1869) restaurátor a budovatel chrámů v Čáslavi, Čakovcích, Kouřimi, Lounech, Štěchovicích, rest. hradu Šternberku, chrámu sv. Víta v Praze. R. 1811 nar. se tu kněz, spis. a buditel národní *Jos. Fr. Dobíček* a r. 1831 právn. *Ant. Dan. Haasz*, původce uměl. prům. šk. v Praze a j. vysšk. institucí.

Hostince: Grandhotel Union (26 pok.), Koruna (11 pok., maj. švarcenb. pivovar). Praha (6 pok.). Záložna a Amerika (nejblíže k nádr. (3 pok.).

V ý l e t y z L o u n .

1. **Stříbrník-Hoblík.** Z náměstí Matouše se stopami rustiky ze fortunu vedou nás bílo-červ. bíl. 16. stol. (věž ze 13., předsínka z 15. stol.); za obcí překročíme *broměric* (štěrkoviště u dráhy, trať a po 8 min. odbočíme v pr. bohaté naleziště archaeol.) s vý- na první *Červený Vrch lounský* stavnou školou a got. kost. sv. (Červené vrchy u Loun, zvané

tak dle červených, zemním zá-
rem vypálených jílu, v nichž
vyskytují se četné olisky rost-
lin, popsané v díle Jos. Vele-
novského a uložené v Nár. mu-

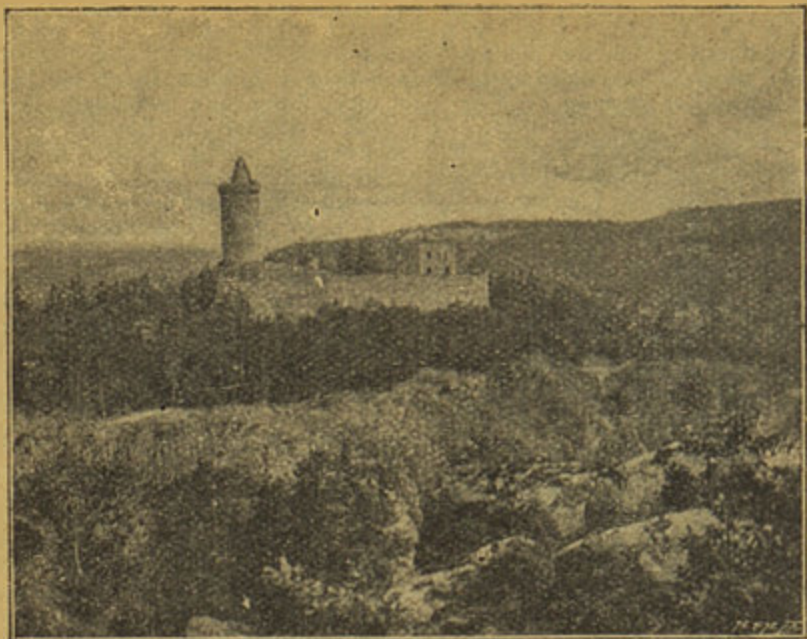

Děk. kostel v Lounech.

seu; v jílech vyp. vyskytnújí se
také žluté a světlemodré jaspí-
sy) zvaný **Stříbrník** (4 km 275
m) s ochrannou chatou Ejemo-
vou (jednoduché občerstv.) u
rozhl. Krásný pohled na Louny
a celé, hojnými osadami poseté
okolí, na malebně se vinoucí
Ohří, Rudohoří až ke Klapému.
— Sestoupíme zpět k silnici a jde-
me touto dále ještě $\frac{1}{4}$ hod. k
ukaz. v pr. vozovkou k staré
vrbě, zde v l. podle dvoru Ho-
bliku a znač. cestou v pr. po
svazích a dostoupíme od S.
vrchole čedičového kopce Ho-

bliku (509 m), odkudž je velko-
lepná vyhl.: k S. přes Mnichov,
a přes Dlouhý V. na Bořen, od
něhož v l. kupí se vrchy Zlatni-
cký, Želenický a Ganghofský, k
SZ. následuje Špičák a Zám.
Vrch u Mostu, před nimi v po-
předí Milá a za nimi v pozadí
svahy Rudohoří (zámek Jezeří).
V l. od Milé Volavčický vrch a
v pozadí Chomůtov. K SV. do-
hlédáme přes Libčeves Milešov-
ku s Kříž. Horou a Solanským
Vr. v pr. zříc. Hrádek, na l.
Hradiště s Ostrým u Červ. Úje-
zda. K V. přes Chrábřec s Chlu-
mem a Kožovem dohlédáme
Klapý a dále v l. Košťál a Dl.
Horou Buschbergem v popředí,
za nímž vystupuje i Lovoš. Na
druhé straně k Z. přes Ranou
vidíme mohutný stejnojmenný
vrch s Chlumm (v l.) a mezi
nimi v pozadí Zatec a v l. Po-
stoloprty, v l. od nich kostelík
Lenešický, K. J. Stříbrník s le-
jemovou chatou, Dobroměřicemi
a Louny uzavírá rozhled. Poč.
18. stol. stávala zde kaple sv.
Jiří, z níž zbyly jen základy.
Rostou zde mnohé zajímavé
rostl. *Linum austriacum*, *Stipa-
thyrsa* a *St. Graffiana* a j. Ná-
vrat stejnou cestou.

Ostatní výlety směrem do
Středohoří viz v díle VII. (Če-
ské Středohoří), tak k Obrni-
cům—Mostu, Duchcovu a Tepli-
cím, tak i do skupiny Milešov-
ské a směrem Poohří do Sla-
větína, Koštice, Budyně n. O.,
Libochovic. Výlety do Žbánské
Vysočiny sledujte zpětným
směrem dle trati I., na str. 70.

Kokořín před restaurací.

Trať IV. a) Praha—Všetaty, Mělník—Mšeno, b) Všetaty, Chotětov, Mšeno, c) Všetaty, Lysá.

Drahou Turnovsko-Kralupskou z nádr. Wilsonova ubíráme se podle Žižkova a tunelem 304 m dlouhým skrze horu Žižkov k Libni. Tunelem odkryty pod křemenci (pásmo D-d₂) černé břidlice kváňské, od nichž také vysoký násep, po němž dál se ubíráme, je zbarven. Minuvše (v l.) obloukem Karlín, překročujeme trať dráhy SZ.; v l. otvírá se nám pohled do údolí Rokytky a krásný pohled na Prahu s Vltavou v popředí. Obě tratě spojují se na spol. stanici ve

Vysočanech, prostřed četných závodů továrních. Pozoruhodny jsou tu závody pekařské Odkolkovy akc. spol., stroj. a elektr. závody dříve Kólbena a spol., parní mlékárna.

Malý rokokový oltářík ve škol. kapli vroubí dobrý *Růbův* obrázek 14 pomoc. Také rokokový podstavec je výborná práce z 2. pol. XIX. stol.

Na Krocínce u Vysočan nar. se (1854) dram. umělkyně

Marie Bittnerová; z Vys. pochází též vynikající lékař *dr. Vl. Frankenberger*.

Z Vysočan vede vděčná vycházka do

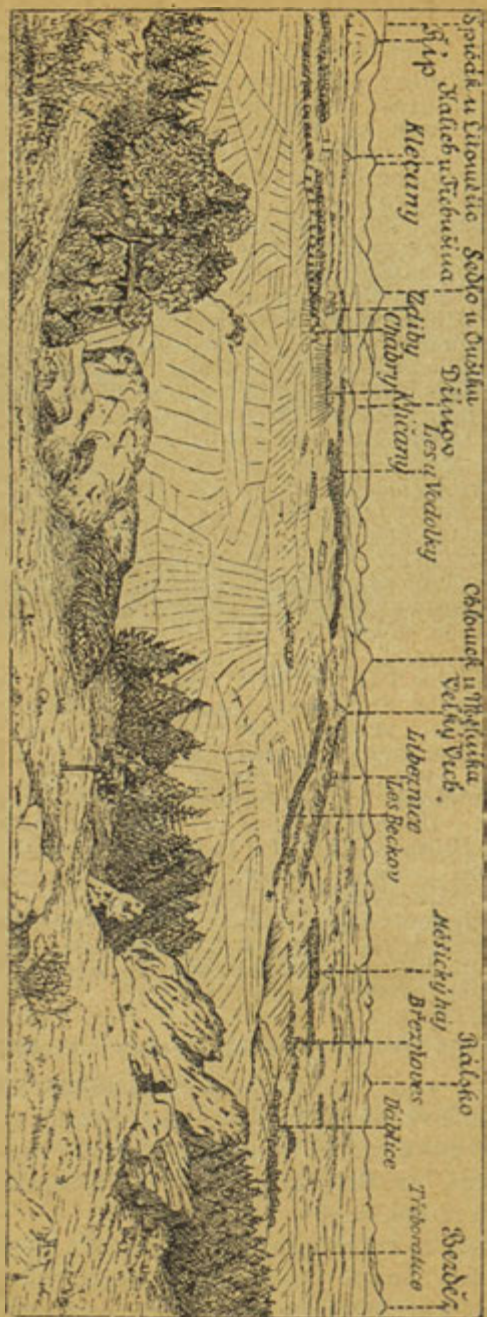
Klecán přes *Prosek* a *Chabry* se nalézají. Pod hlinami pak pod drahou projdeme na cestu vystupují vrstvy bělohorské v podobě sádků a vrstvy koryčanské v podobě slepencovitých pískovců. V Dol. Chabrech hospodařil dlouho na statku botanik *prof. Dědeček*. Jeden ze statků (u Knorů) stojí za povšimnutí pro své barokní štíty a ozdobnou bránu. Z Dol. Chabru k SZ. vede přímá cesta do *Přemýšlení*, s rokok. zámečkem. Postup. po terr. koryč. vrstev křídových (glaukonitické pískovce), jež tu často zka-meněliny poskytují. Za 20 min. silnicí odtud **Klecany**, býv. městečko, dnes velká ves, kde až do své smrti r. 1884 kaplanoval *Václ. Beneš-Třebitzský*. Povídka jeho »Pan Zikmund Boršický z Boršic« jedná o Klecanech. Pomník na hřbitově a herma v obci uctívají jeho památku. Farní kost. Nanebevzetí P. Marie r. 1784 znovuzřízený a r. 1889 restaur. Kromě moder. zařízení chová jen dva starší rokok. oltáře a kazatelnu s polovyp. řezbou v rok. kartuši. Před kostelem socha sv. Václava pěkné práce z 2. pol. XVII. stol., sem z Přemýšlení přenesená. Sestup přes Klecánky (mal. pohledy) do údolí Vltavy u zdymadla Klecanského a do Roztok k stan. ½ hod. (Celkem 13 km.)

Klecán přes *Prosek* a *Chabry* se nalézají. Pod hlinami pak pod drahou projdeme na cestu vystupují vrstvy bělohorské v podobě sádků a vrstvy koryčanské v podobě slepencovitých pískovců. V Dol. Chabrech hospodařil dlouho na statku botanik *prof. Dědeček*. Jeden ze statků (u Knorů) stojí za povšimnutí pro své barokní štíty a ozdobnou bránu. Z Dol. Chabru k SZ. vede přímá cesta do *Přemýšlení*, s rokok. zámečkem. Postup. po terr. koryč. vrstev křídových (glaukonitické pískovce), jež tu často zka-meněliny poskytují. Za 20 min. silnicí odtud **Klecany**, býv. městečko, dnes velká ves, kde až do své smrti r. 1884 kaplanoval *Václ. Beneš-Třebitzský*. Povídka jeho »Pan Zikmund Boršický z Boršic« jedná o Klecanech. Pomník na hřbitově a herma v obci uctívají jeho památku. Farní kost. Nanebevzetí P. Marie r. 1784 znovuzřízený a r. 1889 restaur. Kromě moder. zařízení chová jen dva starší rokok. oltáře a kazatelnu s polovyp. řezbou v rok. kartuši. Před kostelem socha sv. Václava pěkné práce z 2. pol. XVII. stol., sem z Přemýšlení přenesená. Sestup přes Klecánky (mal. pohledy) do údolí Vltavy u zdymadla Klecanského a do Roztok k stan. ½ hod. (Celkem 13 km.)

Trať IV. a) Praha, Chabry, Vodolka.

Autobusová trať, mající své východiště na Vyšehradě a stanice na Karlově nám., u hlav. pošt. úřadu v Jindřišské ul., na náměstí republiky, u Denisova nádraží, na Jungmannově nám. v Karlíně, na Palmovce v Libni (sleduje dál ještě trať elektr. dráhy) z Prahy do

Kobylis, při nichž zřízeny nové pražské hřbitovy. V pravo zvedá se výšina *Ladví* (buližnickový útes), na jehož svahu k Ďáblicům jsou voj. střelnice. Pozor na výstražné znamení ne-

Výhledka z Ladvi.

bo stráž. Za Kobylisy zastaví aut. na křižovatce, odkudž možno zajíti do

Bohnie s rozsáhlým zemským dobrá bar. dřev. socha Kri-
ústavem choromyslných, jenž sta v hrobě, nad mensou pěk-
na venek šíří se stavbami ro-
dinných domů úředníků a zří-
tenců. Far. chrám sv. Petra a
Pavla z XVI. stol. pozbyl své-
ho rázu při přestavbě r. 1805.
Ze starší výzdoby zasluhuje po-
zornosti kutá bar. mříž, za ní

V přímém směru stihne aut.

Chabry Horní (13 km) a **Dolní** (13·3 km), viz výše str. 119.,
odkud odbočnje výše naznačený náš pochod na

Klecany přes Přemyšlení se sestupem do Roztok (viz výše).

Hlavní směr vede nás dále na

Zdiby (2 zastávky), vsi s ko t. Pozdvižení Sv. Kříže, r. 1734
přestav. a r. 1892 restaur. Je v něm náhr. F. Radeckého
z Radce z r. 1676. Zámek (bar. vikýře) s parkem. Pitná voda
se odtud dovážela do Prahy v lahvích, dokud nebylo káran-
ského vodovodu. Přes zastávky

Zbísko a Klíčany na

Panenské Břežany, přes které vede náš turistický pochod
ze *Měšic* (viz níže) na *Dolínek*, *Vodolku* a *Chvatěruby*. (Viz
str. 125.) Z P. Bř. do Vodolky 3·5 km, autobusem 11 minut.

Trať IV. (pokrač.) Vysočany-Satalice.

Trať podle skal z pískovců korycanských složených, v nichž
četné štoly ukazují na zbytečné a neúspěšné pokusy dolovací,
hlubokým zářezem přemáhá značné stoupání do opuk vrstev
běloh. a hlin. diluviálních, které tvoří podloží jednotvárného,
však úrodného okolí stanice

Satalice (bar. mešní kaple sv. Anny z 1. pol. XVIII. stol.
s 2 dobr. znaky z r. 1741), která je nejbližším východištěm na
důležité dnes

Kbely, kde nalézá se voj. letiště a stanice aeronautické
plavby mezinárodní. Ves připomíná se již r. 1130 a do roku
1428 patřila kapitule Vyšehr. R. 1715 za moru vymřela celá ves-
nice. Hrabě Thun zavedl sem Němce z Děčína, jichž jazyk po
první pol. m. stol. vymizel. Na návsi obstojná socha sv. Voj-
těcha. Odtud pochází známý stavitel četných cukrovarů a pi-
vovarů, *J. Vác. Nekvasil* (1840).

Satalice jsou zároveň východištěm do

Vinoře; pův. Vinaře, sídlo posl. zahranič. ministra a opo-

věd. nepřítel nár. čes. Černína. Kostel Pozdv. Sv. Kříže r. 1728 přestavěn Fr. Max Kaňkou v 18. století, býval trojlodní rom. stavbou, jejíž stopy lze viděti ve věžních patrových oknech; ze staršího kostela zachován tu zvon s let. 1559 a náhrobek Václava Boryně ze Lhoty z r. 1619. Bar. oltáře; jen na hl. dobrý obr. Pozdv. sv. Kříže rázu Raabova. Vkusná bar. křtit. Pěkné empirové sošky sv. Lukáše a Marka z bíl. mramoru. Krásné tepané práce (relikváře, kalich z 18. stol.). V místě cukrovar a pivovar.

Zříceniny Jenštejna.

Vinoř Jenštejn Brandýs n. L. a Toušeň. Ve *Vinoři* bývalo prastaré starosl. hradíště (nepatrné zbytky v bažantnici). *Vinoř* má novou čtvrt kotážovou. Stromořadím stíně-

ná silnice (stopy býv. silnice vyznačují kapličky, jež vroubily cestu poutníků do St. Boleslavi) vede podle pot. Válcovy a cukrovaru 2 km do *Kostomlátek*, kde u mlýna v Podolánkách překročíme pot. a jsme za 10 min. v *Jenštejně*, kde okrouhlá hláska je pozůstatek hradu ze XIV. stol. (bašta *Jenštejnská*).

Hradu zal. neznámým původcem, nabyl r. 1368 Pavel, písař komory král., jenž psal se odtud z *Jenštejna*. Synem jeho byl arcibiskup Jan z *Jenštejna*, známý sporem s králem Václavem. Na sídle tom mnoho různých majitelů se vystřídalo, až Dobřichovskému z Dobřichova byl skonfiskován. Roku 1698 byl hrad již pustý; osada pod hradem byla ještě r. 1624 vesnicí, v 18. stol. městečkem, avšak v 19. stol. již práva městského nepoživala. V mohutném věžovitém stavení (22-5 m vys.) je do kříže sklenutá kaple, architek. velice úměrná; z její předsínky vede šnekovitě schodiště do patra pod kaplí (21 schodů) a do patra nad kaplí (24 schody), odkudž po žebříku se vstupovalo do patra nejvyššího.

Dáme se odtud k S. krátkou spoj. silničkou a stihneme opět dřívější silnici brandýskou, dáme se touto v pr. do *Dřevčic* (um. necenný kost. sv. Bartoloměje chová odjinud přenesený bar. olt. z XVIII. stol. silným obr. *Hellichovým* a

služně řez. soškami sv. Václava a Víta. Vkusná bar. kazatelna a dub. lavice z XVIII. stol. Cín. křtit. z r. 1787. Náhr. kamený Vrábských z r. 1570). Ves. s tvrzí (sýpka) patřila roku 1052 kostelu Boleslavskému. Roku 1584 prodal ji Jan Tluksa z Vrabí Rudolfovi II. k Brandýsu. Dále přes městys *Vrabí*, druhdy lenní statek Maxmilianem II., zastavený rytířům Vrábským z Vrabí, jichž rod vymřel. Za krátko konečná stanice **Brandýs n. L.** (12 km). Z Jenštejna je $4\frac{1}{2}$ km k stanici Horní Počernice. Možno však také vděčně jíti 2 km do *Dechtar* a dátí se zde v levo $\frac{1}{4}$ hod. do **Svémyslic**, s far. chr. Sv. Prokopa ze stol. XVIII., pozdně renaissančními oltářiky z r. 1691. Pěkná řezba P. Marie z konce XVI. stol., starob., ale přemalováním poškoz. obr. sv. Prokopa a sv. Rodiny; rodiště Dra *Jindřicha Metelky* (1854) zeměpisce, člena

zem. škol. r. a horlivého zastánce menšin. škol. Pokrač. v stej. směru pol. cestou necelé 2 km, až stih. kříž. s pol. cestou v l. 1 km do Lázní **Ostrova** se želez. vodou. Zař. láz. jednoduché. Při čísle 11. zbytky tvrže. Z Ostrova je jen několik min. do **Zápské Stránky**, rodiště slav. českého exulanta, učeného *Pavla Stránského ze Zap* († v Toruni 1654). Z kmetského dvora skrovné zbytky při čís. 16, 29, 35 a 36. Se Stránkou na sev. souvisí **Zápy**, starobylé městečko na pot. Kobelínském, sídlo druhdy *Zápských ze Zap*. Chrám sv. Jakuba je pěkná pozdně bar. stavba z XVIII. stol. Na hl. oltáři dobrý *Leubnerův* obr. Stětí sv. Jakuba. Cín. křt. z r. 1786. Na lípové desce mal. epitař.) r. 1590. Máme odtud již jen $1\frac{1}{2}$ km k mlýnu Kobelínu při křižovatce se silnicí Brandýs-Toušeňskou, kterouž v pr. 1 km, k stanici v **Toušeni**. (17 km).

Trať IV. b) Praha, Kbely, Brandýs n. L., Hlavno Sudovo.

Tato autobusová (také pro cyklisty vhodná) trať vychází v Praze z Vyšehradu, má stanice na nám. republiky, na Jungmannově nám., v Karlíně, u Palmovky, v Libni a přes Vysočany (viz výše), setkává se s hlavní tratí železniční ve

Kbelech: sleduje odtud směr u Kbel uvedený přes *Vinoř* a Podolánky (Kostomlátky) do *Dřevčic* a přes městys *Vrabí* (původiště vymřel. rodu Vrábských z Vrabí) stihne Brandýs n. L. (viz Čelákovice-Brandýs n. L.), 24.5 km, jízda trvá 2 hod. Odtud jede autobus do lázní **Houštky** (viz trať Čelákovice, Brandýs n. L.), a odtud do St. Boleslaví (viz trať Lysá-Všetaty) a dojíždí zde až k *nádraží*; polabskými lesy borovými přímočarou silnicí dostihne křižovatku

U čtyř kamenů, kde zahne v l. pod Kobylí Hlavou (v pr. 206 m) do

Hlavence, vsi s myslivnou, u níž se spatřuje nákladný pomník, postavený hr. Šporkem na místě, kde Karla VI. deko-roval řádem sv. Huberta. Býv. lovecký zámček v sýpku přeměněný. A dále k

Hlavnu Kostelnímu, jež vladyka Janda z Lysé daroval křižovníkům. Ti zde postavili kostel sv. Petra v okovech, již ve 14. stol. farní. V něm, cín křtit. z r. 1581, monstrance slušné práce z 18. stol. Ještě r. 1546 stála tu tvrz Bubly z Meziklatí. Sem farou spadá také konečná stanice autobusu.

Hlavno Sudovo.

Odtud by mohla tato trať býti prodloužena přes Čečelice do **Byšic** (viz trať Všetaty-Chotětov). Turista dá přednost pochodu:

a) Do Košátek (po přírodní stránce návažnému), silnicí ke Konětopům $1\frac{3}{4}$ km a na křižov. v pr. k lesu, kde stihne se průsek $4\frac{1}{2}$ km dlouhý a na druhý kraj lesa u Košátek vedoucí. Odtud do Košátek $\frac{3}{4}$ km (celkem $6\frac{1}{2}$ km).	b) Do Mečeříže (5 km) přes Píska (272 m) a buď přes Horní Slivno do Košátek 6 km (tato cesta po hist. arch. stránce je zajímavější nežli při a) nebo 7 km přes Dol. Slivno do Vrutice. Podrobnosti v díle »Pojižeří«.

Trať IV. (pokrač.) **Satalice-Mělník.**

Ze **Satalic** řepoplodným krajem míjí dráha **Kbely** (v l.), později **Letňany** (v l.) a stihne za krátko stanici

Čakovice, s velkým cukrovarem a raffinerií **Schöllerovy** akc. spol., která roč. až 450.000 q cukru vyrobí, velké zahrádky a j. Úpravná obec roste stavbami úhledných rodinných a dělnických domků. Rs. u nádr. Chrám sv. **Remigia** byl v l. 1878—81 v novogot. slohu zbudován arch. **Hilbertem**; chová ještě dobrý *Kramolínův* obr. sv. **Remigia** z r. 1794 a obr. sv. **Joachyma** dobré práce ze školy **Raabovy**. Lze tuto stanici doporučiti jako východiště na:

1. Veleň, Sluhy, Mratín, Košalice n. L. Od kost. sil. k sev. na Třeboratice t. zv. <i>Dvorem Slaviborovým</i>, pův. v raném baroku vyst., pohříchu přestavbami pokaženým. Starobylý chrám Nbv. P. Marie byl v 18. stol. v bar. přestavěn. Od kostela polní cestou k SV. do malé osady Mirovic a přímo dále do Veleně, zde buď v l. silnicí k S. přímo na Sluhy, nebo silnicí brandýsskou v pr. (taťo vede přes Brázdím, kde ve 14. stol. na tvrzi seděli Beněšovští. v 16. stol. Brázdímští. (Vedle pův. Brázdíma později Velkým nazv. povstal Brázdímec od r. 1778 Nový Br. zvaný, kdy rozprodáním dvora	Starý vzniknul). $\frac{1}{2}$ km a v l. úvalem potoka podle ryb. Pod háječkem a ryb. Služského do Sluh (pův. chrám zal. za Bolesl. Nábožného v l. 976—999. Za války r. 1241 zničen. Nový goth. vyst. děkanem kapitoly svatov., však v 18. stol. v baroku přestavěn, r. 1899 rest., chová olt. obraz sv. Vojtěcha od J. J. Heintsche dle Škrétova obr. v Týně pražském, provedený v bar. rámci. Pěkně tesaný náhr. kámen s něm. nápisem z r. 1618) a přímo dále k pěkné poloze u rybníků Mratínských (viz níže str. 125.). Sledujeme dále pot. Mratínský, v němž se hojně vyskytuje z ciziny přesazená ostroploutvá

rybička *skoljuška* (*Gasterosteus*) podle cukrovaru k silnici, která po 3 km končí v *Kostelci n. L.* (celkem 12 km).

2. *Đáblice, Chabry, Klecany, Roztoky*. Hned za stan. v 1. km do Chaber a dále dle str. přes trať $\frac{1}{2}$ hod. do *Đablic* 119.

Dráha míjí v pr. *Třeboutice*, dále v l. $\frac{1}{2}$ hod. vzdál. *Březnoves*, potom blíže dráhy v l. *Hovorčevy* (zde v kostelíku Jana Křt. prosté stavbě z posl. období románského, pohřben *Jakub Fikar* z *Vratu* r. 1547 pro odboj proti Ferdinandu I. popravený), a stanice

Měšice (Rs. u nádr.), s odb. vlečkou do cukrovaru v *Mratíně*; v l. *Líbeznice*, jež od stanice dohlédáme na konci krásného stromoradi. V *Měšicích* přiléhá k dráze krásný (možno jíti do *Měšic* parkem), park se zámek ušlechtilé rok. stavby, na němž r. 1776 vytyčen byl první hromosvod v Čechách. Zde dlíval často *Jos. Dobrovský*. Na klenbě kaple zám. zdařilé malby biblické a velký olt. obraz sv. Alžběty od *Vác. Ambrosiho* z r. 1775. Blízký *Mratín*, odkudž pochází *Jos. Bláha* (1842), odb. učitel, zahradník pomol. ústavu v Troji, s cukr. v pěkné rybníčné poloze, kam rybářští sportovci z Prahy často zajíždějí. Bar. kaple sv. Michala chová ze dřeva řez. sochu téhož světce, dobré bar. práce z poč. 18. stol. Cestu z *Mratína* do *Kostelce* viz výše č. 1. Z *Měšic* podniknouti lze vděčný pochod na

Líbeznice, Pan. Břežany, Vodolky), zv. tak dle příslušnosti zdejšího zboží druhdy k farn. klášteru u sv. Jiří na *Hradčanech*; za shlédnutí stojí v l. na návrší stojící bar. kaple sv. *Anny* (1705—07) zbudovaná dle plánů *Jana Santína* v půdorysu trojúhelném, a r. 1881 obn. v pr. t. zv. *starý zámek*, býv. let. sídlo kněžny abatyše kláštera svatojirského s pěkným parkem. P. B. jsou rodištěm (1845) proslulého pražského gynaekologa *Dr. Karla Schwinga*. Od zámku přes *Břežanský les* $1\frac{1}{2}$ km je do *Dočalky*, rodiště bás. *Vítězslava Háška* (pam. deska na rod. domku); $\frac{1}{2}$ km dále leží *Odočlenka Voda* čili *Vodolka*, ves s cukr., a kost. sv. *Klimenta*, zbudov. r. 1737 *Kil. Dintzenhoferem*. Klenba lodí pokryta mo-

hutnou freskou »Apotheosa sv. Klimenta« obrazy v pasech nad postr. výklenky lodí v bohatých štukových rámech. řady obстоjných obrazů vyniká obr. P. Marie s děťátkem, zřídla malba z poč. XVI. stol. Cín. křtit. z poč. XVI. stol. Pěkné mříž. dveře uzavírají vchod býv. hřbitova. Vod. je

rod. *Fr. Urbana* (1866), spis. lid. povídek; odtud v l. po kraji Velk. háje dáme se do *Postřižina*, v přímém směru dále vozovkou přes Máslovský vrch do Zlouně a zde opět silničkou přímo do *Chvatěrub* (přívosem ku stanici v Dolanech 7 km).

Opouštějíce drahou Měšice mineme u samé tratě v pr. *Zlonín* a překročíme potůček *Kojetický* do stanice

Kojetice, u stejnojmenné obce, jež patřivala Týnskému chrámu v Praze. Zde již r. 1260 postaven byl kostel sv. Víta, r. 1822 opravený. Na hl. oltáři dobrý obraz čes. patronů od *Ant. Steffense* z r. 1667. V kněžišti pěkný kam. sanktuář a rovněž pěkné sedile s bravurně řezaným sousoším P. Marie z 1. pol. 18. stol. Na boč. olt. obr. »Smrt sv. Františka Xav. od *Molitor* z r. 1733, na druhé str. obr. nejsv. Trojice v bar. rámci, dobrá malba z 1. pol. 18. stol. Cín. Křt. z r. 1661. Sousední *Velká Ves* na druhé straně tratě 3 km vzdálená, patřivala kostelu sv. Petra v Praze a také tu byl kostel již r. 1261 postaven a r. 1881 obnoven. Úhl. got. stavba s nevys. věží. Hlavní olt. se vkus. ranně bar. dřev. architekturou nese obr. sv. Vavřince slabé práce ze 17. stol. Sochy sv. Václava a Lidmily obst. bar. práce. Opodál kostela renaiss. zvonice s pěkným zvonek *Jarošavým*. Ve Velké Vsi nar. se paed. spis. *Václav Franěk* (1846). Za Kojeticemi po několika km zabíhá tr. do bor. lesů na písčinách polab., kde bývaly hojné dnes většinou zavalené touně s bohatou a zajímavou zvířenou. Zajímavá flora písčitých borků (viz str. 16.). V borcích leží již stanice

Neratovice (Nádr. Rs.) Východiště dráhy Oužice-Kralupy a tratě Labský Kostelec-Brandýs-Čelákovice. Přístaviště parolodí pro dopravu osob i zboží směrem na Mělník. Tov. na mýdlo a svíčky (*Saponia*) hned za stanicí, tov. na marmeládu (u Labe) výr. elektrot. přístrojů. Množí se sídla letní. Hned u stanice prostiěká *kaple sv. Vojtěcha* ze 17. stol., v níž nicméně za shlédnutí stojí oltář s 10 obrazy jež ovinuty jsou větvoím, řídice listy pokrytým.

Výlety z Neratovic.

1. **Polabí**, zejména směrem k měkkýšů, mechovek, spongill. Obříství a Štěpánskému přívoku koryšů atd. Louky i lesy v jarzu vykazuje hojně touní (Stanicih měsících mají charakter, ré Labe) s bohatou zvířenou květenou (viz str. 16.).

2. Libiř. Při východu ze stanice v pr. a silnici přes trať 2 km do Libiře (rodiště spisov. J. Bařteckého (1884), kde je odřiznuta od Labe velká zátočka) se zaj. got. kost. sv. Jakuba z 2. polovice 14. století v pův. slohu zachovaným s věží v 1. pol. 16. stol. přístav. Všecky arch. podrob. na př. konsoley u zvonku v presb. santuáři v sev. stěně vítězný oblouk, mohutný sloup v jihoz. koutě lodi, goth. portál zasluhuji pozornosti. Avřak stěny celého kostela jsou vyzdobeny freskami z konce 14. stol. velké hist. ceny. Neméně poukají starobylé obrazy oltární Sv. Václava, sv. Ludmily, Isaiáše, Bičování Páně a p. isamy oltáře: Křídlový goth. olt. z 1. pol. 16. stol. a postr. renaiss. oltářík (s obr. na dřevě malov.) z poč. 16. stol. starob. dřevěné svícny z 2. pol. 16. stol., baldachýnová lavice s kobercem, pěknou aplikací vyřivaným. V místě jest ještě prostý evang. kostel z r. 1789. Libiř je rod. žurnalisty Karla Novotného (1870).

3. Obříství. Kdo řel již do Libiře, pokračuje dále k sev. silnici, místo vřak, aby se dal při dosažení silnice pražské v pr. k býv. Štěp. Přívozu, překročí silnici a jde vozovkou dále v pův. směru ještě 2 km do Obříství (5 km), kde stávala malebná tvrz r. 1824—1826 v nyn. strizlivý zámek přestavěná. Na této tvrzí pobýval v 1. 1818—21 Mil. Zdir. Polák jako poboč. bar. Kollera, majitele Obř., zde sepsal svou »Cestu do Italie« a přepracoval pův. vydání básně *Vzneřnost přírody*. Podruhé vzpomínáme Obř. r. 1860, kdy zde slavil Bedřich Smetana druhý svůj sňatek s Barborou Ferdinandovou. Po třetí upoutávají se k Obř. kulturní vzpomínky r. 1895, kdy Sv. Čech zvolil Obř. na delří dobu za trvalé své sídlo, jež připomíná pam. deska. Obř. je dějiřtēm

jeho básně »Sekáči«, zde psal své »Modlitby k neznámému« i »Roháče na Sioně«. V O. nar. se též (1836) řes. spis. a paedagog Emil Schulz, Ivan Čížek (1852), cukrovarník a odb. spisovatel. — V prostém kostele sv. Jana Křtitele najdete pěkný bar. rámecek, velmi dobré práce z poč. 18. stol. v němž jinak je vsaz. slabá práce obr. Jana Nep., stáří ostatně zničena a obr. »Panna Maria a Ježířek«, dobré malby z 2. pol. 18. stol. V sakristii do zdi je zazdřen náhr. paní Lidmily ze Lstiboře, manř. p. Jindř. St. Materny z Květnice z r. 1851. Zajímavý jsou morový sloup z r. 1714 a rok. socha sv. Markěty na návsi (socha Jana Nep. z r. 1815 je dobrá práce) — U Obř. je regulací vodocestnou odřiznut velký oblouk starého Labe, do něhož úřtí potok Chlumínský u Duřník a mění jej v zapáchající bařinu, přiváděje sem odpadovou vodu cukrovaru v Ouřících.

4. Chlumín, Hostiř, Vraňany. Buď trať Kralupskou do stejnojmenné stanice a odtud 2½ km nebo ve spojení s výl. na Libiř a Obříství a odtud 2 km do Chlumína (7 km). V místě host. Koubátv, pok. 3 K). Stojí tu za pozornost již pro zajímavý svůj půdorys kost. Sv. Maří Magd. z r. 1772, r. 1884 obnov., kde v sakristii chová se zbytek pamětiř. skládacího oltáře asi z 2. pol. 16. stol. (malíři slouřily za předlohu ryt. Dürerovy). Starob. náhr. kámen ryt. Jetřicha Vřesovce z Vřesovic z r. 1509. Náves zdobí morový sloup, výt. práce z první pol. 18. st. — Nyn. fara a řkola zřřzeny jsou v býv. zámku, kde spatrřují se ještě starobylé dveře s dekor. malbami. — Od Chlumína k S. ½ hod. leří Zálezlice s nízkým bar. kost. sv. Mikuláše, kde spatrřuje se mistrná řezba sou-

soši »Smrt P. Marie« z první pol. 16. stol., méně cenná, ale zaj. soška *Vykupitele z mrtvých vstavšího* (nyní obnovená). Ve dvoře Zátvoru u Zál. prožil *Vít. Hálek* své dětství, a v Zálezlicích chodil do školy. Ze silnice k Zálezlicům odbočuje v l. cesta 4 km do pamětihodné Hostině (pův. Hostinna, nesprávně Hostinná), vsi známé od r. 1088, jejíž far. *kost. Naneb. P. Marie* staré stavby románské a z první doby got. zvláště presbyterium z poč. 14. stol. (pak věž) je zdařilá stavba. Mladší loď chrámová (asi z r. 1615) nese v rozích *temper. malby z 18. stol.*, má však dosud pův. *portál gotický*. Mladší je bar. hl. oltář s bar. *reliefy Obět Isaka a Snímání kříže*, asi odjinud přenesenými. Dovedně kov. bar. mřížka kolem oltáře. Cín. křt. z r. 1787. Před farou dřev. zvonice. V domku č. 11 v oknech pěkně kované renaissance, mříže (jedna přenesena do musea v Slaném). Již. od vsi bar. *hřb. kaple Bož. Těla*, vyst. Vlachem Costou v l. 1735—36; v kopuli téže živě komponovaná a malovaná *freska »Nalez. nejsv. svátosti«*. Jež odnáší se k době reformace r. 1620. Bohatší dekor. ukazují obr. Víry, Naděje a Lásky v barok. pramování. Oltáře přímo na zdi malované. *Kazatelna z 18. stol.* mistrné práce řezb.; lampa pro věč. světlo z téže doby. Nechceme-li se vrátiti stejnou cestou, můžeme přes Zlošejn do *Veltrus (1 km)* nebo dále k S. přes Bukol k *Lužci* (celkem k stanici 17 km) nebo přes Křivousy a Jedibaby přívodem do *Vraňan* (celkem k stanici 18 km).

5. *Úžice (Ouzice), Dřínov, Hostině, Lužec*. Drahou do Úžice (slanomilná květena v příkopech podle dráhy) s cukrovarem, od níž k sev. spatrujeme kopec *Dřínov (243 m)* nad stejnojmennou vsí na vých. a nad *Zlošejnem* na lev. úbočí;

kopec tento, poskytující vděčný rozhled, je typ. lokalitou spodního turonu (Bělehor. vrstev s t. zv. Dřínovskými koulemi). Zde stával žup. *hrad Meziříčský*. Zbylo jen okrouhlé místo příkopem uzavřené s vyvýšeninou, kde stávala věž. K). Od Dřínova k S. ½ hod. do Hostině a dále jako při čís. 4.

6. *Lobkovice*. Možná drahou do zast. L. nebo podle tratě silnicí 2 km. Buď ze silnice v l. přes koleje a za trati v pr. na pěšinu, nebo ze stan. v pr. ra stezku v l. lesem. Statek L. byl věnem Palackého choti Terezie, rodem Měchurové. Palacký tu dlíval v létě od r. 1827 až do své smrti 1876, sedávaje rád pod košat. dubem před zámkem. Zámeček je starobylá stavba r. 1679 stav. A. *Portem* obnovená, velmi nepohodlná k bydlení. Obydlen je jen pravý trakt z r. 1679, v starých místnostech sklady cibule (1923). Měl by právem býti upraven jako Museum Palackého. L. jsou také posledním odpočinkem Otce národa. K hrobu jeho koná se každoročně v den úmrtí pouť pietní. Far. kostel *Naneb. P. Marie*, nízké got. stavení má krásné epitafium z červ. mramoru Jana Beřkovského z r. 1595, neobyč. bohatě řezaný rozvilinový rám na oltáři při již. lodi (2. pol. XVIII. stol.), cín. křt. z r. 1682 na kam. podstavci. Bás. Jan Červinka tu mival pronajatou tůň, k níž jako rybář sportovník často přicházel pokochat a uklidnit se přírodou. Tato tůň zmizela při úpravě Labe, kterou celé okolí, (také park záměčku s tůňí) změněno. V místě, jež je původiskem rodiny Lobkoviců (dvůr při zámku) je továrna na karbid. (Zde vystupují na den útesy pískovce koryc. vr. se zkamenělinami).

7. *Kostelec n. L.* Drahou přes Lobkovice (viz č. 6.) a Jiřice.

Kostelec vznikl pod opevněným chrámem sv. Martina, nyní na výšině nad předm. Brandejským, trojlodní goth. stavba ze XIV. stol. Vlastní město je nyní na ostrově, druhy opevněném, předm. pražské a brandejské (na l. břehu Labe. Na nám. far. goth. chrám sv. Víta a radnice, r. 1820 přestavěná po požáru, V K. nar. se (1834) *Fr. Šimáček*, odb. vinař *Jos. Šimáček* (1837), přírodozp. *Anl. Štolc* (1863), vyn. paedag. *Dr. Em. Hryz* (1839), filol. *Č. Vyhnlis* (1842). Cukr., piv., kožel., tov. na motory a hosp. stroje. Prům. košík., zelinářství. *Hosl.* U Přemysla (4 pok.), *Adria* (9 pok.), *Kuchařův* (3 pok.). Další viz na str. 156.

8. Brandýs n. L. Od Kostelec n. L. (viz č. 7.) dělí Brandýs

jen stan. *Polehrady*. V Brandýse setkáme se s tratí od Čelákovic, kdež také o Brandýse najdeme bližší data.

9. Mělník. Parníkem z Neratovic vděčná plavba polabskými lesy podle velké touně u *Libiše* (v l.) a nedaleké *Tuňaně*, rod. překlad. prof. Jiř. Jizby (1870) v pr. k býv. *Štěpánskému Přivozu* (most) a k *Obříství* a zase lesy k zátoce u *Klů* (v pr.) až k zdýmadlu a plavidlu na *Hadíku* u *Mělníka* a k spojení *Vltavy* a *Labe* later. kanálem *Vraňanským* u *Hořtna*. Ze *Klů* pochází *JUDr. Jos. Fořt*, (1850) nár. hosp., býv. ministr za vlády *Habsburské* a *Karel Fořt*, odb. spis. zeměd., řed. odb. šk. vinařské (1852). Další viz ve směru želez. tratě.

Ze stan. Neratovické vjíždíme na most labský (Za války r. 1866 byl most dřívější vyhozen do povětří dříve než došla zpráva o uzavřeném příměří). R. 1924 zřízen most pro trať dvoukolejnou. Krátce za mostem zast. *Tišíce*, rodiště právníka *Jos. Černýho* (1818) prof. při práv. fak. v Bratislavě, později v Praze, pak podjezd pod trať *Lysá-Všetaty* a stanice

Všetaty-Přivory, křižovatka s tratí *Lysá-Děčín*. Nádr. restauratione. Krajina lučinatá a močálovitá, v níž hojně pěstuje se zeleniny: okurek, cibule, zelí, česneku (vývoz do Německa). Louky a močály vynikají význačnou květenou. Vývozní závody. Chrám sv. Petra a Pavla r. 1870 od základů přestavěný má cin. křtit. a zvony s pěknými reliefy. Vš. jsou rodištěm kněží brů *Fabiánů*, z nichž *Jan N.* (1807) přednášel první česky pastorálku na univ. pražské, druhý *Josef* (1815) byl česky probudilým vicerek. arc. semin.

Výlet botanický ze Všetat. Hlavní naleziště vzácné květeny, která proměňováním luk v zelniště a řepiště stále mizí, jsou louky podle tratě želez. *Cytisus austriacus* s vah lesna k *Lysé*. *Kyselky*, jež bývaly tého kopce za *Přivorem*. (Viz mezi *Přivorem* a *Byšicemi* str. 16).

Od Všetat sledujeme trať k *Ml. Boleslavi* v díle VII. Po *Jizerě* a *Prachovské Skály*. Ze Všetat před stanicí bývá již někdy viděti *Mělník*) obracíme se tratí *děčínskou* k *S.* k zast. podle *kyselek* u *Liblic* (v pr.)

Malý Újezd je východištěm pro **Záboř**, $\frac{3}{4}$ hod. vzdál., kde sice postaven roku 1884 nový kostel Narození Panny Marie, v tom však spatřiti lze několik starých výborných obrazů: sv. Anny na oltáři, dobrá práce ze 17. století, Pieta od J. M. *Rottmayera* z roku 1692, Kristus mrtvý držený dvěma anděly, velmi dobré práce italsk. z 1. pol. 17. století, Korunování P. Marie (asi návrh k malbě nástropní). Bar. mrš. oltář byl sem převezen z kláš. Servitů v Praze. Minuvše Skuhrov (v l.) vjíždíme do stanice

Mělník, kteráž je východištěm dráhy do Mšena, Ml. Boleslavi, St. Paky, Střednice. Mělník, starobylé město na stoku Vltavy s Labem je proslulé středisko výroby vinařské, obchodu s vínem a ovocem jakož i středisko rozvinutého průmyslu košíkářského. Má přístav a překladiště, školy střední, odb. školu vyšší vinařsko-ovoc.-zahr., st. školu košíkářskou. Sady Polabské a Jungmannovy, Štefanikova vyhl., pivovar, olejna, cukrov., tov. na zprac. kaučuku Haro, tov. na hnací řemeny a písk. cihly, strojovny a mlýny, angločeskosl. skladiště na 4000 vag., českosl. sklad. vývoz. sp. v projektu, u přístavu skl. Vacuum oil. comp., loděnice za zámkem.

Mělník byl městem již v X. stol. Vřak dávno před tím v té končině bylo středisko župy Pšovské. Blízká Šopka (Pšovka) je místo, kde stával hrad županů Pšovských, z nichž jedním byl Slavibor, otec sv. *Ludmily*, která se tu narodila. Boleslav II. povýšil M. na město a sestra jeho Ema Bavorská zde sídlila a zemřela r. 1106. Otakar II. propůjčil měšťanům privilej (1274), aby vlastními loděmi obstarávali dovoz soli, sledů a p. zboží. Poč. 14. stol. stal se M. král. věnným městem a sídlily tu vdovy po Sigmundovi († 1451 a Jiřím † 1475). Réva pěstovala se v okolí již za časů pradávých, avšak ve 12. a 13. stol. vinařství značně pokleslo. Karol I. (IV.) je povzněl, přikázav zakládati nové vinice a dav přivéztí sem r. 1348 proslulé révy burgundské. V době husit. přijal M. záhy artikule pražské i bylo město svizelů té doby dosti ušetřeno. R. 1620 stál sice M. při straně stavovské, avšak vrátil se pokorně ke katolicismu, takže byly mu všechny privileje r. 1624 vráceny a znovu potvrzeny. R. 1631 dobyli města Sasové, r. 1640 gen. Banner, r. 1643 Torstensohn, 1646, 52, 81 a 1785 stihly město velké potůžary. Posledním postižena i radnice a klášter Kapucínů. Zásek v okolí již za časů pradávých, avšak ve 12. a 13. stol. kovicům.

Pamětnosti města. Mělník má dvě náměstí a byl již před r. 1874 opevněn. Z opevnění mladšího rázu je dosud zachován zbytek zdi městské u dvora č. 15. s několika zbytky bran a bašt, z nichž uvedena budiž: brána Pražská z r. 1500, zbytek bašty (polygonální vížka) za domem č. 4., polokruhová bašta za domem č. 11. a zbytek bašty za domem č. 19. zeď se stříl-

namí a stupňovitým ochozem táhnoucí se odtud a *věž vodárenská. Proboštský chr. Sv. Petra a Pavla*, již v 11. století jako kolleg. připomínaný, byl stavby nejspíš románské, nejstarší jeho část je sakristie z r. 1358, vše ostatní vzniklo v pozd. období gotickém, nejpozději v l. 1486—88. Z pozdější doby pochází jen portálek ke schodišti v již. stěně lodi (1554), *polychromie klenby v presbyteři* (1533) a zevnější opravy po požáru r. 1555 a 1681 (*renais. štíty s grafity* z r. 1556 a *barokní věž*). Bar. oltář z r. 1758 nese dobré bar. sochy sv. Václava a Floriana. a nevelký obr. sv. Petra a Pavla od K. Škréty. Dokonalejší je obr. *Svržení Jana Nep.* z 18. stol. na kredeně. oltáři; vedle něho dobře řez. bar. sochy sv. Terezie a Kateřiny. Krásná je got. kam. sanktuarium na renaiss. podstavci. Dobré práce je starý tabulový obr. (16. stol.) *»Smrt Páně«*. Na slušném bar. *oltáři sv. Ludmily* z r. 1673 spatřuje se obraz téže světice vyučující sv. Václava (v pozadí Mělník) od Fil. Massance v Praze 1679 malovaný. Z ostatních předmětů zasluhují pozornosti obraz *»Kristus na kříži s kaj. Magdalenou«* z r. 1691 (na sev. zdi pr. boč. lodě), *Pieta* ze dřeva řezaná z 16. stol. (pod kruchtou), dřevěné sousoší *»Pohřeb Kristův«*, eff. práce z poč. 18. stol. (v již. lodi), pozoruhodný *dřev. krucifix* ze 17. stol. (v rámci při lodi sev.), poprsí *sv. Václava*, upomínající na Škrétův obr. v pražské galerii (nad got. vchodem do šnekového schodiště), *bat. kazatelna* z r. 1731, *patronální lavice* ze 17. stol., i vkusně řezané *kredenční skříně* v sakristii, *ci-nová křtitelnice* z r. 1570, skvostné *got. monstrance*, *got. krucifix* v život. velikosti (na sloupu mezi hlav. a již. lodí) z 18. stol., pod ním starodávné *poprsí P. Mare* dobré práce (a naproti pod obr. *Kristův*); nad posledním socha *sv. Václava*, obstojné řezby *Michala Tyla*, řezbáře velvarského (1715), pěkně kuté bar. práce (rámec u zvonku při sakristii, závěsná ramena v presbyteři). Chrám chová i skvostné rukopisné knihy mešní (*evangeliář* z 12. stol., *missál* z 1. pol. 15. stol.). Krásné a vkusné práce jsou i *náhrobní kameny* Jana z Landštejna, Václ. Horského, Melich. Šulce a Jana Hussy a j. — **Kostel sv. Ludmily** v jihových. části města pův. z r. 1585, později v 17. st. znovu vystav., zajímá jednak velkým *náhr. kamenem mramorovým* z r. 1599, jednak skvostným zvonek z dílny Cymperkovy. — **Klášt. chrám kapucínský** nevzhledné stavby zajímá *obrazem 14. sv. pomocníků* Jar. Šterna z r. 1766 a obratně provedenou malbou poprsí *Kající Madony* z konce 17. stol. V refektáři pak obrovský obr. *Kristus s dvěma*

učedníky v Emausích» (6·25 × 1·77 m). Nepřístupné katakomby s mumiiemi zakl. kláštera ú kapuc. — **Zámek**, jenž jihozápadní branou (s postr. brankou) v budově třípatrové původu novějšího, stojí nad proslulými vinnými sklepy, jež pojmu 15.000 hl vína (stálá zásoba 6000 hl, přístup jen ve všední dny na požádání u správy. Zám. vinárna). Branou vstoupí se na nádvoří jehož sev. strana je nejvýzdobnější. Skvostná je *dvoupatrová loggie* (přízemek nevkusnou kolnou je zakryt) sgraffity vyzdobená. Z vnitřních místností zasluhuje pozornosti got. *kaple sv. Ludmily*, v níž poutají dva obr.: »*Sv. Václav peče hostie*« a »*Svržení Jana Nep.*«. Nejsou označeny značkou umělce, připisují se *Brandlovi*, což je pravděpodobné. Obr. *Křtu sv. Ludmily* v pěkném rozvilinovém rámci na hl. oltáři byl přemalováním pokazen. — V nádvoří na pr. od vchodu nejstarší část zámku v tvaru zazděné věžičky. Ve dvou velkých sálech je umístěno soukr. *museum vinařské*. Veř. *museum krajinské* s pěknou sbírkou starožitností v městském domě vedle radnice. **Radnice** na velkém nám., pův. ze 14. stol. nese známky přestavby a úprav z doby kolem r. 1450, z konce 16. a 17. stol. r. 1826 se konečně úpravy z r. 1886 stavitelem Dobr. Klusáčkem dokončily. Průčelí nad mohutným loubím je barokní. Neje. je got. *arkýř* (kaple sv. Jakuba a Barbory r. 1398 vysv.), do níž vchází se portálem ze 16. stol., nad jehož dveřmi je malba »*Klaněň se sv. tři králů*« ze 17. stol. Ornam. bar. malby na stropě kaple jsou z 18. stol. — Jinak chovají se na rad. dvě vzácné památky uměl.: *stříbrné olearium* znamenité práce z 15. stol. a *dřevěný pohár* skvostné řezby ze 16. stol., husitská monstrance nalez. při stavbě mostu a velká stříbr. monstrance ze 17. stol. Pozornosti zasluhují i starobylé pečetě města Mělníka. *Pomník Karla IV.* od Jar. Maxa z r. 1878. *Probošství* ve slohu got. z r. 1896. *Ev. kostel* z r. 1897. *Všeob. nemocnice* z r. 1896. Tyršův dům a tělocvična z r. 1904, *synagoga* na záduší z r. 1862. Také v soukromém majetku občanů Mělnických nalezá se řada pozoruhodných obrazů, sošek i kusů barok. a rok.

V Mělnice se nar. sklad. *Mich. Martinovský* (1808), *Jan N. Majr*, hud. sklad. op. pěvec, tvůrce a organisator české výk. opery (1818). V Šopce u Mělníka nar. se *Viktor Dyk* (1877) jeden z nejvýraznějších duchů moderní čes. literatury. Ant. *V. Valenta Mělnický* (hud. skladatel 1846—1892), *Jos. Bulova* (1840) lékař a spis. filos. a konc. pěvec *Boh. Nepomucký* (Boža Umírov 1846). *Manes* čerpal z Mělnicka motivy k svým moderním českým krajinám.

Hostinice: *Hot. Sládník (Zlatý beránek)* hl. nám., pov. od nádr., 7 pok. Zám. víno v stejné ceně jako v zám. vinárně. *Vykysal* (Zlatý hrozen), hl. nám., 15 pok. *U anděla*, 2 pok. Repres. rs. u nádraží Zámecká vinárna. Spoj. od nádr. sprostředkuje autobus Mělník—Slaný.

Výlety z Mělníka.

1. **Šopka**, $\frac{1}{4}$ hod. na S. od města, kde v okolí četné sady, pstruhový potok Šopka, kvetoucí košíkářství v místě (Mělnická výroba košíkářská), četné záv. průmysl., lomy, sušárny na ovoce a t. d., oblíbené výlet. místo. Při býv. klášteře augustiánů památek, kost. sv. Vavřince, r. 1893 obnov., k němuž přiléhá býv. klášter s ambity (zde zazděný mramor. náhrobek z r. 1574) kolem dvora; jedna z jeho zach. got. síní slouží za sakristii, druhá je skladištěm; nad hl. bar. oltářem *velký bar. rám* s obr. sv. Vavřince, zdařilé malby, kterou jedni připisují *Škrétovi*, jiní *Kramolínovi*, nad ním menší rám. bar. se zdařile mal. sv. *Augustinem*; zdařilý je také obr. sv. *Mikuláše* z 18. stol. nad křesťanským stolcem a obr. sv. *Františka* z 18. stol. na levém oltáříku u vítěz. obl. vkusné a dovedně vyřez. *la. více kost.*, v sakristii *renais. oltář* s dvojstr. tabul. obrazem *Ukřižovaného*, dovedně restaur. *J. Heřmanem*; Na zadní straně: *Kristus z mrtvých vstalý* pochází z r. 1530 dle domněnky V. K. Chytila od umělce *Jana Wrtilky*. Bar. kazatelna, varhany, oltáře s novodobými obrazy. Na faře obr. *Habakuk* andělem nesený přináší *Danielovi* v jámě lvové potravu je výbor. né dílo z 1. pol. 18. stol. Koho by věc zajímala, mohl by ze Šopky zajít k J. $\frac{1}{4}$ hod. do **Mlázic**, kde v kapliče na návsi spatříme velmi zajímavý dobře řezaný reliéf *Jana a Matky Felixe z Valois*.

2. **Hořín**. Z M. nám. se k Z. přes Labe do **Brozánky** (rod. cestovatele Jos. Bubeníčka 1875) památných jako naleziště četných archeol. předmětů, a odtud k J. 10 min. do **Hořína**, s lobkovickým zámkem, hřbit. kapli s hrobkou *Lobkoviců*, dvorem a bažantnicí. *Zámek* post. r. 1747 na místě starého lov. zámku *Vlachem Loragem* tvoří komplex budov do nepravidel. osmiúhelníku seskupených. Řada pokojů v přízemí honosí se zajímav. úpravou *rokokovou*, nejnádhernější je pak *kaple* s freskovou malbou na stropě, dílem *J. P. Molitora*. Hlav. mramor. oltář se zdařilou sochou sv. *Jana*. V kapli, v oratoři i v komnatách zám. mnoho zdařilých obrazů: *Mistr Jan Hus* od *Cranacha* (znač. *Cran.* pochyb.) na stěně mal. z r. 1528 a *Kalvín* se stej. značk., *Nar. Páně*, zdař. malba z pol. 15. stol., *Bičování Páně* z 1. pol. 18. stol. od *L. Caraccia*, *Ecce Homo* z konce 16. stol., *Nar. Páně* z pol. 18. stol., podob. muže a ženy v kroji z 1. pol. 16. stol., *Sv. Jeronym* (zašlý) obr. rázu *Brandlova*, *Kajčí Magdalena* z poč. 18. stol. Mnoho portrétův ze 17. a 18. stol. (pěkný pozl. rám od *Müllera*). Skvostné je náčiní *chrámové v kapli*, zejm. got. křtitelnice stříbr.; výb. práce z 15. stol., rokokové kalichy (mních. a augšpurské práce). bar. monstrance z r. 1767, kříž perletí vykládaný s tělem ve dřevě vyř. a jiný ze želvoviny s tělem stříbrným, zvláště pěkný rámeček měděný tepaný a postříbřený atd. V komnatách skvostný *renais.* a bar. nábytek. — Před zámkem kam. *socha*

Jana Nep. od *Brokofa* a méně zdařilá socha sv. *Anny* od *Wendla*. — Na hřbitvě méně cenné *Platzerovy* sochy sv. *Wolfganga* a sv. *Nothburgy*. Hořín je rod. spis. a znalece jaz. rom. *Jos. K. Hausmanna* (1825) a slav. pianisty i hudebního skladatele *J. N. Aug. Vitáska* (1771), jenž pochován je v Košířích pod pom. od V. Maxe, hud. sklad., později obch. hudeb. ve Vidni *K. Černýho* (1785).

3. **Chlomek**, výl. místo Mělničanů, také místo hlučných poutí u kost. *Nejsv. Trojice*. Vinice, ovocné sady, košíkářství. Na návrší z dal. viditelný *kostelík Jana Nep.*, bar. stavby z poč. 18. stol. vyhořel r. 1898, při čemž za své vzal jeho bar. olt. z r. 1774. *Kostel N. Trojice* z 15. stol. posl. přest. r. 1765 nese na klenbě stopy starých maleb z poč. 17. stol. Nejzaj. je malba do skla vpálená v jednom z jižních oken, *empirový náhrobek* dobré práce z r. 1814. Ch. je rod. bot. prof. *Jos. Dědečka* (1843). Z Mělníka k nádr. přes dráhu do Blat a přímo dále do Chlomku (4 km).

4. **Kokořín**. Kdo chce projít celým Kokořínským dolem, může ovšem drahou jeti do stanice *Lhotky*, pohodlněji však si nadejde sem přes Chlomek (6½ km). Další viz při trati Mělník-Mšeno. Přes Vysokou jede také poštovní dostavník.

5. **Říp** (3 hod.). Do Hořína a **Hostince**: Noc. v hs. u zámku a býv. hz. Boží Voda Rz: Zám. vinárna, Skal Sklep. Inform. podá Odb. N. J. S. nebo Odb. Čs. Tur. Autobus do Dubé a Dokes.

Pamětihodný zámek z r. 1733 byl v l. 1833—53 známým mecenášem umělců Ant. Veithem hojně vyzdoben. Před vchodem dvě pěkné sculptury »*Perseus* a *Andromeda*«. Velký sál, reno. pražs. arch. Hallou v angl. slohu alžbětinském ze 16. stol. Klenutý přízemní sál (sala terrena), jenž tvoří zároveň vchod do parku vyzdoben cy-

odtud silnici do Beřkovic; na konci vsi v pr. pol. cestou, při rozc. v l. do Daňovsi; vsi k SZ. a na konci při rozc. v l. přímo k Z. (H. Beřkovice zůstanou nám v l.) Podle H. Beřk. přímo do Ctiněvsi a dále na Říp jako na str. 50. Aut. i kola volí cestu přes Citov na Kostomlaty.

6. **Liběchov-Mšenské** švýcarsko, Dubá-Doksý ve směru hl. tratě (viz níže).

6. **Liběchov-Kokořín**. Drahou do Liběchova na rozhraní národnostním (40% Č., 60% N.), 12 min. vzdál. Ls., četnější od Němců než od našich navštěvované, doporučuje se našincům, aby české menšiny dostalo se podepření. Velkostatek po převratu dostal se opět do rukou českých. Blížší sdělí o-choťně *Odb. Severoč. J.* v Liběchově nebo odb. kl. čl. turistů. Jako děkan působil v L. zaklad. Svatobora, mecenáš *Filip Čermák Tuchoměřický*. V l. 1844—45 byl bibliotekářem a archiv. Veithovým *M. L. Klácel*, po němž nazývá se les, kde se nejraději zdržoval. Kuchtikem Veithovým byl *V. Levý*, jenž tu pracoval na svých sochařských prvotinách (relief s amoretty na skleníku, pohádku o Klácelce). Hosty Veithovými bývali tu *Palacký*, *Brauner*, *B. Bolzano*, malíři *Lhotka* a *Navrátil*, mnich. sochař *Schwanthaler*.

klem »*Vlasta*« od *Navrátila* (dle K. Egona Eberta). Ve cviklech podob. *Navrátilova* vlastní práce a *Ebertova*. K tomuto sálu přiléhá *japonský* v orient. slohu s východoindickými sloupy a voskovými malbami nástěnnými. — Jak. Veith, páv. tovaryš tkalcovský, později zámožný měšťan budějovický koupil Liběchov r. 1801 od hr. *Pachty*;

Ze skalních plastik Václ. Levého z Kláčelee. (Gnomové hájí vstup ke skulptuře Goetheovy básně o Jišáku).

Ant. Veith, jeho vnuk, jej roku 1878 prodal kníž. Em. Colal-tovi; však 1881 byl tu již pá-nem Hening z Arnimů, jehož dcera, provdaná za hr. z Lippe prodala do čes. rukou (býv. sta-rosty obce St. Strašnic v Pra-ze E. Bošek je spolumajite-lem s J. Homolkou). Přiléhá k němu 17 ha velký park, v němž potok rozkošné vodopády tvoří. Na jednom skleníku spatřuje se skvostný relief s amoretty od Vác. Levého. Park je obe-čenstvu přístupný po ohlášení. — Ve farn. kostele sv. Havla z r. 1725 Škrétův obr. »Snímání Krista«. Pěkné mříže u postr. oltářů, dovedně pracovaný že-lezný lustr, 1 m vys. monstran-ce, starobylé náhrobky z l. 1583; zevně nad dveřmi do sa-kristie znaky hr. Pachtů. — Ze středu obce odstraněn pomník Josefa II. — Na Kalvarii kostel sv. Hrobu z r. 1654 s hrobkou Veithů. Na zvonici 1 zvon od Briekého z Cimburka z r. 1560. Obr. Kříž. cesty od Molitora z r. 1780. — Na hřb. (nad portá-lem) relief od V. Levého, pomn. děkana Filipa Čermáka († 1877), spoluzakladatele a mecenáše spolku Svatobor. — Na Kalva-rii učiněny četné nálezy před-historické. — Mezi vlastní obcí a t. zv. Malou Stranou vede od budov velkostatku kaštanová alej k Boží Vodě, s votiv. ka-plič., v níž je silný pramen vody, kde bývaly lázně. Přes Boží Vodu vede do lesa cesta do Klácelky se skalními plas-tikami Vác. Levého do *rytíř-ské jeskyně*: rytíři a gnomové do skal vytesaní hájí vstup ke skupině výborných figur z Goethovy básně o lišáku; od Boží Vody v l. na silnici z Li-běchova od Brocna vedoucí (pěkný výhled) stihneme k *jeskyni života*, v níž ve dvou řadách hlav mužských a žen-ských běh života lidského jest znázorněn vstup hájí rovněž

figury v nadž. velikosti; ne-daleko jeskyně těsně při sil-nici *had* ve skále vytesaný. — Od silnice do Dubé vedoucí, v pr. viděti dva osamělé balva-ny pískovcové v tvar hlav při-tesané. — Touto silnicí dub-skou (autobus do Dubé) doйти nebo dojetí možno přes Želízy (Ls.) do *Tupadel* (5 km, Ls 1 hod.) Na sev. od vsi Kost. Výš. s rozhl. 63·5 m vys., jež jest jednou se čtyř věží Slavína, Veithem zde projektovaného a nedokončeného Sochy Schwan-thalerovy pro Slavín určené na-lézají se v Nár. museu. Vedlej-ší zámek byl rovněž Veithem postaven. — Původně býval tu prý kostelík později tvrz Koste-lec, z níž po 30til. váce zbyl jen dvorec, ježž Veith zrušil k vůli stavbě Slavína. Zpět do Tu-padel odtud *Hlubokým Dolem* mezi malebnými skalami na vých. K *Vidimi* ¼ hod. a z dolu v pravo ½ hodiny do *Sitné*, kamž malebnější ce-stou možno také s vynechá-ním Tupadel jíti přímo ze Že-líz stále údolím přes *Zimoř* (ze Želíz 1½ hod., z Tupadel 1 ho-dina). Kdo volí cestu ze Že-líz, nedojde do *Sitné*, nýbrž od-bočí pod ní v pr. údolím (40 min.) do *Truskavny* (opět čes.), kamž ze Sitné možno jíti vzhů-ru z údolí přes malou náhor-ní planinu; za ní od Truskavny na sev. táhne se krásné la-byrintické údolí, jímž přes há-jovnu *Rozbořenku* pod českou *Březinkou* s vel. pískovcovými lomy a chmelnicemi pak čes. obcí Šemanovcemi s písk. lomy (jeskyně Hrádkov a Ivanova rokle) se zámečkem na místě býv. hradu dojdeme za 1½ hod. do poněmč. *Dobřeneš*. Odtud se můžeme vrátit mal. silnicí ½ hod. do *Jestřebic* (čes. menš.) a sejítí odtud za ¼ hod. do údolí kokořínského a tímto v pr. (k J.) za 25 min. dojíti na *Ko-kořin* (4 hod.).

7. **Nedovéska.** Nejvelkolepější přírod. rozhledna v okolí Mšenského a Dubského Švýcarska. Jako při č. 6. do Tupadel (ev. s použitím autobusu) a dále silnicí, jež vede lesnatým dolem mezi pitoreskními skalami podle *kapličky sv. Václava*, zř. r. 1839 Veithem k mysl.; při sil. Veithem r. 1839 post. a v goth. slohu K. Maxem tesané sousoší čtyř hlav. zázraků Kristových; po 30 min. za mysl. stihn. zněmč. (stan.) Chudolazy (host. u Červ. brány). Dál stále romant. údol. Liběchovického pot. Brzy násled. *Medonosy* mal. rozložená zněmč. ves, kde spatřuje se uměl. socha sv. Lidmily od sochaře *Linna* nákl. Veithovým post.; ve vých. části vsi vápenatý pramen s kaplí mezi lipami. Nad vsí k S. vypíná se *Spíčák* (346 m), poskytlující pěkný rozhled. Za Veitha bývala tu dřev. rozhl. U Medonos ústí z pr. str. údolí od *Osinalic*, kde spatřuje se pamětihodný útes *Roháč*, u něhož zaniká v zemi potok, jenž výše dva rybníky tvoří. Turista opustiv trať u *Medonos* dá se ½ h. do *Osinalic* a odtud v l. k s. ½ hod. do *Nedovésky*, zde k posl. domku na vrchol čedič. kopce; *Nedovéska*, (456 m) se skvělou vyhl. přes Doksy na Svor. Tannenberga a Luž. St. Perštejn. Kumerské Pohoří. Ralsko, Ještěd. Bezděz a za ním i Krkonoše; přes zámek

Housku na Mužský, v pravo na horu Vrátnskou a Mšeno k z. na Mělník s Chlomkem. Říp a přes Chcebus na celé Středohoří od Klapého a Milešovy přes Lovoš k Sedlu, na Ronov. Vlihošť. Kozel. Z *Nedovésky* vsi k sev. vozovka ½ hod. do *Dražejova* jehož chalupy místy jako vlašťovčí hnízda ke skalám jsou přilepeny a přímo dále k s. silnicí 1 hod. do Dubé. Celá odbočka i s výstupem na *Nedovéska* 3½ hod. — Kdo nechce jíti z *Medonos*, jede autobusem dále.

Po 20 min. stihneme při silnici starobydlou lípu se zvonici. Po několika minutách mineme ještě zněmč. ves *Bukovec* (stan.) za níž po 5 min. u *Bukoveckého* ml. vystoupíme z doliny *Liběchovské* (stan.) mezi pitoreskními skalními skupinami *Račí* v pr. a *Pannou* v l. ač i dále ještě, jmenovitě u *Zakšína* (st.) malebné skály (*Sinamstein*) nás provázejí. Také ze *Zakšína* neznáč. cestou možno jíti ještě dále silnicí k stodole (v l.), odtud v pr. vozovkou k lesu (od host. v Z. 10 min.) po 15 min. stihne se značk. cesta od Dubé na *Nedovéska* (žlutý kříž). A návrat pak na *Medonosy* nebo do Mšena. (Viz níže u Mšena). — Další výlety viz v díle IX. Středohoří, znamenité spoj. na Dubou, Doky, Úštěk a Čes. Lípu.

Trať IV. (pokrač.) Mělník-Mšeno.

Z Mělnického nádr. ubíráme se směrem vých. podle Blat a Borku (kde je v proj. sanatorium prof. Syllaby pro nemocné rheumatismem), do stanice

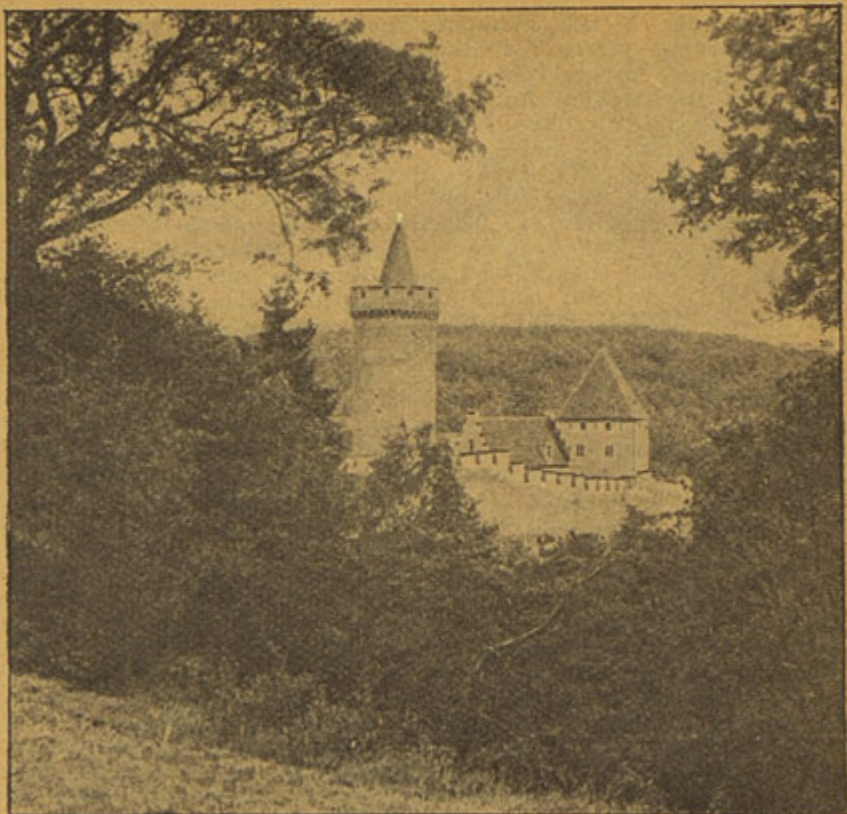
Vrutice-Jelenice, územím pot. Vrutického, jenž v těch místech druhdy protékal asi velkým rybníkem či jezerem, jež až k Mal. Újezdu se táhlo a v němž nanesl mocné vrstvy *rybníčné křídly*, v níž četní plži se vyskytují; počítá se, že jí v tom území je uloženo na 30.000 vagonů. Na potoku tomto, starodávne Pšovce, zřízen je u Přepatilova chov pstruhů.

Vrutice, Řepín, Radouň, přest. řepného semene a jizerské pískovce se lámou v několika lomech. R. sousedí s Vys. Libní. Jdeme však z R. ještě $\frac{1}{2}$ km do **Vtelna**, kde vítá nás úhledná bar. stavba kost. sv. Arch. Michala, kde na hl. olt. spatřuje se výborný obr. *Oslava P. Marie* z poč. 18. stol. a kopie Škrétova obr. Jana Nep. Relief Večeře Páně z poč. 17. st. je práce svou koncepcí, ač ne tak provedením, zajímavá: starob. křt. cínová, výborně vyřeš. barokní lavice a náhrobky Vtelenských ze Vtelna doplňují zajímavě celek. — Vrátime se směrem k Radouňi, však na kraji vsí dáme se po ní cestou v l. přes Chlomek a mělkou dolinu 2 km k silnici, která z Vys. Libně vede do **Krp**, o $\frac{1}{2}$ km dále ležících (blízko tratě Všetaty-Chotětov). Zde u dvora nalezeny zbytky předhist. osady. Chudíká, pův. got. stavba kost. Stěti sv. Jana je malebná svou zděnou zvonici a zajímavá svou kazatelnou, jejíž obrazy pohříchu přemalováním zničeny. Také se tu chová pěkný bar. svícen. Krpy jsou rod. *Boh. Novýho* (1868 čes. gynaekologa. Z Krp je nejbliže k stanici *Vrutice-Kropáčova* ($\frac{1}{4}$ hod.), podle tratě možno však za $\frac{1}{2}$ hod. dojíti do zajímavějších **Košátek**.

Od stan. vrutické vede trať dle Vrut. potoka ještě 2 km směrem severových., pak v prudkém oblouku obrací k SZ. podle *Hleďseb* (v pr.) do zast. **Jenichova** (u Lhotky) a **Lhotky** a do stanice **Lhotka** pod ústím *Dolu Kokořínského*. Lhotka je také východištěm odbočné tratě do Střednice.

Střednice (5 km vzdál.), lo. kalita, některých zajímavých nálezu arch. (kruhy z dutých polokoulí složené; v maj. p. Kučery stříbrný pás z 2. pol. 17. stol.). Za vycházku stojí 20 min. vzdálená **Vysoká** (v okolí chmelnice), s krásným bar. kost. sv. Václava z r. 1754. Chová mramor. oltář, jednoduché, ale vkusné architektury, prý ze zruš. kostela sv. Michala v Praze pocházející, rovněž jednoduchou, ale vkusnou kazatelnou, s pěknými řez. reliefs. Zdejší ev. kostel z r.

Kokořín (restaurovaný).

1786 má pěkně řez. lavice z tého porostu kryté. V údolí některého zruš. kost. pražské-
ho. Z Vys. možno přes *Bosyň* vých. »*Cikánů*« a mnohé jeho
(zámček z býv. tvrze zřízený) půvaby sfilmovány ve stejno-
a *Zavadilku* dojiti do obce *Ko-* jmeném filmu. Nad levým se-
kořína (3 km) odtud k zříc. verním bokem údolí za Koko-
hradu. Nebo již z Bosyně se řínem leží Nový Dvůr, rodiště
stoupiti bočným dolem k Nov. V. B. *Nebeského* (pamětní de-
Mlýnu pod K. (2 km). ska v N. Dvoře 1818—1882).

Kokořinský Důl-Kokořín (2 jehož některým básním (Pro-
hod.). Důl Kok. táhne se od tichůdci) jsou kokořinské skály
stanice Lhotky v délce 16 km přírodním pozadím. Hned za
až k hradu Housee; jím vine nádražím sestupujeme přes trať
se potok Pšovka, boky jeho do údolí na stezku Lobkovi-
vroubí malebné pískovcové covu, vedoucí podle Pšovky
skály vrstev Jizerských, často k mlýnům Štampachu (20 mi-
pěknými skupinami jehlična- nut) a Kroužku (40 minut) a

vilegiaturou na samotě u Podskalských, k tak zvanému *Harasovskému jezeru* v lesní kotlině (tūni novomlýnské) 55 min. a s turistickým hot. *Harasovem* (patří do obce Kani-ny 1 hod. vzdál., 14 pok., stud. tur. a ůř. sleva 20%, před a po saisoně sleva 30%; Máchův sál). Bývalý zde Nový Mlýn již neexistuje, jen hájovna z mlýnice zřízená na něj upo-miná. Na skále nad hájovnou stával dle pověsti hrad Slavi-bora z Hrádku, jemuž dostalo se od lidu názvu »*Krvomlýn*«, protože Slavibor pomstil smrt své dcery na domnělých i sku-tečných nepřátelích »krvavým kolem«. Spatřují se tu zbytky dvou skalních světnic, jesky-ně, komnata s kamennými la-vicemi kolem stěn a sklep. Od hájovny v pravo podle *Černí-novské mysl.* a přes louku na pr. břeh pot. a dále lesem $\frac{1}{4}$ hod. k mlýnu v *Mlčentě*, na kraji *Kokořinského Dolu* ($1\frac{1}{4}$ hod.), do něhož z prava 3 km dl. důl vyústuje; v něm *Ko-čičina*, »*Podkovánská pivnice*« (s nocl.); říkávalo se tu u Krobiana; naproti domky s letn. bytý. Zde nalézáme již značky, dle nichž směřují ce-sty do Mšena. Kočičinou podle

vily v l. lze vystoupiti do Hradská v pr. Vrbodolem do Kaniny. V půvabné dolině brzy dohlédáme již hradu *Kokoři-na* (7 km).

V údolí roztroušeny cha-loupky, skalní byty a zřizují se i vily, až dojdeme k *Pod-hradské rs.*, odtud podle Pod-hr. mlýna za 5 min. jsme u hradu (další viz u Mšena). V Kokoři. dole vyhledávali své letní zátiši K. Liebscher, prof. Max Pirner. Láda Novák a mn. jiní. Dolem vede nás (po návštěvě hradu) cesta dále k *rokle Husově* (lidově šafařo-vě), pěš. znač. k vyhl. na ska-lách, dřev. můstky spojených a sestup po kam. schodech k jeskyním »*Nedamy*« zv. Ná-vrat do rokle Husovy a dále znač. cestou k ml. *Hlučovu*, za nímž za krátko z pr. vedle sebe vyústují dvě rokle *Mo-čidla* a *Pokličky*, jimiž sem vedou cesty ze Mšena. Dolem dále spějeme k mal. zátiši mlýna *Boudeckého* (také zde z pr. ústí cesta značk. od Mšena), mezi malebnými a rázovitými dřev. domky »*Voj-těchodolu* k samotě *Ráji*, od-kudž dále (viz Mšeno) vedou značk. cesty na *Housku*.

Traf poskytující nám za Lhotkou chvíli příležitost k pohle-du do dolu Kokořinského, obrací se náhle k vých. podle *Střemů* (vinice, kde působil otec Sv. Čech) do stanice

Nebužely; vsí lze projíti do dolu a tímto do dolu Kokořin-ského (od stan. 3 km). Ve vsi neláká nás nízká, nemotorná bar. stavba kost. sv. Jiljí, ale je v něm pěkný náhr. pí. Hruškovy z Bezna z r. 1562, rázovitý got. svícen, stříbrný a zlacený kalich velmi ušlechtilé formy z r. 1604 a Jarošův zvon z r. 1553 s ornam. vlysem; v němž je výborně komponovaný a mo-del. relief *Vraždění dítek betlemských*.

Dráha objíždí velkým obloukem k SV. Nebužely podle zast. *Živonín*, od obce 2 km vzdálené, přes kterou se můžeme vydati do

Chorušic a Choroušek a odtud navrátiti se k stan. *Kanina-Újezd*, nebo nastoupiti cestu Dlouhým Dolem (12 km) do Chotětova. Ze Živ. pol. cestou k vých. do Chorušického dolu, tímto v l., po 20 min. v pr. vzhůru do *Chorušic* (ze Živ. 3 km); zde sil. v l., při rozc. v pr. do Choroušického dolu a na druhou stranu do Choroušek $\frac{1}{4}$ hod. Chorušický kost. Nanebvz. P. Marie je obstojná bar. stavba z poč. 18. stol., chová však některé staré a zajímavé malby: Pieta z r. 1539, na dřevě mal. obr. sv. Václava a sv. Jiří z r. 1501 (v sinici bezcenné na dřevě mal. obr. sv. Augustina a Řehoře), dva velmi pěkné obr. na plátně na podezdívce hud. choru: Eliáš na poušti, Tobáš a and. Rafael, zdařilé práce směru Raabova, hl. olt. bar. z r. 1693 nese ze dřeva řez. baldachýn, na postr. olt. dobré bar. sousoší Ukřižovaný s Marií Magd., P. Marií a Sv. Janem; rovněž zdařilé jsou sochy sv. Prokopa, Jana a Vojtěcha. Pěknou výzdobu bar. mají varhany, slabší kazatelna, velmi pěkné bar. práce jsou dva svícny ze dřeva řez., pěkná cínová křt. Na faře chovány jsou dva dřev. reliéfy andělů, výb. řezby z 1. pol. 16. stol., několik

dobře komp., ač zběžně provedených obr. (biblické příběhy) z pol. 18. stol. Na zvonech Brykciho Pražského překrásně komp. a model. reliéfy. Ve stráni pod Chorouškami možno sledovati krásný profil *trigoniových vrstev jizerských* (středního turonu), odkudž pochází bohatý inventář zkamenělin v Nár. museu. Uvědomělý rolník Pražák v Chorouškách před lety velice přispěl jako místní sběratel k vyčerpání těchto vrstev. Z Choroušek je $\frac{1}{2}$ hod. na vých. přes mělký důl do *Kadlina*, kde v kost. sv. Jakuba Většího, pův. got., stojí za shlédnutí cínová křt. s velmi zajímavě kompon. a provedenými reliéfy; v sakristii vykládaná bar. kredenc. Z Kadlina možno za $\frac{1}{4}$ hod. sejíti k JV. do dolu Choroušického, nebo dáti se po ní cestou přes Zámachy Peklem do Všelís. Odtud přes Sovinky a Bezno k stan. Bezno (10 km) anebo od Všelís dolem $5\frac{1}{2}$ km k příčné silnici, která za $\frac{1}{2}$ hod. dovede do Chotětova (z Kadl. 11 km). Z Choroušek buď silnicí chorušickou $3\frac{1}{2}$ km do Újezda (k stanici $4\frac{1}{2}$ km, nebo také dolem stále se změlčujícím 4 km.

Ze Živonína obrací se dráha k SZ. kolem Nebuželského kopce (v l.) do stanice

Kanina Újezd ($\frac{1}{4}$ hod. od Újezda, 25 min. od Kaniny), nejblíže východiska na

Kokořín. Z nádr. přes trať $\frac{1}{4}$ hod. do *Kaniny* (host. Kynederův letní s.); a vsí do údolí *Vrbodolu*, v němž nalézají se obydlená, ve skále vytesaná obydlí; naproti nad údolím *Hradsko* s kost. sv. Jiří, s novostavbou z r. 1874, na místě prastarého chrámků, na který tu upomíná pískovcový náhr. kámen *„dědičky kokořinské“*

se zajímavou stonkovou a listovou got. spleti. Zde je také prastaré hradiště obklopené valy, ze země popelem promísené nasypánými, kde nalezeny přílby železné z X. neb XI. stol. (Mus. nár. a mus. ve Mšeně). Není jisto, je-li to městiště bývalého opevnění Čechů Canburgu z doby tažení Franků do Čech r. 805. Z Vrbo-

dolu sestoupíme do rokle Ko- hrad k rybníku, na němž
 řičiny, která vyústuje do dolu roste mimo jiné *vachta* (*Meny-*
 Kokořínského u rest. Podko- *anthes trifoliata*). Další viz
váňské; dolem v pr. do Dolu u Mšena.
 Kokořínského, dojdeme pod

Opustivše Kaninu-Újezd jsme za 8 min. (3 km) ve

Mšeně, vrcholné stanici tratě Mělník-Ml. Boleslav-St. Pa-
 ka. K této stanici je přístup ze dvou stanic sev. dráhy (Praha-
 Turnov): z Chotětova a Ml. Boleslavi. Obě tratě spojují se ve
 stanici Sudoměř-Skalsko.

Trať IV. c) Všetaty-Chotětov (Ml. Boleslav) Mšeno.

Ze Všetat do Chotětova se ubírajíce spatříme za krátko
 v l. park se zámek Lobkoviců v Byšicích a zastavíme
 se ve stanici

Liblice-Byšice. V Liblicích zámek úhledné bar. stavby má
 velice zajímavý půdorys a chová slušnou řadu barokních a
 epirových předmětů ozdobných (krásný empirový svícen), také
 t. zv. »*Valdštýnovu pokladnici*« a dobré obrazy z XVIII. stol.
 (Antonius a Kleopatra, útěk do Egypta, Milosr. Samaritán).
 V místě je cukrovar rovněž jako v sousedních Byšicích. Li-
 blický *kostel sv. Václava* má ze staré budovy goth. kněžiště,
 loď a věž pocházejí ze sklonku stol. XVII., výzdoba kněžiště
 z r. 1710. Obr. sv. Václava na hl. oltáři je velmi dobrá malba
 z r. 1729., pěkná malba je i obr. sv. Rodiny; na postr. oltá-
 řích řezané ornam. a fig. relieфы; kazatelna s pěkným ornam.
 a květ. dekorem. — V kapl. P. Marie slušný obr. P. Marie
 v bar. rámci. — *Zámek v Byšicích*, dle obr. v Liblickém zám-
 ku zachovaného býval výstavnější nežli dnešní budova všech
 ozdob zbavená; v traktu do druhdy nádher. parku zachována
 dosud otevřená *salla terrena*. Na návrší za městem stojící
 bar. *kostel Jana Křt.* nemá mnoho zajímavého kromě slušné
 řezaného rozvil. rámce a obtožných soch na hl. olt. a ně-
 kolika empir., slušně řez. dřev. svícenů. — V okolí Byšic v pří-
 kopech otevřeny půdy kyselky, jež v postdiluvialním nánosu
 mají hojnost plžů. — Za Byšicemi krajina vroubená lesními
 skupinami nabývá zajímavosti a dráha podle Vrutického pot.
 dovede nás do

Košátek, rod. Vác. Špačka (1856) učít. a spis. povílek pro
 lid a mládež. Zde vystupuje zřetelně rhynchonellový kvádr
 s bryozoovými vrstvami Jizerskými. Košátky honosí se sta-
 rým, dobře zachovaným zámekem.

Po vysokém kameném mostě dřevě malovaný Ukřižování přicházíme přes hluboký příkop k jednopatrové budově, jež druhdy uzavírala předhradí; před věžovitou branou byl ještě před 60 lety zvoditý most. Na západní straně hradního nádvoří spatřujeme Zadní zámek, jehož nej památnější částí je věž, okrášlená erby pánů z Veitmile, Novohradských, Libštejnských a Krakovských z Kolovrat. V kapli zámecké spatřujeme starobylý obraz na

Krista. Obraz Umučení Páně na hl. oltáři z konce 15. nebo poč. 16. století. Trináct obr. Křížové cesty tvoří s ním věcný i formální celek. Tutéž empir. kamna. Původní sídlo pánů z Veitmile a Kolovrat. Krakovští z Kolovrat větve Hrobské sídlí tu posud. Na ostrově Kamenci stopy starého hradiště, snad sídelního místo župy Kamenecké.

Mineme v l. u tratě Strážovice v jedno splývající s Krpy (viz str. 138.) stihneme při těchto obcích stanici

Vrutice-(Kropáčova), od místa $\frac{1}{4}$ hod. vzdál., za níž nedaleko leží ves *Sušno*, rod. *Jos. Kořenského* (1847). Ve Vr. bývala na hrádku tvrz Markolta z Vrutice. Pokusy jimiž měly zde býti zjištěny prameny pitné vody pro Prahu nevedly k cíli. Vděčné jsou odtud vycházky do Hor. a Dol. Slivna i býv. městečka Mečeřiže, kamž vede nás díl Pojizeří. Vzdáv-li se od pěkné polohy Vrutické obloukem na pr. k Dol. Slivnu a k zast. **Chrástecský Dvůr**, od níž nedaleko v l. za kopcem Řivno leží obec Řivno, rod. (1868) a působiště býv. ministra a předsedy senátu *K. Práška* (stanice družstva pro chov siment. dobytka), stihneme za krátké stanici

Chotětov (rs. u nádr.; u starožitné osady již r. 1057 připom. s kostelem sv. Prokopa, již r. 1332 farním. 1574 utrkv.; týž má bar. oltář s poprsími sv. Václava a Víta, dva pěkné dřev. svícny, rokok. kazatelnu s řezbou rocaillovou, kalich z r. 1715, cín. křtit. z r. 1531.

Z Chotětova, kamž dovedly nás pochody na str. 141. vede odbočná dráha na křídové plateau u stan.

Bezna, velké vsi v úrodném kraji, která již v 11. stol. se připomíná; v 15. století sídlili tu Bzenští z Prorubě. B. bývalo cís. velkostatkem se zámek z r. 1750, jenž po požáru r. 1817 obnoven. Kostel z l. 1750—55. K SZ. přes Sovinku do údolí, v němž leží

Všelisy po obou stranách tok) k novému rozvětvení: v l. malebné doliny se zámek z tolem přes *Ostré* na *Tejno* r. 1832, kapličkou (Vel. Všel.) kde bývala tvrz a dále se zvonkem z r. 1739 a kaplí *Stránkou* s dvoukř. zámek, sv. Václava (Malé Vš.) z r. jehož celé přízemí má otevřené 1840; za nimi se cesta rozvět-loubí (oratoř kaple drobné obr. vuje; v l. Peklem na *Zamachy* a sv. Augustina a Antonína z *Kadlin* (viz str. 142.), v pr. hod. pol. 18. stol.) do *Mšena* ($3\frac{1}{2}$ h.). cestv (po $\frac{1}{2}$ hod. opustíme po-

Z Bezna vede trať jednotvárnou krajinou přímo k S. do

Strenice již. nad malebným úvalem pot. Skalského čili Podkovánského. Hned u nádr. spatřuje se rok. socha sv. Valentina slušné práce z 18. stol. Dále pod V. Horkami na skále u cesty mistrná socha Bol. P. Marie, kde dle nápisu zahynula Johanna Straková z Nedabylic. Ve vsi ještě socha Jana Nep. a kostel sv. Bartoloměje v malebné poloze; nyn. stavba z poč. 18. stol. Z nových obrazů poutá *Hellichův* na hl. oltáři, z nábytku dvě lavice řez. z 18. stol. (ostatní běžný barok.), dva rokok. reliquáře slušné řezby, kamenná křtit. empirová, monstrance výtečné techniky z r. 1694, kalich ze 17. stol., dva staré obrazy z 18. stol. (Sv. Václav a morové procesi), starobylé náhrobky (Klusáka z Kostelce, Lidmily z Řehnic). Na hřbitově osmihranná kostnice z 18. stol. Jižně od Bezna na potoku **zříceniny kostela sv. Kateřiny**, pod nímž nalezeno 20 koster z doby Přemyslovců. Kostelík, jenž býval farním v l. 1354 zasl. asi požárem před r. 1668. Žel. trať obrací se k SZ. po svahu údolí podle *Neměřic* (v l.) do

Dol. Cetna, správněji *Ceteň* (stanice v H. Cetni), druhdy sídlo vládycké rodiny Cetenských z Cetně; v Dol. C. cukrovar s vlečkou z Chotětova. Trať sestupuje hlouběji do údolí do

Podkováně (*Kováň* dále k SZ. $\frac{1}{4}$ hod.; v l. nad údolím *Kovanec* s vel. akc. parostr. pivovarem a sladovnou. V Kování farářoval v l. 1833—49 *K. A. Vinařický*, u něhož se tu scházeli *L. Čelakovský*, *Fr. Palacký*, *Pav. Šafařík*, *Frič*. Mnoho prací Vinařického bylo tu napsáno. Pod *Skalskem* (v l.) ubíráme se dolinou do stanice

Sudoměř-Skalsko (viz níže), kdež poji se tato trať s hlavní tratí St. Paka-Ml. Boleslav, Mšeno, Mělník.

Trať od Ml. Boleslavi vede sem přes **Bukovno-Líny** (zast.) a **Katusice** rod. a působišť pokročilého rolníka *J. Krouského*. Pozoruhodná je ves **Bukovno** s farním kostelem sv. Jana z r. 1789 s kam. křtit. z r. 1629; 3 km odtud na příkr. stráni u Michalovic (zříc. starobylý kostel sv. Michala r. 1893 restaur.; výstup k zříc. Pojizeří).

Dráha minuvši stan. Sudoměř, vybočuje z údolí podle *Kluky* (v l.) na vysokou planinu u *Trnova* (v pr.) a obloukem k Z. a J. stihne stanici

Vrátno-Lobeč; $\frac{1}{4}$ hod. do Vrátna k J. $\frac{1}{2}$ hod. od Lobče (k S.) do Lobče na okraji Mšenského Švýcarska; pod Vrátnenskou Horou je dvůr s pěk. zámkem a parkem. Trať překročí údolí pod Lobčem a končí ve stanici

Mšeno, městu v romantické poloze (350 m n. m.), vyhledávaném Ls. na obvodu Kokořinského Dolu a Mšenského Švýcarska. Rozsáhlé volně přístupné lesy (přes 1000 ha) a třešňové sady. Krásné výlety do údolí Kokořinského (12 značených cest) a do Mšenského Švýcarska. Pův. ves král. Václavem III. Berkovi z Dubé zapsaná, později rozdělená s tvrzí Jana Bezručického z Kolovrat (tvrz nad jezírkem »Blízkou« v místech nyn. č. 191 zanikla úplně). Sídlo panské přeneseno r. 1724 do Lebče. Ve Mšeně nar. se vynikající archaeolog prof. dr. Lad. Pič (1847), jenž vybudoval archaeolog. odděl. v Nár. Museu a akad. malíř. Fr. Biza (1849), spis. Fr. St. Hulicius, konc. mistr L. Peer, baryton Jan Pícek, operní pěvkyně Anna Frýdlová-Amanova, paedagog Lad. Böhlm (1835) a j. Ze starobylých staveb je tu jen *zrušený kostel Sv. Jana* (Husa), stavení bez ozdob a stop býv. určení, pak sýpka, r. 1901 ve školu přeměněná, v zadní vnější zdi její zazděn je *náhrobek* z r. 1599. Sousoší na nám. s nevkusným podstavcem nese obtočné bar. sochy sv. Rocha a Šebastiana a pěkně kuté rameno lampy před sochou P. Marie. Moder. *kostel sv. Martina* (novostavba po požáru r. 1867, kterým vzala většina starších památek za své); pozornosti zasluhuji dva kalichy mešní a svrchní část monstrance, olt. obr. od Jos. V. Hellicha; *radnice* r. 1867 od základů přestavěná. *Městské museum* (ve škole) chová mnohé zajímavé starožitnosti (helmici z Hradska z X. stol., got. kachle a j.). Městská knihovna s veř. čítárnou. V místě je sladovna a sušárna školky obchodní, par. válc. mlýn, cihelny a pily, čilý obchod ovocem.

Hostince: *Zlatý Lev* (pok. se 2 a více loži), *Bažant* (pok. s více loži), *Modrá Hvězda*, *Hrozen*. Tur. orientační tabule na nám. Informace udělí och. okrašl. spolek. *Ochranná chýše svazu čsl. děl. turistů* (projekt) mezi Romanovem a Rájem u vodojemu s rs. a noclehy v cenách lidových.

V ý l e t y z e M š e n a.

1. **Kokořín.** Z města vedou bílé značky na Sedlec, kde se cesty dělí A) *podhradskou cestou* přímo dále je nejbliže (hnědé a modré znač.) přímo do dolu pod hradem (1 hod.); od této cesty odděluje se v pr. cesta b) do *Hlučova*, odtud údolím v l. ke hradu (1½ hod.). Do Hlučova vede však jiná ještě pův. cesta přes Romanov, Ráj a Vojtěcho-

dol o ½ hod. delší. Cestu přes Hlučov možno spojit s půvabnými jinými cestami (viz níže B a C). Ze Sedlce vedou v l. bílé značky do Kočičiny do dolu Kokoř. a tímto v pr. dle hnědých značek k hradu (1½ hod.). Za Sedlcem odbočuje v l. stará neznáčená cesta na *Hradsko* (viz str. 143.), odkudž sestoupíme do Kočičiny k zahr. rest. Pod-

kováňské a odtud v pravo Kokoř. dolem k hradu (1¼ hod.). — Nejpřívabnější z těchto cest je Kočičinou nebo přes Hlučov. V nehluboké ale malebné roklí Kočičině je několik jeskyní (Barcalova a jiné dvě nesnadno nebo i nebezpečně přístupné) a několik obydlí obývaných ve skále vytesaných. —

B. Přes Močidla vede bílá zn. cesta přes Bílku. Proti Sedlci sestup do stinné, v létě velice příjemné úžlabiny »Močidla« zv. s postranními roklemi a všude bujným podrostem lesa a kapradí a mechem vystlané, v jejíž zeleni malebné skupiny skal v průrůznanitých motivech se střídají. Úžlabina ústí do Kokořinského dolu nad Hlučovem. K hradu 1½ hod. —

C. Z města k SZ. vede silnice k Romanovu, kde se cesty dělí; volíme cestu přes Pokličky. Červené značky s bílým pruhem vedou v l. lesem k skalnímu útěsu »Prásečné skále«, kterou se vystoupí na lesní cestu »na Droužkách«, již po levé i pravé straně prorážejí několik kroků vzdálené, bohatou zelení vystlané rokly s fantastickými tvary pískovcových skal, jimž dostalo se různých jmen: žába, obr, kočár, žid, kardinál, liška atd. Asi po hodině počnou se vyskytovat pokličky« t. j. skály zvětřené, kryté širšími deskami rezovitých (železitých) pískovců, které zvětrání obtížněji podléhají; proto také místy i z jednotlivých skal římsovitě vystupují. Při samém východu z úžlabiny vidíte i východ druhé úžlabiny »Močidel« a sestoupíte podle mohutného »Hříbu« (pokličky) do Kokořinského Dolu, jimž dáme se v l. k idyllicky položenému mlýnu Hlučovu a dále k hradu (1¼ hod.). — Asi stejně daleko je na Kokořín.

D. Boudeckou roklí (zn. červené s bílým pásem, pak hnědé

a modré, hnědý pás v modrém poli; a nejdále (2 hod.) je

E. Pivovarskou cestou (bílý pás v červ. poli a hnědé a modré zn. a konečně z Romanova F. na Ráj a Vojtěchodolem k Hlučovu. — Vzdálený turista, jenž nemůže voliti několik cest, jde buď Močidly nebo přes Pokličky. —

Hrad Kokořín byl až do r. 1911 malebnou zříceninou; tehdy ujal se jeho restaurace nynější majitel p. Špaček; restauraci řídil arch. Ed. Sochor za spolupůsobení dr. Zik. Wintra, dr. Č. Zírba, prof. Aug. Sedláčka a j. a dokončena byla r. 1918 s všemožným ušetřením všeho, co starobylého zbylo. Hrad je přístupen od 1./5. do 15./9. denně od 9—17 hod. Vstupné 1 Kč. Přihrom. výpravách děti platí polovic, učitelé mají vstup volný. V době zimní možno požádati za otevření v elektrárně pod hradem. Průvod obstarává klíčník. Vcházíme po pevném mostě, jenž nahrazuje bývalý most zvoditý do nádvoří, kde v pr. spatřuje se kamenná lavice, na níž odpočívaly strážé hradní. Obnov. kaple ve spodku hrad. paláce r. 1915 vysvěcená, vyložena je třemi druhy mramoru a chová pěkné inšprucké mosaičky a určena je za columbarium pro popelnice rodiny majitelovy. Skalní sklepy uzavírají originál. železné dveře z 15. stol. Po schodech vystupuje se k hlav. paláci a vstup je do síně erbovní. v české gotice vyzdobené, kde spatřují se erby všech pánů Kokořinských od roku 1320. — Malby a fresky provedeny žákem Mik. Aleše Jul. Fischerem. Umístěný tu těžký nábytek je vesměs umělecké práce; krb zhotoven odb. ker. školou v Bechyni dle kachlíků v hradě nalezených. Dlaždicové podlahy jsou vylévány smolou jako na Zvíkově. — V prvním patře je analogie-

ká siň vyzdobena pohledy na Kokořin a malbami Jul. Fische-
ra (klání rytíř., výjevy lovec-
ké, erby manželék majitelů hra-
du; zařizují se zde i soukromé
pokoje majitele, dámský bu-
doir po vzoru stol. 16. Z po-
koje majitelova pěkný pohled
na Hradsko. — V druhém po-
schodí je hradní museum, ob-
sahující hradní vykopávky, ry-
tiny hradu před restaurací, sta-
ré listiny s podpisy některých
majitelů hradu, první česká
mapa z r. 1518 — v jedné skříni
relikvie po K. M. Máchovi,
jenž tu často prodléval jako
příbuzný tehdejšího inspektora
velkost. Kokoř. Pod obrazem
Máchovým čtou se úvodní slo-
va „Cikánů“, kteří tu vznikli;
je tu i rukopis Máchův: počá-
tek Cikánů a Máje, část deníku
Máchova a několik jeho kreseb.
Z okna vyh. na Nový Dvůr, ro-
diště *Nebeského*. Vrátivše se
dolů, kráčíme podle rohu palá-
ce, kde sochařem *Kalvodou* po-
stavena socha Jarmily (nyn.
paní hradu) a vstupujeme do
druhé budovy, jež otevřena 1915
o 500letém výročí Mistra Jana
Husa a věnována jeho památce.
Do *Slně Husovy* vstupujeme
schodištěm, jež vyzdobeno erby
pánů, kteří podepsali stížný list
Kostnický. V síni spatřuje se
originál pŕv. koncepce Broží-
kova obrazu „Hus před koci-
lem“; je tu dále řada podobizen
Husových, na zdi napsán po-
slední list Husův „Všem věr-
ným Čechům“, dále vyloženy
originály i kopie dopisů Huso-
vých z Kostnice. — Ze scho-
diště vede můstek do hradní
věže (krakorce na nosnicích
můstku mají masky maj. hradu
a obnovitele arch. Sochora) a
gotickou brankou vystoupí se
na ochoz cimbuří, kde věž je
zakopčena kamenou kopulí. Roz-
hled s cimbuří je daleký a pře-
krásný nejen na celé Kokořin-
sko, ale daleko za ně směrem

k Bezdězům, Lužickým Horám,
na východní Středohoří se Sed-
lem, na Litoměřické Středohoří
s Řípem, Klapým, Radobýlem,
Lovošem i na západní s Mile-
šovkou a obrubou Rudohoří. —
Hrad Kokořin byl vystavěn od
Hynka Berky z Dubé na Lipém
nebo od některého jeho blíz-
kého potomka koncem 13. stol.
1426 držel jej Aleš Skorpil z
Dubé; Sulevičtí, jimž náleží ve
stol. 16. a kteří již ve vsi by-
dleli, prodali jej 1595 Hrzánovi
z Harasova, od něhož r. 1609
koupil jej Rudolf II. a 1610 opět
Berka z Dubé, jemuž zabrán r.
1622, přešel v ruce Valdštýnovy;
v ten čas také spustl. Podrob-
něji možno o tom čísti v knížce
„Kokořin“ od J. B. Cinibulka,
v níž jsou také reprodukovány
znaky všech držitelů a z palá-
cové síně, i některé Fische-
rovy obrazy v barvotisku. —
Kdo se nechce vrátiti do Mšena
či jiné stanice na trati Mělník-
Mšeno, může z hradu Jarmili-
nou stezkou jíti do obce Koko-
řína, kde je zámek majitele
hradů s parkem; návštěvníkům
hradů povoluje se na požádání
od případu k případu vstup do
parku k prohlédnutí jeskyní,
které jsou snad pozůstatky býv.
tvrze snad ryt. Okoře z rodu
pánů z Dubé, jehož syn pro
spory se Ctiborem z Vidimi po-
zději tvrz i krajinu opustil. —
Po návratu z hradu možno se
občerstviti v rs. v podhradí. —

2. **Liběchov.** Jako při č. 1.
na Kokořin a do vsi Kokořína,
odtud zpětným směrem dle č. 3.
na str. 136. přes Truskavnu a
Zimoř, Tupadly a Želízy do Li-
běchova (18 km $4\frac{1}{2}$ hod.) nebo
dle téhož čísla z Kokořína vsi
silnicí na sev. přes Jestřebice
na Dobřeň a zpět k jihu dolem
Šemanovickým do Truskavny a
dál jako výše do Lib. (20 km
5 hod.).

3. **Vrátnská — Hora — Hou-
ska a zpět.** Vrátnská Hora

(506 m rozh. zbořena) přístupna ce.) Hlavní zdi i v horním patře je takřka po rovině polní cestou tre ještě 3 m mocné, pocházejí k Filipovu Dvoru a přímo dále sice ze 13. stol. a také šedá ru- do Libovice na vrchol (1½ h.). stika ze 16. stol. dlelává mu Hora byla prý Karlem IV. pode dosti starožitné vzezření, nic- jménem »Janova Hora« darov. méně opravy zvlášť. v l. 1830 obci Vrátnu. Rozhl. poskytuje až 1824 zámek dosti zmoderniso- skvělou podívanou jak do rovin valy. Pozoruh. je t. zv. kaple středočeských tak do Středo- s nástěnnými malbami ze 16. hoří. Vidíme k JZ. Mělník a za století. Kaple, která bývala zvenčí blíže hradu r. 1830 zbo- řena. Býv. sál rytířský je roz- dělen v něk. komor. Ostatní místnosti vypraveny jsou vku- sem z poč. 19. stol. Z místno- sti, kde je vylož. pamětní kni- ha, vystoupiti lze na skalní galerii, odkudž je krásný vý- hled na celé okolí. Ještě skvě- lejší je výhled s věže, opatře- ný orientačními šipkami. Dle pověsti stavějí prý hrad Lud- milin otec Slavibor a pojme- noval jej dle syna svého Hou- ska; z dějin známo, že asi v 13. stol. byl postaven Jindři- chem z Dubé nebo synem jeho Hynáčkem: jenž r. 1316 se psal z Housky. V 15. stol. ná- ležela H. Smiřickým, pak se vystrídali různí maj. až r. 1615 koupil H. Václav starší Berka z Dubé, jemuž po bě- lohorské bitvě zabrána a do- stala se Valdštýnovi. r. 1835 darována gener. vachmistrovi Beckovi. R. 1700 koupil ji Vi- lém Kounic.

4. Nedověska. Jako při č. 3. přímo na Housku, nebo kdo nechce na Housku jde k Palá- ci, a dále na Vlkov a dle znač. žlutého kříže do Dražejova a odtud dle těchže značek na Ne- dověsku. Z Nedovéske dle str. 137. na silnici Liběchov-Dubá, v Zastříně nebo Mledonosích možno stihnouti autobus do Liběchova.

Housku, ležící malebně na vys. (440 m) skále pískovcové. (K prohl. třeba svolení správ-

Spojení Mšena s Dubou, Úštěkem, Bezdězem, Doksy, Čes. Lipou viz v díle IX. »Středohoří«.

Trať V. a) Praha, Čelákovice. Lysá. Nymburk. Osek. Kolín. Sedlec. Kutná Hora. b) Čelákovice. Brandýs n. L.

Z nádraží Denisova (osobní vlaky mají býti přeloženy vesměs do nádr. Wilsonova) jehož portál je pěknou stavbou arch. Schlampa, vybírá se trať na Rohanský ostrov, kde nalézají se skladiště a překladiště. V pr. míjíme **Karlín** (zast.), dále park u invalidovny s pomníkem vojinů, kteří v těch místech ve Vltavě utonuli, a staneme v

Libní, rychle vzrůstající tovární čtvrti Prahy, jež má tu v bývalém zámku výchovatelnu pro spustlou mládež. První českou továrnu na stroje a přčetné jiné závody pro výrobu lučebnin, sladu, líhu, spodia, stroj. hnojiv, koží, slam. klobouků atd. Zámek (vychovatelna) vyst. koncem 17. stol. a opraven r. 1773. Zde uloženy byly pův. podobizny primátorů pražských. Projíždíme Libní a vstupujeme hned podle lihovaru (v pr.) do Vysočan, kde stihneme stanici

Vysočany (viz str. 118.) a rozsáhlých pekáren Odkolkových. Zde se trať dělí od tratě do Neratovic (viz str. 121. v I.) a vstupujeme po táhlém svahu (v pr. dohlédáme Hloubětín a rozkvétající tov. čtvrť) do

Chval-Počernie, nejvyššího bodu v celém okolí. Zámek ve Chvalech, pův. renaiss. dvoupatrová tvrz s arkádovým klenu-
tým loubím na vých. straně s kost. sv. Ludmily (býv. kaplí zám.) s věží r. 1875 v pseudorom. slohu upravenou chová pěkný obr. sv. Anny od *Schefflera* z r. 1771. Nové obrazy od *Vil. Kandlera* z r. 1882. Sestupujeme pak zase po svahu do Labské nížiny podle zast. *Zeleneč* do stanice

Mšétice-Lázně Ostrov. Od zast. Zeleneč 25 min. vzdál. jsou *Sněmyslice*, rod. šk. r. prof. dr. *Ot. Metelky* (viz str. 123.): vede odtud přímá sil. přes Šestajovice do st. *Jirna-Koloděje* na trati Praha-Kolín (5½ km). Ze stan. Mšétice jsou 3 km do *Lázní Ostrova* (viz str. 123.). Za Mšéticemi v l. otvírá se již pohled do Polabí k Toušeni. U Záluží obrací se trať, dosud vých. směr sledující do stanice

Čelákovice, ležící již při samém Labi. Ls. v blízkém sou-
sedství polabských lesů. Byty pro jednotlivce i rodiny. Vý-
borná pitná voda. Kupaliště a písečné lázně na Labi. S nimi
souvisí bývalá ves *Hrádek Čelakovský* (chybně Čelakov), kde
stával hrad a stojí dosud starý kostel Nanebevz. P. Marie
z XII. stol. v pozdně got. vchodem na sev. straně r. 1713 pře-

stavěný s kamennou kazatelnou se znakem Koutských z Kostece (náhrobek z r. 1582 na hřbitově), jimž patřila tvrz se mlýnem (hostinec u hradu). Výbava kostela je bar.; z oltářů nejl. je olt. sv. Anny z poč. XVIII. stol. s pěkně řez. postr. sochami sv. Josefa, Joachyma a dvou andělů. Tvrz (host. u hradu) je renaiss. stavbou ze XVI. stol. Radnice s mans. střechou a vížkou z r. 1715. Vzmáhající se průmysl (tov. na hospod. stroje, Stabenova tov. na Mannesmannovy roury). Tůně polabské, ještě z části zachované s bohatou zvířenou a florou. Vlečná trať do *Mochova* (cukrov.).

V Čel. nar. se (1521) *Mat. Červenka* (*Erythraeus*), vyn. biskup a přední spis. Jednoty brat., jenž navázal styky s Lutherem a také Calvina s učením brat. seznámil. Zemř. 1569 v Přerově na Mor. Pochází odtud také čes. politik *Jos. Radimský* (1840) a žurn. a politik *Ant. Kalina* (1873) a hud. sklad. *Jan Zach* (1699).

Hostince: *Hot. Olmerův* u nádr. Někol. pok. stále pro letní hosty. Zahr. rs., *Tykačův*. U města Prahy v Jiřině.

Výlety z Čelakovic.

1. **Vyšerovice, Mochov.** Od 1769—70 má dobrý obr. sv. Martina a bar. kazat., obojí z r. 1776; dobré bar. sochy sv. Václava a Víta z XVIII. stol. v boč. oltářiku. Z býv. zvonice tvoří část zdivo fary (vel. got. okna). Jsou tu i zříc. tvrze s: zbytky sgraf. rustiky na omítce. Vracíme se k SV. přes *Kozovazy* do *Mochova* 3 km. Cukrovar s dobrou čistící stan. která vodu zase cukrovaru vrací. Goth. kost. sv. Bartolo je, již r. 1352 připomínaný; pozornosti zasluhuje ke kost. přístavěná goth. kaplička (nyní sakristie), jež nese štít se znakem vладыk Mochovských a zevně opevněna opěrnými pilířky, zajímavě ukončenými. Hlav. olt. z r. 1665 má pěkný rozvilinový rám a ornam. vyřez. antependium. Kazatelna se zajímavou, hrubě v kamení tesanou rokok. výzdobou. Na boč. olt. antip. na plátně mal. z XVIII. stol.; na straně ev. dobrá kopie obr. Karlov. P. Marie. V podvěží pěkně tesaný náhr. kámen V. Přerosta

1. **Vyšerovice, Mochov.** Od 1769—70 má dobrý obr. sv. Martina a bar. kazat., obojí z r. 1776; dobré bar. sochy sv. Václava a Víta z XVIII. stol. v boč. oltářiku. Z býv. zvonice tvoří část zdivo fary (vel. got. okna). Jsou tu i zříc. tvrze s: zbytky sgraf. rustiky na omítce. Vracíme se k SV. přes *Kozovazy* do *Mochova* 3 km. Cukrovar s dobrou čistící stan. která vodu zase cukrovaru vrací. Goth. kost. sv. Bartolo je, již r. 1352 připomínaný; pozornosti zasluhuje ke kost. přístavěná goth. kaplička (nyní sakristie), jež nese štít se znakem vладыk Mochovských a zevně opevněna opěrnými pilířky, zajímavě ukončenými. Hlav. olt. z r. 1665 má pěkný rozvilinový rám a ornam. vyřez. antependium. Kazatelna se zajímavou, hrubě v kamení tesanou rokok. výzdobou. Na boč. olt. antip. na plátně mal. z XVIII. stol.; na straně ev. dobrá kopie obr. Karlov. P. Marie. V podvěží pěkně tesaný náhr. kámen V. Přerosta

Tropická květena v okolí Výšerovic za doby útvaru křídového. Dle studia prof. dr. J. Velenovského.

Klatovského z r. 1603. Z Mo-|kryje zám. kapli. Far. kostel chova přímo silnicí 3½ km do sv. Vojtěcha z l. 1681-82 opatřen novou lodí a věží r. 1865. Čelákovice.

2. Přerov-Semice. Od nádr. v Ze staré stavby jen presbyteř. pr. k sil. mochovské; touto v ze star. inv. bar. hl. a renaiss. pr. a hned při roze. v l. přes postr. oltář, s ein. křtit. Mětraf, za tratí při roze. v l. na stečkem k sev. a cestou v pr. Cis. Kuchyni (v l. Selčanky do Nov. Přerova, nad nímž v. s věží nové, arch. Vojtěchem pr. vystupuje Přerovský kopec zbud. radnice s tělocv. Sokola, také Bílá Hora zv. (234 m), Labe v regulaci) a přímo dále, jenž pokračuje ve stejném 5 km do Přerova Starého, mě. směru dále ještě kopcem Semstečka z mal. hrádkem; býval. mickým (229 m). Na obou slelá tvrz proměněna v XV. stol. dovati lze pěkně uložení běve hrad, Labem chráněný, kte. lohorských vrstev (viz obr.).

Pohled na Semický vrch od jihu- S Perucké slíny (jíloviště na pr. úbočí u Studánky), K opuštěné lomy s koulemi (peckami) dřínovskými, O Vehlovické opuky.

rý v min. stol. byl téměř zří- V opuštěných lomech vysky-
ceninou a arc. Salvatorem tuji se pecky se zkamenělina-
opraven v původní podobě. Jen mi; v opukách, na temeni jsou
sev. roh vých. části zůstal v vzácnější, nejspíše ještě na
zříceninách. Vnější stěny jsou vrchu Semickém.
ozdobeny pozoruhod. sgraf. Odtud dále dle směru, jež
fity a sgraffitovou rustikou jsou dále uaznačeny u Lysé
Mal. arkýř v jihov. nároží (str. 158.).

Traf V. a) Čelákovice Brandýs n. L.

Odbočnou tratí blížíme se k Labi (v pr.) do stanice

Lázně Toušeň, kde již Karel IV. míval letohrad (na jeho rozvalinách stojí villa č. 87) a pramene železitého zde vžíval; ještě za Paška z Vratu letohrad stál. Byla to tvrz ještě v XVI. stol. obydlená a nejspíše Švédy r. 1639 zbořená. Na zahradě uved. villy je patrné ještě okrouhlé tvrziště a část příkopu. S ní souvisí zbytky renaiss. mlýna čís. 30. a 31.). V zahr. uvedené villy spatřují se 3 bar. a 1 emp. vása asi z Prahy sem přenesené. Nejstarší stavení je kromě toho dům čís. 40, z r. 1740 s empir. ozdobami z r. 1840 (po vyhoř.); před ním velmi vkusně tesaný kam. kříž z r. 1760. Uměl. ceny nemá kaplička sv. Floriana, avšak chová pěknou einovou kroupenku z XVIII. století Kostelík sv. Floriana je novodobý (1888—9). Lázně zřízeny tu r. 1868. Voda pramene je lahod-

ným osvěžujícím nápojem; zřízeny tu lázně uhličitě a slatinné s odb. masáží. Ozdravovna pro škol. mládež obého pohlaví.

Hostince: *Lázeňský dům* se 60 pok. (byty též ve vilkách o soukr. domech). *Lázeňská velkorestaurace*.

Výlety z Toušeně.

1. **Káraný.** Přes Labe přivozem a za řekou v pr. ke Káraným, a přímo k vodárně hl. města Prahy, z daleka viditelné. Vstup na požádání v kanceláři.

2. **St. Lysá-Bonrepos.** Spojuje s výl. č. 1., pokračující cestou před Káraným (v l.) k Jizeře a proti toku Jizery přes lesy v přímém sv. směru až do St. Lysé (9 km). Zde silnicí k SZ. 1 km a odboč. v levo po ní cestou necelý km, kde kratičká spojka v pr. vede k zámku Bonrepos, přestavěnému r. 1768 arcib. Příchofským ze zámku, jež tu s kaplí a eremitáží vystavěl r. 1715 hr. Fr. Ant. Špork.

Fresky v zámku se připisují Braunovi, ve stavení s mansardou pocházejí fresky z časů Příchofského. Odtud můžeme buď do Jiřic (stanice autobusu do Lysé nebo přes Předměřice do Nov. Benátek 3 km.

3. **Lázně—Ostrov—Jenštejn.** Podle dráhy k Brandýsu 1 km v l. přes trať do Záp. a Stránky 2 km (viz str. 123.); hned za Stránkou ½ km Lázně Ostrov (viz tutéž) a přímo dále 4 km až k cestě v pr. křižující ¼ hod. do Jenštejna (viz str. 122.). Zpět dle str. 122. přes Dřevčice a Vrábí 5 km k stanici v Brandýse n. L.

Za Toušeně přibližuje se dráha podle silnice brandýské přímo k Labi (pěkné pohledy na lesy v zálabí) a po 4 km stihne stanici

Brandýsa n. L.; král. města v pěkné poloze nad Labem. Ls. s pěknými výlety do blízkých lázeňských míst. Četné byty v soukr. domech. Okres. museum, čítárna. Proslulá Melicharova tov. na secí stroje, tov. na mýdlo, lék. přípravky (léč. piškoty) a p.

Památnosti města. Zámek stojící na pěkné skále Korycauského pískovce je stavba z různých dob.

Z původ hradu zal. r. 941 Boleslavem ničeho nezbylo; stavba pozdějších majitelů 1706 věž shořela; Karel VI. dal pp. Krajiřů z Krajku, kteří zámek stavitelem Fr. Kaňkou pozbyli zámku konfiskací r. 1547, shořela r. 1552. Ferdinand I. učinil z něho zám. císařský a dal vyhořelý přestavěti vlas. (1813) Schwarzenberkova. R. stav. Vostalisem de Sala. — 1850 ze zvl. úřadu vyšších Rudolf II. zámek obnovil a zámek se svým okresem přerozšířil i park založil. V 30l. válce však stavba opět spusu a připojen k St. Boleslavi.

Z bývalého opevnění jen předhradí jest zbytkem. Do nádvoří vedou tři brány: gotická na severu a dvě renesanční.

Nejstarší část stavby je východní a severní strana (z 15. stol.), již. a záp. vystavěl v l. 1548—1572 Matěj Bargorelli i s věží, nyn. barevně krytá pochází z r. 1590 okraj velkého arkýřového okna té strany zde zdoben je 14 znaky; východní křídlo s věžatými výstupky má gotické okno zdobené znaky Krajiřů a Šellenberků (těmto patřil nějaký čas statek Přerov). Zachována je ještě kaple s Josefovou chodbou z doby Maxmiliána II., spojující zámek se zahradou. Park poskytuje pěkné výhledy do Polabí a výstupek před zámkem krásný pohled na Labe až k Mělníku. Sbírky, jež byly sem sneseny arciv. Salvatorem, převezeny do Nár. Musea. Zámek s velkostatkem je nyní zase majetkem státu. — *Děk, chrám* sv. Pavla obrácení postaven od Arnošta Krajiře v l. 1548—42 pňv. jako sbor bratrský od stav. Mat. Borgarelliho opodál stojící zvonice pochází z r. 1753 Renaiss. stavba později zbarokována a r. 1900 rest. Oltáře bar. Na hl. nový obraz Scheiwlův (1887). U boč. olt. dobré ze dřeva řez. sochy, zvláště zdařilá socha sv. Jana Křt.; také oltáře při boč. pilířích mají pod. sochy (nejlepší jsou Zikmund a sv. Ludmila při olt. sv. Václava). Oltář sv. Anny prostřed boční stěny sev. lodi je velmi sličný, nese v pěkném rámcí dobrý obraz svěťice. Ze starých obrazů je dobrý *Dallingerův* z r. 1751 (na olt. 14. Pomocníků), rovněž na olt. sv. Václava a *Leub. nerův* z r. 1771 na olt. sv. Kříže. Ze stejné doby (1. pol. XVIII. stol.) jako oltáře pochází i kazat. Slušné bar. sošky z poč. XVIII. stol. spatřují se na 1. pásu pilíře (Jan Nep. a sv. Barbora) v nevkusných skříňkách spatřují se tu starodávné zdobené voskovice. Cín. křtit. z r. 1786. Ve zdi chrámové a v dlažbě starobylé náhr. z l. 1564 a z poč. XVIII. Zvonice opodál stojící nese zvony z r. 1577 a 1641.

Prostá budova děkanství z r. 1773 má vkusně kovanou bar. mříž (obstojně tesanou pís. sochu Madony).

Kostelík sv. Petra na Hrádku, jehož založení se klade do časů Boleslava I. (950), byl koncem stol. XVIII. zavřen a r. 1807 obnoven. Pňv. raná got. stavba v nyn. podobě z konce XVII. stol. Má tři dosti dobré bar. olt. a bar. kazat. Hlav. nese zdařilý obraz sv. Petra z konce XVII. stol. Spatřují se tu dvě od *Reimana* na plátně mal. epitafia z r. 1700, slušné práce, ale valně sešlá a lakováním pokažená.

Býv. chrám sv. Vavřince na Nižním Hrádku (osamělém pahorku, pocházející z XIII. stol., byl r. 1785 jako hřbitovní chrám zrušen a zprofanován. Zachoval si starogot. ráz; renaiss. změny pocházejí z r. 1638. Pod omítkou objeveny vzácné fresky

z poč. XIV. stol., vynikající rázovitostí, jistotou i bohatostí kresby. Jsou to nejvzácnější památky svého druhu z rozhraní XIII. a XIV. stol.

Kaple sv. Rosalie na hřbitově pochází z r. 1887. Je tu také kaplička s dosti dobrým obr. Piety od *Reimana* z r. 1702. Radnice původní r. 1579 shořela i s privilejiemi r. 1639, když město vojskem Bannerovým zapáleno; nynější pochází z r. 1740. Na nám. bar. dobře provedená socha Jana Nep. Při městě jsou zřízeny sady (Hlučov), s prastarými duby a ostrov s městským sadem. V Brandýse, městě Macharova dětství a stud. mládí, kde odpočívají jeho rodiče, nar. se hud. sklad *Karel Šebor* (1843), prof. dr. *Justin V. Prášek* (1853), dějepisec, uměl. znalec a konservator *Jos. Braniš* (1851), MgPh. *Karel Lábler* (1852—1902), odb. spis., právník a spis. *Ant. Menoušek* (1859), spis. *Vil. Drda* (1860) a práv. spis. *Karel Folprecht* (1878), vyn. učenec, prof. vyšší math., *Jan Tesánek* (1728), a jeho bratr *František* (1730), spis., znalec ciz. jaz., vlast. kněz a spis. *A. V. Hnojek* (1799), učit. tělocv. *Fr. Hochmann* (1785).

Město samo vzniklo za *Michaloviců* v l. 1290—1304. S Brandejsem souvisela téměř ves Hrádek, kterou za válek husitských obsadil Jan z Michalovic i s městem a odtud pak (1454) náležel i Hrádek ku statkům královským. Za podpory pí. *Johanky z Krajku* a jejího bratra *Konráda* stal se Brandýs jedním z hlavních sídel Jednoty bratrské, po níž tu zřízen vlastní sbor. R. 1547 konfiskován Brandejse p. *Arnoštu Krajiřovi* a *Ferdinand* vypověděl Jednotu a sbor, přestavěný od základu *Mat. Borgorellim*, daroval obci, která sem přenesla faru od sv. *Vavřince*. Na Nižším Hrádku usadila se obec židovská, která zde v 16. stol. zbudovala synagogu. Když r. 1641 *Banner* chtěl i zámek zapáliti, byli Židé obviňováni ze spojenectví se Švédy a proto opustili město. Valná část půdy dostala se do rukou panských a založeny zde nákladné dvory *Černínský*, *Valdštejnský*, *Pappenheimský*, *Morzinovský* a p., které však počátkem min. stol. zas rozprodány a město valně schudlo, utrpěvši četnými požáry.

Hostince: *Koruna* (nám. *Komenského*), *Černý Káň*, va- villové čtvrti *Adria*. Koupele říční, písečné a slunečné lázně. Stanice autobusů Praha—St. Boleslav—Hlavno Sudovo.

V ý l e t y z B r a n d ý s a.

Lázně Houštka. Spojení 5krát. Pěší dá se hned z Hluchova za Labem v pr. $\frac{1}{4}$ hod. do lázní. Pěší dá se na pr. břehu Labe v pr. k cestě se stromoradím přes louky do H. ($\frac{1}{2}$ hod.). Zřídlo *Matky Boží* Pom. 90° C., obsahuje železo, mangan, arsen, lithium; náleží k nejvzácnějším minerálním vodám v Čechách. Velký láz. dům a několik vil pro rodiny i jednotlivce. Lázně nové, borojehličnaté, elektrické, železité (teplé i studené), uhličitě, parní a sprechové (ne-

bo jen sprchové) a slatinné. Ríd. lékař ze St. Boleslavi, děně dojíždí; lékárna v Brandýse n. L. Podnebí mírné, teplé (nejtepl. lz. v Čechách). Láz. taxa se neplatí. — Zde Machar prožil své mládí. K Houšce odnášejí se jeho reminiscence v *Konfessích Literáta*. H. je také dějištěm jeho *Magdaleny*.

2. **Kostelec nad L.** vzdálený 8 km. Snadno se dostihne drahou, nebo pův. cestou podle řeky přes *Zárybu*, rod. hospod. spis. *Jos. Jerábka* (1857). Město s cukrovarem a raffinerií, čilým zelinářstvím a vývozem obilí, hl. ječmene.

Původně Kostelec při kostele sv. Martina. Před r. 1317 povstalo tu městečko s tvrzí. R. 1424 dlel tu Žižka, jehož Pražané chtěli tu oblehnouti. Užitéky z K. náležely královnám českým, však po drahé časy býval K. různým rodům šlech. zastaven. V 15. stol. dostal se v držení Kostece *Jan Šlechta ze Všeherd*, v kteronž dobu vystaven chrám sv. Víta, k němuž fara přenesena. 1631 obsadili K. Sasové, 1639 Švédové, kteří tu přes zimu zůstali. R. 1834 narodil se zde český publicista *František Šimáček*, konec. mistr *Al. Neruda* (1827) a vyn. paedag. *Em. Hryš* (1839). Při kostele sv. Martina na jiho-v. konci města nalézají se náhrobky pp.: z Dubé, Šlechtů ze Všeherd, Vančurů ze Smiřic a Řehnic a Šekerků ze Sešic. **Kostel sv. Víta**, nyní děkan-ský, byl silně poškozen požárem roku 1727, však znovu opraven. Dále viz zpětným směrem spojení Neratovice, Kostece n. L. (str. 129.).

3. **Zelená Bouda** (Kopeck Skorkov, 222, s. vyhl. na Pojizeří). a) Buď jako při č. 1. do Houšky a zde k vile Láblarově a buď přímo dále na lesní průsek (silničku), který po 20 min. uhýbá v l. k *myslivně*

Otradorické nebo kratčeji před vilou v l. lesní cestou k léze myslivně. Zde v l. přes trať $\frac{1}{4}$ hod. až k silnici, která v pr. vede do *Podbrah*; vsí v l. k S. podle *Jizery* do vsi *Skorkova* (rod. povídkáře, včelaře, spis. cirk. a překl. z ruštiny *J. Čermáka* 1835), 20 min. a hned u prvních chalup cestou téhož směru na Kopeck, nebo z Brandýsa do St. Boleslavi, od Kost. v pr. silnicí $5\frac{1}{2}$ km do Podbrah a dále jako prve. S kopce možno sestoupiti k Z. k blízké silnici, která přímočárně vede v l. lesy $6\frac{1}{2}$ km do St. Boleslavi. Možno také cestou, již jsme s kopce na silnici sestoupili, přímo dále přes silnici ještě 2 km ke Hlavenci, před vsí v pr. k myslivně, kde spatřiti lze pěkný, ještě habsburský pomník na lov Karla VI., jež roku 1723 postavil hr. Špork na místě, kde císaři přijal řád sv. Huberta. Byla to ovšem na ony časy ukrutně vzácná a důležitá událost. Navrát $3\frac{3}{4}$ km k stan. St. Boleslav, 7 km do Brandýsa, na $2\frac{3}{4}$ km ke křižovatce, která je zast. autobusu pod Kobyli Hlavou.

4. **Čihadla-Bon Repos.** Jako při čís. 3. do Podbrah, kde se překročí Jizera (přívoz) do Sojovic, vsí dále a za vsí po 1 km v l. cestou přes Čihadla na Bon Repos (viz str. 153.) $10\frac{1}{2}$ km.

5. **St. Lysá-Lysá.** Jako př. č. 4. do Sojovic a odtud buď jako při č. 4. na Bon Repos a zpět $\frac{1}{2}$ hod. do St. Lysé, nebo přímo ze Sojovic 3 km do St. Lysé a podle pot. Vlkavy (bot. zajímavé louky) 1 hod. do Lysé. Drahou do St. Boleslavi zpět.

Další viz na str. 123., ve směru autobusové trati Brandýs-St. Boleslav. Hlavno Sudovo ve směru trati Brandýs n. L.-Neratovice.

Trať V. (pokrač.) Čelákovice—Lysá.

Opouštějíce Čelákovice (v l.) podle hřbitova a továrny Stabenovy (na roury Manesmannovy), překročujeme u Jiří (v pr.) Labe (v regulaci) s krásným pohledem do Polabí dolů k Toušeni, Brandýsu a Houštce, za jasná v pozadí až řípeu korunovaných. Vstupujeme do písčnatých lesů (zde na písčinných cestách bývá hojně jamek mravodavů), kde se nám ve vykáceném porostu objeví malá kaplička sv. Václava s dvěma sochami andělů, lampy nesoucích, pozůstatek to eremitáže, před níž stávala budova s vysokou baňatou střechou, kde v přízemí obýval beneficiát a v patře bývaly komnaty hraběti vyhrazené; vše to r. 1700 na rozhraní zboží císařského a hraběcího vystavil hr. Špork. V pravo naproti k Labi zapadá ves *Byšičky* r. 1713 Šporkem založená z osmi domků do kruhu sestavených, do něhož vedl dvoji vchod; dál v l. od tratě není již v lese stopy po krásné zahradě, do níž se vcházelo pod vysokou věží s větrníkem a jež osazena byla vzácnými stromy ovocnými a ozdobnými, v níž bylo 14 soch Braunových, za to v pr. objeví se hned u tratě dvůr *Karlov*, povstávší ze špitálu r. 1715 Šporkem založeného, při němž býval chrám sv. Kříže. Však r. 1741 zničen beneficiát i zahrada, sochy Braunovy přeneseny do Lysé na ohradní zeď děk. chrámu. R. 1804 zrušen špitál i s chrámem a přeměněn v nynější dvůr. Za dvorem v pr. podle tratě objeví se výběhy hřebčince, v l. voj. cvičiště, za nímž leží bot. lokalita *Hrabanov*; v pr. uzavírá obzor pohled na oba kopce Přerovský a Semický a v l. objeví se Lysá n. L., kde odbočuje v l. trať přes Všetaty k Děčínu, a je autobusové spojení do St. a N. Benátek. Městu vévodí zámek, vyst. v XVIII. stol. osvícencem Frant. Ant. hr. Šporkem, jenž je také dějištěm románu Svátkova *Hr. Šporka*.

O původu města nemnoho jest známo. Ve věži *Lysé* u skému. Za násilné reformace vězněn byl Oldřichem r. 1037 oslepený Jaromír, není však jisto, stála-li tato věž zde nebo v blízké Staré Lysé. Původ svůj děkuje město asi českým královnám z XIII. stol. Choť Václava II. tu vysadila rýchtu a zal. chrám farní. Počátkem XVI. stol. držela Lysou svárlivá Kateřina z Kolovrat, zavilá nepřítelkyně česk. bratrů. Obyvatelstvo zůstávalo věrno víře pod obojí, později evangelické i když Ly-
 sá připojena k zboží habsburskému. Za násilné reformace r. 1626 vystěhovali se protestanté zapálivše své domy, takže nynější Lysá, také Nová Lysá zvaná jest z doby novější. Od r. 1647 patřila Lysá hr. Šporkovi, darem od Ferdinanda III. Jeho syn František založil zde tiskárnu, v níž vydával mravoučné spisy, jež mezi lid rozdával. Založil zde též knihovnu, jež byla skonfiskována a do Prahy odvezena; obrazárnu a sbírku rytin; vše rozprášeno. Zahradu vyzdobil

sochami od Brauna atd. Zámek z různých dob pocházející děkuje podobu svou nejvíce hrab. Fr. A. Šporkovi, jenž zbudoval nové budovy na místě hradu asi v XIV. stol. čes. královnami založeného. Malby nástěnné a nástropní vztahují se k válečným činům hr. Šporka. Vpředu na pahor-

ku založil r. 1713 klášter Augustiánů s chrámem sv. Desideria, což r. 1812 zrušeno. Od Sweert-Šporků přešla L. na rod Rohanský, po němž stal se tu pánem vůdce textilního průmyslu Leitenberger, jenž nešťastně skončil pádem z automobilu.

Od zámku vede k náměstí široké stromořadí; na sev. straně nám. zbudoval Fr. Špork v l. 1719—3 rokokový chrám farní sv. Jana Křt., v němž umístěn pomník generála Jana hr. Šporka († 1679), vítěze nad Turky u sv. Gottharda r. 1664. Již r. 1849 založil tu ryt. Horský cukrovar, který ustoupil modernímu závodu v protější Litoli. V Lysé nar. se náš věhlasný chirurg a lidumil dr. *Rud. Jedlička* (1864) a proslulý orientalista *Bedřich Hrozný* (1879).

Louky záp. a sev. od Lysé jsou proslulým nalezištěm botanickým, jakož i blízký Hrabanov; vyskytují se tu zejména vzácné kapradiny *Botrychium* a *Ophioglossum*.

Hostince: Město Praha. Dva host. u nádraží (v prvním není noclehů). Modrá hvězda.

V ý l e t y z L y s é.

1. **Prerovský a Semický Kopec. Kounice.** (Geol. a Vyhl.) V pr. od nádr. a přes trať $\frac{1}{4}$ hod. do *Litole* (cukr.) a přímou dále přes Labe (přívaz) v regulaci (stavba plaveb. kanálu v projektu) na silnici, která N. Prerov spojuje se Semice-mi. Odtud přímo dále na Kopec Prerovský nebo v l. do *Semie* (bar. kostel sv. Maří Magd. s barokní výpravou) a na Kopec Semický (viz str. 152.). Ze *Semie* k J. přes *Vclenku* (starob. got. kostel Nalezení sv. Kříže z poč. XIV. st., nástěnné malby z XV. stol. r. 1905 zničeny zamalováním a přemalováním, má pěkný bar. oltář sem r. 1789 z Petřína přenesený s obr. Kandlerovým, pěkné rozvilinové rámy ze XVII. stol., cin. křt. z r. 1707, dov. řezané sošky P. Marie, ve vnější zdi krásné náhr. kame-ny z konce XVI. stol. Poblíž obce zříc. kaple z r. 1714. Nebo s Prer. Kopce k J. přes Starý Vestec a Bříství dostaneme se na Horka, kopcovinu táhnoucí se k Poříčanům, kde láme se pískovce a pod ní vystupují perucké lupky s četnými otisky rostlinnými. Středem těchto lokalit jsou **Kounice** (Konice), se zámekm druhdy Adama Trčky z Lipy, kde r. 1631 sešel se Valdštýn se saským vojevůdcem Arnimem; odtud datuje se počátek jeho zrády. V nyn. podobě stavba z r. 1714. Z té doby také je pěkný portál a dobře tesané sochy mouřeníků. V kapli špi-tálu stojí za shlédnutí svršek býv. oltáře s krásným rozvilinovým rámem a obr. P. Marie z poč. XVIII. stol.; pískovcová křtit. z r. 1671 a pěkný kam. znak kounický z r. 1677. Při nesloh. kostele farním z r. 1834—36 zbyla jen věž

ze starého kostela. Má však zdařilou bar. sochu sv. Jakuba a krásný zvon od Brikeiho z Cymperka. V. K. nar. se mathem. pojišť. *Jos. Beneš* (1859). Geolog může odtud sledovati směr západní přes dvůr Týnec (býv. tvrz) a Vykaň do *Vyšerovic*, k lomům s lupky peruckými a dále pak přes M. Nehvizdy a Záluž do Čelákovie nebo přes *Černíky* (dobrý vzor bar. stylu na kapliče z r. 1760, 3 km) do Břežan a odtud přes Tlustovousy a Tuklaty (k zast. Tuklaty) do Ouval 10 km). Viz stan. *Ouvaly*. Z Černík možno také přímo 3 km do *Roztoklat* a odtud 1 km k stejnom. zastávce.

2. **Milovice, Mladá, Lipník (Radence), Struhý, Vlkava.** Městem k S. po $\frac{1}{2}$ km roze.; zde v pr. silnici (vlečka dráhy) zprvu polem, pak podle pot. Vlkavy do *Milovic* (zde v opukách Jizerských vrstev nalezeny součásti obrovského ještěra). — Po vyvlastnění Mladé přeložena sem fara, post. kostel a Milovice po zal. voj. tábora v Mladé vñehledě rostly. Zal. tu voj. tábor, jenž za války byl zajateckým táborem, kde hladem moreni hlavně italští zajatci; je nyní eviě. táborem čl. posádky a zřízena tu instr. škola důstojnická. Péči posádky a obyč. postaven na voj. hřbitově (5970 hrobů) společný pomník Italům. Na návsi pomník Svobody od *Jos. Denla*. Vznikla tu řada hot. (Malý, Čer. Kůň, slušný u Sokola) a host., víc na noční život hlučného tábora zařízených. Cvičiště ležící mezi Milovicemi, Vrutici, Jiřicemi, St. Benátkami, Drazicemi a Lipníkem je v době střelby uzavřeno stráží. Pozor na výstražné tab. na cestách! I tak se tu často přihodí neštěstí obě. obyvatelstvu. Od sev. konce vsi polní cestou nebo

od jižního konce k S. silnicí 4 km do bývalé, lesy obklopené vsi *Mladé*, kde za Rakouska byl založen voj. tábor. Jméno vsi odvozuje se od Mladý (či Milady) dcery Boleslava I. Zbyl zde rozstřil. kostel sv. Kateřiny z poč. XVIII. stol. se hřbit. a přízemí školy. Ve zříc. r. 1914 zdržoval se zaj. hr. Tolstoj, z M. uprchlý. Z Mladé pochází spisovatel *Václ. Davidek* (1867). V lese k SZ. na cestě k Ben. mausoleum býv. maj. velkost., které musí býti zachováno neporušené. K SV. mezi lesy Mordových Roklí vede cesta 2 km do *Lipníka*, od něhož několik min. cesty v pr. lesem leží víska **Radence**, rod. prosl. práv. a člena nejv. soudu JUDr. *Jos. V. Bohuslava* (1863). Z Lipníka k vých. vede silnička $2\frac{1}{2}$ km k stan. do *Vlkavy*, od níž po několika min. v l. odbočuje silnice $2\frac{1}{2}$ km do **Struh**, jichž kostel sv. Petra a Pavla z konce 17. stol. chová z téže doby obr. Navšt. P. Marie slušné práce a missale romanum bar. z r. 1690. Ze Struh zpět do Vlkavy podle tratě 2 km. Z Vlkavy možno dle str. 168. pokračovati na *Loučeň a Jabkenice*.

3. **Bon Repos, Předměřice, N. Benátky (Chotětov).** Ze zám. stromořadí vede v l. cesta bažantnicí a lesem na Viničkách do *St. Lysé* ($3\frac{1}{2}$ km), kde na ostrůvku stávala tvrz Lysá, stihneme silnici od Lysé k S. vedoucí. Můžeme jíti touto $2\frac{1}{2}$ km až na příční lesní průsek. v l. $\frac{3}{4}$ km dlouhý na Bon Repos vedoucí, nebo po 1 km odbočiti v l. a jíti cestou k záp. konci průseku, jenž v pr. $\frac{1}{2}$ km vede na *Bon Repos*. Zde r. 1715 vystavěl hr. Špork zámček s kaplí s eremitáží. Zbývá zde zámček r. 1768 přestavěný arcib. Příchevským s freskami, jež se připsují Braunovi, a freskami v sále

pod mansardovou střechou z času Přichovského. Nyní gotická kaple je původu ranějšího. Cesta, kterou jsme k záp. straně Bon Repos sledovali vede ještě 2 km dále do *Předměřic* n. Jiz. s velkým mlýnem a elektrárnou v Kačově. Zajímá tu kostel sv. Jakuba větš. s pěknou kříž. klenbou kněžiště a na návsi socha Jana Nep. pěkně modelovaná. Z *Předměřic* silnicí 4½ km do *St. Benátek* (viz *Pojizeří* díl VII.).

Trať V. b) Lysá—Všetaty.

Ze stan. Lysé želez. trati přes potok Vlkavu (louky v pr. k *St. Lysé*, bot. zajímavé a bot. lok. Hrabanov) Borem sojovického revíru blížíme se k *Jizeře*, již překročujeme u

Otradovic (zast.), odkudž k *S.* přes *Podbrahy* a *Skorkov* je 1 hod. cesty na *Skorkovský Vrch* (viz str. 156.) nebo přes *Podbrahy* a *Sojovice* 6 km na *Bon Repos* (srov. str. 156. a 153.) a přes mysl. *Zelenou Boudu* 5 km do *Toušeně* (viz str. 153.) nebo 6 km do *Lázní Houštky* (viz str. 155.). Odtud *Zelenoboudeckým* lesem, jenž přiléhá v l. k *Lázním Houštce*, stihneme za krátko stanici

St. Boleslav (autobus z *Hlavna Sudova* do *St. Boleslavi*, do *Brandýsa* n. L. a do *Prahy*. Město, spojené úzce s *Brandýsem* n. L. a *Lázní Houškou* od stanice vzdál. 2 km.

Původně byl tu hrad, postavený *Boleslavem Litým*, jenž se někteří kanovníci o obnovu i kostel sv. Kosmy a Damiana zřídil, při jehož posvěcení 28. září r. 928 byl tu sv. Václav zavražděn. Roku 950, byl tu *Boleslav* obléhán císařem *Otou*, jemuž se podrobil. Roku 1639—46 postavil tu *Břetislav I.* druhý kostel sv. Václava na pokání za to, že ostatky sv. *Vojtěcha* do *Čech* unesl. R. 1046 byli tu při posvěcení uloženy ostatky pěti bratří z *Polska* přinesené. Při kostele zřízen klášter pro kanovníky, z něhož se vyvinula kapitola staroboleslavská. R. 1592 byl tu dvorem kníže *Kunrát II.* Roku 1094 konán tu sněm k volbě biskupa. 1351—1378 dal *Karel IV. B.* znovu ohraditi. Při počátku husitských válek kapitula uprchla do *Žitavy*, kostel kapitulní vyhořel a statky její dílem rozebrány, dílem je *Zikmund* zastavil. 1434 pokoušeli se někteří kanovníci o obnovu kapituly, circa r. 1437, opět se rozprchli, hlavně do *Budína*, kamž. odnesli různé poklady a listiny, jež byly pak *Turky* rozebrány a zničeny. Teprve 1452 dostala se kapitula opět v držení statků svých, však postavivši se proti *Jirimu Poděbradskému* v nový přišla úpadek. Teprve na počátku 17. stol., kdy počaly ponti k chrámu sv. *Maří* a k zázračnému tam vystavenému obrazu, opět se kapitola zotavila. Však útraty válečné (1630—1646), zboření části města r. 1639, požár kostela kapitulního a domů kanovnických r. 1640, zaviniily nový úpadek a důstojenství probošta až do r. 1873 klesalo na pouhý titul. Větší váhy nabývali od poč. 18. stol. děkanové kapitulní.

Památnosti města. Kapitulní a farní chrám sv. Václava, vyst. v l. 1042—1046 (snad až 1052) Břetislavem na smířenou za vyloupení polských chrámů a odnesení těla Vojtěchova, původně ve slohu třílodní basiliky románské mezi starým kostelíkem Kosmy a Damiana a kost. sv. Klimenta. Z tohoto původního chrámu jen hrobka a absidy se zachovaly. V severoz. rohu vyčnívá z budovy »*Kaple knížecí*« neboli *Královská*., původní to kostelík sv. Kosmy a Damiana Boleslavem I. zbudovaný, u jehož dveří sv. Václav byl zavražděn. Jihových. nároží hraničí s kost. sv. Klimenta. Pod kůrem kněžským lze vejíti do hrobky, kdež čtyři řady roman. sloupů nesou pevnou klenbu, vzdorovavší osmi stoletím a přečkavší dva velké požáry. V l. 1639—40 byl chrám Švédy spustošen. Mausoleum sv. Václava na místě kde sv. Václav původně byl pochován zřízeno teprve roku 1657 z devonského mramoru, zkamenělinami plného. Ukazuje se místo zavraždění sv. Václava, kustrýnka a krev jeho, obraz sv. Václava na pergameni, na nějž Ferdinand III. připsal: »Sv. Václave, králi Český, pros za mne. Portál mezi kryptou a starou kaplí byl teprve v min. stol. leštěným mramorem obložen. Před vchodem do krypty pískovcové sousoší »*Boleslav vraždí sv. Václava*«. Portál nese zlačené sochy Boha Otce a andělův, relief Ukřižovaného s vojskem. Celek tohoto »Mučednictví sv. Václava« obnoven r. 1898.

Pozornosti zvláště zasluhuji: *Oltář sv. Kosmy a Damiana* v kryptě, s úhlednými sochami obou světců (1764); zdařile komp. *soška Ukřižovaného* ze XVII. stol. na hrubé tambě, jež označuje prostřed krypty tradic. hrob sv. Václava. *Hl. oltář v choru z XVIII. stol.*, s obrazem sv. Václava od *Škréty* (komposice nezdařená); vše nejspíše sem přeneseno z kost. Sv. Václava na Zderaze v Praze. *Dva oltářiky* po stranách vchodu do krypty (z 1. pol. XVIII. stol.), v l. se zdařilým obr. *Bol. Matky Boží*, zdař. soškami sv. *Wolfganga a Norberta a křížkem se soškami Ukřižovaného* z broušeného hnědého skla (z konce XVII. stol.); v pr. pozdně got. *socha Ukřižovaného* (z poč. XVI. stol.), zdařilé práce až na nepoměrně zvětšené nohy. V posl. arkádě před kaplí knížecí bezcenný olt. Všech Sv., ale nad ním velmi sličný kamenný baldachýnek ze sklonku XVI. stol. Za to olt. *Sv. Kateřiny* v kapli knížecí nese cenný obraz světice (r. 1843 obnovený) od *Pavla Ingnerse* (snad Ingrisse) z r. 1690, a zdařilé sochy s. Václava a Jana Křt. Pod okny vys. lodi 12 obr. znáz. »*Život sv. Václava*«, připisuje se Škrétovi; provedení, jež nevyniká nad všednost, spíše svědčí,

že maloval je *Škrétův syn* nebo některý ze Škrétov. epigonů. Druhý cyklus 9 obr. »*Utrpení Páně*«, zdařilé komposice (některé poškozené a zašlé), připisuje se *P. Brandlovi*. Zdařilý obr. *Jana Nepomuckého* (kopie Häringova obr. na omítce kaple ve starom. radnici); rovněž zdařilý obr. »*sv. Barbory*« z XVIII. stol.; dovedně ale řemeslně mal. obr. *blah. Podivína* od *J. Spitzera* z r. 1742. Z plastik pozornosti zasluhují: *Madonna* (vedle kazat. u choru), dobré práce ze XVII. stol.; *Jan Nep.* (naproti předešlé), dobré řezby z poč. XVIII. stol.; šest výborných *soch patronů českých* z doby vyspěl. baroku (na bar. konsolách na pilířích hl. lodi); sochy ty přeneseny sem r. 1784 z kost. sv. Václava na Zderaze v Praze. — Výprava ostatní je vesměs slušné uměl. hodnoty: *renaiss. křtit.* z červ. pískovce (v kapli Pěti Bratří), dle pověsti post. nad studánkou, z které sv. Method křtil; *kazatelna rok.*, s dobrými sošnickými výtvory; *varhany* bohatě rok., řezbami zdobené; *stalla kanovnícká a kanelly* při hl. olt. s hojnými intarsiemi velmi pečlivé řemeslné práce z r. 1729; *Zpovědnice z XVIII. stol.* přenesené sem ze zruš. kost. sv. Martina v Praze. V pokladu chrámovém nachází se *pontif. střevíc* z X. stol., tradicí sv. Václavu přiřítaný, *stolní nožiky* renaiss., jež nemohou být sv. Václavu přiřítány, jak se děje, *pontif. rukavice* dle legendy sv. Vojtěcha (s ozdobnou vyš. obrubou ze XIV. stol., *nejznamenitější to památka svého druhu*; *křišťálová nádobka*, výborné dílo gothické ze XIV. stol. (užívá se jí jako relikviáře); *skvosňné relikviáře* ze XVI. stol. a p. Je tu ještě řada *starob. náhrobků, epitafů* (cínový s velkým nápisem z r. 1692, malovaný Ign. Vrábského Tluxy z Vrábí r. 1715 od *Reichla*. *Zróny z l. 1545—50* (práce mistra *Tom. Jaroše*). Také *kování* na hl. dveřích chrámových a chorových lavicích zasluhuje pozornosti. — *Kostelík sv. Klimenta* při jihových. nároží chrámu sv. Václava, rom. budovička, nejstarší budova St. Boleslavi, již asi r. 913 zbudoval kníže Vratislav na místě pův. dřev., Methodem zal. kostelíka. Obnoven r. 1601 rest. 1875. Objevený v něm *fresky z X. nejpozději z 1. pol. XI. stol.* Býval tu hřbitov, z něhož zbyla ohradní zeď, v jejíž sev. části uprostřed je výklenek s *pískovc. památníkem* na místě, již Dalimilem připomínaném, kde uzavřen *smír mezi Břetislavem a Jindřichem III.* Prostřed jihozáp. rohu zdi pěkný *renaiss. portálek*; před vchodem do kostelíku hrubá *pískovcová deska*, která kryla *hrob z doby prvokřesťanské*. — Na býv. předhradí býval již od r. 1094 kostelík, na jehož místě stojí *nyn. kost. P.*

Marie r. 1617 Annou, chotí cís. Matyáše zal. a přičiněním Slavatů a Martiniců r. 1623 stavit. *Jak. Evaccanin* v ranném baroku dostavěný. Vedou do něho *dubové dveře* se slušnou bar. řezbou a zajímavým kováním. Vnitřek (*loď s trojicí arkádových kaplí*) činí příznivý dojem. *Hlavní mramor. oltář* má v pozadí dřev. architekturu s dvěma okny, vyplněnými moderní inšpruckou malbou na skle (Nanebevz. P. Marie), která zastupuje olt. obraz. Oltář zdobený zdařilou figur. výzdobou má výklenek, skleněnými, kov. dvířky (bez uměl. ceny) uzavřený, v němž chová se *památný relief staroboleslavský* uložený v oltáříku skvostné renaiss. práce (vrchol tvoří cís. koruna); relief, jemuž za podklad slouží střední obraz oltáříku, je Bohorodička z měděného plechu vytepaná a pozlacená (místy pozlac. otřené). Pochází asi z 2. pol. XV. stol. Tento «zázračný» relief byl nalezen r. 1610, později do Sas zavlčen a Ferdinandem II. opět vykoupen. Dříve býval relief uschován v mramorové schránce na straně evang., která je uzavřena skvostnými prolamovanými dvířky stříbrnými z r. 1672, s korun. monogr. marian. a s korunov. 8 bar. hvězdami, jež označují jednotlivé členy rodu Šternberského. Uvnitř vyplňuje stříbrný rámec *Matthäuserův* mod. obrázek »*Vyorání reliéfu Mar.*« Oltář zdobí dva rok. relikviáře, vynikající práce pražs. zlatníka *Jak Ebnera* z r. 1770. Na pontif. straně *bohatě řez. a pozl. bar. křeslo*. Před olt. pěkné z mramoru tesané *zábradlí* z r. 1767 s kutými rokok. *dvířky*. Ve spodní kobce věže *chrámové klenotnice* (pěkné skříně, skvostné bar. monstrance, stříbrný oltářní kříž, bar. ciborium a kalich, rok. kalich, stříbrná kropenka, stříbrná konvice, rokokové pedum, empirová vása cínová, mitra, skvostné paramenty atd.). V lodi chrámové pěkně řez. *lavice dubové*, sličně uprav. *vyřez. kazatelna*, oltářík Jana Nep. z r. 1744 s dobrým obr. *Matthäuserovým*. V kapli Slovanské olt. obr. »*Klanění sv. Tří králů*« od *Hellicha*, ve Valdštýnské velmi pěkn. obr. *Nar. P. Marie* a j. pěkné malby ze XVII. stol., v Martinské dobrý obr. *P. Marie* z téhož stol.; také v Černínské, Lažanské a Berkovské vkusné obr. v Berkovské také dva ze dřeva řez., zlacené relikviáře vkusné práce. Zadní část chrámu ze tří stran obklopují ambity s beze. malbami Václ. Kramolína (1775) r. 1882 obnovenými. V nádvoří, ambity obklopeném *empirový náhrobek Kriegerův*, skvostné sochařské dílo *Jos. Malinskýho* z Prahy z r. 1792. Za ambity býval hřbitov, na němž zachovány jsou *čtlné kuté kříže železné* ze XVII. a XVIII. stol. Vých.

od tohoto kostela při silnici do Benátek vyst. *kaple Bl. Podivína*, bar. rotunda s freskovou arch. malbou v klenutí; na stěnách tři obr. na plátně: dva velmi dobré orig.; *Umučení bl. Podivína* a *sv. Václav bos kráčí do chrámu* od Spitzera, Kopie Caroseliova obr. *sv. Václava* z r. 1628; na oltářík *renaiss. kříž* ze XVII. století. — *Probošství*, jehož stavba započata hr. Althana v letech 1720—30, dovršena až v letech 1868—69, nevykazuje ničeho pozoruhodného. — *V kapit. děkanství* z let 1710—20 (na vratech renaissanční vkusné klepadlo) chová se t. zv. *Svatováclavská knihovna* (asi 2000 sv.) s několika rukopisy a inkunabulemi (ruk. codex z doby husitské, missal bamberský z r. 1489, benátská bible z r. 1506 a p.). — Dvě *residence kanovnické* (pod jednou střechou) s ozdobnými portály a vraty. — Býv. *resid. jezuitská*, stavby nevýznamné, proměněna v kasárna.

Město souvisí přímo s Lázněmi Houstkou (viz str. 155.), a parkem Hluchovem s Brandýsem n. L.

Hostince: Na *Slovance* (střed města) a *Kufr* na nám. *U Karla IV.* blíže lázni. *Lázeňský Dům* v Houšce (od nádr. $\frac{1}{2}$ hod.). Před o po saisoně 30% sleva). Skromnější *U modré Hřezdy* a *U Čern. Koně*. Výlety jako z Brandýsa n. L.

Přimočárně bory u Spálených pecí po 4 km octneme se v zelinářské rovině s vyhl. v l. přes Křenek (zátoka labská) a Labe v l. na Záryby, od nich v pr. na Kostelec n. L. a přes potok Hlavnokostelní do stanice

Dřízy (host. u nádraží, Fabianův a Novotného s jedn. nocehy), středisko velkých trhů zelinářských (denně od 15./6. do 31./10.). Stráž v pr. bývala vinicí, dle paměti sv. Václavem založenou, do stol. XII. kapit. starobol. udržovanou, nyní částečně obnovenou. *Kaple Stěti sv. Jana Křt.* z r. 1735 má vkusně zprohýbanou olt. *mensu* z dubového dřeva, rok. intarieriem vykládanou; k ní náležitý pob. oltářík ve velmi vkusném rok. rámci nese drobnou schránku s reliefem Starob. Madony (kop.) a po jeho stranách zdař. sošky Anděla Str. a sv. Michala. Ostatní je hrubá a bezcenná práce. A dál přimočárně zelinář. krajinou, jejíž jednotvárnost přeruš. občas květnaté palouky nebo úhory a touně kyselek (s bohatou květenou) vede tratí do hlavního střediska obchodu zelinářského, stanice

Všetaty-Privory, křižovatky s drahou sever. (viz str. 129.),

Trať V. c) Lysá-Benátky (autobus).

Přímo od nádraží k S. jede autobus přes Vrutici do **Jirče**, odkudž je nejbližší na *Bon Repos* ($\frac{3}{4}$ hod.) nebo k vých. t. zv. Rajskou cestou (lesem) do *Mladé* (4 km). Po dalších 4 km jsme v **Benátkách**, odkudž aut. spojení do Chotětova zrušeno, za to zřízeno nové spojení do *Ml. Boleslavi* přes Kbely. Dražice (elektrárna), Brodce (Horka) a z Ml. Boleslavi dále až do *Kosmonos* (viz díl VII. Pojizeří).

Trať V. (pokrač.). Lysá-Nymburk.

Opouštíme Lysou s výhledem v pr. na *Litol* (cukrovar), kde přívozem nahražený most přes Labe má zase býti obnoven a krajinou jednotvárnou podle zast. *Stratora* přibližujeme se zase lesnaté Polabině u

Kostomlat, rolnické obce s kost. sv. Bartoloměje, od níž nedaleko směrem k Labi stával hrad *Mydlovary*, jež ve 13. stol. postavil Sezima z Kostomlat. V K. nar. se vyn. lékař, výb. latinář, mathem. *Fr. Tesař* (1818), dlouho v Srbsku činný. Za Kostomlaty mineme v l. *Kamenné Zboží*, podjedeme pod trať Poříčany-Nymburk-Jičín do nádraží

Nymburk, město s velkou stanicí severoz. dráhy (stroj. dílny, dělnic. kolonie a se stanicí dráhy polabské (Děčín, Lyssá, Nb. Kolín, Vídeň) a dráhy obchodní (Nb. Jičín) Odb. trať do M. Boleslavi. Velké trhy na obilí a dobytek. Sp. cukrovar na surovinu, roln. lihovar, tov. na likéry (Griotte), na chem. přípravky. Školy ob., měšť. a reálka v nové krás. budově. Veř. okr. nemocnice. Za Labem (nový betonový most na místě dřevěného), velké sady s tělocv. Sokola a letními cvičišti Sokola, D. T. J. a F. D. T. J. Velkolepé zdymadlo, stylem staveb k starobylosti města primykající.

Město druhdy král. a opevněné původně Svinibrod nazývané, zal. při ústí Mrliny do Labe již v prvních počátcích osazení Polabí (v 8. stol.) Němci, uvedení sem za Přemysla Otokara II. a Ottv Brani borského přezvali je Neuburg. Václav II. město opevnil a po výšil na královské. Zde nalezl útulek Eliška Přemyslovna až do svého sňatku s králem Janem r. 1310. Za to syn její Karel IV. mnohé priv. městu propůjčil. Václav IV. řídil zde celnici pro sůl a dobytek. 1421 přijali Nymburští artikule pražské a vyhnaní dominikány ve spojení s Tábority. 1472 zmocnil se města Matyáš Korvín, po roce jej však zahnal Jan Jenec z Janovic. 1682 konán tu sjezd strany pod obojí, jímž biskup Augustin za hlavu církve zvolen. Pro účastenství v odboji proti Ferdinandovy I. odňaty městu všechny statky a válka třicetiletá ochudila město dokona le. Některé priv. vrátil městu

Leopold I. r. 1668. 1741 vpadli|odnesli. V novější době utrpě-
sem Prusové spustoživše hlav-lo město značnými požáry.
ně kostel sv. Jiří, odkudž zvon|

Památnosti města. Radnice, zřízená z bývalého augusti-
anského kláštera z r. 1526. Původní horní patro zničeno po-
žárem r. 1631, jímž také městský archiv vzal za své. — *Děkan-
ský kostel sv. Jiljí* zal. nejspíše v l. 1283—1305, byl již r. 1384
farním a od doby Ferdinanda I. děkanským. Utrpěl značně
za válek husitských, kdy farář Jiří Rohovlad a kaplan Kle-
ment vůli lidu pod obojí stavěli se na odpor a r. 1426 před bra-
nou pražskou v sudech byli upáleni; na místě tom vystaven
na smíření r. 1596 hřb. chrám sv. Jiří. Za obležení saskými
vojsky pod gen. Arnheimem r. 1631 kostel sv. Jiljí vyhořel.
Při druhém vpádu Sasů r. 1634 povražděno v kostele mnoho
lidu a odvečeno z chrámového statku vše, co se vzítí dalo.
Na pamět toho zazděn byl sev. vchod kostela, jímž nepřátelé
vnikli a postaven oltář nad hrobkou ubitých. Silně poškozen
kostel opět r. 1640 za vpádu gen. Bannera. Teprve r. 1693
byl kostel opět docela znovuzřízen. Vnitřek kostela obsahuje
malby bratří Kramolínů. — Výše zmíněný *kost. sv. Jiří* vyho-
řel r. 1820; byl však v l. 1823—24 znovuzřízen. — *Klášter domi-
nikánů* zal. za Václava II. byl ve zříceninách od doby husit-
ské (1420) až do r. 1663, kdy se tu Dom. opět usadili; r. 1789
byl zrušen. — *Staré náspy a brány*, částečně zachované a re-
staurované. Na náspech uměle řezaná socha sv. Vojtěcha. Na
Velkých Valech u vily K. Zedricha zachráněn obezděním
obrovský jasan, do chodníku zasahující. Na novém hřb. u
Drahelic, krematorium. Na host. Výborného za mostkem přes
Malé Valy *pam. deska Bočka z Kunštátu*. Vedle ev. kost. Mu-
seum, přístupné ve středu od 15. do 17. hod., jinak na požá-
dání u kust. odb. uč. Jedličky. Vyhl. s kostelní věže a vodá-
renské věže přístupny na pož. u kostelníka a na měst. úřadě.

Z Nymburka pocházejí oba malíři čeští *Josef* († 1730) a
Václav Kramolín († 1799), *Boh. Mat. Černohorský* (1684), vyn.
hud., řed. kůru v Padově, jež tamní univ. povýšila na mag.
um. hudeb, rovněž skladatel dosud rozšíř. skladeb církev.
Dom. Černý (1736), po otcí nar. ve Vídni (1791), uč. hudby a
sklad. *Karel Černý* (Czerný), jenž psal německy, *JUDr. To-
máš Černý* (1840), vyn. vlastenec, poslanec, starosta obce praž-
ské. *Václ. Schulz*, řed. archivu Nár. Musea (1854), *Gustav
Červinka*, prof. vys. škol techn. v Praze (1868), *B. Skrbek*
(1860), arch. a spis., *Milosl. Havelková*, dram. a konc. pěvkyně
(1847)) a inž. *Em. Zimmerler* (1863), přednosta v min. veř. prací,

předs. prac. výb. v Masarykově Ak. Práce a projektant vodoc. úpravy labské, nějaký čas tu pobývala Božena Němcová (1848). Pohřben je tu předčasně zesnulý básník a překladatel Dr. Ot. Theer.

Hostince: Na *Knížecí* (nám.), u *Nádraží*, město *Praha*, Grand Hotel, skrovnější u *Douděřů* (dříve u Luků). V ob. Kěs. T. (v host. na Knížecí). Orient. mapa a pohledy z okolí na nádr. sz. dr.

V ý l e t y z N y m b u r k a.

1. **Lázně Poděbrady.** Drahou nebo pěšky a) Zálabím (nové rs. na ostrově v Topolí), podle cvičišť tělocvičných a letní tělocvičný Sokola podle řeky na Kovanice (prohlídka jezu a plavidla, labské touně a úpravy labské) se zámek, dvorem a kost. sv. Václava a dále podle řeky přes *Chválovice* s německy pojmenov. Lichtenštejnskou osadou Neuahrsdorf (prostřed čistě českého kraje) a pěknou partií přes *Polabec* (8 km) do Poděbrad: o) od nádraží podle tratě k 2. křižovatce se silnicí, zde v pr. přes Mrlinu k háj. a na cestu, jež vede stále podle tratě přes *V. Zboží* (8 km) do Poděbrad. (po dešti je tu cesta nevalná).

2. **Lázně Sadská.** Drahou k Poříčanům—Praze nebo pěšky od nádr. téže tratě silnicí do Drahelie, kde je pod 4 stromy u silnice krásný pomník padlých ve svět. válce od zdejšího rodáka, sochaře *Přítele* (matka Vlast klade palmu na padlého bojovníka), zde přes Labe (přívaz) do osady Komárna kousek v pr. do vodě do Píst (ústí Vefrovky, průmyslové závody znečištěné) a přes les k JZ, pak polmí do Sadské (7 km). Nebo z Drahelie až do Kostomlátek k přívazu (4 km) a za řekou skrze bory u Sadské k lázním a dále do Sadské (celkem 8 km). V borech zajímavá květena. V okolí Sadské proslulý chov husí.

3. **Chotuc, Meely, Loučeň, Vlkava.** Drahou jičínskou do stan. *Křínče* (sanatorium pro tuberkulosní, tov. na škrob, dextrin a klovatinu). Host. u *Holšů*, u *Čern. orla*, *Kočičkův* a *Svandův* s nocl.). Po Valečovských z Valečova (stol. XIV.) sídlil tu proslulý rod Křínčických z Ronova, za nichž na Chotuci bývaly vinohrady, jež později chmelnice a nyní porosty lesní vystřídaly. Jan Křínčický z Ronova vystavěl kolem r. 1470 sev. od městečka hrad Kuncberk, z jehož zřízení po XVI. stol. vystavěn pivovar. Za to z pozdějších majitelů hrabě Morzin na valech bývalého hradu postavil osmihranný zámek, bohatě vyzdobený štukami a freskami, jenž stál tu až do r. 1890, kdy sbořen byl majitelem-cizincem baronem Bethmanem, aniž povolání činitelé o tom věděli a vandalismu tomu mohli zabránit. Také nyn. farní kostel sv. Jiljí pochází z doby hrabat Morzinů: sem přeneseny náhr. kameny z kostela bošinského, z nichž některé připomínají rod Rašínů z Ryzmburka.

Na Chotuci, $\frac{1}{4}$ hod. záp. od městečka nalézá se nyní hřbitov s kapli. Roste tu klokoč (*Staphylea pinnata*) na druhé v Čechách lokalitě této zajímavé rostliny. Vděčný výlet na Chotuc možno sestoupením k S. do Bošina prodloužit přes Sověnice do Meel (1½ hod.) s obnoveným zámečkem, jenž pronajímá se na letní byty. Jsme tu v klínu pěkných le-

mek s vyniklým risalitem a mal. mansardovou střechou a kostel sv. Mart. (již ve XIV. stol. byl tu kostel farní), v střízl. barok. stylu roku 1739 znovu vystavěný, s výpr. většinou z téže doby. $\frac{1}{2}$ hod. odtud leží *Rejšice*, osada rovněž prastará (1255), kde hřbit. got. kaple sv. Jiljí ze XVI. stol. je zbyť. far. kost. z r. 1363 a far. kostel sv. Jana Nepom. z XVIII. stol. se starým barok. oltářem hl. z 18. stol. a křtitelnicí cínovou z r. 1639. Přes les v levo pěkný výlet do *Bourepos* ($2\frac{1}{4}$ hod.). Přes Rejšice lze dojít do *Jabkenic* za 1 až $1\frac{1}{4}$ hod. V L. je tov. na mazadla a mýdlo. Hostin. u »Černého orla. Za Luštěnicemi míjíme u tratě *Voděrady* a proti nim dále od tratě v pr. *Kosořice*. Za krátko pak přidružuje se s pravé strany trať od Kopidlna přímo u stanice

Dobrovce, za nimiž na obzoru objevuje se lesnatý táhlý hřbet Chlomek s několika osadami na svazích a úpatí. Městečko od stan. $\frac{1}{4}$ hod. vzdál. má radnici ze 16. stol. s pěkným průčelím a z r. 1732 far. kostel sv. Bartoloměje. Je tu cukr., pivovar, par. mlýn, cihelna a zámek Thurn-Taxis.

Dobrovceves slula tvrz na již. konci městečka, jejíž nejstaršími držiteli byli pánové z Chlumu (1220). Jindř. z Valdštejna r. 1578 přestavěl tvrz v zámek, v němž byly nádherné a umělecké plafondy, také kostel v Dobrovci (1569—1571); postavil Heník z Valdštejna zřídil zde r. 1610 latinskou školu, lékárnu a tiskárnu, v níž r. 1616 vydal spis o událostech posledních let, společně s *Václavem Mayerlem*. Ze v něm byly mnohé pomluky na Rudolfa II. a Matyáše, byl proto tiskař *Mizera*, na nějž vydavatelé vše svedli v Praze uvězněn, později však na přímluvu Henikovu propuštěn, ten však dal jej v Dobrovici stíti i musel pak za to 30000 kop grošů pokutou složit. Po konfiskaci r. 1623 uprchl do Drážďan, kde zemřel; statky prodány Albrechtovi z Valdštejna. Městečko ve válce třicetileté mnoho trpělo i bylo vyliďněno. V dědictví po Valdštýnech vystřídalí se Fürstenberkové, od nichž přešel majetek na rod Taxisů. Při zřizování cukrovaru zbořena valná část zámku; co nebylo již roku 1808 zničeno a zkaženo, vzalo tehdy za své. —

Got. kostel sv. Bartoloměje má výpravu z 18. stol., jen oltář sv. Dismy je starší. Slušný obraz od Barbieriho na hl. oltáři v sev. lodi; slušně malov. obraz Stětí sv. Barbory; bar. bohatě vypravená kazatelna, dřevěná empirová křtit. z r. 1776. V sev. lodi zповědnice barokní, intarsovaná z 18. stol.; pěkné bar. vyřez. lavice ve střední lodi. Dřevěné epitafium Valdštýnské. — Ze zámku zbylo jen jižní křídlo a části zap. a vých. křídla. — V radnici chovány jsou obrazy z 18. stol. V Dobr. nar. se akad. malíř *Karel Krejčík* (1857).

Hostince: Radnice (pok. 6 Kč. lože 4 Kč). Na poště (3 Kč), Šubertův (4 Kč), Zvěřinové (10 Kč).

Místo drahou, která neposkytuje již ničeho zajímavého kromě pohledu do údolí Jizery a pohledu na Boleslav z údolí Jizery, doporučuji pěší pochod:

Sejčín - Vinařice, Švédské šance, Dobrá Voda-Ml. Boleslav. Silnicí boleslavskou z Dobrovice $1\frac{1}{2}$ km do *Sejčína*, jehož trojvěžatý got. kostel sv. Václava z druhé pol. (r. 1736 rest.) vévodí celému kraji. Uvnitř zasluhuje pozornosti krásný portál sakristie, oratoř s dřev. karet, stropem a alleg. malbami ve výplních ze 16. st. a ze 17. st. hl. oltář s obr. sv. Václava, hrobka Taxistů, epitáfy Cetenských z Cetně. — Od kostela osadou zpět a v l. vzhůru $\frac{1}{4}$ hod. do *Vinařic*, rovněž z daleka v kraji viditelných, připomínají se již ve 13. stol. jako država pánů z Chlumu. Cetenští z Cetně jich r. 1621 konfiskací pozbyli. Adam z Valdštejna přestavěl tu zámek z 15. stol. a nazval jej s osadou Nový Valdštyň,

což se nenjalo. Zámek s dvěma rondely vyhlíží do kraje dost malebně, park však postrádá zajímavosti. — Z *Vin. přímo k S.* $\frac{1}{2}$ hod. do lázní *Boží Vodu* (v 16. stol. zv. *Studánka na Chlumu*), kde po míru cášském rozložen byl celý pluk vojska k účelům léčebným. Bývala tu kaplička sv. Anny, místo její zaujímá láz. dům. Z. D. Vody lesem k Z. na *Švédské šance* (20 min.), t. j. hradiště *hradu Chlumu*, jenž založen r. 1220, byl již v 15. stol. Jindř. z Vartemberka pobořen. Krásná vyhl. Sestup do Jemník a přímo do *Ml. Bol.*, 4 km.

Není nevděčno, dáti se z D. přes Pečice do Loučene a Vlčavy nebo Rožďalovic (4 hod.). Bažantnice Pečická je zajímavou lokalitou botanickou.

Trať V. (pokrač.). Nymburk-Poděbrady.

Z Nymburka vede přímá trať přes regulovanou Mrlinu po labské rovině, v níž k jihu dohlédáme, ve čtvrtod., někdy i menší vzdálenosti tok labský, za nímž na chvíli se nám zjeví štíhlá vižka osady Kovanic; proti těmto překročíme trať Sánskou strouhu, založenou kolem r. 1450 k napájení celého systému rybníků, z nichž rybník Blato převyšoval svou rozlohou o $\frac{1}{4}$ rybník Rožmberský. U stavidel Baderských odvádí tato strouha vodu z Cidliny, žene 3 mlýny a spadá po pouti $2\frac{1}{4}$ mile dlouhé proti Kovanickým do Labe. Projíždíme pak osadou Dlouhé Zboží k zast. Velké Zboží se Zbožíčkem (toto jest již předměstím poděbradským) jedinou osadou na pr. břehu labském mezi Poděbrady a Nymburkem; zde jsme Labi nejbližší v místě, kde je projektována čistící stanice poděbradské kanalizace dle plánů prof. J. V. Hráského.

Lázně Poděbrady u vzkvétajícího lázeňského města minulosti i přítomnosti památné, jež považuje se za rodiště nejnárodnějšího českého krále demokrata Jiřího z Poděbrad, jehož jméno, kromě rodného hradu, připomíná i mohutná, v mědi tepaná socha od B. Schnircha, přenesená na nám. po-

děbradské z nezapomenutelné jubilejní výstavy v Praze r. 1891. V novější době proslulo město jak založením výborně řízeného musea, tak i nalezením pramenů kyselky lithnato-železité, při nichž zařízeny pohodlné lázně. Samo Labe s okolními lesy (oborou a bažantnicí), propůjčuje městu mnoho půvabu; malebná zátoka Skupice ode dávna byla předmětem limnologických výzkumů, které se tu dosud na přenosné stanici komitétu pro výzkum Čech provádějí.

U samých Poděbrad v polo-
ze na Vinicích před cukro-
rem rozkládalo se dávnověké
hradiště, opevněné valem a
příkopem, chránící přirozený
brod přes Labe, kde na den
vystupující opukové skály tvo-
ří bezpečné a rovné dno. Toto
hradiště bývalo pouze článkem
dlouhé řady podobných opev-
nění na pravém břehu Labe
proti výbojnému kmeni Zli-
ckému, vládnoucímu na Kou-
řimí. Asi počátkem X. věku
splynuly výbojem Zličanů na
severu Labe ležící kmeny ve
velký stát, zaujímající skoro
2/3 Čech, jemuž vládnul Slav-
ník, otec sv. Vojtěcha na Li-
bici. Národem Vršovců byl
tento stát rozkotán. Libice r.
995 dobytá a Slavnikovci vy-
hlazeni. Tentokrát poprvé Če-
chy utvořily dnešní politický
celek. Území libické pak roz-
děleno na více statků a jeden
z nich byl základem panství
poděbradského, v jehož středu
na ostrohu labským postaveno
tvrziště ještě po způsobu sta-
roslovanském, opevněné valem
a vodou. Poděbradští páni se
vyznamenali r. 1158 při dobý-
vání Milána s voji českými
pod králem Vladislavem. Po-
znáním staveb římských hrad
Poděbradský podobně opevněn
a přestavěn. Z obavy před zá-
plavou Tatary hrad znova o-
pevněn a z té doby pochází
mohutná kulatá hláska, z da-
leka z rovin vynikající. Jako
odúmrf spadly Poděbrady na
krále Přemysla Otakara II.,
který je zvelebil. Král Jan
dovolil kutati na stříbro u Ve-

limě, ale s nevalným prospě-
chem. Potřebuje peněz k do-
brodružným zájezdům zastavo-
val vícekrát Poděbrady. Ka-
rel IV. postoupil Poděbrady
výměnou r. 1345 Hynkovi z
Lichtenburka a ze Zleb, po
němž dcera Eliška přinesla
Poděbrady věnem svému man-
želi Bočkovi z Kunštátu, kte-
rý se odtud zval z Poděbrad a
jehož rod po 150 let zde vládl.
Boček jsa výborný hospodář,
panství rozšířil, vsi a koste-
ly zakládal († 1372). Zámek
přestavěl a přizpůsobil k obra-
ně proti nově vzniklým střel-
ným zbraním. Z té doby za-
chovaly se dodnes gotické zá-
klady obou křídel zámku. Po
něm ujal dědictví nejst. syn
Boček II., matka dostala jako
vdovství Kovanice a Kří
(dnes zaniklé). Ač byl Boček
v panské jednotě, zachoval
králi Václavovi věrnost v do-
bě, kdy ho bratr Sigmund ve
Vídni v zajetí držel. Za to
Sigmund chtěje se mu pomstí-
ti, dobýval hrad marně, ale
panství v poušt obrátil r. 1402.
Boček II. zemřel 1416, o dě-
dictví se rozdělil synové a si-
ce Hynek dědil Poděbrady,
Boček III. statky na Moravě
a Viktorin Litice. Oba bratři
Hynek a Viktorin drželi věr-
ně s Pražany, proto jal se
císař ze msty po porážce své
u Vítkova a pod Vyšehradem
r. 1420 hrad opět dobývatí bez
prospěchu, ale na panství
hrozných škod nadělal, vsi vy-
pálil a lid vyvraždil. Rozkmo-
třivše se s Pražany, přilnuli
oba bratři ku straně Žižkově

Zámek Poděbradský od jihovýchodu.

a účastnili se všech bojů s ním. Na je-
a také Žižku z obklíčení Pra-
žanů u Labského Kostelce vy-
svobodili, při čemž Hynek upa-
dl do zajetí a na Mělnice byl
vězněn až do uzavření obec-
ného míru, kdy Poděbradští s
Pražany se smířili a v krvavé
bitvě u Ústí nových vavřinů
a zásluh si získali. Hynek do-
stal se po bitvě té do sporu
s Táboř a Sirotky, došlo k
zjevnému nepřátelství. Podě-
brady byly od Sirotek obleže-
ny a marně po 6 neděl dobý-
vány. Z této doby v museu
jest hodně památek. Po odta-
žení nepřátel chtěje potrestati
Nymburk, že držel s Táboř,
byl v bráně zabit r. 1426, ano
i bratr jeho Viktorin po roce
zemřel. Dědicem zboží podě-
bradského stal se syn tohoto
Jiřík, teprve sedmiletý. Na je-
višti dějin domácích objevuje
se jako jinoch 14letý a v bitvě
Lipanské měl účast na straně
panské. Odtud se často jmenu-
je mezi předními náčelníky
strany kališnické, ve věku 20
let je hejtmánem kraje Bole-
slavského, po dalších čtyřech
letech hejtmánem čtyř krajů
východočeských a jako muž
dvacetiosmiletý je správcem
zemským za nezletilého krále
a uznaným vůdcem strany ka-
lišnické; roku 1448 zmocnil se
Prahy a zajal hlavního svého
odpůrce Menharta z Hradce a
roku 1458 jednohlasně zvolen
králem. Za pohnutého toho ži-
vota až do roku 1448 byla mu
věrnou družkou Kunhuta ze
Šternberka chudých máti,
jak zval ji lid, která bohužel

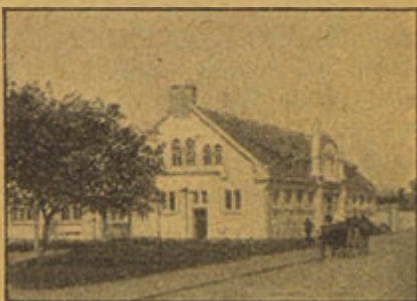

zemřela v mladém věku 23 let a byla pochována v hlavním chrámu v Poděbradech. Zanechala milou památku založením nadací na školu a špitál (posud v platnosti), na vychování věžňů a porta právního. Druhou manželkou Jiřího byla pak Johanka z Rožmitála. Jiří věnoval péči nejen panství, nýbrž i Poděbradům, které na město povýšil, oladril a mnohými milostmi nadal. Udělil městu erb a rozsáhlé pozemky na pr. břehu Labském s pastvinami a lesy. Na panství založil několik lenních dvorů, jichž držitelé byli povinni k hradu službou vojenskou dle potřeby, zde věznil Jiří také hraběte z Gery, jenž na výpravě míšeňské v ruce jeho upadl, r. 1442 také Fantina de Valle, zpronevěřilého král. prokuratora při dvoře papežském; r. 1468 řídil odůd obraňu koruny proti jednotě pan-

ské. Zemřel, jak známo, náhle nedlouho potom (r. 1471) a Poděbrady připadly jeho synu Hynkovi, jenž stejně jako jeho bratři zapřeli tradice ctěcovy. R. 1495 připadly Poděbrady smlouvou králi Vladislavovi a náležely odtud po 350 let ku jmění korunnnímu, zatím co rod slavného českého krále opustil české statky své a ujal knížectví Olešnické ve Slezsku. Zámek Poděbradský byl Ferdinandem I. od základu přestavován, stavba se protáhla až do r. 1582. V 30leté válce byl nejednou středem a východištěm voj. operací, zejména i oporou moci švédské. Cís. Josef II. zřídil z něho nadační dům pro důstojníky, avšak r. 1840 koupil Poděbrady baron Sina, jehož dědicem byl Hohenlohe-Schillingfürst, od něhož po záboru přešel zámek v majetek lázeňského podniku.

Příchozího do města (5865 obyv.) vítá hned u nádraží několik závodů průmyslových (továrna na éterické oleje, parní pila, sklárna, k nimž druží se na jiných stranách cukrovar, pivovar, mlýn, elektrárna, výroba zboží cementového a písk. cihel, hosp. strojů, požívatin (Delikát), tiskárna, kamenotiskárna a j. Cestou z nádr. dosáhneme Riegrova náměstí, odkud odbočiti možno v pr. k budově *Nových Lázní* s výbornou železitou kyselkou lithionovou, jež se odtud jako výborná pitná a léčivá voda daleko již rozesílá; v l. ulici k nově založ. předměstí Žižkovo. Na náměstí v levo Grand Hotel, proti němu veřejně přístupný pramen.

Pramen železitý za mostem v Poděbradech připomínán již r. 1624. V posledních létech však při vrtání studní nalezen nový pramen, jenž zavlá podnět k založení nynějších lázní. Lázně železité a uhličenaté se sprehami (I. a II. tř.) Koupele říčné se sprehami na ostrovech primat. Bytů letních v zahradách, u lesů, při vodě hojnost. Dotazy na městský úřad. Šest lékařů, 2 lékárny. Lázeňský park s rs. (denně koncerty v době saisony), spo-

Nové lázně v Poděbradech.

Lázeňský park v Poděbradech.

lečenské hry (tenisové hřiště), rozsáhlé sady, kanalisace s čí-
bio Sokol, na Labi ložky, stíci stanici dle plánů prof.
Město se reguluje. V projektu Hrázského.

Podle výstavných budov (školních, úředních) dostaneme se na náměstí se sochou krále Jiřího v mědi tepanou od B. Schnircha a sochou marianskou, dosti zdařilé práce z r. 1765. Do náměstí hledí radnice z r. 1775 (věž z r. 1814) s pamětním medaillonem básníka Frant. Turinského († 1852). Proti radnici zaujímá celou východní stranu náměstí mohutná stavba hradní, obklopená hlubokým příkopem, dnes v sad proměněným. Do hradu vcházelo se po svoditém mostě a mohutnou branou do prvního nádvoří obklíčeného celou délkou úzkými budovami předhradí se střechou mansardovou. Nad branou první zvedala se druhá věž s hodinami, která při přestavbě zámku v 18. věku byla snížena a zachována pouze ozdoba 3 plastických zemských znaků císařských, českých a uherského. V otvoru nad branou trčí dosud železné kladky ku zdvihání mostu a ve dveřích u branky jest původní pěkné kování. Na předhradí se zachovaly stopy bohatých sgrafik

Náměstí se sochou Jiřího Poděbrada se zámkem v pozadí.

při nedávné opravě objevených, zde mívával byt hejtman panství, vrátný, pekař, byty a jiné skladiště, a kovárna. Do vlastního hradu tvořícího čtverec o 2—3 poschodích vchází se druhou branou ozdobenou na vnitřní straně krásnou kartusí císařského orla držícího v pravém drápu erb král. českého snad na potupu porážky 1547.

Hláška pocházející ze XIII. věku byla v 18. věku o 26 stop zvýšena, a přikryta nynější cibulovitou střechou, před tím byla hrotitá. Základy a zdě as do prvního poschodí obou křídel jeví stopy gotické, vše ostatní bylo přestavěno v 16. věku cís. Ferd. I. a částečně cís. Rudolfem II. V jižním křídle ukazuje se síň, v níž se král Jiří naroditi měl, dnes opravena důstojně a použita k založení archivu zámeckého s bohatým obsahem od 17. věku počínaje; starší archivalie scházejí. Vedle síně Jiříkovy kaple sv. tří králů s mramor. oltářem z r. 1754, dnes odsvěcená má zachované fresky asi z r. 1500, které čekají ještě dalšího odkrývání a úpravy. Pod jižním křídlem bývaly žaláře a pod kaplí malá zahrada, kde zločinci bývali stínáni.

Při jižním křídle zbudována nová veranda, s vděčnou vyhlídkou do okolí. Nynější majitelka správa uhličit. lázni vypravila východní křídlo v kavárnu se sálem nádherně zřízeným a označ. *Sala terrena*. K východní straně přiléhá rozsáhlý půvabný sad, ohraničený značně vysokou renesanční hradbou s okny a výklenky, v nichž spatřují se stopy sgrafitové výzdoby. V sadě obnovena stará *sala terraina* a zřízena z ní kav. a rest. Při mlýně, jenž stával již za prvních dob hradních, zřízena za Ferdinanda I. vodárna, dosud existující. Východní částí města vévodí *proboštský chrám*, stavba z poč. XIV. stol., s věží z r. 1819, v nynější podobě r. 1900 opravená. Chová v první lodi před oltářem sv. Anny hrob královny Kunhuty, první manželky krále Jiřího a dobrodějky města, spatřuje se tu také epitaf posledního stavitele hradu Jana Vostalisa de Sala z r. 1575; hlavní oltář z tepané postříbřené mědi, jenž nese obraz Krista od P. Brandla, je kopií oltáře mariacelského. U kostela tohoto ve vlast. domě (dříve škola králov. Kunhutou založená), městské Museum, o jehož bohaté sbírky zasloužil se velice konservátor J. Hellich. Na předměstí nymburském nový evang. chrám z r. 1878, také židé mají tu svou synagogu z r. 1857, z moderních staveb zajímá ještě tělocvina Sokola a Jiříkovo Divadlo. Labe přepíná nový železný most (z r. 1889), spojený se starším inundačním mostem kamenným (z r. 1831) 300 m dlouhým o 26 obloucích, jenž vede na silnici pražskou a odbočující z ní silnici kolínskou

Při konci inundač. mostu *hřbitovní kostelík P. Marie*, jenž r. 1516 založen na paměť havířů kutnohorských, zde odpravených, jehož bohaté gotické průčelí r. 1896 podle návrhu Schnirchova upraveno; kostelík vyzdoben novými malovanými okny dle návrhů Ad. Liebschera. Zde při cestě do Kluku stával dub, s pamětihodnými plody (viz v museu), které ve stříbrkování odváděny král. komoře. Nedaleko kostela Panny Marie při staré oboře z doby Ferdinandovy s výl. rs., v sad proměněné, nalézají se staré lázně železité v malebném zákoutí. Za vsí Klukem obora, kde chovala se mnohá vzácnější zvěř. Obrátivše pozornost svou k jihu od prob. kostela spatřujeme nákladnou úpravu labskou provedenou během 10 let: přeložením celého řečiště, výstavbou plavební komory a jezu nové soustavy, kde při bližící se povodni možno celá tělesa jezová prostě nazvednouti do výše, aby odtok vodám nerušeně byl umožněn. Na druhém konci jezu

hydroelektrárnu o 4 turbinách s výkonností 400 HP a vyrábějící 4 mil. KW hodin za rok.

Podle pravého břehu labského přijdeme k lázním říčním a k mohutné zátocce *Skupici*, téměř km dlouhé, při níž stojí přenosná *limnologická stanice* komitétu pro výzkum Čech. Blíže dv. Sanspareillu od r. 1923 stanice radio-telegrafická o 2 věžích po 150 m výšky. Největší stanice v republ. Není přístupna.

V P. nar. se r. 1792 básník *Fr. Turinský*, jež připomíná pam. deska na radnici, samouk virtuos na housle *Fr. Josef Andrlé* (1703), *JUDr. Jan Kučera* (1838), politik, předs. výb. nár. str. svobod., *Leop. Doležal* (1837), vynik. hosp. spis., *Ludv. Kuba* (1863), malíř, hud. a spis. (jako sběr. českých slov. písní napsal 4000 písní), *Jan Hellich* (1850), lék. a archeolog a zaklad. musea poděbr., *MUDr. Boh. Hellich* (1851), lékař a zoolog, *JUDr. Boh. Franta* (1861), právník, první organisator Severoč. Jedn., *Gust. Friedrich* (1871), historik a prof. čes. univ. Z Poděbrad pochází také rod. Hrázských, z níž *Jan Vlad. Hrázský* (nar. 1857 v Haliči), prof. vys. škol tech. v Praze mnoho učinil pro Poděbrady na příklad pro úpravu Labe, kanalisaci atd. Zemřel v P. bás. a spis. Boh. Cidlinský v Pátku u Pod. nar. Působil tu Buttler Ondřej malíř (1675–1685), Matěj Škreta malíř (1699–1701), Filip Laubner malíř (1755), Jan Smrkovský malíř (1794–1804), Rössler Matěj děkan, pomolog (1795–1829), Daniel Suttner graf. malíř (* 1075), Dietrich Zachariáš zvonař (* 1675), Jan Šantl dramatik a hudeb. skladatel (* 1798), Václav Suk, spisovatel (* 1829), Boh. Šnirc, sochař (* 1845), Dr. Ant. Balcar, historik (* 1847), Dr. teich. inž. Jan Bašta odb. přednosta minist. železnic (* 1860). Za účinné přispění při revisi »Právodce« Poděbradskem děkují p. *J. Hellichovi*.

Museum Poděbradské zal. a řízené konservátorem J. Hellichem je otevřeno pravid. v neděli a ve svátek od 10–12 pro členy zdarma, pro hosty za vstup 1 Kč, v mimořádný čas 2 Kč, pro hromadné návštěvy výhody. Dozorce bydlí v domě. Museum naplňuje 12 místností a obsahuje výhradně památky býv. dominia poděbradského soudního okresu ve všech směrech. Vynikající památky předhistorické i historické, nábytek lidový, sklo, kameniny, výšivky, obrazy, plastiky i přírodniny. Roční návštěva asi 4000 osob. Přístupna je také na požádání soukr. sbírka po Fr. Cihákovi, obsahující sbírku mincí, nádob. skla a kuriosit.

Lázně. *Poděbradská kyselka* vyvěrající v 12 pramenech mimo jiné obsahující 1.142 mg dvojhlič. železnatého, 0.1340 mg dvojhli. lithnatého, 8.23 chloridu sodnatého, 24.5 volně kysel. uhličitě, je zdravý, příjemný, dietní stolní i léčivý nápoj, jež možno pít i s vínem a ovoc. šťávami; přímo z pramene Libušina, Eliščina, Jiřího a Riegrova a po celý den z pramene Hohenlohova od 6–7 a 11½–12½. Používá se jí k léčbě po způsobu karlovarském zejména při *porušeném trávení žaludku*, *nedostatečné výměně látek* a s *velkým úspěchem* při *úplavici cukrové*, dně. *Přirozené lázně uhličitě* mají kro-

mě Poděbrad jen tři česká lázeňská místa. Slouží hlavně nemocným s *chorobami cév* (artherioskler.) a *srdce*, pro choroby nervové, ženské, rheumatismus kloubový. Krajina sama je odedávna známa lékařům jako ochrana proti zhoubným účinkům vad srdečních; jeť nízkou položena (189 m n. m.) podnebí má mírné (prům. teplota roční 10° C), hojnost slunce a volně proudícího vzduchu, pohodlné procházky v čisté rovině. Pro lázně uhlíčitě je po ruce 60 kabin, kromě toho zařízeny lázně parní (suchá i mokrá pára), *elektrické osvětlení*, *kom. galvanické čtyřkomorové* sinusové dvou a třífázové, a *rašelině obklady* z vlastní rašeliny. Lázně jsou zařízené i pro zimní používání.

Lázně železitě, pův. lázně poděbradské u kostelíčka se 6 kabinami.

Lázně říční, sluneční, písčité a vzduchové (85 kabin).

Lázeňští lékaři. MUDr. B. Bouček. MUDr. Viktor Sedláček (hotel Jiří, choroby cév a srdce), MUDr. R. Suchánek (Roeutgen. výzkumy). MUDr. Kryšpín, MUDr. Vondrovic (villa Chodská vedle lázní). Zubní atelier J. Prokůš.

Hotely. *Grand Hotel* (Riegrovo nám. 40 pok., stanice Kl. Čsl. Tur.); *H. Krále Jiřího* (Lázenská ul.), *Centrál* (proti rohu ul. Palackého), *Roček* 36 pok., Žižkovo předm. za drahou); *Praha* (15 pok., Riegrovo nám.), *Národní Dům* (10 pok., Líbušina ul.), *Hlavův* (6 pok., Riegrovo nám.), *Záložna obč.* (4 pok. spr.), *Lázenský Park-Hotel*, *Zámecký hospic*. Studentské a tur. 26 pok. (pension.), nolehárna ve škole.

Byty. *Přímo v parku láz.* ve vlastní režii vede řed. lázní. *Pension Buchar* (24 pok., Husova tř.). *Pensionát Charitas* (14 pok., v parku), *P. Popprův* (16 pok., na Jiříkově nám.). *Villa Chodská* (27 pok., MUDr. Vondrovic, Riegrovo nám.). *Villa Dr. Kryšpína* 12 pok., vedle probošství). V soukromí dle návštějí.

Restaurace a zábavní podniky. *Denně dvakrát koncert v láz. parku s rest. a kavárnou. Sala Terrena* (v zámku kavárna, amer. bar, rest., herna, kuleč. síň, denně koncert). *Rest. v Oboře* (týdlní koncerty). *Vínárna* v star. zám. parku. *Společ. místnosti a herny* v zámku. *Svýcarská kavárna* v Oboře. Hřiště pro tennis a football, veslařský klub, plavba motor. člunem. Divadlo společnosti div. a ochot.). Koncerty virtuosů a zpěv, spolku a filharmonie. Koncerty v hotelu krále Jiřího. Dva biografy. *Alliance française* (týdlní schůze). *Rybolov* (ryb. lístky vyd. městský úřad).

Dopravní prostředky: Autogarage v zámku a u nádraží auta, povozy, ložky. záv. čluny, vesl. člun, autobus do Kr. Městce a do Peček. Projekt. dráha do Hořic. Čilé žel. spojení s Prahou, Kolínem, Pardubicemi-Choceň, Čáslaví, Kutnou Horou, Ml. Boleslaví, Hradcem Král., Litoměřicemi a Děčínem.

Procházky. Po pravém břehu Labe od Primat. Ostrovů do Městského Lesa (2 km). Po levém břehu do Boru (Přístup na láz. legit.) a zpět jinou cestou nebo přes Oseček anebo Urbanovu hájovnu. Přes most ke kostelíčku do Obory (rest.) a do vsi Polabce. Z obory také do Kluuku a do Boru. Výlety viz též níže a u Nymburka.

Staré železné lázně u Matky Boží za mostem.

Výlety do okolí Poděbrad.

1. **Polabiny.** Půvabné partie jmenovitě do lesů se zbytky starého řečiště (mizí při vodocestné úpravě Labe) labského a četnými jezírky, poskytuje jednak pobřeží zátoky Skupice na pr. břehu, jednak vzdálenější body směrem k Libici a Oseku (značk. cesta lesem do Oseka). Na levý břeh volíme cestu od kostelíka P. Marie do Kluku, odtud buď silnicí, nebo v l. za vsí vozovkou přes Bor do Osečku a do partií na Hor. Labi za Osečkem k Předhradí a přivozu (7 km). Z Osečku možno přivo-

zem přejíti i do partií mezi Labem a Starým Labem u Oseka a cestou podle St. Labe k S. dáti se do Libice a zpět. (16 až 18 km). Po l. břehu do Polabce a pův. lesem Vrchluře do Nymburku (8 km) nebo V. Zbožím k lesu Babinu a do Nymburka rovněž 8 km.

2. **Bojiště Kolínské.** Stejnou cestou jako při č. 1. přes Kluk a Pňov přímo dále do Nové Vsi (11 km). Výstup na Bedřichův kopec s pyramidou na paměť maršála Dauna (1757), odkudž přehlédnouti lze bojiště ke Křechoři (k J.). Se-

stoupíme v pr. do osady Klů, nyní Vítězovem přezvané a touto jdeme k východu, za ní pak při rozc. k J. na silnici pražsko-kolínskou k host. u Slunce, proti němuž na výši ně postaven nový vítězný pomník. Až k hostinci u Slunce pronikl Bedřich II. v den bitvy a s oken hostince obhlížel bojiště. Pomník pořízený spolkem pro uchování a zřizování pomníků na bojištích rakouských v podobě sarkofagu se sloupem urnu nesoucím byl ve výši 17 m rak. orlem korunován; pořízen z hoříckého pískovce dle návrhu prof. Weinzettla a nese kovové reliéfy: na sev. straně poprsí Marie Terezie z mědi tepané a řád Marie Terezie na paměť vítězství toho založený; na podélné straně sarkofagu útok prince z Ligny na nepřítele a na ostatních stranách reliéfy Dauna, Stahremberga, Lichtensteina i Serbeiloma a druhy zbraní v bitvě 13. června 1757 zastoupených. Maršál Daun stál 17. června s 53.000 muži mezi Hradenínem a N. Vsi, Bedřich II. s 36.000 muži mezi Kouřimí a Plánany. 18. června strhla se bitva mezi Břežany, Chocenici, Křečhoří a Radovesnicí. Rozhodný boj vybojován po 4. hod. odp. na rávrší u Křečhoře útokem prince z Ligny. Rak. vojsko ztratilo toho dne 360 důstojníků a 7700 mužů, Prusové 320 důstojníků a 13.400 mužů, 45 děl a 22 praporů. Bedřich astoupil ku Praze, aby odtud vojsko své odvedl. Od pomníku silnicí do Kolína 1½ hod. Zpět do Poděbrad drahou. Za host. u Slunce po ¼ hod. odbočíte v pr. silnicí přes Kamhájek ¼ hod. do Křečhoře, na jejímž kraji spatřuje se kost. Božího Těla stavba z r. 1848 se zděnými sediliemi ze 14. stol. Od kost. pěkný rozhled k Sadské, Lysé, Nymburku, Poděbradům, Kolínu a Labskému Týněmu. Jež v dále vroubí vrcholy Středohoří, Ještěd, Kozákova a Krkonoše.

3. Oškovrh (Voškovreh), nejvyšší bod (285 m) celého okolí. Jdeme silnicí hradeckou ku trati: před touto v pravě dvůr Sanspareil, proslavený pomologem, děkanem a vlastencem Matějem Rösslerem († 1829), jež tu rozsáhlé ovocné školky založil. Za ním vidět anteny radioteleg. stanice státní (nepřístupné). Za tratí vede nás přímočará silnice podle bažantnice (nepřístupné) k Odrěpsům, za nimiž překročíme Sánskou stoku (viz str. 170.) a stoupáme po svahu Oškobrhu do Vlkova (7 km). Již. odtud (250 m) krásný rozhled k Řípu a Troskám, v levo k Lysé, na jih k Časlavi. Hned od kraje této nevelké novodobé osady v pravo několik min. ve výši 275 m spatřuje se hájovna Kostelíček ve zbytku býv. kostela sv. Petra a Pavla, jež jako pozůstatek prastaré vsi Oškobrhu za Josefa II. (1789) byl zrušen. Toto místo (jen 10 m pod samým vrcholem) poskytuje daleký rozhled. Vrch sám je pamětihodným výstupkem vrstev křídových, v nichž se tu stavební kámen láme. (V nejnižších polohách vystupují vrstvy teplé se škebličkou *Terebratula semiglobosa*, vrchol pak tvoří význačné zvonivé opuky inoceramové vrstev březenských, v nichž vyskytují se i raci *Calbianasa*, *Stenocheles*, šupiny ryb, drobné foraminifery a jiné. Východní a severovýchodní svahy jsou zalesněny a k vrchu samému víže se nejedna pověst lidová. Sem prý Libuše chodívala dřevěnou chodbou z hradu Libice, zde prý (jako v Blániku) dříve posvátné vojsko, jež potře Prusy mezi Cidlinou a Mrlinou. Lesem k východu sestoupiti můžeme

do *Kolaje* a za $\frac{1}{2}$ hod. stih-
nouti stanici *Libňoves*, odkudž
se po případě vrátíme drahou,
jinak 10 *km* přes *Opolánky*,
Opolany a *Libici*.

4. **Činěves-Dymokury.** Až do
Senie (19.8 *km*) možno zajeti
autobusem ke křiž. v *Sencích*
odtud k sev. $4\frac{1}{2}$ *km* do *Či-
něvsi* s úhledným kostelem sv.
Václava z r. 1724—32, postave-
ným na místě, kd stával chr.
z XV. stol., jenž po 108 let byl
v rukou podobojích. Nový chr.
chová zvon z r. 1595 s rel. *Ru-
dolda II.*, jako majit. Podě-
brad, k nimž Č. druhdy nále-
žela, starobyl. tabernakul. s
malbami a zlat. ozdob., jenž
pochází z kaple Všeoh sv. v
Praze. Olt. obr. Sv. *Václava*
z r. 1723 od neznámého mistra.
Zde působil lidumilný kněz
Jan Klein, jenž v *Oboře* u *Cho-
mutic* založil klášter a opatr.
a dívčí školu pokrač. Nar. se
tu spis. J. Formánek-Čino-
veský (1809). Silnicí k S.

pul hodiny do *Dymokur* (viz
Polabí). Vrátni možno se dra-
hou přes *Křinec* a *Nymburk*
nebo podniknouti výlet opa-
čně.

3. **Žehuňský rybník**, jenž je
největším ryb. této východoč.
krajiny, je přístupen drahou
ze stan. *Libňovsi*. Pěší tur. ji
použije k cestě zpět a jde pě-
šky jako při č. 3. do *Odrěpsů*,
kde dá se v pr. přes *Opolany*
a *Opolánky* do *Libňovsi* (jen
k žel. stanici) odkudž jsou jen
2 *km* na hráz rybníka; nebo
jde jako při č. 3. až na *Oško-
brh* se sestupem do *Libňovsi*,
(12 *km*) a dále k rybn. Také
možno drahou do *Libice* a od
nádr. podle cukrovaru do *Opo-
lan* a *Opolánek*. Na ryb. bývá
mnoho lysek, kachen a j. vod.
ptactva.

Další výlety viz drahou přes
Nymburk na *Sadskou* (trať
VII. d.) a *Lysou* (str. 157.) ja-
kož i v díle XV. *Střední Po-
labí*.

Trať V. e) (autob.) **Poděbrady—Pečky** (Kr. Městec).

Autobus jede přes *Labe* ke kapli P. Marie (viz výše, zast.
hřbitov), za ní při rozc. v pr. podle *Přední Lhoty* (v pr.) k
novému rozc. (zast. pro *Písk. Lhotu*), zde v pr. přes *Vrbovou*
Lhotu (zast.) do *Peček* města a k nádraží. Směrem opačným je
spojení k nádr. a odtud přes zast. *Pátek* (rodiště bás. a spis.
Bol. Jandy-Cidlinského (1831) přes *Sánskou stoku* viz str. 170.)
na křiž. u dvora *Blata*, ve středu bývalého obrovského ryb-
níka stejného jména (viz str. 170.) (zast. v l. silnice na *Oumy-
slovice* a *Netřebice*), zde v pr. na zast. *Senice*, obcí v l. na
křižovatku zast. v l. (v pův. směru) silnice do *Činěvsi* a *Dy-
mokur*) v pr. do zast. *Podmok* a přímo dále do *Král. Městce*
(17.8 *km*). (Viz díl *Střední Polabí*. V projektu je trať *Podě-
brady-Hořice*, která snad i do *Peček* bude prodloužena, čímž
by tato autob. trať odpadla.

Trať V. (pokrač.) **Poděbrady-Kolín.**

Rovinou *polabskou* vede nás žel. trať podle malé bažant-
nice (v l. a do dvora *Sanspareilu* a vsi *Chotánek* (v pr., po-
hled na radiotel. stanici) do stanice

Libice, při prastaré slovanské osadě nad Cidlinou, jež je sídlem dvou farností. Na starém hradišti záp. od vsi, četné popelové jámy byly prokopány, mnoho starožitností, z nich uložena v muzeu Poděbradském, mnoho také v národ. muzeu v Praze, kde spatřuje se i model tohoto osídlení.

Libice bývala sídlem bohatýrského rodu lechů zlických, z nichž znám je z legendy svatováclavské Radslav i moudrý vládce Slavník, po němž celý rod dostal jméno; z něho pochodil sv. Vojtěch, jehož bratři zahynuli v obraně svého sídla úklady nepřátelských Vršovců nebo hledali útočiště v cizině, kde nejmladší Radim stal se i prvním arcipastýřem ve Hnězdně. Jen jeden z nich Soběbor vrací se ještě jednou

do vlasti pod prapory polských, ale klesá v boji na hradním mostě pražském. Stotřináct let vládli tu pak Vršovci, s jejich pádem zanikla i sláva Libice. Jen jméno sv. Vojtěcha do roka jednou o pouti se tu ozývá hlučněji v četnějším shromáždění lidu. Ve vsi evang. kostel s farou, kat. kost. s farou, cukrovar, mimo ves tov. na vozy, sušárna na čekanku, tov. na písk. cihly.

Výlety z Libice.

1. **Žehuň**. Podle cukr. přes Opolany a Opolánky na Libňoves a Žehuň 8 km. Zpět přes Libňoves, Oskobrh a Odřepsy (13 km).

2. **Oskobrh**. Přímou přes Opolany a zpět přes Odřepsy (13 km, viz str. 180).

Za stanicí nedaleko cukrovaru libického (nová čistící stanice stojí za shlédnutí), překročujeme Cidlinu nyní již regulovanou a přímo k jihu podle rozlehlých bažantnic polabských (v pr.) stihneme za krátko důležitou stanicí

Osek (neprávem po německu vlastně zvanou Velký Osek), kde odbočuje trať ku Hradci Králové. Nádr. rs. a několik hostinců v samém sousedství nádraží. V pravo blízké lesy na starém Labi, v levo písečné bory, jež později přecházejí v doubraviny. Vlečná trať do novodobého dvora Karolína ve středu rozsáhlých sadů. Vlidné partie poskytují následující tři směry do okolí:

1. **Veltruby**. Silnicí, jež Osekem vede k J. 3½ km do pěkných partií lesních na Starém Labi u Veltrub, odtud střídavě lesy a lučinami 7 km do Kolína (přímo silnicí 4½ km).

2. **Žehuň**, dostižitelná ovšem snadno ze stanice Libňovsi, vzdálenější pěší partie poskytuje vděčnou vycházku. Dáme se ze stanice Osecké v l. ku Praze a překročíme obě tratě

do boru za stanicí a projdeme tímto k vých. za ¼ hod. i stihneme cestu vedoucí k J. k myslivně Bačovu, odtud po dně bývalého rybníka Bačova, nyní v sady proměněného, přímočárně ke dvoru Karolína a přímo dále stále stínem do Volárny, polem do Lhoty Ještěbá (6½ km) a v stejném směru dále ještě 2 km do Němčic. Projdeme vsí k S. a v pr. lesem na Kroužku jdeme ¼

hod., při čemž v l. nám zůstane pěkně položená farní ves Ohaře. (Mohli bychom také jít přímo přes Ohaře a Chřtice, avšak puvabnější cesta je tuto vyznačená). Stihneme tak na silničku, vedoucí lesem podle hájovny 2½ km do Dománovic; projdeme vsí okolo rybníka a steznicem přímo do lesa na *Stráni*; projdeme tento průsekem za ¼ hod. a stihneme za ním vozovku přes *Koší Hůru* (ze sev. svahu krásný rozhled) do *Zehuně* (16½ km), kde si prohlédneme obrovský rybník a sádky a za ¼ hod. stihneme stanici *Libňoves*.

3. Býchory - Ovčary - Kolín. Stejně jako při č. 2. do Lhoty Jestřábí (6½ km): vsí k vých. a pak v pr. k J. po ní cestou podle bažantnice do Býchor jimiž projdeme, abychom shlédli malebný zámek, postavený proslulým hospodářem Horkým z Horkýsfeldu, jenž v této krajině svou vlastní soustavu hospodářskou ve skutek uvedl. Zámek s velkostatkem obý-

val před časem mistr houslí *Kubelík*. Býval tu i chov pstruhů. Je tu jen kostelík sv. Bartoloměje z r. 1854 se zbytky staré goth. (vchod do kněžiště). Z Býchor vede nás k záp. silnice 2 km dlouhá přes výšinu *Horku* k Ovčarům otvírajíc nám velkolepou vyhlídku přes úvodí *Cidliny* k *Libici* a *Poděbradům*, dále až k *Sadské* a *Lysé*, na sever až k hradbám *Středoohoří* a *Krkonošů*, na jihu ke *Kolínu* a *Horám Kutným*. V O. kost. sv. *Jakuba Vel.* z r. 1367 rozšířen v nynější podobě r. 1843, stará část je však dobře patrná. Chová obr. sv. *Jakuba* ze školy *Škrétovy Cín. křtit.* z r. 1767. Zde u strýce faráře *P. Ant. Koláře* trávil *Emil Frýda* — potomní *Jaroslav Vrchlický* — dětská svoje léta (od 5—9 roků). Pobyt na ovčarské faře, druhém domově, kamž se i později vracel, zachytil veršem plným tepla v knihách *Duše mimosa* a *Má vlast* — a v četných dopisech soukromých. Z Ovčar jsme za hodinu v *Kolíně*. (Celá cesta 16 km).

Z *Oseka* k J. v přímé čáře protíná trať železniční rovinu, v níž v l. malé lesíky zastírají nám pohled k *Bačovu* a *Karolínu*, v pr. se objevují *Vetřuby* a *Hradištko*, pak v l. *Sen dražice* a vzdálenější *Ovčary* a podle rozsáhlých závodů petrolejové rafinerie a kolínských továrny na kávové náhražky v *Zálabí kolínském* stihneme město

Kolín (viz trať VI.).

Trať V. (pokrač.) **Kolín-Kutná Hora.**

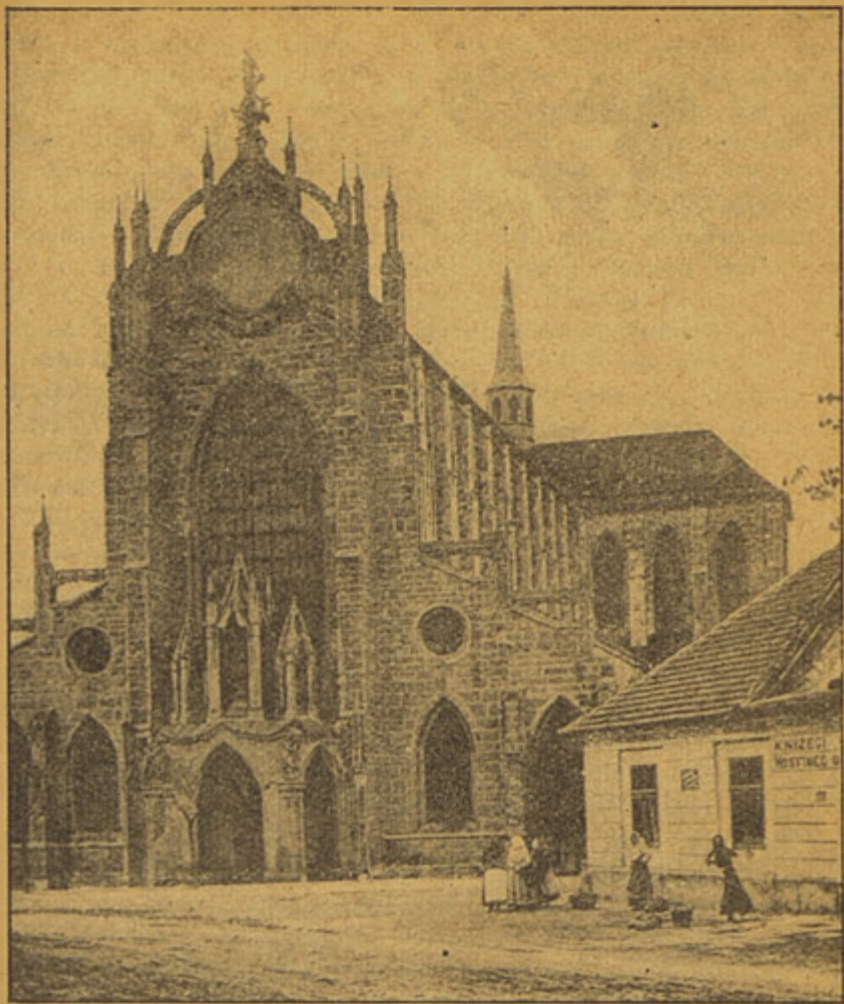
Minuvše stan. *Kolín* (konečnou stanicí naší tratě *Praha-Č. Brod, Kolín*) překročujeme *Labe* (v regulaci) a trať *Praha-Pardubice*, blížíme se v pr. památnému *Kaňku*, pod nímž v l. mineme *Hlízov*, objíždíme křenovou kulturou proslulý *Malín* (v l.) a stihneme stanici

Sedlec (nádr. rs., hs. u lva), kde odbočuje žel. trať přes *Kutnou Horu* do *Zruče*. Ovčarský cukr. má odtud vlečku. *Obee* (1300 ob.) na úpatí *Kaňku* má tov. na tabák (v býv. konventu klášť.) a zasluhuje zast. pro své památnosti.

Krajina okolní náležela kdysi slavnému rodu Markvartů. R. 1143 zal. bohatý velmož Mir. z Cimburka klášter, do něhož povolal mnichy z kláš. valdsaského v H. Falcí. Klášter velice zbohatl, v stol. XV. bylo tu 500 řeholníků (mezi nimi 300 kněží), od r. 1291 měl kl. i právo mincovní. R. 1308 byl kl. vydrancován vojskem Jindř. Korutanského. R. 1309 zajali tu Kutnohorskými pp. Jindřich z Lipé, Jan ze Stráže a Jan z Klimberka. R. 1331 dostal kl. i právo soudu hrdečního. Když papež Bonifác XI. potvrdil při kláš. kostele zal. bratrstva a udělil zvláštní odpustky všem poutníkům k tamní kapli Bož. Těla, stal se k cílem hlučných poutí. Nemalé pověsti nabyl i hřbitov sedlecký, posvěcením v XIII. stol. zoml z hory Kalvarie v Paletině přinesenou, takže tisíc

Památosti sedlecké: Kdysi konventní, nyní farní *velechrám Nanebevz. P. Marie* nejspíše již při zal. kláštera stavěti se počal v nádh. stylu franc. katedral; pak 1421 zkázou vzal. Sám Žižka prý těžce nesl jeho zkázu a žháře potrestati dal. Zbyly zde jen spálené zdi. Teprve 1669 až 1707 opat Jindřich IV. chrám restauroval (pohřben je v kapli čtrnácti sv. pomocníků). Stav. *Payer* (1707) provedl opravu ve smyslu pův. gotiky, takže zákl. tvary zůstaly neporušeny. Když prodáno jmění kláštera, rozprodáno i lacino i jmění chrámu, varhany dostaly se do Přelouče, obrazy do Vys. Mýta, chrám utens. do Oseka atd. R. 1788 chrám zavřen a sloužil za sklad spíše vojenské; teprve 1801 rozhodnuto, aby chrám byl opraven, když sem fara z Malína byla přeložena; 1806 byl znovu vysvěcen. Nicméně vystaven byl chrám při nedostatku všech prostředků stále zhoubě, až teprve r. 1854 přikročeno k opravám. Konečnou opravu provedl zdárně čes. arch. *Lud. Lábler* 1885. Dodnes ještě mnoho tu zbývá vykonati, aby skvostná tato památka domácího umění stavitelského pro budoucnost byla zachována i uvnitř důstojně doplněna. Je to pětিলodní chrám 110 m dl., 46 m šir. a 31 m vys. se sedmi kaplemi. Obloukovitá lodní klenba spočívá na 34 sloupech. Ze 106 oken největší je nad vchodem (14 m vys. a 7 m šir.), má 69 křídel a 4830 skl. tab. Ze sousedního chrámu *sv. Filipa a Jakuba*,

Velechrám Pany Marie v Sedlci.

jenž r. 1817 padl za obět stavbě silnice, přenesen byl sem hl. oltář. Z obrazů jest tu sv. Juliana (s obrazem památné mon-strance chrám.), Kristus a svatí patronové čeští od *Brandla*. votivní oltář dle návrhu B. Gruebra provedený a *Weidlichův* obraz Nejsv. Trojice. Chrámové stolice, jichž mniši užívali a čtyři zpovědnice jsou pěkná díla řezbářská. Gotická mon-strance chrámová náleží k největším pokladům chrámu. Nej-

blíže sousedí s chrámem bývalý *konvent*, jenž r. 1812 proměněn v *tov. na tabák*. (Příhlášky k prohl. u vrátného.) V býv. obrovském refektáři dvě sousoší a fresky 14 pomocníků; pův. freskový strop snesen. Je tu zaměstnáno 327 dělníků a 1418 dělnic. Naproti stojí býv. *opatství* průčelím do zahrady obrácené, nyn. zámek velkostatku a fara. Na prastarém hřbitově, kamž za moru 1318 svezeno prý 30.000 mrtvých, vzniknul asi z toho podnětu *chrám Všech Svatých* s přepodivnou úpravou, která mu zjedнала jméno *Kostnice sedlecké* (podzemní kaple Krista v zahradě Getsemanské). Sestává z dvou kaplí: horní, přístupné po kamenných schodech a kromě řezby na hl. oltáři, ničím nevynikající; dolní takřka pod zemí, do níž po 17 stupních se sestoupí. Z lebek a kostí sestaveny tu naivně jehlance, sloupy, věnce, lustry, při poslední opravě udělán i erb schwarzenberský, který nyní nahrazen křížem nad vchodem. V pr. od vchodu pam. deska spisovatele a děkana sedleckého, buditele a turisty *P. Fr. Rautenkranze* (zemř. 1817), věnovaná arch. sborem Vocelem v Kutné Hoře. Zde také působil vlast. kněz *Jos. Fr. Devoty*. Přístup otevře kostelník naproti bydlící. — V díl. hlinách nejbližšího okolí nalezena byla lebka *veledaňka* (*Megaceros*), jediný nález svého druhu v Čechách.

Ze stanice Sedlec-Kutná Hora odbočuje býv. místní dráha do Kutné Hory, prodloužená nyní do Zruče. Objíždíme Sedlec (chrám, tov. tabáková) s pohledem v pravo na Kaňk, stihneme za krátko stanici památných

Kutných Hor, král. svob. horní a mincovní město nad Vrhlicí, správněji Vrhlicí, také Kutnohorským Páchem neb Malešovským pot. zvanou, které již od hlavní trati poskytuje se Sedlcem, před ní rozloženým, imposantní pohled. Je to nejkrásněji zachovalé místo historických památností, město tiché, křivolakých ulic, s labyrintem průchodů a koutů, kde za každým krokem otvírá se malebný pohled na architektonické detaily dob minulých, město tradic historických, které má nejkrásnější gotický chrám, klenotnice, která zasluhuje častých návštěv.

Kdo zavítá jen na den, neopomeň zajíti na královskou procházku (Žižkovou branou dolů přes potok a dráhu) a pokochati se pohledem na býv. kolej jesuitskou, Hrádek a chrám sv. Barbory s celým popředím domků na svazích, které dodávají celku půvabů starého italského města — a pak navštívit i aspoň chrám sv. Barbory, Vlaský dvůr, kostel sv.

Jakuba, Kamennou kašnu a Kamenný dům, při čemž i některé jiné památnosti cestou se namanou.

Původně stávaly na místě těchto dob nastal v Hoře obrat: Kutné Hory hrady Žlunice, stala se střediskem pod obou Cimburk a Hrádek. Žlunice jích; obrat dovršen 1424 po vítězství Žižkově u Malešova, kdy katolíci v chrámě sv. Jakuba útočiště vyhledavši, ohněm a dýmem byli zadušeni. Opuštěné doly znovu vzkvátaly, průmysl umění i školství se povznášelo. Však zhýralost mravů za doby Vladislavské, vzpoury horníkův a šmejdy cizozemcův v 16. stol. připravily úpadek, 1541 zatopen byl nejbohatší důl Oslí mezi Sedlcem a Nepřizní: v povstání proti Ferdinandovi pozbylo město všech privilegií; v 2. pol. 16. stol. třikrát postihla město rána morová, 1614 usnesl se sněm, aby doly byly opuštěny; později 1618 sužil se Vilém Vřesovec doly opět povznést. čemuž válka třicetiletá zabránila: za to týž Vřesovec jako komisař reformační zle řádl mezi nekatolíky, jichž mnoho donuceno k vystěhování se; statky městské skonfiskovány a 1626 dány Jesuitům, 1631 obsadili město Sasové, 1639 vydrancovali a vypálili je Švédové. Po miru 1648 obnovena sice práce v dolech, ale nezdolán odpor, jež kladla voda; město chudlo vždy více, značně utrpělo zas 1742 za pruské invase a hůře ještě požárem 1770. Teprve v nedávné době zahájeny zas pokusy dolování, jichž rozvinutí však značně vadilo také znehodnocení stříbra a obtížná těžba, tak že definitivně opuštěny.

Nyní vzkvátá Hora opět utěšeněji; stala se sídlem četných úřadů, ústavů a závodů průmyslových.

Okres. pol. spr., krajský a městský okr. soud se stát. návl., revírní úřad, hlav. ber. úřad, cejch. úř., fin. techn. katr. okres. spr. fin. st. evid. katastru, okr. škol. r., okr. zast., arciděk. a vikariát, farářství evang., českosl. církve, rabinát, vyšší reál. školy, paedagogium se cvičnou šk. a zkuš. kom.

pro ob. a měšť. školy, řemesl., obch., rolnická šk., veř. ne-
mocnice, chorobinec, chudobinec, sirotčinec, stravovna, péče
o tuberk. a kojící matky, čilý průmysl: cukrovar, piv. (v Lor-
ci), octárna, výr. likérů a kořalky, octárna, tov. na marme-
ládu, hořelici, slévárna železa, výroba varhan a harmonií,
výroba cihel, cement st., kameninového zb.; plynárna a elek-
trárna. Peněžní ústavy: Spořitelna (u Kam. kašny), fil. obch.
a průmysl. banky, fil. české prům. banky, host. a obě.. zál.
— Veř. knihovna a čítárna v Hrádku. Museum v Kamenném
domě. Prozat. divadlo Tylovo v Táb. tř., biograf.

Okolí Hory kromě mohut- serpentinem a amfibolovou
ných náplavů hlin cihlářských břidlicí u Lhoty a Roztěže a
a hojně vystupujících pískov- částečně i žuly (na pr. břehu
ců a slínů křídových (Kaňk), Vrchlice u města) a vápence
Lhota (útes Exogyrový), Mez- (u Třeboníně s tuhou). Rudné
holesy (út. rudistový) vyka- žily obsahují leštěnec olovnatý
je i podklad rulový na den vy- s četnou družinou jiných rud,
stupující (Kaňk. Hlouška, ú- kyzů (kyz arsenový zvětráva-
dolí Vrchlice), v němž vysky- jící na t. zv. kutnohorskou
tují se i žíly magnetovce se hlinku) a zajímavých nerostů.

Procházka Kutnou Horou (viz plánec města a Sedlce).
Doporučuje se vzhledem k návštěvě Sedlce cestu podniknouti
hned z nádr. Sedlec-Kutná Hora, nebo zast. Sedlec, jinak
zpětným pochodem k tomuto nádr., vystoupí-li se až na sta-
nici Kutná Hora město.

Z nádraží dráhy v Sedlci ($\frac{3}{4}$ hod.) (nádraží dráhy místní
viz výše) vede nás cesta nejprve do Sedlce přímo podle býva-
lého klášterního konventu, nyní továrny tabákové, a k vele-
chrámu sedleckému; (viz str. 184.) kostel Věch Sv. s kost-
nicí odtud kousek v pr.) a dál podle cukrovaru a městské
plynárny. Za Sedlcem odbočuje v pravo cesta *k jatkám*; tudy
podle strojírny na *Špahovce* přijde se *k Lorci*. Dále odbočuje
ze Sedlecké silnice v pr. Kamenná Stezka, kterou přijdeme
do Sedlecké ulice, končící na malém prostranství, do něhož
z pravé strany ústí ulice Vocelova (*rodný dům Vocelův*);
v rovném směru dále vede Vladislavova třída na náměstí
Palackého, končíc v l. nárožím domu *Minsterberského* (strana
196.), knížecího, na protější straně nám. *sloup z bývalé rad-
nice*). Pokračující Sedleckou silnicí přijdeme na Náměstí (zde
v pr. *chlapecké školy*, v l. *chrám Matky Boží na Náměstí*
(str. 197., sem přijdeme z nádraží místní dráhy, podle elek-
trárny, tělocvičny Sokola a Hotelu Stoupa) zahrnuvše poně-
kud v l. kolem *staré fary* (na nároží v l.) a *bývalé tiskárny*
Havličkovy, přijdem do Tylové třídy, která v l. podle tělo-
cvičny Sokola ulicí Sokolskou prodlužuje se *k nádraží místní*
dráhy, v pr. podle *Tylova rodného domu* (v l. na náměstí
Palackého); zabočivše odtud v l. přijdeme hned na náměstí

na varhany) a naproti mod. budova *vyš. reál. škol*. Vrátivše se (v l. *berní úřad a krajský soud*) v pr. ul. Svatobarb. s rod. domem *Felixe Jeneweina*, dáme se za mostem v levo podle mod. *synagogy* na Smiškovo náměstí s domem u Havíře, krajs. soudem, kde souzen byl Havlíček a barok. domem druhdy vyn. vlast. *Dr. Štětky*, přejdeme na náměstí Rejskovo, kde stojí *kamenná kašna* (str. 200., kolem domy, kde sloh got. s bar. zápoli) v pr. k *býv. rodiným nyní obec. školám* (tyto obráceny zadem jsou do tř. Husovy, kde za shlédnutí stojí *Chrám Jana Nepomuckého*) a rodnému domu spis. *Brauna* na nám. Komenského); naproti kašně *spořitelna*, za ní *chrám sv. Jana*; (str. 201.), Husovou tř. v pr. k náměstí Palackého (v Husově tř. *okr. úřady, pošt. a telegr. úřad, hosp. záložna*, v Šultysově třídě, z ní v l. odbočující *Dám Šultysův* u mramoru (v l.) a dům, kde žil a zemřel *Petr Veselský*, spisovatel kutnohorský, na křižovatec obou ulic *Boží Muka*; z Husovy tř. okolo okres. polit. správy v l. ke *Kamennému domu* (str. 198.) za tímto v l. Prokopovou tř. z města k *Chrámu Všech Sv.* (v l. Radnickou ul. k *všeob. nemoc., chudobinci*, chrámu sv. Bartoloměje; od Kamenného domu náměstím Václavským a Poděbradovou třídou podle evangel. chrámu *Božích Bojovníků*» (v pr. ke *klášteru Voršulinskému* (v levo) a z města ven na pr. k *rolnické škole* a k *Lorci*.

Kdo potěšiti se chce pěkným pohledem na město a zejména shlédnouti chrám sv. Barbory v celé jeho imposantnosti, sejde z Ruthardky podle Hrádku v l. k Vrehlici, dá se zde kousek k lávce a na druhé straně cestou vzhůru na pěknou promenádu ve stráni, která překrásný rozhled poskytuje. (Viz výše str. 186.)

Památnosti města: Návštěvník K. Hory, jenž nechce jen zběžně prohlédnouti město dle výše naznačené procházky, počne z pravidla návštěvou *Chrámu sv. Barbory*, nejnádhernější budovy Hory, která vypíná se na výšině nad Vrehlicí na jižní straně města.

Chrám zasvěcený *patronce* tou udati: pokračovateli byli horníků, zal. v 14. stol. na místě kaple, která tu již roku 1300 stávala. Ve stavbě pokračovalo se až do válek husitských, potom teprve zase až r. 1841, nicméně byl vnitřek částeně již ve 14. stol. pro bohoslužby upraven. Byl-li navrhovatelem a prvním stavitelem Petr Parlér, nelze s jisto-

však Mat. Rejsek (1489) a Beneš z Loun (1511—20), později mistr Mikuláš Jan a Petr Parlér, však do r. 1565 stavba jen do polovice provedena. Péči země se nyní ještě na zachování a dokončení polovice té pracovalo. Chrám pův. třílodní Rejsek geniálně rozvrhl a předčlal na pětilodní. Beneš

Kutná Hora. Velechrám sv. Barbory s částí býv. koleje jes. (kasáren) v pravo.

z Loun mohutný krov se starými věžemi vytvořil, jež 1732 rektor koleje jezuitské Fab. Veselý sněsti dal, nahradiv je nepřipadnými věžkami, jež nyní novými nahrazeny a rest. provedena dle návrhu arch. *Mockra* arch. *Láblerem*. — Chrám, jenž měl míti 34 sloupů je dosud nedokončen (sloupů stojí 22, výška 33 m).. Zevně je chrám vznošený, boh. got. žebrováním, kružbami okenními, chrličí, oblouky a fiálami i plastikou výzdobou novou (sošky Barbory, Václav, Madony a Krista, znak města, relief dolové práce, andělé, karikatury) vyzd. Hlav. vhod opatřen předsíní s galerií a sochou Madony; štít nad hl. římsou nese sochu sv. Barbory, opěrné pilíře postranní sochy Vojtěcha a Prokopa. Na sev. straně je krásně tesaný znak města s baldachýnem, držený dvěma rytíři, na posiráním sloupa socha sv. Barbory. Imposantní vnitřek rozdělený v 5 lodí podélných, jednu loď křížovou, kněžiště, ochoz s 8 kaplemi, sakristií a emporou, korunován je úchvatnou klenbou, která v lodích se připisuje Benešovi z Loun, nad kněžištěm Reyskovi. Jesuité vandalsky vyklidili odtud vše, co by jen trochu na dobu

utrakvismu upomínalo: mezi jiným zničili krás. hl. portál chrámový se znakem městským a skvostně řezaný hl. oltář. Z dob jejich povšimnutí zasluhovala freska Kovářova na záp. levé závěrečné zdi (život Ignáce z Loyoly). — Z barok. výpravy jesuitské je zachován bar. korpus mohutných varhan (jež dostaly nový stroj) a bar. kazatelna ve střední lodi s umělecky provedeným krytem, jenž napodobuje got. fiálu; za to věčná lampa got. je nové práce a starý, jesuity odstraněný oltář v kněžišti (jen soška Barbory na již. pilíři je určitým z něho zbytkem) nahrazen dle popisu Kořínkova novým skvostným olt. dle nákresu prof. J. Kastnera (1905). Zachovány jsou však krásné, zejm. konšelské lavice mistra Jiříka z XV. st., které jsou nejkrásnější ukázkou got. ornamentiky své doby: horník, klečící na skále ve svát. hávu je výtvozem z r. 1746. Od hl. olt. obracíme se do ochozu (skvostná balustráda nese monogramy W (Vladislava), L (Ludvíka), kde umístěno 8 kaplí: v 1. obr. sv. Kateřiny od Rába, soška Madony z r. 1480 s pláštíkem z r. 1750, v 2. obr. sv. Blažeje od Rába,

ve 4. Brandlův sv. Vojtěch, v 5. Škrétův sv. Václav, v 6. Simone od Brandla, a starodáv. ué fresky; v 7. t. zv. Smíškovské vzácná archa z r. 1480 (sedm pannen přátelství Kristova) a fresky (ukřižování, král. ze Sáby, Soud Trajanuv, znak Smíškův), rest. Maixnerem, náhrobek Mik. Dačického a v 8. t. zv. haviřské nebo hašplířské stejně vzácné fresky (umuč. sv. Kateřiny, kupec a prodáváč rudy), rest. A. Liebscherem a Sequensem; znak Kutné Hory. V ochozu nad kaplemi David, Jan Křtitel, pany moudré a pošetilé, proroci a andělé, dále na již. stěně fresky minciře, pregéře, utrpení Kristovo z doby před r. 1500, v sev. lodi bar. freska Zjevení Ign. z Loyoly od Kováře z r. 1757; tutěž náhr. z r. 1588. Rábův obr. sv. Barbory, jenž býval před obnovou na hl. olt., visí u sakristie. — Figur. okna ve všech kaplich jsou darem městské spořitel., rovněž okno nad varhanami (Poslední soud dle zjevení sv. Jana navrhl mistr Urban). — Vstup, není-li chrám otevřen, po přihlášece u kostelníka Vděčný výstup na 2. galerii, odkudž je i velkolepá vyhl. na město a daleké okolí.

Před chrámem sv. Barbory býv. kaple Božího Těla, krásná got. stavba se znamenitou klenbou (nyní tov. na varhany), která stála dříve než chrám sv. Barbory, naproti novost. reálky.

Od chrámu sv. Barbory ulicí Svatobarbor. čili po t. zv. mostě (jak nazvali Jesuité široký kamenný taras z města ku chrámu vedoucí) před kolejí jesuitskou, kde spatřuje se 13 mistrně vyvedených soch od jes. fratera Fr. Bauguta; od chrámu k městu následuje za sebou:

Sv. Karel Veliký, Sv. Anna, Sv. Václav (nejkrásnější ze Sv. František Borgiaš, Sv. všech) se sochou Sv. Víta, Sv. Florian, Sv. Josef Kalasanský Ludmily, Sv. Kosmy a Sv. Damiana, bolest. P. Marie s českou orlicí; Sv. Isidor se znakem p. Dačických z Heslova,

Sv. Ludvík se znakem pánů Raabenhauptů ze Suché, Sv. Barbora se znakem knížat Lobkoviců a Sv. Jan Nepomucký se zn. pánů z Věžníků. Lato možná, že z pozdější doby pochází.

Kolej jesuitská, podle které se ubíráme, jest z největších budov Hory; dostavěna 1667 v půdorysu obráceného F na paměť Ferdinanda II.

Dvoupatrovou budovu zdobí na již. a sev. straně dvě věže; v první umístěny byly zvony, ze zbořených věží chrámu sv. Barbory přenesené. Třetí věž, nejvyšší v celé Hoře, která ve středu budovy stávala, byla r. 1844 zcela bez důvodů snesena. Když řád 1773 byl zrušen, byla kolej v kasárny proměněna; r. 1854 byl vojenský ústav výchovavací zřízen; při přestavbách za tím účelem provedených, shledal Petr M. Veselský, že se ku stavbě koleje mnoho starých náhrobků z chrámu sv. Barbory použilo. Ústav byl 1868 opět zrušen a kasárna znovuzřízena.

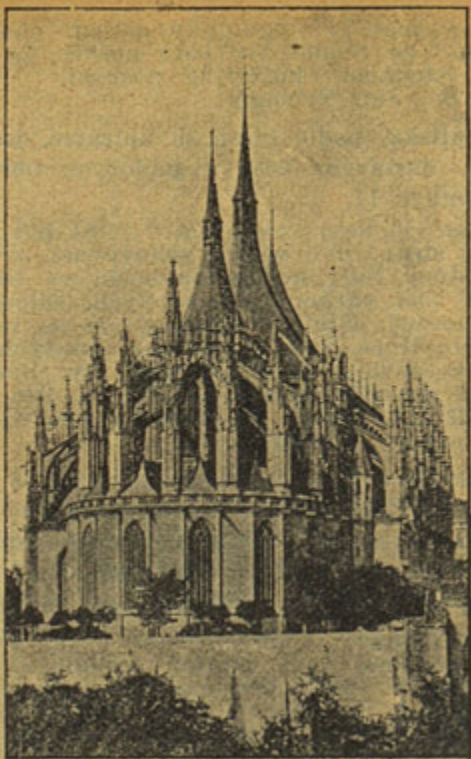
Minuvše most a kolej jesuitskou, přijdeme k **Hrádku nad Páchem**, domu velkému, šosovnému, jehož jméno v obyvatelstvu již vymizelo; doptati lze se na budovu spíš jako na »seminář« nebo ústav učitelský. Nad vchodem pamětní deska Gustava Lindnera, jenž tu 1872—1882 byl ředitelem.

Hrádek, nejstarší budova Hory, jako někdejší tvrz na srázu k Vrchlici postavená, ovšem ve válkách husitských zničená a hlavně ku konci 15. a poč. 16. stol. znovuzřízená. Z doby předhusitské pocházejí toliko sklepy a hmotná spodní stavba, 1458—1519 byly v držení Hrádku bohatí nákladníci hor Smíškové z Vrchovišť; 1544 byl majitelem mincmistr Albr. z Gutsteinu, za něhož dhl Osel byl zatopen. 1615 byl v držení jeho Vác. Chotouchovský z Nebovid, po Vřesovci mincmistr Kutnoh., jenž pro svárlost byl ubit; vdovou jeho přešel Hrádek na Vác. Heralta Liebštejnského Kolovrat, 1676 stala se maji-

telkou obec, která jej jesuitům prodala a ti v něm seminář s gymnasiem zřídili. Při adaptacích k tomu účelu mnoho se zde zkazilo a stavení během času schátralo a teprve 1859 došlo k opravám. Od r. 1870 je tu pedagogium se cvičnou školou. Na závorníku klenutí v průjezdě znak pánů Smíšků. Krásný arkýř při hradní kapli, v mnohém ohledu zajímavá, parádní síň v hor. patře prostřed. stavení. Z komnat nejzajím. je ředitelna pedagogia, kde klenbové pasy spočívají na pěkných nosicích, pod kterými lidské podoby se nalézají; průvod poskytně školník.

Odtud v pr. úzkou uličkou Ruthardskou podle starých zdí městských (v l.) a zahrad (v pr.), kde stával *dům Ruthardův* (povídka Jos. K. Tyla: Rosina Ruthardova), dojdeme za nedlouho k Vysokému kostelu arcid. chrámu sv. *Jakuba*.

Založ. 1310 k rozkazu boha-Jana Kunklina Rutharda, po tého nákladníka a rudokupce ním vydatně podporován Bo-

Chrám sv. Barbory po restauraci.

řitou z Košic. Třílodní chrám velkých obrazů z kláš. Sedle-
ve způsobu starší zdomácnělé ckého přenesených (snad od
gotiky. 1421 spustošen byl Tá- Ign. Raaba). Proti vchodu se
bority, 1424 až 1622 byli při strany sev. velkolepá řezba ze
něm kněží utrakvističtí. Po- 16. stol. Matka synů Zebedeo-
všimnutí zasluhují: Kaple zv. vých odevzdává je Kristu za
Ruthardovská (s novým got. učeníky, práce mistra Jaku-
olt., malbou na dřevě Večeře ba, od něhož pochází též 12
Páně z r. 1515) a Salazarovská stolic kněžských, znamenite
čili černá, tato má galerii s práce řezbářské. V presbytéri
krásnými motivy a nese znak Pietas od Škréty. Z klenotů
Bořity z Košic, v ní cinová chrámových: got. monstrance
křtitelnice, dílo Ondřeje Ptá- ze 17. stol. Při chrámě v pr.
čka. V kněžišti imposantní re- arciděkanství (od r. 1668) pň-
nes. hl. oltář, práce řezb. Kašp. vodně stavení vysoko kostelní
Eiglera se sochami Dav. Sule- školy z r. 1594—95. Má krásný
ra. Obraz Stětí sv. Jaku' a z portál z červ. mramoru se
r. 1763 od Fr. Xav. Balka, nad znaky města cis. rychtáře Mik.
ním sv. Trojice od P. Brandla. Vodňanského z Cazarova a
(Stůl je barokní.) primatora Kozla z Řisentalu.

Na stěnách chrámových 16 Zde arciděkanové teprve 1668

se usídlili (dříve v domě č. 15) lo děkanství na arciděkanství bylo děkanství. Roku 1500 by- povýšeno).

Hned za kostelem sv. Jakuba směrem do Havlíčkova nám. stihneme historicky nejzajímavější budovu města Vlaský Dvůr (průvod. možno si zjednatí ve strážnici).

Sídlo druhdy královské a Šternberka (1420, první husity mincovna, zal. za Václava II. do šachet metati dával), násil- koncem 13. stol., od r. 1880 ma- ný Zdeněk Kostka z Postupic jetek městský, však druhdy (1463, v den sv. Vavřínce za- značně sešlý, jehož důkladná- svčcený svátek horníků, v- restaurace nedávno dokonče- minci pracovati kázal a hro- na. Založen ve slohu starých- mem byl zabit). Beneš z Weit- hradů, poskytuje zejména se- mile (1473), za něhož král- strany východní, kde nalézalo- Vladislav často tu dlival. se obydlí královské, zajímavý- Albr. z Guttensteina (1538, důl- pohled. Na záp. straně nachá- Osel« za něhož se zatopil); zel se prostranný sál, jehož se- Jan z Vitence (1548, za něhož- stavba chr. Sv. Barbory doko- také pro mnohé sněmy užíva- nána); P. Hlavsa z Liboslave- (1564, novým způsobem tavení- přes 55.000 prošmelcoval). Ka- 1471 byl v něm Vladislav rel hr. z Bibršteina (1566, cí- Maximilian zakázal Židům pod- II. za krále zvolen. Václav II.- zetrátou hrdla do Hory dochá- dal zde raziti poprvé české či- zeti), Vilém Vřesovec z Vřeso- Pražské groše, povolav sem za- vic (1616, pravá metla Hor- účelem povznepšení mincovni- Kutných, krutý komisař proti- reformace), Jan z Reibergů (1678, domnělý alchymista a- marnotratník, jenž mnoho pe- ťví mistry z Florencie; odtud- něz pokusy a hody promarnil- a minci zadlužil. 1783 byl úřad- název dvora. Václav IV. vy- mincemistra zrušen. Vstupující- do nádvoří se strany vých. (od- dal zde prosl. *Kutnohorský de- Havl. nám.) vchodem, nad- nímž nalézá se znak lazební- kreť* (1409) o rozdělení hlasů na- kův (udělený spolku Václa- vem V. z vděčnosti za jeho o- vysokém učení pražském. V- svobození), nalézáme v pří- zemku tam, kde se pověstné- mincovny nalézaly: zbytky- V požárech doby husitské budo- star. zsmíten (dílen) pregér- ských, z nichž každá má got.- va se zachovala. V sedmileté- dvěře a mívala zamříž. okno- (dnes jen napodob.). Nad těmi- válce k účelům vojenským jí- to okny jsou znaky těch měst,- ve kterých mincovny byly zruš. bylo používáno a vojsko nemi- a tuto soustředěny, mezi lune- tami pak znaky zemí, jímž- losrdně v ní hospodařilo. Také- Bedřich pruský r. 1742 tu- byl tu voj. stan prince Karla- Lontinského; potom byl skla- dištěm obilí a materiálu dělo- střeleckého, po požáru radni- ce r. 1770 přesídlen sem magi- strát a vězení. Za těch okolno- stí 1786 byl Vlaský dvůr velmi- již pobořený erárů jen břeme- nem: snažil se jej odprodati, dovolil tu zříditi prádelnu na- bavlnu atd. Sněmovní sál byl 1830 zbořen a jižní část na- kanceláře přestavěna. Z minc- druhé straně je krásný arkýř, mistrů, jichž dvůr byl sídlem, pod nímž bývala pokladnice- zasluhuji zmínky: Petr Zmrz- král. a v němž nalézá se ka- lík ze Svojšína (1406, sepsal- ple sv. Václava a Ladislava, práva lidu hornímu). Petr ze- překrásný to pomník v'adi-

slavské gotiky z r. 1493., nyní nově vymalovaná Fr. Urbanem; hl. oltář překrásné práce řezbářské; jsou tu skvostné řezby z XV. stol.: uprostřed se sv. Vojtěchem, Ludmilou, Václavem a Ladislavem, po straně jedné s reliefem Smrti P. Marie a temper. Korun. Krista, rel. Magd. a Markéty, po druhé straně se sochami Filipa a Jakuba a temp. Sigmunda, Víta, Prokopa, Ludmily s veraikonem. Ve středu dvora bar. kašna s bronzovým havířem na skále z perků kutnohorských. Pregausem (strážnice), kde požádá se o průvod: na schodiště (městský znak a odlitek lat. desky z r. 1545), jejíž orig. je v museu; napomenutí senátorů k nestrannosti, pam. deska na posl. restaur. (1892-8), v okně známé znamení krále Václava (ledňáček ve věnci) a znamení krále Vladislava (Ws korunkou); v l. do býv. trůnní síně, t. zv. Vladislavského sálu, kdež byl vydán r. 1409 Kutnohorský dekret, r. 1444 založ. panská jednota, r. 1471 zvolen králem Vladislav polský; zde konaly se také sněmy král. Čes. v l. 1305—1510. Podepsání dekretu a zvolení krále zobrazeno *Klusáčkem* a bratry *Špilary*. Ve vlysu pod stropem dle návrhů Fr. Urbana znázor-

Vedle Vlašského dvoru vystavěl Vladislav *dům pro minc-mistra*, který hraničí s arciděkanstvím (viz str. 194.).

Dávše se okolo pomníku Havlíčkova v l. na náměstí Palackého, spatříme na tomto na rohu ulice Vladislavovy

Dům Minsterberský či knížecí zv. takto dle Karla kníž. Minsterberského, v jehož držení byl na poč. 18. stol., v nynější stav. uveden v min. stol., však zadní věžovitá část domu zbytek z bývalé stavby svědčí, že býval to dům nákladné stavby gotické. Pozdější majitel Arnošt biskup Solnohradský dal v této věži kapli zříditi; z ní zachován jest

něna práce havířská; v oknech erby mincistrů kutnoh., mezi okny kam. sedátka, jak bývála v hradech středověkých. Ze staré got. radnice je tu zachována vzácná památka »Eecce homo«, skvostně řezaná socha z r. 1511 od mistra Jakuba (děda Adama z Veleslavína) a konšelská lavice, vyř. ornam. zdobená; ostatní nábytek nový od mistra Hrabáka od Kam. Kašny. Zadním východem po starých schodech se přijde do předsíně kaple, kde je uchován ze staré radnice dřev. sloup z r. 1493. Dlouhá parou vytápěná chodba vedoucí k městským úřadovnám, má krásný dřev. strop a vyzdobena je obrazy a fotografiemi pamětih. událostí. Z místností je krásně upravena zasedací síň městské rady, z níž starobylé dvěře s vykládaným českým lvem vedou do přístěnku; s balkonu krásný výhled do roviny čáslavské. Zevně přizpůsoben Vlasý Dvůr původní podobě a obklopen pěkným tarasovým parkem s pomníkem Fr. Palackého. Od minciřského stolu a pavláčky k němu krás. pohled do údolí Vrchlice, po němž přijal Vrchlický své básnické jméno. Na Ruthardtku, kolej a velechrám sv. Barbory. Přístup lze si zjednatí u domovníka při vchodu do parku.

Socha Havlíčkova jest práce J. Strachovského z r. 1883.

Havlíček v Hoře žil a působil, vené a 1770 požárem zničené, vydávaje tu svého Slovana a zazděn jest v domě č. 97 a zakutnohorské Epištoly. kryt dvířky vedle výkladní

Sloup z bývalé radnice, ze skříně, které se na požádání dřeva r. 1497 nádherně posta- otevrou.

Tylovou třídou podle rodného domu *Jos. Kaj. Tyla* (v pr.) přijde se do Sokolské třídy (v l. *Sokolovna*) a dál až k místnímu nádraží; na rozhraní obou tříd odvádí nás úzká ulice v l. podle *bývalé tiskárny Havlíčkovy a staré fary* na Námešť, kde býval rudní trh; za rudu spadlou s váhy a na metenou (odtud náz. Na náměti) vystaven horn. chrám *Matky Boží*.

Chrámu tento, čistě gotické- zdi choru krásný na dřevě ma- ho sluhu vyst. před r. 1400, lovaný obraz Nanebevzetí P. klenba z r. 1502, rest. r. 1886. Marie z 15. stol. Varhany na Také v 15. a 16. stol. dostávaly choru z r. 1865 pocházejí z dílny kutnohor. Buriana Vladyky. Hl. oltář renesanční s obrazem Nanebevz. P. Marie od Arnol- da. Dva krásné gotické, ve dřevě řezané oltáře, přenesené sem z býv. opat. chrámu Sv. Kříže shořely r. 1873 a 1874. Na věži 4 zvony. Mezi opěr. pilířů kříž. cesta (malby J. Richtera a J. Rusa z r. 1861). Při chrá- mě hřbitov, jenž nejspíše již v době založení chrámu byl zřízen, nyní zrušen. Okna nová z doby rest. Nejstarší náhrob- ní kámen Mikul. Náchodského z r. 1542. V chrámě odpočívá proslulý český malíř *Petr Brandl* († 1735) v levo pod presbyteriem.

Od chrámu v pr. vede silnice k Sedlci; překročivše ji směrem k chlapecké škole, dáme se na malé prostranství, kde stýkají se ulice Sedlecká, třída Vladislavova (s domem Minsterberským) s ulicí Vocelovou (s rodným domem *Jana Er. Vocela*), kterou dáme se k *Lorci*, kde nalézá se městský pivovar a střelnice se stinnou zahradou. Pivovar umístěn v bývalém sídle pánů Loreckých z Elkuše, kteří s králem Vladislavem z Polska přišli a nejspíše zde sídlit to si zbudovali. Z rodu toho pochází po matce také *Daniel* z Veleslavína.

R. 1515 Lorečtí tvrz prodali; patřila pak nějaký čas Da- ůickému z Heslova, potom pi. utěšený park založili. Každoročně 4. neděli po velikonoce (Cantate) zde letní střelba ročným. Pivovar již Lorečtí, slavnost. výletem započínala.

Jsmeli již za městem, můžeme se dáti k chrámu *Všech Svatých*, jenž stojí asi v místech, kde první stříbrné doly na couku greifském byly otevřeny. Dnešní chrám nevyniká nijak svou stavbou; z původní stavby, která snad většinou dřevěná bývala, jen věž se starým znakem hornickým se zachovala.

Chrámu zal. ku konci 13. stol., jest nejstarším chrámem kutnoh. chová uměle ozdobený hl. oltář (dřevorezba Fr. Kotrba z r. 1702) s obrazem *Všech Svatých* od Mik. Šimka (nikoli od Brandla). Nad dveřmi sakristie starý, na dřevě mal. obraz (sedlecký mnich Antonín nalézá na tomto bojišti vyrostlé tři pruty stříbrné), v lodi chrámové 5 starých, na plátně malovaných obr. práce mistrné. Na hřbitově nákladná got. hrobka z r. 1878.

Vracejíce se odtud do města, stihneme do končiny, kde na náměstí Pirknerovu kromě *všeobecné nemocnice* stojí také *městský špitál a chudobinec* a chrám sv. *Bartoloměje*, rovněž jeden z nejstarších chrámů města.

Stával již r. 1407; vyst. byl v slohu got. a do r. 1620 býval při něm hřbitov. R 1787 byl zrušen a vyprodání věcí chrámových dražbou velmi drakonicky provedeno. 1888 z usnesení magistrátu chrám byl sbořen, takže jen věž pozůstala a jako špitální kaple ponechána pro špitál, jenž tu pak posta-

ven. Vnitřní úprava kaple té pochází, kromě krásného obrazu Bol. P. Marie, ze zrušeného chrámu Sv. Kříže. Ve špitálním refektáři obrazy »sedm křesťanských ctností«. V sousedství je také nyn. hřbitov, na němž pochován vyn. čes. malíř *Jenevein*.

Prokopovou třídou dáme se na Václavské náměstí a odtud v l. podle *evangelického chrámu* s nápisem »Památce mučedníků Kostnických« (v pr.) ke *klášteru Voršulinskému*.

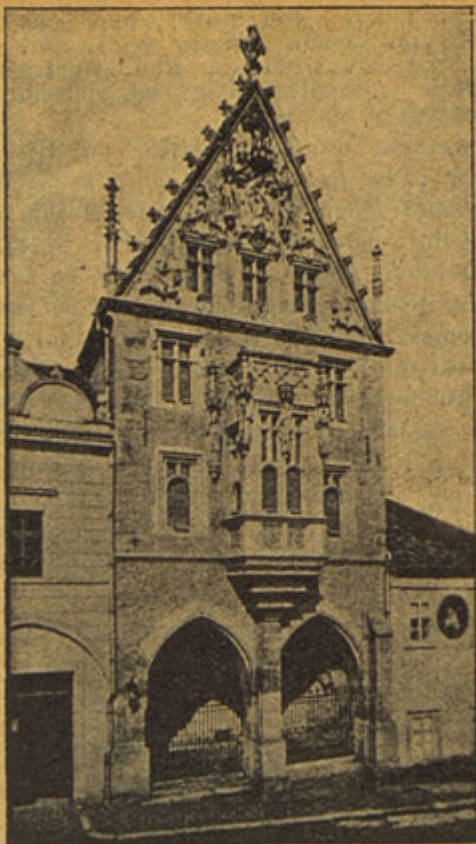
Zal. 1712 hrab. Eleonorou a Maxmilianou z Trautmannsdorfu a Veisbergů, vystaven byl (1733 až 1742) Janem Dinzenhoferem; však dříve než se v něm jeptišky ubytovaly, v nemocnici vojenskou proměněn a teprve 1743 opět vyklizen. Plán Dinzenhoferův byl nad-

prostředky zakladatelů velkolepý, tak že klášter zůstal nedostaven; z původního pětihranu jen 3 strany byly zastaveny, než i ty činí dojem mohutný, zejména z venčí města pozorovány, kdežto tuto v úzké uličce jsou zastrčeny.

Poděbradovou třídou zpět na Václavské náměstí dospějeme ku památnému *Kamennému domu*, krásné, starožitné budově, s níž mnohé historické upomínky jsou spojeny.

Dům ten t. zv. »Kamenný« byl si Václav Smíšek z Vrchovišť koncem 15. stol. vystavět dal a roku 1504 kutnohorští jej pro biskupa utrakvistického Filipa Sidonského zakoupili, by jej v Hoře udrželi. (Hrob téhož v chr. sv. Barbory byl jesuity vandalsky zničen). Od r. 1849 zřízena byla v domě městská radnice, která nyní do Vlašského Dvora přenesena. Skvostná ta památka umění stavitelského s bohatým průčelím a pěkným arkýřem, nyní restaurovaná, vykazuje

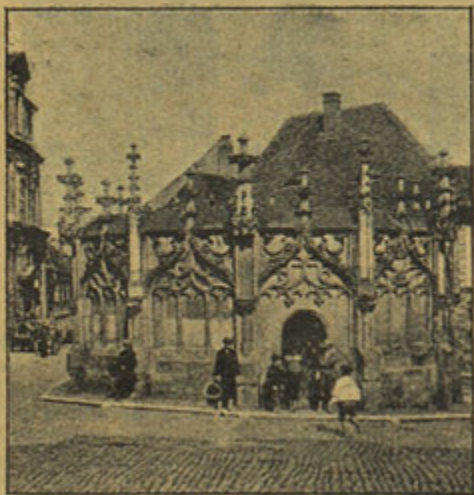
Dům t. zv. Kamenný.

uvnitř dosud starodávné rozdělení místností. V I. patře, kde byly místnosti měst. úřadu, nalézala se výtečně řezaná socha Kristova z r. 1551 a starý, na dřevě malovaný obraz z r. 1551, starobylá lavice konšelská, podobizna vůdce studentů Jiř. Plachého, nad dveřmi bronz. deska s nápisem ze staré radnice, z které také Kristus a lavice pocházejí. Věci tyto nyní dílem do Vlašského Dvora, dílem v muzeu zde zal. zůstaly. Vstupující do musea (přístup v neděli od 11 do 12. jinak na požádání u do-

movníka) nalézáme v přízemí mazhauzu lapidarium, s náhrobký, keramické pam., komoru praehistorickou; ve schodišti do mezipatra památky prací kovářských a starého do-lování, v mezipatře zbraně, zámečnické a kovolíjecké pam., šperky, štuková kopie Zebe-
deovců, násady praporů, koš, v němž byla hlava Šoltysova vystavena, věd. nástroje, minc. pokladnu, hodiny, zvon z r. 1598 a j. V I. patře v hl. siní vyšivky, kost. roucha (kasule 1497), mince, medaile, pečetidla, obrazy, ve vedlejší

místu. kuchyně ze XIV. stol. | mátky, bar. sošky ze sedl. klá-
v arkýři památky na Vocela a | štera, v hl. síni sklo, kerami-
Tyla. — V II. patře v před- | ka, hud.' nástroje, orig. obr.
síni cech. a řezb. památky, | Žižky od Liebschera.
knihařství, lékařství, liter. pa-

Okolo hejtmanství dáme se odtud do Husovy tř.; zde v l. a Šultysovy ulice *Boží Muka*, sloup se sochou P. Marie z r. 1715 (na paměť moru r. 1713), práce laika jesuit. ř. Fr. Bauguta, od něhož jsou též sochy před kolejí jesuitskou. V l. v ulici Šultysově *Šultysův dům* (v l.) se skvostným portálem a pamětní deskou věnovanou primatoru Šultysovi, jenž r. 1621 na Staroměst. náměstí v Praze dokončil a jehož hlava byla potom v koši na Kolínské bráně v Kut. Hoře vystavena; naproti domu tomu v pr. *dům Veselského* (Petr Veselský o Kutnou Horu zasloužilý spisovatel; od něho zevrubný průvodce po K. H. z r. 1877 a p.). Husovou třídou zpět dojdeme na Rejskovo náměstí s několika pěknými starob. domy (u rytířů, dům Salandrovský s č. 142, s bar. sochou Floriana, č. 141, s got. výklenky a obr.) prostřed. náměstí Kamenná kašna.

Kamenná kašna.

Kutná Hora má pól tisíciletí | odvádí. Teprve r. 1892 vedle
ti starý vodovod, přivádějící | starého potrubí položeno nové
vodu z pramene svatovojtěš | železné. Jedno potrubí vede
ského, jenž napájí vodojem za | také do Kamenné kašny, zna-
Kouřimskou branou, odkud se | menité památky kamenického
voda rozvětveným potrubím | umění z roku 1497. Jest to mo-

hutný dvacetihran z kamene | svým nákladem zříditi na po-
tesaný v got. slohu (nejspíše | děkování, že jemu voda do
i got. střechou kryta bývala) | Hrádku, byla puštěna (tehdy
zevně arabeskami a štítky zdo- | právě Mat. Rejsek řídil jemu
bený. Původ její nejspíše | stavbu Hrádku, v němž nyní
zdá se Mat. Rejskovi svědčiti; | nalézá se pedagogium).
kašnu dal Smíšek z Vrchovišť

Z nám. Rejskova směrem k nám. Palackého možno se po-
divati k *reálným školám* a k rod. domu spis. *Brauna*; na
náměstí samém v Husově třídě spatřujeme ještě *spořitelnu*
a *chrám sv. Jana*.

Chrám tento zbudován te- | třech kuplích a1 fresco obrazy
prve v min. stol., když Jan | z legendy Jana Nep. Sochy
Nepomucký za sv. byl prohlá- | sv. Vojtěcha a Prokopa z r.
šen. Chrám o jediné lodi, zev- | 1734—54, portál z r. 1760. Na hl.
ně hrubě nevyniká; vnitř na | oltáři obr. od Fr. Balka.

S náměstím Rejskovým sousedí nám. Smíškov. Podle ul.
Rakové (kde nalézá se dům *Dačického z Heslova*) a domu
dr. *Štielky* (druhdy také starosty města) a krajského soudu,
kde r. 1851 před porotou stál Karel Havlíček, přijdeme opět
k ulici Svatobarborské, odkud jsme vyšli. —

Kromě již uvedených budov památných dlužno ještě po-
znamenati *chrám Nejsv. Trojice*, ležící jihoz. od města u By-
lan v polích nad Vrchlicí.

Chrám vnitř mistrně v slo- | ně hlavního vchodu náhrobek
hu got. vyvedený a hřbitovem | Smíšků z Vrchovišť, starý vo-
obklopený, má hlavní oltář | tivní obraz a nad pravým po-
pěkné práce řezbářské z r. | str. oltářem znak téže rodiny.
1683 (od Kašpara Eiglera). Chrám založen 1488 Smíškem z
Obrazy necenné od Čalíče. Zna- | Vrchovišť a 1504 posvěcen od
menitý tabernakl z hrubozrn- | utrakv. biskupa Sidonského.
ného pískovce. Po pravé stra-

Kutná Hora mívala ještě několik jiných chrámů, které
zrušení r. 1785 podlehly. Kromě výše vzpomenutého chrámu
sv. Bartoloměje, stával před Kouřimskou branou *Chrám*
sv. Jiří (nejstarší chrám kutnohorský), který stával dříve než
K. H. sama); na předměstí Žižkovu (Čechu), kde říká se v
Nišpurkách, stával chrám Sv. Martina v obvodu šachet, do
nichž kacíři bývali házeni; v městském špitále byl *chrám sv.*
Kříže (got., z první polovice 14. století), po němž není rovněž
památky; nedaleko špitálu na předměstí Karlovu (Kolmark)
stával *chrám sv. Lazara* v místě, kde se ještě *kaplička sv.*
Lazara nachází; býval při něm též hřbitov; na Rovni, jižně
od téhož předměstí stával přímo proti sv. Barboře farní
chrám *sv. Václava* vymizel obce Pněvické; na Rovni nalézá
se také kaplička *sv. Petra a Pavla* v místě, kde stával chrám
těchto apoštolů; v městě samém pak v ulici Libušině byla *ka-*
ple nejsv. Trojice z r. 1741, nyní dům soukromý, jenž dosud
známky kaple té nese. — Konečně pak na dolejšíh městě stá-
val *chrám sv. Jana Křtitele*, r. 1423 požárem zničený. —
V Kutné Hoře narodili se: Ondřej Dačický z Heslova († 1571,

spis. Paměti Hory Kutné) a pokračovatel v jeho práci Mikuláš Dačický z Heslova († 1626, Paměti Mik. Dač. z H.); Jos. Kaj. Tyl (1812—1856), jehož Rozina Ruthardova, Krvavý soud, Dekret Kutnohorský odnášejí se přímo k Hoře Kutné, Jan Erazim Vocel (1808—1871), jehož prvotiny hrávali tu studenti ochotníci, jenž v Pravěku země české a j. spisech stal se zakladatelem české archeologie, sochař J. Strachovský (1850), spisovatel Jos. Braun (1864), jehož četné povídky vyrostly na půdě kutnohorské (Čtvero obrázků starohorských, Z těžkých hodin, z Paměti krevních pisařů a j.), mnich kláš. sv. Athoského Sava Chilandarec, lidumil Alois Oliva (1822), malíř Felix Jennewein (1857), malíř Jan Jak. Hartmann (1680), přívrženec školy Brueghelovy a Mironovy, z jehož synů i František téhož směru se přidržel, vyn. nakladatel Fr. Jan Pospíšil (1802), malíř Ant. Lhota (1812), spis. Jan Lier (1852), spis. Gabriela Preisová (1862), řezbář Jakub (ku konci XV. stol.), hud. spis. Rud. Kadleček (1856), historik kláštera sedl. Šim. E. Kapihorský, hud. spis. a varh. při chrám. Týnském v Praze Jan Balt-Janovka (1660), prof. past. bohosl. J. N. Jindra (1863), vyn. hor. inž. E. Klečka (1816), paedag. Jos. Klika (1833), miner. a geol. Fr. Slavík (1876), vyn. před. chemik Jar. Sulc (1865). Zasloužně zde působili učitel Petr Mil. Veselský, archaeolog Jiří Zach, MUDr. Jos. Jaromír Štětka († 1878) a vlast. lékař lidumil MUDr. Fr. Stáně († 1897). Na hřbitově u všech Svatých odpočívá z uvedených: Jos. Braun a Fel. Jennewein, z novějších archaeolog msgr. Kar. Vorlíček, katol. spis. Jos. Podstránský, horlivý sběratel zkamenělin cestmistr K. Huda a j. — Stroupežnického mistrná hra »Paní mincmistrová« odehrává se na půdě Kutnohorské, sem r. 1850 se přestěhoval se svým Slovanem Karel Havlíček-Borovský (bydlel na Kolmarku v domku zahr. zv. Vrabčárna), odtud vyšly jeho Kutnohorské epištoly.

Hostince: U černého koně (40 pok.), Zlatá Stoupa (bliže nádr.) 10 pok.), Na staré Poště (6 pok.), Vlaský Dvůr (8 pok.), Zl. kolo u Havlíčka s rs., Zl. Husa, Carda. Studentská noclehárna ve Vlaském Dvoře. Cizinecká komise (infor. u ředitele městského úřadu ve Vlaském Dvoře). Odbor Čs. T. v lékárně u Koruny. Autob. spoj. do Kouřimi zrušeno. Od nádraží povozů a autob. — Garáže u Černého koně a v hotelu Stoupa.

Výlety z Kutné Hory.

1. Kaňk (hornické městečko a kopec 315 m). Z K. H. přes Sedlec $3\frac{1}{2}$ km nebo přímo k S. 2 km. Městečko obklopené četnými haldami a starými šachtami má památný kostel sv. Vavřínce z 15. věku, stav. řízením Beneše z Loun, v něm překrásná kamenná kazatelna a mistrovské sanktuarium od mistra Rejska. Got. klepátka ve dveřích sakristie. Nad městečkem kopec Kaňk, pamětihodné naleziště křídových zkamenělin (str. 14.), kde 1421 Žiž-

ka byl Zigmundem obklíčen, však nepříteli obelstiv, šťastně vyvázl. Holý někdy vrch byl zásluhou hr. Rud. Chotka zalesněn; týž postavil zde sešlou již mohylu obětem náboženského fanatismu dob husitských s německými nápisy. Překrásná vyhl. ke Středohoří a Krkonošům, na vých. až k Českom. Vysocině, a na celé bližší okolí s Kutnými Horami, Malínem, Sedlcem, Kaňkem, Kolínem atd.

2. Král. Halda a Král. pro-

cházka, Kuklík. K Havličkovu pomníku a dolů k Žižkově bráně; pod želez. most, v l. podloubím mlýna a vzhůru (schody) na **Král. Haldu.** Krásná vyhl. na město a na Železné Hory. Sestup k mlýnu a za ním v l. na **procházku Královskou** s nádherným panoramatem (viz str. 186.) města a památných budov (Vlašského ho Dvora, arcid. Jakub. chrámu, Ruthardky, Hrádku, Koleča jezuitské, velechrámu sv. Barbory. Proti tomuto ve skále relief **Jarosl. Vrchlického** od **Chvojana**; pěšinou až k silnici (2,5 km) a přes most v pr., kde nad **Komorní horu. Kostel sv. Trojice** (není-li otevřen třeba požádati o klíč a průvod před vycházkou v arcid.), zal. 1147, rest. 1889 s nádh. klenbou na 4 sloupech, s náhr. a skvost. erbem **Smišků, 7 m** vys. sanktuariem (snad od Rejska). Odtud sestup do údolí **Bylanky**, proti vodě až k Červ. mlýnu (5 km) a v pr. vzhůru k vodárně na **Kolovrátku**, přes silnici na chodník v **Mišpulkách** (6 km) podle starých šachet — u šachty **Martinské** pomník Husitů, do šachty vhozených — a znač. cest. (Kamenná bába) na vrch **Kuklík** (357 m, 8 km). Skvost. ná vyhl. na Kolínsko, Lipany a daleko až k Středoohoří (Říp, Milešovka, Bezděz), k Ještědu, do Jičínska (Kumburk, Trosky) s pozadím Krkonošů (Sněžka) a Orlic. Hor (Vrchmezi), na Časlavsko s popř. Kaňku a Sedlce, daleko až k Želez. Horám. Sestup do města 2 km.

3. **Malín, Nové Dvory, Kačina, Sv. Jakub, Cirkvice.** Jdeme nebo dojedeme do Sedlce. V l. od nádr. přes trať hod. do Malína, rodiště dějepisce B. Bilejovského, paedagoga a vlast. učitele a spis. **Jos. Mir. Bačkory** (1803) i jeho bratra, učitele **Štěpána Bačkory** (1813) a spisov. **Jos. La-**

ciny (Koldy Malinského 1850). Jehož okolí s hoj. křenov. poli, je staré jeviště bitvy (1101) mezi Oldřichem a Bořivojem. R. 1304 zle zpustošil okolí něm. král Albrecht I., po druhé od tud odtáhl r. 1307; ani zrada něm. horníků v Kut. Horách mu nepomohla. R. 1309 vyšlo odtud spiknutí měšťanů Kutnohor. proti pánům. (Viz Sedlec) a r. 1310 stanul zde Jan Lucemburský v tažení ku Praze. V místě je starobylý pův. rom. chrám sv. Štěpána, při němž ve 14 stol. bývala fara. Zal. kol r. 1324, v nyn. úpravě z r. 1710 (a 1804). Hl. olt. a olt. sv. Floriana jsou zdařilé řezb. práce. Vých. od kost. **kostnice** s olt. Božího Hrobu, vedle něhož srovnány kosti pod. jako v kostn. sedlecké. O sobě dřev. zvonice chová nejst. zvon z r. 1502 kutn. zvonařem **Ondř. Ptáčkem** ulitý. Z kostela sv. Jana utvořeno skladiště hasič. V X. století sídlil na hrádce v Malíně údělný kníže **Soběslav** a ražený zde **denárů Soběslavovy**, jež náleží k nejv. vzácnostem hist. arch. Čtvrt hod. za Malínem na pot. Klejnarce leží městečko **Nové Dvory** se zámekm, jež tu r. 1686 postavil Bernard z Věžníků. (Hrobka v bar. chrámu jím vystavěném). Pěknými alejemi vede odtud cesta (¼ hod.) k cukrovaru Ovčarskému a bažantnici. Kdo však chce navštívit **Kačinu**, jde dále ¼ hod. k lesu (mysl.) a oboře, za kterou po ¼ hod. stihnouti lze zámek Kačinu, stavbu v pseudoklas. řec. slohu, s kaplí a skvost. knihovnou (přístup po ohlášení se u správce): 10 minut od zámku dvůr (host. na Huse) při vsi Sv. Mikuláš s kaplí, kteráž jest presbyteri bývalého kostela. Silnicí od zámku k j. na rozecestí: a) v l. přes Rohozec ½ hod. do **Žehu-šic** se zámekm a krásnou obo-rou nad Doubravkou 1 hod. a

dále podle obory a jednotyárnou *Svobodnou Vsi*, 1 hod. na hřeben *železných Hor* s pěknými lesy horušíckými a lištošickými (utrpěly mnoho mnišskou) s *rozhl. Vedralkou*; b) v pr. ¼ hod. k mysl. u Kátovny, kde dáme se v l. polní cestou k J. a po 20 min. přes silnici do vsi *Sv. Jakub*, s památným rom. kostelem sv. Jakuba z r. 1165, jenž honosí se nejstaršími uměleckými plastikami v Čechách. Je to předeevším tympanon s reliefem Krista s anděly nad vchodem (z bývalých pob. soch Petra a Pavla se málo zachovalo), dále plastická výzdoba v arkádách zevně jižní strany lodi: reliefsy v sedmi polích, jakož i nad tympanomem portálu. Vnitřek je poměrně chudý; apsida vyzdobena freskami od Maixnera, vyřez. oltář, ve zdi náhrobky cisterciáků sedleckých, Žerotinů, Ryžmberků (z venčí náhrobek z kar. mramoru hr. Kateřiny Věžnické z Arco). Silnice k J. vede vsí Církvici s kost. sv. *Vavřince* ze XIV. st., v němž chová se starobylý obraz Bol. P. Marie a pozornost zasluhuje socha Kateřiny Švihovské a pěkná bar. mříž. K východu k Chotusicům rozkládá se bojiště, kde roku 1742 Karel Lotrinský porazil Bedřicha II. Po několika min. stihneme odtud silnici kolínsko - časlavskou u Třebešic (žel. zak.), odkudž máme hodinu zpět do Sedlce.

4. **Roztěž, Sion, Malešov.** a) Výletníci jedou do Malešova trati K. Hory-Zruč: odtud 3 km do Roztěže a sledují pochod C. na Sion. — b) Nebo jedou až do zast. *Bykáň*, odtud k mlýnu *Dubiny* a na Sion 3 km. Zpět přes Roztěž do Malešova a drahou zpět, — c) Turista, jenž chce poznati kraj, vydá se z K. Hor král. procházkou a sleduje dále pot. Vrchlice

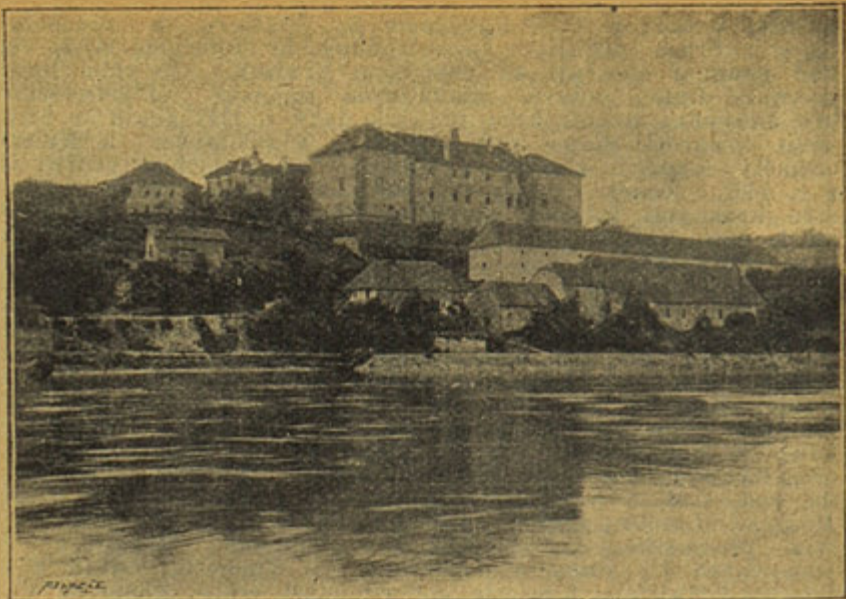
cestou mal. polohou k Vel. Rybníku (4 km) a dále krásným údolím pot. zvaného zde Maleškou (sem odnáší se Tylevy čes. nár. hymny verš »voda hučí po lučinách, bory šumí po skalínách«), skrze St. Lhotu, kde vystupují na den lože magnetitové se serpentinem až k ml. Karlovu (8 km), zde 1 km v pr. k hájovně a k j. k mysl. a dvoru v **Roztěži**, kde bývaly želez. lázně, nyní jen rs., oblíbené výletišťe Kutnohorské; sem docházivali i *Tyl* (jeho Pomněnky z Roztěže), *Havlíček*, později *Vrchlický*, *Vlček*; jižně od obce zámeček, vystav. hrab. Janem Šporkem na místě pův. hradu »Na Stráži«, v nyn. pod. upr. Kar. Dalbergem, dějiště *Vlčkova románu »Zlato v ohni«*.

Z Roztěže bud zacházkou 1. přes *Malešov* na *Sion*. Do Malešova (3 km, Rs. Štolba); na půl cestě vystupuje shluk serpentinu. V Malešově kostel sv. Václava s obr. od *Brandla* na hl. olt., odtud k J. podle zámku, jehož stará věž, nynější špýchar je zbytkem býv. hradu a kolem rybníka k mlýnu *Dubiny*, jenž je středobodem bojiště, kde r. 1424 porazil Žižka Pražany spojené s Jednotou panskou a dále podle potoka Vrchlice-Malešovky do úzké soutěsky, kterou dojdeme za hod. na *Sion* (8 km); nebo 2. přímo na *Sion* (5 km) z Roztěže k JV. přes *Jeřáb* (kopec s vyhl.), jenž dělí údolí Vrchlice od údolí Švadlenky. Překročíme toto do Polánky a přes Kopeck přímo dále opět do údolí Vrchlice-Malešovky a tímto v pr. úzkou soutěskou 25 min. na *Sion*, nepatrnou již zříc. pamětih. hradu, který si tu r. 1420 vybudoval Roháč z Dubé a po bitvě lipanské zde se uzavřel, aby do poslední chvíle vzdoroval Sigmundovi. Tento zmocnil se hradu po čtyřm. o-

bléhání v září r. 1437. Roháče se zrc. kláštera a mausolea, jal a v Praze utržití kázal. zbudov. hr. Šporkem tvoří sig- Pod hradem spatřují se ještě num krajiny, je také nesen srovnané kule dělové, jichž jejím jménem Podvysocko. při dobývání hradu bylo uži- Zde také r. 1142 udála se bitva váno. Protiv Sionu vyhlédá mezi Vladislavem a Kunrá- osamělý kostelík s pův. věží tem. Kdo nechce vrátiti se z r. 1402. Značk. cesta vede stejnou cestou, najde vděčný dále krásnými lesními partie- návrat přes Roztěž (pro stat- mi k ryb. Vidláku (18 km) a něho turistu). Sestoupí s vr- přes Zbraslavice, rod. klas. chole buď a) k Z. do Vysoké, fil. *Fr. Rutha* (1854) a Česlin- jejíhož kostelíčku rom. sakri- až do Kácova 38 km. — Viz díl- stie náleží mezi nejstarší stav. Posázaví.) Návrat: Kdo šel z památky celého okolí a přímo Roztěže přes Polánku, vrátí se dále ½ hod. poln. cestou do zpětně dle 1. do Malešova k Dobřeně s kostelem sv. Václa- stanici. Kdo šel přes Malešov, va, kde se spatřuje 14 dobře jde opět přes Týniště do *By- zachovaných náhr. vладыků z káně* (¾ hod. zast. žel.) a dále Dobřeně a Voděradských z přes Krupou ½ hod. do Kře- Hrušova. Na věži zvony lité se- tle, rod. spis. a buditele *Jana Ptáčkem* z Kutné Hory. Obrá- *Milosl. Hanéla* (1808); býv. time se k J. a při rozc. v l. tvrz přestavěna v zámček, přes *Karlov* Doubravu ¾ jenž valně již změněn, dosud hod. do Tuchotic; odtud k J. existuje. Majitelé Křesetic sí- vedou tři cesty, dáme se v l. dli však v *Oumonině* (½ hod. nejzápadnější, která vede př- k J.), kde na místě tvrze vy- mo malé ½ hod. k mysl. v- budován zámek úhlednější; *Roztěži* (další viz při čísle 4. pěšinou podle pot. Křenovky zpětně; k stanici Malešovské přijdeme podle bažantnice do 18 km, jde-li se z Roztěže údo- Perštejnec a odtud po 3 km- lím Vrchlice do K. Hory 23 do města zpět. km).

5. Vysoká. Silnicí kouřim- b) Jako při a) do obce Vyso- skou přes *Přítoky*, kde při stav- ké a odtud v l. Kolem vrchu č. 15 (statku druhdy arcid. kut- do *Mezholesů*, kde vystupuje nohor.) věž, která je pozůstat- na den vápenec rudistový, kem staré tvrze; v čase běloh. staré lomy poskytly v min. byl tu pánem Lad. Hrobčický- ctol. stav. kámen pro sv. Bar- z Hrobčic, jemuž byl statek boru v Horách Kutných. Před skonfiskován; přímo dále do vsi v pr. 20 min. silnicí k JZ. *Myskovic* (5 km) a výstup na a na křižovatce v l. do Tu- Vysokou (470 m) na niž výstup chotic, dále jako výše. (Ce- vděčí znamenitou vyhl. jak k- sta o 1½ km kratší, může býti S. a V. na Kutnohorskou, tak i- ještě zkrácena o 1 km, dáme- k J. a JV. na Čáslavsko až k- li se s vrchole bez cesty př- Horám Železným. Vrch, který- mo k J. do Mezholes.

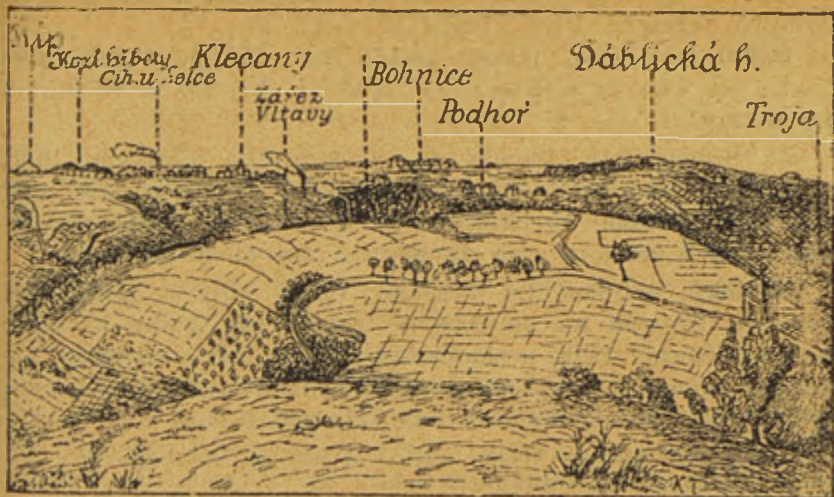

Nelahozeves.

Traf VI. Praha, Roztoky, Kralupy. a) Kralupy, Oužice, Neratovice. b) Kralupy, Velvary. c) Kralupy, Střebichovice-Vinařice.

Traf z Masarykova nádr. v ul. Hyberské vybírá se nechávajíc v pr. vrch Žižkov, po viaduktu 327 m dlouhém Karlínem přes tři ramena Vltavy a dva ostrovy (nejprve Jerusalemský čili Rohanský a pak Štvanicí) do VII. čústi Prahy *Holešovic-Buben*. Odtud velkým obloukem podle Král. Obory (v l.), v níž viděti pražské výstaviště a vzorně pěstované sady a král. letohrád v slohu got. vystavěný, zatáčí do *Bubenče*, oblíbeného letního sídla Pražanův. Za stanicí Bubenečskou spatřuje se v pr. při Vltavě *Císařský mlýn*, kde Rudolf II. míval své letní sídlo; nyní je tu papírna spojená s blízkou továrnou na cellulosu. Čisticí stanice pražské kanalisace přímo v Bubenči; přívoz do Troje; dále objevuje se továrna na Thomasovu strusku, záv. textilní. dál rovněž v pravo velká nová koželužna Traubova, a v levo podbabské cihelny, jichž hliniště vñčihledě mizí. Traf zahýbá pak pod břidličnaté skály, z jara hojně žlutou tafiící, později modrou šaivějí obsypané a vjíždí do stanice.

Vyhlídka od sv. Matěje u Podbab.

Podbaba. Oblíbené výletní místo s četnými restauracemi v údolí šareckém; zdymadlo a plavidlo lodní na Vltavě, na-proti přes přívoz *Podhoř* s let. rest. a dále *Troja* s ústavem pomologickým (určen k přeložení do Ruzyně) a pamětihodným zámek (viz Praha).

Výlety z Podbab.

- 1. Generálka a Div. Šárka.** Údolím do půvabné partie Dol. a Hor. Šárkou pod sv. Matějem (rs., přír. divadlo), kde křižují značk. cesty z Dejvic (viz str. 71.), dále na *Generálku*, středisko výr. cihlářských výrobků, kde v hlinitých odkrytá velká stanice diluv. člověka (výl. rs.). Odtud zase vede cesta pův. dolinou (nové kultury lesní založeny a pro poškozování je přístup zakázán), podle rs. do Zadní Šárky, nejdívočejší skalisté partie, z níž úzkou průlinou ve Džbánu se vystoupí na svahy u Liboce. Viz spojení s výlety přes kostelík sv. Matěje (str. 71.).
- 2. Sele.** Buď procházkou po stráních (z jara květe zde velkokvětý *Adonis vernalis*, jež doporučuje se šetřiti), nebo silnicí nad Vltavou malebným údolím.
- 3. Horoměřice a Tuchoměřice** údolím do *Lysoleje* (jako při č. 4.) údolím dále až na silnici a po této v pr. do Horom. Další viz na str. 71.
- 5. Roztoky.** Z údolí podbabského odbočným údolím v pr. na *Lysoleje* (1½ km), cihelna proslulá hojnými nálezy zvířat a j. diluv. zvířat; okolo cih. v pr. polní cestou do *Suchdolu* (3½ km); s mlýnem Spálenkou a údolím do *Roztok* (6·5 km).

Podle Vltavy (v pr.) po několika min. zast. (v l.).

Selce, výl. místo (zahr. rs.) s villegiaturou v zelených stráních položené. Přes Vltavu na cestu do

Bohnic (1½ km), odkudž možno dále na Ladví nebo přes Čimice na Chabry a Klecany, jako na str. 119. s variantou do Roztok.

Za Selcem háj roztocký (v l.) parkovitě upravený, jímž ze Selce do Roztok je pěkná procházka. Sledující dále břeh vltavský spatříme po chvíli v pr. na druhém břehu rozptýlené budovy zruš. tov. na dynamit, a dospějeme do stan.

Roztoky, oblíbené Ls. Pražanů. Četné villy a restaurace. Felklova továrna na barviva (z trop. dřev), globy a školní potřeby. Starý, však nezuamenitý zámek, nový novogot. kostel sv. Jana Křt. z r. 1860. Roztoky jsou zvláště z jara v době květů třešní hojně navštěvovány (viz výl. č. 3.).

Hostince: Ptákov (bliže nádr.) a skrom. *Prokopové* v Tichém údolí »*Maxmilianka*« (2 pok.).

V ý l e t y z R o z t o k .

1. **Klecany**, působiště Václava Beneše Třebízského, kdež jemu postaven pomník na návsí (druhý na hřbitově). Přístup přes přívaz. Cestou viděti velkolepé zdymadlo s plavidlem komorovým. Krásný rozhled na Vltavu a tyto stavby z háje Klecanského.

Další viz na str. 119., zpětně návrat přes Chabry a Kobylisy do Prahy.

2. **Žalov a Levý Hradec**. Buď drahou do zast. Žalova a příkrým výstupem na Rívnáč (290 m), kopec v pr. od Žalova (244 m vyhl., naleziště archeologické starého pohřebiště slovanského, nebo v l. k Levému Hradci. Nebo pěšky z Dol. R. okolo dvora v pr. do Žalova 2 km a vzhůru ke kostelíčku sv. Klimenta zal. 871 Bořivojem I. (první kostel v Čechách), však později přestavěným. Zde stával staroslovanský hrad *Levý Hradec*, připomínaný za bojů Neklanových s Vlastislavem Luckým. Ještě r. 982, byl sídlem kníže a na sněmě zde zvolen Vojtěch bisku-

pem. K Žalovu odnášejí se také reminiscence v románu F. X. Svobody »Až ledy popluji«. Zpět dolů k zastávce ¼ hod., nebo od zastávky údolím Vltavy pěkná procházka do Roztok (3½, dohr. 5½ km) nebo možno vych. spojití s výletem na Klecany, dáme-li se od Žalova přes přívaz do *Husinec*, dle domněnek vlastního rodiště M. Jana Husa, a odtud na pr. hájem do Klecan; z těchto roklí k Vltavě a do Roz. (ze Žalova 5½, celkem 8 km).

3. *Tichým Údolím*: a) přes Suchdol do Selce (4½ km), nebo b) přes Suchdol a Lisoleje do Podbaby (6½ km, viz str. 71., c) do Únětic a odtud v pr. do Úholiček, zde v pr. údolím k Vl. a podle Vltavy k Žalovu (10 km, až do R. zpět 13 km), d) až k Černému Volu (6 km), odtud buď přes Statec do Tuchoměřic (stanice, celkem 11 km), nebo přes Kamýk a Noutonice na Okoř (celkem 12 km), nebo přes Roměřise (odtud po ní cestou nadcházka na Jenerálku (11

km); příjemněji však až dále nerálku. Z R. 13 km; z Jener. od Č. Vola přes Statenice ke do Podbabý údolím 4 km). Pokopanskému mlýnu odtud v údobnosti viz na str. 71. a str. 1 přes les do Nebřic a na Je-72.

Trať sleduje dále Vltavu, již vroubí tu po obou stranách skalnaté svahy algonkických břidlic, často červenými porfýry prostoupené. (Podrobněji lze o tom studovati ve spisu J. Klvaňa *Údolí mezi Prahou a Kralupy* (arch. pro výzk. Čech).

Na svazích na pr. spatřujeme háj klecanský a malebně položené Klecany, dole při břehu Klecánky; trať zahýbá k Z. pod *Levý Hradec* (v l.) k zastávce

Žalov (viz výše), již naproti leží víska Husinec. R. 1400 byl v Praze na jahna vysvěcen Johannes Michaelis de Hnsi nec (odtud pocházející), což zavedlo podnět k mylné domněnce, že tento Husinec je rodištěm mistra Jana Husa. Pod vrchem *Rivnáčem* (v l.) nad skalnatými výstupky »*Na Kaza. telně*« (v pr.) nad osadou Řeží, obrací se trať mohutným obloukem opět k S.; u zast. *Podmoráně* (v l.) míjíme údolíčko od Úholiček a zúženým údolím vltavským stihneme po dalších 3 km zastávku

Letky, osadu, kde čilý se rozvíjí průmysl (v soused. s Libšicemi; výroba cihel, a tašek, zboží orudnického (nýtů, matic, šroubů), výroba litiny a rafinerie železa, továrna na kys. sírovou a skalici zelenou. Naproti u Větrušic stopy marných pokusů s hledáním uhlí. Ve V. nar. se (1841) právník *Karel Dreszler*, jenž hájil často a vydatně zájmy víd. Čechů.

Kdo chce dělati botanický výlet do Libšic, může již zde vystoupiti a dáti se údolím v levu 1¼ km, pak z něho v pr. přes silnici a polní cestou na Chejnov (v háji na l. v některý čas zajímavá flora) a pak v pr. do Libšic. Z L. do Roztok pěkná procházka údolím Vltavy do Podmoráně (3 km).

v pr. údolím do Úholiček a přes Únětice (obráceným směrem jako na str. 71.). Tichým údolím do R. (13 km). Tursko (4 km) přístupné v l. silnicí, vybízí nás k pocho- du na *Noutonice-Okoř* (+6 = 10 km) zpětným směrem dle str. 100., kdež také zajímavé podrobnosti jsou uvedeny.

Po malé chvíli následuje za Letkami stanice

Libšice (správněji *Liběice*), při nichž ještě další závody průmyslové se objevují. Zde na Vltavě třetí zdýmadlo je zřízeno. Libšice leží v malebné kotlině, jejíž stráně po l. břehu slynou bohatou a zajímavou květenou; na pr. v t. zv. *Dotu* letní sídlo † dr. Jul. Grégra, na němž *Jul. Grégr* zemřel (1896). Nad Lib. stával hrad *Liběhrad*, zal. nejspíše od kláš. Zbraslavského k ochraně statku. Spustnul v 15. stol.

Výlety z Libšic.

1. *Botanický výlet* u Libšic (sídl. † dra Jul. Grégra) a slibuje hojnou kořist kromě na stráních nad lev. bř. Vltavy údolím do Vodochoď (3 km); též na holém pahorku za vsí odtud v l. k Vodolce však po ½ km polní cestou v pr. do směrem k Chejnovu a v Chejnovském háji. *Pan. Břežan* (autob. stan., viz str. 125.); polní cestou přes

2. Přes Vodochoď, *Pan. Bášť* na sil. do *Líbeznice* a *Měšic* (viz str. 125.). (12 km). Přes přívaz na Dol.

Za Libšicemi stráně se snižují; minuvše (v l.) pověstnou Libšickou skálu, jejíž porfýrové balvany nejednou trať zahradily, spatřujeme po chvíli podle trati vlnitá Dolany, (v pr. na řece zdymadlo) pak objeví se v pr. Chvatěruhy.

(Stará ves, r. 1222 vladyčí sídlo Rydhérovo, ve 14. století tvrz a farní kostel, později sídlo pp. Zajícův s pevným hradem, jenž 1467, od královských dobyt; v 18. století Voračičtí z Paběnic stavěli dlo pp. Zajícův s pevným zámek, jenž nedostavěn).

Pak již jen na l. vroubí trať lesnaté stráně, kde útvar algonkický stýká se s křídovým; podle četných závodů průmysl. vjíždíme do stanice

Kralupy n. Vl. křižov. železniční, kde v novější době čilý průmysl se rozvíjí: cukrovar, parostr. pivovar a sladovna, mlýny, tov. na strojená hnojiva a spodium, výroba lučebnin a medikamentů, kork. zboží, tov. na lihoviny, výr. ohnivzdorného zboží hlin. a smaltovaného zboží, cukerních forem, výroba svršků obuv., raf. min. olejů atd., v okolí písk. lomy, cihelny, kamenouh. doly; při dráze velké dílny pro opravy strojů.

V Kralupech na t. zv. Čer. Hůrce (nyní již zastavěné) vystupuje na den okraj kladenské pánve kamenouhelné bělošedými lupky, jež hojně otisků obsahují; také tu byl nalezen první otisk škorpióna v Čechách. Ves připomíná se tu již r. 993. Tvrz při Vltavě ve XIV. stol. post. zanikla v XV. neb XVI. stol. Farní chrám sv. Václava dle proj. arch. Živného z r. 1894—95.

Hostínice: Čechura (státní maj., 11 pok.), Slovač. Lípa, Slavia a Koruna. Kralupy jsou východištěm Čes. Středohoří (viz díl IX.) a východištěm trati do Velvar, Neratovic, Kladna a Vlnáře-Střebichovic. Stanice parolodní dopravy Vltavsko-Labské.

Výlety z Kralup.

1. **Hostibejk**, kopec pískovcový nad obcí a Vltavou s pěknou vyhl. na Vltavu v úrodné kraje středočeské s četnými cukrovary. Na úpatí vystupují na den podložní arkosy (hrubé pískovce) kamenouhelné, vrchol pak tvořen drobným pískovcem korycan-ským, v němž malé fličky křídového uhlí a hojné, špatně zachované zkameněliny se vyskytují. Stropy jeskyní a děr na vrcholy jsou jimi pokryty.

2. **Lobeč**; přes sev. svah Hostibejku k Lobči, kde pod korycanskými pískovci vystupují na den vrstvy perucké s otisky křídlových rostlin. Vychovatelna spolku »Ochrana spustlých a zanedbaných dílek«.

3. **Růžové údolí**; po silnici k Minicům až k host. v Růž. údolí (1 km), za nímž otevřeny diluviální hlíny několika cihelnami. Četné nálezy kostí a hlemýžďů diluviálních.

4. **Botanický výlet** v okolí Kralup slibuje některé zajímavosti na teplých stráních u Minic (*Astragalus excapus* — nejblíže stanovisko této rostliny u Prahy).

5. **Nelahozeves**. Drahou jedná stanice (rs. u nádr.) několika malými tunely v úpatí Hostibejku. Zde do pol. XVI. stol. bývala tvrz kapituly Pražské. Nad obcí zvedá se krásný, posud nedokončený, z části zanedbaný zámek, nyní maj. Lobkoviců.

Zámek začal v 2. pol. 16. stol. stavěti v Čechách zbohatlý Tyrolan Florian Gryspek z Grys-pachu (jméno Floriansburg se neujalo) a nedokončil jej ani r. 1620 ještě jeho syn. Tehdy byl Nel. prodán Polyxeně Lobkovické. Svými 4 risality (jihových. není dostaven), činí dojem hradu pevnostního. Celék hyzdí střecha z r. 1850. Byl ostatně vojsky již r. 1621 vytloučen a později několikrát ještě poškozen. Vstupujeme po mostu kamenném o třech obloucích do brány ze stol. XVI., s malou zazděnou fortanou. Nejkrásnější částí z. je severní křídlo a v něm k jihu umístěná velmi krásná galerie. V příz. jsou kanceláře, byty a kolny. 1. a 2. patra používají něm. jeptišky (sestry křesť. lásky), které tu mají ústav k vých. dívek. Býv. ryt. síň nad kancel. s bohatou výzdobou štukovou a řezbami na valou-

nech nad veřejemi proměněná v kapli, ale již dříve udělán pod klenutím nižší rákosový strop a zazděna stará malířská výzdoba. Zachován je tu skvostný *vlašský krb*, jichž několik je v jiných síních. Ve dvou síních jsou zachovány *tabulové stropy kasetované*. V severových. risalitě bývala knihovna s proslulou svého času obrazárnou, kde Gryspekové měli i starodávnou podob. Jana Žižky, o níž není známo, kam se ztratila. Vedle studně při tomto křídle spatřuje se *ozdobná brána*, kterou se mohlo koňmo jeti do podzemn. konie (nyní sklepů). N. je rodiště slavného čes. hud. sklad. *Karla Dvořáka* (8. 9. 1841). V obci far. kostel sv. Ondřeje s presbyterí ze XIV. stol., kam. renaiss. křtit. a oddělenou dřevěnou zvonici.

6. **Veltrusy**. Drahou dvě stanice. Od stan. spoj. pošt. do Veltrus a Vojkovic (proslulé zelinářství, hlavně chřest a revěň). U stanice ves Hledešby (rs.). Silnicí přes zdymadlo do Veltrus (2½ km), oblíbeného Ls. a výl. místa. Host. na Závistí. U Havranů.

Zde *Jar. Vrchlický* poprvé vidal předmět svých »Snů o štěstí«, potomní svou choť Ludmilu, dceru Zofie Podlipské, zde volil oblíbené své letní sídlo i F. X. Svoboda a mnozí jiní. V rozsáhlém parku »na Ostrově«, sev. od městečka spatřuje se zámek, zal. J. Rud. hr. Chotkem na poč. stol. 18. a vystavěný ve vkusném slohu rokokovém jako lovecký zámeček s křížovým půdorysem, jehož křídla byla později prodloužena. Na pův. účel připomínají *sochy psovodů a podniků, bujné oře krotících* pod schody vchodů. V křídlech jsou vkusně zařízené komnaty s *vlašskými krby, barok. kámeny a četnými obrazy* (hlavně 14 podob. Chotků, cis. Fran-

tiška, Marie Terezie, obrazů zobrazení *dvacíti měsíců* a ze staré školy holandské, cen-*kaple v Praze* i spatřuje se ných obrazů pastelových, rytin *chrám přátelství* (skvostná em- od Bouchera a j.). Z ozdobných pirová stavba), vedle dvou ji- předmětů v komnatách pou-*ných chrámů*, turecký kiosk, tají výr. porcelánové, čínské ve švýc. sl. zbudovaná hájov paraventy a hedv. tapety, de-*na*, indická bažantnice, čínský kor. divadelní, empírový a ba-*ptačinec*, socha Marse, pomník roční nábytek a p. Imposantní *holl. zahr. van der Schotta*. *střední kopule* vypíná se nad *Z ost. pozoruhodn. Velvar za- slavnostním sálem* s krásným *sluhují povšimnutí : got. mlýn* kopulovitým stropem, umělec- ($\frac{1}{2}$ hod. sev. od zámku), *ko- ky dekorovaným, jenž ve stře- stel sv. Jana Křt., už r. 1352* du nese *fresku Jos. Pichlera* farni, v němž z pāv. stavby (čtyři denní doby: jitro, po- zach. jen presbytěr; na res. o ledne, večer a noc) a *chová* kraji parku *pomník a náhrob- dvě velké podob. hr. Chotků*. *ni kaple s oltářem z hněd.* Pod sálem nalézá se sloupovým mramoru vápenopodolského, podepřený, *groteskně vyzdo- připomíná smrt pluk. Kinské- bený průjezd* (italské krajiny, ho ze Vchynic r. 1812. — Z bý. provedené v štukové, koloro- valé zájezdni hospody byl tu vané práci; podobně, ale ještě pořízen klášter (dívčí pensio- nát) pro řeholnice z Němec odděluje *od parku kolonáda* koníren. se železným mřížovím, na je- 7. Říp. Drahou do stan. Vra- hož sloupech spatřují se alleg. *ňany*, odtud trati Vraňany- Libochovice-Louny do Ctiněvsí čtyř ročních časů. V parku, a na Říp. Další viz v díle IX. angl. stylu, jenž má výměru 116 *ha*, nalezeny *náhr. desky*, Čes. Středohoří. *pocházející z býv. betlemské*

Paroplavba Praha, Kralupy, Mělník.

Až do Kralup sleduje parník stejnou trať s drahou, při čemž proplaví se plavidly zdýmadel u Troje, Klecan, Dolánec.

Z Kralup jede paroloď bez zastávky až do Mělníka nejprve vzdutou vodou nad zdýmadlem Miřovickým, kde stával most dřevěný, r. 1755 vystavěný a těžkými kameny vydláždě-
ný, což r. 1783 způsobilo jeho sřícení. V l. vystupují malebné skály arkosové pod Hostibejkem, v pr. mjííme Lobeček, za Hostibejkem Nelahozeves, rod. hud. sklad. Karla Dvořáka se zámek, daleko viditelným (viz výše str. 211.), naproti dvůr Strahov a v zápětí Veltrusy s parkem (viz str. 211.). Tu pojme paroloď plavidlo a vysadí je do vzduté vody nad zdýmadlem miřovickým.

Zdýmadla tato skládají se ze tří částí: *jehlového jezu*, který přes zimu nebo za velké vody se sklápí, z loďního ko-
morového plavidla, které se otvírá, jen když loď proplouti mají; proplavení řídí pojezný, jenž bydlí v úřední budově na břehu, která je telefonicky spojena jak s ostatními úřady po-

břežními, tak i s hydrotechnickou centrálou vodoc. řed. v Praze; konečně z vorové propustě, která je obyčejně stále otevřena a kterou jen malá část vody se propouští, aby tudy mohly proplouti vory. V břehovém pilíři při této propusti je zřízen komorový rybí průplav, pohřichu neúčelně, takže hlavní tažná ryba losos nenachází jím cestu proti vodě.

Nad zdýmadlem Miřovickým mineme v l. *Podbořany* a při samém Labi *St. Ouholice*, přiblížíme se v l. k *Vepříku* a u *Mlěechvostů* proplujeme druhým zdýmadlem, nad nimž počiná u Vraňan laterální kanál, jenž končí u Hořina. V Mlěechvostech nar. se a působil buditel rolnictva podřípského *Vác. Kratochvíl* (1820), nar. se tu 1832 uč. a paed. spis. *Vác. Horký*. Mijíme tu

<p>Lužec. s nejstarším cukrova-rem v Čechách a se sličným barokovým kost. sv. <i>Jiljí</i> z r. 1762. Výzdoba jeho freskami a nástropními malbami je však charakterná. Za to výb. komposicí selhuje i cin. křtit. z r. 1655 a mešhonosí olt. obr. <i>Apothesa</i> sv.</p>	<p>Benedikta od <i>B. Hessa</i> (ze zruš. kláš. bened. kost. sv. <i>Mikuláše</i> na <i>St. Městě</i> pražském přenesený). Pěkný je i rám tohoto obrazu. Pozornosti zasluhuje i cin. křtit. z r. 1655 a mešní nádoby ze 17. stol.</p>
--	---

Podle *Chramostku* a dvora *Zalčína* přijíždíme k *Vrbnu*, rod. mechan. na vys. šk. tech. v Praze *Č. Hausmanna* (1826), s prostým, pův. got. kostelíkem *Povýš. sv. Kříže*, v němž je pěkná cinová křtit. a mešní nádoby ušlechtilé formy. Pozornosti zasluhují velmi pěkně kutá *barokní vrata mřížová* u hřbitova. Pod *Vrbnem* spojuje starou *Vltavu* s later. kanálem *Mlýnský náhon*.

U *Hořina* spojuje se lat. kanál s *Labem*. Zde setkává se trať vltavská s tratí labskou, na níž se provozuje nyní osobní paroplavba z *Neratovic* (viz trať IV.).

Trať VI. a) Kralupy—Neratovice.

Trať tato má velmi dobré východisko na pamětihodná místa. Jsou to *Úžice*, *Chlomin*, *Obříství*, k nimž vedou nás již také výlety z *Neratovic* na str. 127. a paroplavba z *Neratovic* do *Mělníka* (v díle IX. Č. *Středohoří*).

Trať VI. b) Kralupy—Velvary.

Trať velvarská odbočuje z Kr. k Z. do *Růžového údolí* (eihelny), k stanici

Minkovice (*Mikovice*), kde ves se připomíná už r. 137. Bývala tu od r. 1839 tvrz *Minkoviců* z *Minkovic* (zbytky se bou-

raly r. 1839, zbyly jen zbytky základů mostu). Na rozc. tří silnic bar. socha Bol. P. Marie z 18. stol. V nedaleké staré vsi (z 13. stol.) *Zeměchách* far. k. Nar. Sv. Jana Křtitele, vyst. znovu r. 1788, chová *relief Večeře Páně*, v lip. dřevě řezané skvostné dílo z rozhraní 15. a 16. st., jež pochází z Betl. kaple v Praze r. 1775 Josefem II. zrušené. Trať obrací se tu k SZ. krajinou nepřívabnou do

Volovic (host. Čudilův o 1 pokoji; kam. lomy, cih., piv.). Ve štítě mlýna deska z čer. písk. nese znak Žejdliců ze Šenfeldu, kteří tu byli držitelé tvrze. Rod. konc. mistra J. Šrögla. Úrodným krajem stihneme podle Mal. a V. Bučiny (v pr.) do

Velvar, rol. města s cukrovarem, škrobárnou a tov. na ledek. V městském museu sneseny některé obr. z místních kostelů, také obr. sv. Cecilie z kostela Nabdinského, věci cechovní, kost. nářadí a j. Veř. knih. a čítárna. Na nám. obelisk se sochou P. Marie z l. 1716—1718 od kam. A. Falka a řezbáře Zallingra z Litoměřic. Ze čtyř bran městských stojí již jen brána *Pražská* z r. 1580, dobře zachovaná (nová věž z r. 1701). Do náměstí hledí *starobylá radnice* (podloubí, č. 1., okr. soud) s renaiss. spodkem a bar. patření. Na konsoly na rozích měly býti dány sochy moudrosti a spravedlnosti. Za ní vyhlédá *děk. kost. sv. Kateřiny* (původní got. ze 14. stol.; po pož. r. 1620 počat a r. 1671 bar. stylem vyzdoben). Původní ráz přestavbou a přístavbami valně znešvařen. *Obrázky z býv. dřev. oltáře* v museu městském. Mramor. kaz. z r. 1691. *Oltáře ze žih. mramoru* pocházejí z kaple při Vlašs. špit. v Praze (z r. 1617). *Křtit. z kar. mramoru* je novější. Pozornosti zasluhuje i *kam. kruchta*, post. přisp. Jana Hrobčického z Hrobčic, která nese 12 dom. znamení v renaiss. kam. kartuších. Ze starých náhrobků povšimnouti jest si *náhrobku Albr. Štraucha z Chlumku* z r. 1595. Na vých. průčelí kostela v okně krásný *relief P. Marie Starobol.* z červ. jarpického pískovce z r. 1654. (Podobně pracov. *poprsí Madonny s Ježíškem*, z téhož jarpického pískovce spatřuje se na domě čís. 203.) a pod oknem krásná *bar. socha sv. Kateřiny*. U hl. vchodu *socha sv. Josefa* od velvarského rodáka sochaře *Aug. Stříbrného* z r. 1745. *Farní budova* z r. 1717 chová v staré vik. knihovně bibli králiekou a portréty (některé mistrné), jedenácti velv. děkanů; posl. od *Oldřicha Farského* z r. 1881. — Před Pražskou br. *hřb. kostel sv. Jiří*, v zaj. přech. slohu got.-renaiss., z l. 1613—16, chová krásný hlavní oltář, jež roku 1678 poříditel dal učený primas *Mistr Jan Jiří Galli*; na něm nový obr. sv. Jiří od *Petra*

Maixnera. Bohatě řezané rámy z listových rozvilin nese také postr. oltář sv. *Gabriela* a obr. *Snímání kříže* u vchodu. Z venčí při sev. str. kost. pěkně řez. dřev. barok. kříž z r. 1826. Na předm. Slánském, kde asi bývaly pův. *Malovary*, stojí fil. kost. *Všech Sv.* ze 14. stol., starobylá památka slohu románského. Z Velvar pochází rodina slavných houslařů Homolků (*Jos. Homolka*, 1810), nar. se tu také arch. *F. Vaněk* (1849) a *Arn. Hora* (1824, děkan kap. sv. Víta), hud. skl. *J. Ev. Kožeh* (1738) a jeho synovec *L. A. T.* (1752).

Hostince: *Záložna* (4 p. 71.), *U města Paříže* (6 p. 91.), *Šustrova smichovská pivnice* (2 p.), *U čes. Koruny* (1 p.), *U nádraží* (1 p.) a *Ant. Dlouhého* (1 p.).

Výlety z Velvar.

Z Velvar možno ke čtyřem železn. stan.:

1. **Nov. Ouholice** na trati Praha-Podmokly přes *Budohostice* (starou ze m. ves. z 13. stol., která r. 1807 z podd. se vyplatila), *Chržín* (ves z 13. st., kost. sv. Klimenta z r. 1691 má starou got. presbyteř, got. věž z r. 1781; cín. křt. z r. 1695, na hřb. 2 staré kov. kříže pěkné práce) a *Sazenou* (Sázené dle Pal.), s býv. zámečkem *Flor. Gryspeka* z *Gryspachu* (obýván čeledí a zanedbán), v němž spatřuji se krásné renaiss. kov. dvěře železné, 8 km. Sil. dílem sleduje, dílem přetíná pot. Čer. vený.

2. **Veltrusy** (6 km), dosti jednotliv. silnicí přes *Uhy* (Zámeček s mansardovou střechou z r. 1736.) — Z Veltr. přes *H. Beřkovice* do *Ctiněvsí* a na *Ríp*.

3. **Hospozín** (6.7 km), stanice tr. Roudnice-Zlonice. Přes *Černuc*, kde v nové kapli sv. Linhartu nalézá se starý oltář z kaple, jež stávala v panském dvoře.

4. **Břeštiny-Tmář** nebo **Zlonice**; podle pot *Břeštanského* do *Břeštin Tmář* (8 km) nebo až do *Zlonic* (k stan. 10 km) vede sil. přes *Nabín* s kost. sv. *Barbory*, shodné podoby s kost. *Všech Sv.* ve Velvarech, jenž

chová pěkný renaiss. oltář z 18. stol. a obstojnou bar. kazatelnu; starobylá je však šestiboká dřev. *zvonice* s kam. spodkem na hřbitově; minuvše ves *Skury*, kde starý kost. sv. *Bartholoměje* byl roku 1873 zbořen. Ve vých. hřb. zdi zazděny jsou tři arch. zbytky toho got. kostela. Zbyla tu jen čtyřhranná prkenná *zvonice*. Podle dvora *Křovice* dojdeme do *Tmář* se *stanicí Břeštiny-Tmář*, vzdálenou 4 km od stan. *Zlonice*.

5. **Hobšovice, Bakov, Dolní Zlonice**. Ve Velv. spojuje se s Červ. Potokem kromě pot. *Zlonického* ještě pot *Bakovský*, podle něhož se můžeme dáti z *Nabína* pěknou lučinatou polohou do *Hobšovic* (5 km) s far. kost. sv. *Václava* (již r. 1352 farním), jenž chová obraz sv. *Václava*, mal. od far. *Ed. Neumann* z *Rohozné* r. 1896 v pěkně řez. rok. rámu. Nové tabernakulum z r. 1891 od *Ant. Suchardy* v N. Pace. Podle pot. dále 2½ km do *Beřovic* (kaple z r. 1702) a 1½ km do *Bakova* (ves přip. se již r. 1267). Ze tvrze, přip. r. 1584, zbylo obytné stavení, používané za sýpku při dvoře čís. 5. R. 1900 objevena tu *sgraffita* ve stylu vlaš. ernais. z druhé polov. 16. stol., pocházející asi od téhož mistra jako na zámku nelahoz. Od *Bakova* k J. tvoří sil. velký

oblouk, který si v l. nadejdeme do Želevic; projdeme vsí k vých. a najdem v pr. cestu do **Dolína**, jehož kostel apoštolů Šimona a Judy celému Slánsku dominuje. Got. jeho budova byla r. 1888 vkusně obnovena. Nový got. oltář dle návrhu arch. *J. Mockra* nese staré sochy dřevěné, vkusně polychromované a obraz Šimona a Judy od *Heřmana* dle nákresu *Hellichova*. — Odtud vede k J. siln. ½ hod. do Zlonic, podle potoka ½ hod. přes Drehkov do zast. *Královice u Zlonic*. —

6. Slaný. Do Slaného sleduje silnice směr Červ. Pot. přes starou ves *Jašín* (z r. 1228) s novou kapličkou z r. 1884. *Lunkov*, podle Žižic (v l.) na *Blahotice* (celkem 1 km). Viz zpět. ným směrem autob. trať Slaný-Velvary-Mělník (str. 107.).

Trať VI. c) Kralupy—Kladno.

Z Kralup obrací se žel. trať brzy k J. podle **Minic**, za nimiž v l. spatřujeme kopec *Rušavků* místo starodávného hradiště (pod ním v »Rušavkách« místo, kde stávala ves toho jména. Minický far. kostel má ještě, ač přestavěnou presbytář pův. starod. chrámu, sám pocházejí ze XVII. st. V rohu býv. hřbitova pěkně provedená, ač valně sešlá socha Jana Nep. z r. 1788. Podle pot. Zákolanského, valně znečištěného stihnem vesnici

Votvovlice (pův. Otvojice) se šesti kamenouhelnými doly, v jichž okolí četné haldy s pěknými otisky rostlin se nalézají (hlavně na lesnaté stráni nad Vot.).

K J. a JV. vyskytují se lomy vydatné naleziště zkamenělin, opukové a pískovcové s vápenci; malá ½ hod. jest do vých (Exogyra columba) t. zv. *Holubic*, v jichž okolí známy jsou pískovce korycanské jako holubinek.

Údolím, v němž tu a tam komíny důlních budov se vyskytují, dospějeme až do

Zákolan, kde křížuje se dráha s tratí pražsko-duchevskou. Zdejší cihelny jsou proslulé nálezy diluvialními i archaeologickými. Cukrovar. Rod. dram. spis. *Fr. Duchka* (1840); ½ hod. k sev. leží *Blevice*, rod. spis. a včelaře i vzác. učitele *Ant. Dudy* (1820). Za Zákolany mineme Mozolín a Budeč (v l.) a krajinou již jednotvárnější stihnem

Brandýsek, obec s kamenouheln. závody (výr. drát. lan). Rod. učence chem. *Fr. Walda*. Nedaleko Br. leží *Olšany*, rod. moder. archit. *Al. Dryáka* (1872). Dráha odtud vede stále podle dolů; minavše děl. kol. v Brandýsku (v pr.) spatříme po chvíli v l. důl Stelčoves, pak v pr. několik dolů horního revíru buštěhradské dráhy s domem Ludmiliným u samé stanice

Buštěhradu. Stanice jest u Rápce, odkudž do Buštěhradu ½ hod. Buštěhrad dříve Buckov a Buštěves zv. jest městy.

přezvaný tak dle zámku, vyst. r. 1700 na místě tvrze rytířů z Braškova.

Hrad na místě tvrze postavili v 15. stol. Kolovratové, kteří se odtud psali Buštěveskými z Kolovrat. R. 1461 pracovali tu 4 malíři němečtí, což vzbudilo odpor cechů malířského. Roku 1631 spálili hrad Sasové, kteří zvony a křtit. odvezli do Drážďan. Po tom hrad spustnul; na zbořeníšti se říká v starých zámcích. Od Kolovratů přešel B. r. 1630 dědiectvím na vévodu saského z Engeru a Vestfálska, pak na rod Toskánský a Bavorský, až na rod Habsburský. Nyní je v rukou stát. Nový zámek vyst. v l. 1740 Toskánskými, na výstavbu kaple došlo až r. 1814—16. Zámek nebyl obýván a proto pustnul stále. Jsou tu však mramor. krby, rok, a empir. kamna a nábytek z pol. XIX. stol., v kapli zařízení z kostela ve Svakyni

z konce XVIII. a poč. XIX. stol., lavice ze Zákup. Před zámkem na sloupu sousoší P. Marie z poč. XVIII. stol. Na nádvoří kaple sv. Maří Magdaleny z XVIII. stol. — Rapice (též Vrapice), sestávající ze dvora (na půl cestě mezi stan. a Bušt.), osady při stanici a far. kostelíka sv. Jana, $\frac{1}{4}$ hod. vzdál. byly větší vsi až do války 30tiletě. Každý druhý rok při kostelíku (střídavě s Kladnem) slavnost svatopropok., k níž hornictvo s kapelami se dostavuje. Jádrem maleb. kostelíka tvoří roman. rotunda, z níž zbyla celá absida, část lodi, Barokní oltáře, zpovědnice, barok. sousoší Kalvarie, pěkný akant. rám při obr. P. Marie. Pochod přes Buštěhrad na Lidice viz na str. 82.

Trať sleduje dále směr podle dolu Naděje a lesnatého kopce u sv. Jana (v l.) k stanici

Dubí; v levo viděti k Újezdu pod Kladnem, kdež na cestě ke Kladnu spatřuje se pomník *Vanovského*, objevitele a prvního ředitele klad. dolů, dle něhož se horníkům v okolí Bušt. říká Vánovští. Podrobnosti viz na str. 82. Trať ukončují stanice Nové Kladno a Kladno. (Viz str. 80.)

Trať VI. c) Kralupy, Střebichovice, Vinařice.

Trať sleduje z Kralup zprvu stejný směr s tratí Kladenskou, od níž se u

Minkovic (správněji Mickovic) odděluje. V Min. stávala v místě nyn. dvora tvrz Minkviců z Minkvic, r. 1596 znovu post. Janem Boreněm ze Lhoty; ještě r. 1636 psalo se o ní jako o výst. zámku, který r. 1657 byl vypálen. Zbytky se bouraly r. 1839. V uzlu tří silnic stojí zde dobrá bar. socha P. Marie Bol. z XVIII. stol. Ubíráme se dále úvalem pot. Knovízkého, míjíce v l. Zeměchy, kde poutá pozornost kost. Nar. sv. Jana Křt., vystav. znovu r. 1723 ve zříc. starého chrámu ve střídavé renaiss. s mansardovou střechou, jež chová vzácnou památku uměl. relief *»Včereš Páně«*, pocházející z Beletémské kaple v Praze. Podle pot. minem dále stan.

Volovice (dříve Olovice), jejichž náves zdobí pomník *Jos. Jungmanna* ze zdejšího pískovce dle pražského pomníku od *P. Kdysa* z r. 1874. V místě piv., mlýn, vápenice, cihelny. K JZ. 25 min. leží **Slatina**, jejíž renaiss. jednod. kostelík chová pět starobylých náhrobků a *obraz rodiny Páně*, dobré práce z poč. XIX. stol. (Srov. str. 214.) Za krátko hned v pr. u tratě stan.

Nouměřice, v jichž okolí láme se pevný pískovec a těží se zde po hornicku červená hlínka pro tesaře a kameníky, hlína pro šamotové továrny a vyrábí křída pro lesníky. V N. nar. se kolem r. 1540 slavný učenec a paedagog mistr *Marl. Bacháček*, rektor pražs. univ. Minuvše v pr. malou osadu *Kamený Most*, stihnem stanici

Zvoleňoves, spojenou spojkou Podlešín-Zvoleňoves, s trati Praha-Louny-Moldava. Je tu stát. cukrovar, moder. vybud. závod prvního řádu, kromě toho velké cihelny, těžba žluté hrudky a doly kamenouhel. Četné nálezy kostí dil. a předmětů archeologických (dlouhá léta zde působil výb. archaeolog. řed. cukr. *Feršman*).

Místo má své jméno od vla-|vybud., chová pěknou bar.
dyky Zvolena. Na místě staré dřev. křtit., pět starob. náhr.
tvrze postaven r. 1818 nyn. zá- kamenů a na hl. oltáři pozoru-
mek. Poblíž zámku na nejvyš- hodné vyšívání roucha na ko-
ším bodu *kost. sv. Martina*, bi- stře sv. Inocence.
skupa, v nyn. podobě r. 1745

Pěkným úvalem projíždíme pod tratí slánskou do

Podlešina (Padlešina), který ještě Balbín nazývá hradem. Ukazuje na to i jméno návrší »Ritrberk«, jež nyní drahou bylo proříznuto. Odtud sledujeme stanice

Knovíz a Pehery-Suky do stanice

Střebichovice—Vinařice, kamž vedou výlety z Kladna na str. 87. a 106.

Odtud spojení na Smečno a Kladno.

Kostelík v Radešíně.

Trať VII. Praha, Č. Brod, Poříčany, Pečky, Kolín.

a) Český Brod—Čelákovice (autob.), b) Čes. Brod, Kouřim (autob.), Sedlec, Kutná Hora, c) Český Brod Kostelec Č. (autob.), d) Poříčany—Nymburk, e) Pečky-Bečvary, Kouřim f) Kolín, Bečvary Rataje, Ledebko.

Tratí, jež jest vůbec první tratí, po které se v Čechách jezdilo (otevř. 1845) silou parní, vyjíždíme z nádraží Masarykova v ulici Hyberské na sev. svah vrchu Žižkova, spatřujeme v l. Karlín s chrámem sv. Cyrilla a Methoděje, velkou továrnu na stroje Daněk a spol. s jinými závody průmysl., pak voj. cvičiště u Invalidovny (za ním Libeň), podle rozsáhlé českomor. tov. na stroje stihnem

Libeň, prostřed celé tovární čtvrtě. Odtud dále otvírá se nám v l. pohled na *Tysočany* s Prosekem v pozadí, za Libní v pr. zpět výhled do údolí Rokytky k Hrdlořezům, již překročíme do zast.:

Hloubětín (v l.), kolem něhož rozšiřuje se pokrač. tov. čtvrtě libeňské. Sličný *kost. sv. Jiří* z části přestavěn r. 1847 a renovován, je sice star. založ. (1365), avšak r. 1847 obnoven, chová nové obr. od *Kandlera* (1863) a *Dítěte* (1892). Na hřb.

rok. náhr. z r. 1794. Po chvíli prořízne traf velký rybník, jímž protéká Rokytká, u zast.

Kyje (rod. org. křesť. soc. hnutí R. Hořovského 1852), s malob. rom. stavbou *kost. sv. Bartoloměje* z 1. pol. XIII. st. Při obnově r. 1859 svršek věže změněn a zabílený staré nást. malby r. 1856 objevené. Na vkus. oltářicích ve výklencích lodi poutá pozornost velmi zdař. obr. »Naroz. Páně« z XVI. st. a renaiss. bronz. svícny. Na stěnách lodi pěkné bar. sochy sv. Václava, Ludmily a Josefa. Pod kruchtou socha Ukřiž., bronzová bar. práce, nátěrem znešvařená. Na hřb. pěkný *empir. pomník Karla Kreuzera* a z pískovce tes. rok. kříž. Minuvše v l. Hostovice stihneme zast.

Dol. Počernice, kde Rokytká tvoří četné rozlity. Prostý zámeček a modernisovaný kostel stavby pův. románské. Zde jen některé drobné památky ze XVII. stol. zasluhují pozornosti.

Od zastávky k JZ. $\frac{1}{2}$ hod. *Štěrboholy* (kde r. 1608 sta- rak. vojsky a Bedřichem II. nul Matyáš proti Rudolfovi Padlo zde za oběť prus. vítěz- II. s konfoed. stavby rak., uh. ství přes 21.000 mužů. i pruský a mor. a jednal odtud s kon- maršál *Schwerin*, jehož pomník foed. evang. stavby českými; událost připomíná, (v prav. před Štěrboholy). V původ. mířem libeňským uzavřena směru dále k Měcholupům a *konfoederace štěrboholská*. R. obracíme se k J. do *Hostivaře* 1757 svedena tu bitva mezi (5 km).

Podle parku (v l.) dojíždíme k velkému rybn. *Běchovickému*, kde stávala první limnologická stanice čes. univ. založ. prof. Fričem. Ještě před její existencí prováděl jsem tu první výzkumy planktonu a bryozoi. Nad rybníkem stanice

Běchovice. Nedaleko za stanicí (v l.) jsou bažinaté louky (zajímavá a význačná květena, viz str. 16.) a háj (v l. u tratě), v jehož tůních vyskytují se zajímavé tvary korýšů žabronožek *Branchipus*). U nádraží restaurace. Silnice u Běchovic je oblíbené závodíště pro závody v běhu i jízdě. Roku 1848 přepadena tu nár. garda, táhnoucí na pomoc Pražanům husary Windischgrätzovými. Spis. čes. setník *Fialka* hrdinně se jim opřel a zabránil hrozicímu krveprolití.

Dubeč-Hostivař od stanice stejna na Lichtenštejna. Po k V. 2 km leží městys Dubeč, míru libeňském (viz výše rodiště tov. a reform. vý Štěrboholy) sešel se tu Rudolf roby a vynálezce nových hu II. s Matyášem. Podle pot. deb. nástrojů V. Fr. Červeného dojdeme za $\frac{1}{4}$ hod. (1819). Zdejší majetek Petra a Pavla, pův. got., však byl starého rodu čes. Zápských ve stol. XVIII. renov. spa- ze Záp. po bitvě běl. zabaven trují se náhrobky Zápských a přešel přes Kapra z Kapr-

ze Záp. a ostatky tvrze, vsi k silnici hostivařské, v pr. del-
 již r. 1470 Uhry vypálené. Za ší 4½ km k téže stanici přes
 vsi v pr. vede kratší cesta H. Měcholupy.
 přes Dol. Měcholupy 3½ km

Minuvše v l. výše zmíněný háj (u mysl. Nov. Dvora), vji-
 zdíme do většího lesa Vidrholce, jenž je zvláště cílem Praža-
 nů, když houby rostou, jinak oblíbeným výletišťem a ville-
 giaturou, šířící se od zast.

Jirny Klánovice k Sestajovicům. Rs.

Přes Koloděje a Královice cestu dělí: a) v pr. 1¾ km
 vede nás odtud zajímavý výlet do Květnice, vsi, vestavené
 do Uhříněvsí (stan. dr. 11 km). malebně z části do zboř. hradu,
 Jdeme od stan. v pravo k J. jenž ve 14. st. byl v drž. mě-
 silnici do Újezda (villegiatury) stanů pražských V 15. stol.
 a tímto přímo do Kolo- seděl tu Trčka z Královic, na
 děj (3½ km); ves u dráhy s němž Pražané r. 1425 hradu do-
 tvrzi, již Karel IV. daroval byli a Trčku zde upálili. Hrad
 svému synu Janovi (1359), v spustl v 16. stol. Odtud posil.
 níž v XVI. stol. seděl pověstný přes Dobročovice 4 km do
 odpovědník Pražanů a škůdce Škvorce a 2 km do Radešina
 zemský Štěpán Langer z Kolo- (další viz níže). Jinak z Květ-
 děj. Marie Terezie Savojská po- nice ¾ hod. do Dobročovic a
 stavila zde zámek (1772), jež dále jako při b). přímo k J.
 obnovil r. 1806 kníže Lichten- 2 km do Sluštice; b) od kříže
 štein. V zámku, kde delší do- v pr. 2 km do Dobročovic, kde
 bu po převratu sídlil pres. zajímá úhledné staveníčko ka-
 Masaryk, krásné obrazy od ple sv. Isidora, jak půdorysem,
 Škréty, Brandla a j. a skvost- tak i zevnějškem zajímavě ře-
 ná výzdoba štukaterská. R. šené (r. 1717) K J. 2 km do
 1791 byl zámek posl. stanicí Sluštice, kde chrámec sv. Jaku-
 koruny císařské a klenotů ba, pův. goth., v l. 1746—49
 korunních, když z Vídně pře- představěný vyniká pěknou bar.
 vážený do Prahy. Pěkný park vnitřní úpravou. Novější bar.
 s oborou. Odtud dále údolím oltář (1875) nese dobré bar. so-
 okolo Hájků a kostela sv. Mar- chy z XVIII. stol., také v lodi
 kětu do Královic (7½ km). Ko- umístěné barokní sochy jsou
 stel Sv. Markěty, malebně do- dobré; rok., dobře řešené boční
 položený, povstal r. 1740 přesta- oltáře, křtit. v podobě barok.
 váním tvrze, v níž dle pověsti vásy, barok. kazat. s pěkným
 porodila Jitka, manželka Vá- obr. Z mrtvých vstání v
 clava II., dcera Markětu. Ve pozadí (XVII. stol.). Ze Sluš-
 vsi viděti věžovitou tvrz, již tie možno sice do Březí přímo
 postavil ve 14. stol. některý 2½ km silnicí, méně pohodlný
 měšťan pražský. Silnicí odtud tur, sleduje však pěšinou Ze-
 do Uhř. 3½ km lenou strouhu 20 min k lesu,

Květnice neb Dobročovice, a dá se pak v l. lesem nad úva-
 Sluštice, Březí, Říčany (14 km) lem tohoto potoka k Sv. Bar-
 je druhý vděčný pochod. Od tolměži nad Březím. Vsi v pr.
 zast. dáme se volně lesem k na silnici; po ½ km v pr. pol.
 JV. (nebo od silnice v l. odb. cestou (jsou dvě, volme levou).
 cestou) na křižov. silnice Bě Ve Sluštících dlouhá léta fa-
 chovice—Ouvaly, od níž v l. ½ rářoval P. Ant. Kebrle, na
 km polem do Kostelku (mysl.). slovo vaztý včelař a předs.
 kde stávala ves Lhota. Zde se čtr. J. včelařů.

Hned za lesem Vidrholcem následuje nad půvabným úvalem pot. Chudomela stanice

Ouvaly u městyse se vzmáhajícím se průmyslem (cukrovar, cihelny, tov. na mazadla, výr. zemit. barev a j.) a stav. ruchem (četné vily a rodinné domky). Prostý bar. kostel Zvěst. P. Marie s bar. malbami na klenbě chová na stěně lodi zavěšený, na dřevě malovaný obr. *Zvěst. P. Marie*, dobré práce z konce XVIII. stol. (také pod kruchtou na dřevě mal. obr. *Boha Otce*, z téže doby) a na hl. oltáři zdařilé barokní sochy. Nedaleko dvůr Hostín (pův. Hostyně), jenž je kolébkou rodu arcib. *Arnošta z Pardubic* (nar. 1297). Připomíná to jeho pomník mezi dvorem a žel. tratí.

Hostince. U nádraží (9 pok.), *Křovák* (proti nádr. 5 pok.).

Výlety z Ouval.

1. **Škvorec, Radešín, Horky, Tismice.** Od Úval silnicí k J. 2½ km městyš *Škvorec* se zámkem a zříc. hradu. Z tohoto starého zámku zbyla malá východ. část s býv. branou a kam. mostem (vše upraveno na fačadu obyč. domu vedle kostela). Kostel sv. Anny jednoduchá, úhledná stavba barok. s pěknou bar. kazatelnou a bar. sochami, přenesenými z kostela Obořišského.

Odtud k JV. zdaleka viděti kostel *Radešinský* na hřbetu, jenž v těch místech je posledním výběžkem žulového pohorí středočeského. Z obce Radešín vede ke kost. kříž. cesta. Dle Paprockého již r. 753 vystavěl tu Nezamysl pro Mnatu hrad Sedečín. Kostelík zal. 1241 Jiří Čeněk Škvorecký. Za bitvy u Lipan i kost. zničen, však znovuzříz.; 1409 pochován tu posl. Škvorecký. 1734 obnoven kostel Marií Terezií Savojskou. Nyní děk. kostel představuje konglomerát staveb z různých dob. Jeho část tvoří rom. rotunda, presbyteř nizoučký je gothický, má okénko s původ. kruzobou; v ní bývala malba na skle z XV stol. (nyní v Nár. Museu). Také malý hl. oltář je z různých součástek: bar. ta-

bernákl. akanthové rozviliny ze XVII. stol., bar. sošky z XVIII. stol. Cín. křít. z r. 1739. Pěkná, ze železa litá náhr. deska z r. 1638. Od kostelíka vzácná vyhlídka k S. přes Hostýň (rod. Arnošta z Pardubic) k Úvalům na tarasovitě vystupující křídový útvar s naplavinou Labskou, a níže viděti četná města od Brandýsa n. L. a St. Boleslavi přes Lysou k Nymburku a Poděbradům. Pozadí tvoří Krkonoše, SZ. Středohoří. Na východ přes Čes. Brod viděti na bojiště lipanské a dále na bojiště kolínské. Semuž vévodí kopec Bedřichův. K JV. vystupuje zám. Černo-kostelecký a lesnaté Posázaví. — Odtud možno buď nazpět přes *Přišimasy* a polní cestou přes dvůr Hostýn (k S. 1½ km) souvislé s osadou *Horky*, se star. kostelem *Petra a Pavla*; z původ. stavby (XIV. stol.) zach. sakristie a presbyteř; ostatní ze XVI. stol. Dobrý bar. oltář s novými obrazy. Na hřbit. v kostnici zlit. kam. kazatelny z r. 1575. Odtud skrze *Přišimasy* a na konci obce buď ½ km silnicí a pak pol. cestou na Hostýn a Ouvaly 2½ km, nebo hned z kraje vsi v pr. pol. cestou (2 km) do Li-

muz a přímo dále ještě 2 *km* do *Tismic* se skvostnou *basilikou Nanebevz P. Marie* z XII. stol., z hnědého tes. pískovce. Ovšem, jsou tu veliké pozdější změny: goth. portálek, boční (nad ním doved. tesaný znak), bar. překlenutí lodi, okna r. 1755 v nyn. podobě rozšířená p. Na hlav. bar. olt. z roku 1755 tabernakl s gothic. sochou P. Marie s Ježíškem uprostřed klečících andělů bar. Malby na klenbě hl. lodi a v apsidách z XVIII. stol., pohřichu přemal. poškozené. Rokok. kazat., bar. kruchta, ein. křtit. z r. 1786. Náhr. kameny ze XVI. a XVII. stol. Z *Tismic* $\frac{1}{2}$ hod. k zast. *Roztoklaty* — Kdo nechce z *Radešina* do *Tismic* přes *Horky* a *Limuzy*, může jíti pohodlněji lesem *Radešinským*. Z *R.* silnicí k *Donbravčicům* $\frac{1}{4}$ hod. a pak v l. po silnici *Radeš.* lesem, pak dolů k pot. *Rad.* a podle něho do *Mrzku* (od silnice 3 *km*); odtud $1\frac{1}{2}$ *km* do *Tismic*.

Za stan. úvalskou míjíme cukrovar a brzy za ním v pr. u tratě pomník *Arnošta z Pardubic* a stihneme zast.

Tuklaty, nedaleko obce (1 *km*) sev. položené, za níž hned leží *Tlustovousy*. V *Tukl.* neozdobný kostel sv. Jana Křtit. má slušnou bar. výpravu. V *kruchtě* z kamene tesaný znak *Měnických z Černěvsi*. Přes obě ty obce nejbližší jsou přístupny pamětihodné

Vyšerovice. Viz zpětnou cestou pochod, vypsáný na str. 150., od zast. druhým směrem k *S.* do *Příšimas a Radešina* $4\frac{1}{2}$ *km*, ostatní výše.

Jednotvárnou rovinou po 3 *km* zastaviti lze v zast.

Roztoklaty (pův. *Chrastoklaty*). Obec poblíž tratě v pr. má prostý pův. got. kostelík sv. Martina, ale v něm zdařilý, pozdně renaiss. oltář s obr. sv. Martina na dřevě, dobrá malba z pol. XVII. stol. Kam. kazat. s bohatě profil. spodkem z r. 1574. *Kruchta* zděná nese v poprsní zdi kamenné desky s čes. nápisy, které upomínají na *Albrechta Smiřického*, *utrakv. faráře*, *rychtáře* atd. Povšimnutí zasl. i polovypuklý, polychr. relief *Madony Klatovské*. V děčný výlet:

Tismice, *Tuchoraz*, *Čes. Brod* (9 *km*). Od jmen. obce k *J.* přes silnici *Českoobr.* (zde kousek v pr.) přímo do *Tismic* (vděčná zast., viz výše). Od kost. pův. směrem dále pol. cestou $1\frac{1}{2}$ *km* do *Brodských Zahrádek*; zde k mlýnu a do *Tuchoraz* s malebnou tvrzí (viz níže u *Čes. Brodu*), a silnicí 3 *km* do *Č. Brodu*. *Mochov*, *St. Přerov*, *Čelákovice* nebo *St. Přerov*, *N. Přerov*, *Litol*, *Lysá*. Prvním směrem 16, druhým 18 *km*. Sledujeme zpětně pochod na str. 152. přes *Černíky*, *Vykan* do *Mochova* (vděčné, 8 *km*), odtud dle str. 152., 3 *km* do *St. Přerova* (velmi vděčné) a přes *Císař. Kuchyni* do *Čelákovic*. Ze *St. Přerova* dle str. 158. do *Nov. Přerova* (ev. na *Přerovský a Semický kopec*) dle str. 158. zpětně do *Lysé*.

Přímočará trať úrodnou rovinou vede nás do stanice

Český Brod, král. město na pot. *Šembeře*, s vynikajícím

průmyslem (cukrovar, pivovar, sladovna, mlýny, výr. hosp. strojů, kamen, mazadel, likérů, cement. zboží) a čilým obchodem obilným a dobytčím; zkušební stanice semen, sídlo okr. polit. spr.; kromě ob. a měšť. škol škola hospodář. a průmysl. pokr.

Brod Č. pův. Biskupský, že dány statky brodské knížeti patřival bis. Pražským, 1003 byl Lichtenšteinoi. 1628 město i vylouppen a vypálen. 1315 leželi chrámy vyhořely. 1639 Švédové tu čeští páni proti králi Janu. je vypálili i bylo až do r. 1648 Arnošt. z Pardubic Br. opevnil pusté. 1887 konán tu sjezd všesokolský. Zde narodil se biskup postavil chrám i špitál. 1394 le- Jetřich (1376), protivník Mist. žel tu Jan kníže Zhořelský. Jana Husa *Michael de Causis*, arch. J. Koula (1855), hist. J. F. *Beckovský*, 1379 *Jak. Brodský*, arch. *Ant. Balšánek* (1865), spis. *Břet. Jedlička-Brodský* (1873). Č. B. je také původiště předků *Karol. Světlé* (s otcovy strany). Rottů (s bratrské strany), podle jichž podání vytvořila K. Světlá *»Několik a ještě několik archů z rod kro- níky«*, pak román *»Na úsvitě«* a *»Purkmistrovic Katynka«*, vesměs díla, dávající nazírati do zajímavých poměrů místních a rodinných.

Památnosti českobrodské. Z bývalého opevnění zbořena brána Pražská r. 1869 a zbyl z ní jen v kameni tesaný znak města ze XVI. stol., zazděný v domě č. 20/21 a klenák, vyzdobený fantast. hlavou, zazděný v domě č. 120 před kouřimskou branou; z brány kouřimské zbylo *předbraní*, které však vznik. lo za Leopolda I. Na náměstí *sousoší sv. Rodiny*, je pěkná bar. práce z XVIII. stol. Jinak nemají obyd. domy starobylostí, jen v průjezdě domu č. 20/21 zazděn je zbytek *renais. portálu* z býv. domu Vachtla z Pantenova (1547) a v budově měšť. školy zazděný náhr. *Václava Sklepky* (1583); dům č. 46 má pěkný *renais. kam. portál* a na domě č. 12 spatřuje se na omítce mal. *obr. sv. Gottharda* z XVIII. stol. se zajímavým pohledem na kostel Českobr. Nejpmátnější stavba je *děk. chrám sv. Gottharda*, star. založení (XII. stol.); přestavěn v got. slohu ve XIV. stol., zle postižen r. 1421, vzal za své požárem r. 1512, znovuzřízen, r. 1613 poškozen Uhry a 1639 zničen opět Švédy pod Torstensonem. Nynější věž pochází z l. 1578 až 1580. Znovuzřízena úplně až r. 1723. Z goh. stavby zachována je presbytář, zdivo lodi, sloupy dělicí hl. loď od boč. lodí, část klenby již. lodí, zdivo věží a ve věži sev. klenutá kobka. Hl.

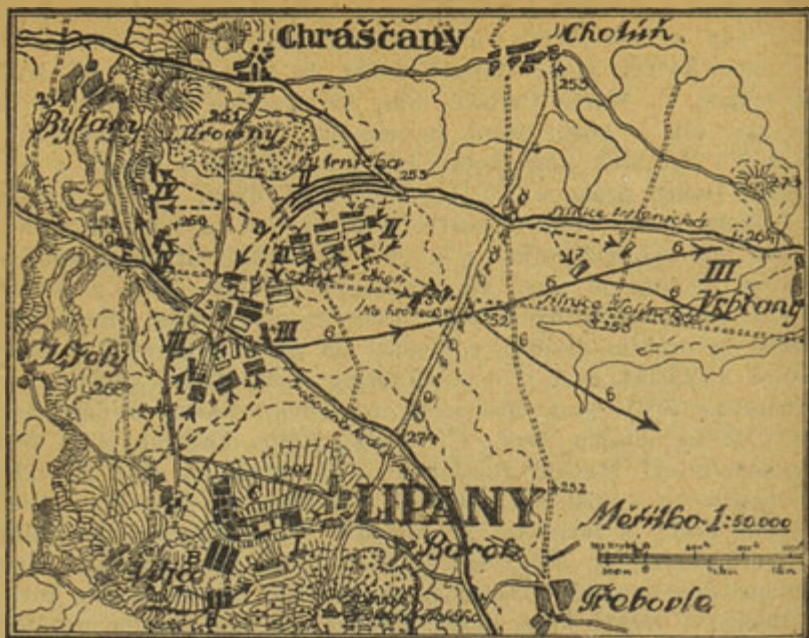
oltář bar. z r. 1781 od *Ing. Platzera*; sanktuář z konce XV. stol. 4-43 m vys. Křtit. a kazatelna jsou dobré práce řezb. z konce XVIII. stol.: Bohatě vyřez. je *rok. oltář* v již. lodi se soškou P. Marie Cellské; obr. sv. Trojice z XVIII. stol. na bar. olt. v boční stěně je bezcený. Bar.-empir. zpovědnice z XVIII. stol. nese dobré řez. sousoší Marie Magd. s Ježíšem. Dobré práce z XVIII. stol. je dřev. *socha Krista s křížem*, v sev. lodi krucifix v život. vel. z téže doby. Na dřevě mal. »*Křest Páně*« z 2. pol. XVI. stol. utrpěl přemalováním. Dobrý je obr. na plátně sv. *Frant. Xav.* z konce XVII. stol., obstojný z téže doby sv. *Jeroným*. Zajímavá práce je prolam. hvězda z mosazi na žerdi používaná k procesím z XVIII. stol. Poprsí *Madony s děťátkem*, zdařilé vyšívání ze XVI. stol. přeneseno na novou kasuli a doplněno vyšitím za dozoru *prof. J. Kouly*. Náhr. kameny z r. 1540 (v presbyterii Matěje Brodského z Většína) r. 1614 (Řehoře Nemstila ve vnější zdi.). Od r. 1483 byly tu dva kůry literátské, český a latinský, jež pořídily si nádherné kancionály (1520 latinský a 1557 český nákl. 1000 kop grošů). Kůr zrušen Josefem II. 1785, a kanc. dostaly se do univ. knih. v Praze. — *Hřbit. kost. nejsv. Trojice* z r. 1560 má jen počátek v průčelí zajímavý, a zevně postavenou kam. *renaiss. kazat.* r. 1585; někol. náhr. kamenů ze XVI. stol. nevyniká ničím. Z býv. špitálu zbyla jen *deska kamenná z doby arcib. Očka z Vlašimi*, (1634—1679) zazděná v průjezdu sýpky, která je pozůstatkem špit., později kláš. kostela sv. Maří Magd., jež postavil Arn. z Pardubic. — *Okres. Museum* chová četné památky hist., mezi jiným pěk. knihu pašijí z r. 1775, cech. pohár z r. 1704, vkusně kutý závěs kovárny z r. 1689 a p. Stará radnice z r. 1547 požáry a přestavbami silně utrpěla. Z nové doby pomník *Prokopa Velikého*. Tělocvična Sokola. Jsou tu 3 knihovny, och. divadlo, biograf.

Hostince: *U krále Jiřího*, nejbl. k nádr. (12 pok.). *U Prokopa Velikého* (nám. Komenského, 4 pok.). *U slunce* (8 pok.).

Autob. spojení do Čelákovic, Čern. Kostelce a Kouřimi. Linka Kouřim—Kutná Hora zastavena 2/1. 1924.

V ý l e t y z Č e s. B r o d u.

Okolí Čs. Brodu, ač krajinářsky většinou jednotvárné jest v ohledu historickém, archeologickém i geologickém zajímavé. Ležíť Č. Brod v obvodu útv. permského, jehož červené půdy jsou všude patrný.

Bitva u Lipan. Na hoře Lipanské stojí proti sobě A Bratrský šik se skupinou Krehlebovou (B) a vozovou skupinou paňskou C. Po líčeném útoku této skupiny padají Bratři do léčky paňské (II.). Část Bratří (a) se vrátila, druhá část (b) zaskočena a zál. jízda paňská (c) v týlu Bratří d. pěší zál. paňských a VP jejich vozový park, do konce bitvy. Poslední zápas (III.) Bratři aby se probili směrem na Vrbčany ke Kolinu. Krehlebovův útok (2), jízdní záloha paňská se zmocňuje vozů bratrských (3), útok pěších záloh paňských (4), sež Na Hrobech (5), útěk Čapka ze Sán a Keřského (6). Posléz útěk Bratří pronásledovaných paňskými (IV.) a konec seče v Dole Zabítech (8–9).

Lipany. Cíl hromadných pouťí v čas výročí bitvy lipanské v květnu Bojiště z r. 1434, kde utkala se demokracie česká doby husitské se stranou paňskou, při které stála z měst jen Praha, Plzeň a Mělník. Na lipanském vrchu postavena mohyla s nápisem: Zde padl Prokop Veliký, slavný vůdce Táborů 30. máje 1434. — O místo bezmezného zármutku! přehořké slzy v proudech po věky tě budou omý-

vat. — Prokop Holý opanoval Lipskou (Lipanskou) Horu, kde zavřel se vozovou hradbou, vojsko paňské položilo se u Hřibů. Paňský lid těžce snášel silnou a škodnou střelbu Táborů, i usneseno proto Táborů z vozové hradby vylákati. Hejtman rožmberských Mikuláš Krehlebec ukryt s částí vojska za vozovou hradbou paňskou, zatím co paňští líčili útok na vojsko bratrské a dali se pak v líčený

útěk k Vrběánům. Oklamání Táboři pustili se za nimi; v tu chvíli, kdy dosti od vozů svých se vzdálili, obrátili se utíká- jící proti nim, když zároveň Mik. Krchlebec vyrazil k o- puštěné vozové hradbě, Tá- borští sevření hradbami i vojsky panskými byli pobiti, takže malá jich uprchlo smě- rem k Lipanům. V nejhorším opustil je také Čapek ze Sán, přechnuv se svou jízdou ke Kolínu. *Luděk Márold* a *Adolf Liebscher* bitvu ilustrovali o- brovským dioramatem na vý- stavišti pražském.

Hromadné poutě se berou sil- nici kolínskou 6 km ke kříž. na Záhorách, kde se odboč. v pr. 2 km do Lipan a odtud ½ km ještě k mohyle Prokopově. Turista jednotlivý nebo men- ší společnosti volí zajímavěj- ší cestu přes *Přistoupím*, *Kše- ly* a *Vitice*. Až do Kšela lze použití autobusu, nebo cestu autob. kouřimským do Tře- boule vykonat.

Silnici kolínskou 1¼ km a pak v pr. do *Přistoupím* (2¼ km), vsí se starým hradištěm, odedávna tak zvaným svatová- clavským. Jeť *Přistoupím* je- vištěm histor. pověsti o sv. Václavu a Radslavu. Kostel sv. Václava starého založení (XIV. stol.), však v l. 1694 až 1695 znovu vybudovaný, z ce- la prostý, má však bar. hl. ol- tář s krásným rozvillinovým římem z konce XVII. stol. se zdař. obr. od *Václ. Kra- molina* z konce XVIII. stol. (výjev ze souboje sv. Václava s Radslavem). Zajímavý je ol- tářík z r. 1688 v boč. kapli s 9 zdařile mal. obrázky ze života sv. Václava a sv. Lud- mily. Rok. ol- táříky po stra- nách vít. obl. nesou velké obr. sv. Vojtěcha, sv. Anny a P. Marie z konce XVII. stol. Na boč. stěnách pěkně řez. rok. rá- my s obrazy z pol. XVIII. stol. (sv. Barbora, sv. Leonard)

Z býv. kam. kazat. zbyly jen dvě desky zazděné uvnitř ve- dle dveří chrámových. Křtit. cínová z 1599. Mohutná zvo- nice z r. 1591 s památnými nápisy. V Př. farářoval dlou- há leta *P. Jos. Keberle*, ne- unavný propagátor včelařství. Dlouholetý předs. ústř. jedn. včel. V okolí vrtáno na uhlí permské, vyskytující se v ne- výnosných, malachitem promi- knutých flecích (vývrty v Nár. museu); malachit byl i před- mětem pokusů těžby mědi.

návsi k JV. a na silnici (v pr. 1½ km dvůr Chrást a opušt. dolovisky) přímo přes siln. do *Kšela*, rod. čes. malíře *Jindř. Bubeníčka* (1856). Za vsí mož- no odbočiti v l. polní cestou okolo dvora Hřib (zde stála ves, která za bitvy lip. sho- řela) do *Lipan* a k mohyle nad nimi (7 km). Neškodí však za- jít i s kousek dále ještě sil- nicí k J. 2 km do *Vitice*, kde za shlédnutí stojí got. far. kostel Šimona a Judy ze XIV. století, (věž nová) s dobrým, ranně bar. hl. oltářem z r. 1665 (obrazy nové); ze zruš. klášt. kostela v Čes. Brodě přene- seny sem jednoduché barok. boční oltáře se zdařilými ob-razy *Fel. Ant. Schefflera* z r. 1750. Cín. křtit. s neumělou soškou Jana Křtít. Zvonice má železem obité dvře (dří- ve chrámové), zajímavé práce z XV. stol. Od kostela silnicí k S. a po 8 min. v pr. polní cestou do Lipan (9½ km). Od mohyly Prokopovy skvostná vyhl. V l. Vitice a Hřiby, Kšely a Přistoupím, Č. Brod. před námi Lipany a dál za nimi *Chotouň*, rod. *Sv. Pro- kopa*. K vých. nejblíže k Lip. Borek a Lhota Hlaváčova se zám., dále Třeboul a Klášt. Skalice a Plaňany. K JV. Kou- řim a k J. od Vitice opuštěná doloviště uhelná. —

Nejkratší návrat do Č. Bro- du volíme cestou do Borku a

Lipan a dáme se v pr. do *Lhoty Hlaváčovy* s úhledným zámkem, který tu r. 1757 vyst. Filip hr. Krakovský z Kolo-vrat; několik min. odtud je vzdálena *Třeboul* s kost. sv. Bartoloměje, kde se spatřují dva obrazy »*Večeře Páně*« a »*Umývání nohou*« od *Petra Brandla* (v pův. řez. a zlac. rámech). Zde lze stihnouti k več. autobus do Čes. Brodu.

2. **Stolmíř, Kounice, Břístev, Lysá.** Směrem ku Praze a hned při roze. v pr. silnici do *Stolmíře*, (1½ km z nám. 2 km), s mal. bar stavbou *kostela sv. Havla* (bez věže) z l. 1710—50 s nižší zvonicí, krytou mans. střechou šindelovou. Hl. oltář v ranném baroku s velice bohatou architekturou z r. 1688; ochozy téhož slohu z téže doby. Cín. křt. z r. 1615. K S. a hned ze silnice při roze. pro střední polní cestou 3 km do *Kounic* (viz str. 158.) (správněji Konice), s novým kostelem z roku 1883. Poblíž pís. kovec lomy se světle šedými lupky, jež obsahují otisky perinských rostlin, jako u Vyšerovic, jakož i otisky škeblí sladkovodních. Dále zpětným směrem dle str. 228. silnicí na *Bříství* se zajím. kostelem *Nález. sv. Kříže* z první pol. XIV. stol. (viz str. 158.) a dále přes Vestec, N. Přerov a Litol do Lysé (18 km). Až do Vestce lze použití autobusu.

3. **Tuchoraz.** Z. Č. Br. silnicí k J. 3 km do Tuch. nad pot. Semberou. Ves s mohutnou hranolovou věží, jediným zbytkem býv. tvrze, jež v min. stol. dle základů byla rozebrána. Již v 13. věku stávala tu tvrz Tuchorazských, od nichž přešla na rod Landštejnský. Pro Mikuláše z Landštejna stavěl zachovanou věž mistr *Květen* (dle nápisu pod znakem Landštejnských zachov. něho) roku 1477. Od jeho dědiců přešla Tuchoraz prodejem r. 1579 na Smiřické a připojena k Černému Kostelci. Věž má v přízemí i ve 2 patrech pěkné sklenuté gotické síně. Ve výklencích oken 2. patra zděné lavičky. Na záp. straně výstupek pro záchod na krákorcích spočívající. Pod mansardovou střechou z doby pozdější rovněž kamenné krokvce. Údolí Sembery nad Tuchorazí náleží k nejzajímavějším partiím okolí českobrodského. Možno tudy pokračovati k Doubravčicům jmenovitě k hradišti Šembera a dále dle str. 221., buď přes Radešín a Přišimasy do Ouval, nebo přes Kozojedy do Č. Kostelce, nebo Řičan.

4. **Tismice,** s nejskvostnější basilikou okolí českobrodských drobností na str. 223. Přes Tismice možno dle str. 222 zpětným směrem na Radešín, Přišimasy a Ouvaly.

Trať VII. a) Český Brod-Čelákovice (autobus).

Autobus ubírá se přímo k sev. do

Kounic (viz výše 5-1 km) a dále na zast.

Bříství (9-1 km viz výše str. 288.) dostihuje u zast.

Vestce (10-6 km silnicí, jež z Prahy vede přes Mochov na Sadskou, sleduje tuto v l. k zast. u mlýna

Obora (12-2 km), kde odbočí do

St. Přerova (14 km), velmi pamětihodného místa (viz str. 152.) a vrátí se k zast. Obora (15-8 km), aby pokračoval dále na

Mochov (18.1 km viz str. 150.), a přímo do
Čelákovice města (22.1 km). *Čelákovice nádr.* (23 km).

Trať VII. b) **Český Brod, Kouřim, Kutná Hora, Sedlec** (autobus, od 1. ledna 1924 jen do Kouřimi).

Silnici k cukrovaru a zde v pr. přes Šemberu pod rybníkem do

Liblce (zast. 1.5 km) a dále do stan.

Lstiboře (3.2 km), kde prostý kostelík Nanebevz. P. Marie, z r. 1747 od zákl. přestav., vyzdoben je barok. řezbami *Jana Kabouska* (1780); na hl. olt. dobrá kopie Rubensova obrazu od *Jos. Reinische* (1781), *Adolfem Liebscherem* r. 1877 přemal. Cín. Křtit. z r. 1551, ob. sv. Barbory od *J. Kramolina* na boč. olt. starý. Obracíme se k J. V. do stan.

Chrástčan, mijíme v pr. $\frac{1}{4}$ hod. vzdálené *Bylany*, známé rozsáhlým předhistorickým pohřebištěm (*J. Pič, Čechy předhist.*); jinak není v B. než prostý bar. kostelík r. 1770 od zákl. vystav. Zde obracíme se k Z. do stan.

Chotouně na silnici, která Sadskou spojuje s Kouřimi. Kostel sv. Prokopa z doby před r. 1706, nese znak Berků z Dubé, jimž Chotouně tehdy patřila. Obr. sv. Petra a Pavla je dobrá práce z poč. XVIII. stol. Věž je pozůstatek býv. kost. sv. Petra a Pavla. Dle pověsti je Chotouně rod. sv. Prokopa. Při dvoře sv. Prokopa, bývala kaple téhož světce, která r. 1623 shořela. Ubíráme se odtud silnicí kouřimskou, z daleka kyne nám z jihu mohyla Prokopa Velikého u Lipan, k níž, minuvše zast.

Kubšovku (h. 3.) na křižovatce se silnicí Kolínskou, přibližujeme se u

Třeboule (nikoli Třebovle, 15.5 km), nejbližšímu východímu na Lipany (viz str. 227.). Odtud k V. jen 25 minut vzdálena leží

<p>Klásterní Skalce se zříc. kláštera Cisterciáckého, jež tu založil Dětrich z Porte, biskup mindenský r. 1357. Klášter byl Husity a Pražany r. 1421 zničen: nicméně byl i později ještě a znovu r. 1690 osazen a vystavěn malý kost. P. Ma-</p>	<p>rie. Vše bylo za Josefa II. spolu s mat. kláš. Sedleckým vyzdviženo. Zbytky obou staveb nalézají se ve vnitru dvora, hlavní got. sloup 3 m šír. a 9—10 m vys. a velká zeď s got. obloukem.</p>
---	---

Po 3 km stihneme

Kouřim (15.6 km). Viz trať VII. e. (Pečky, Bečvary, Kouřim). Ubíráme se v pův. směrem k J. na křižovátku

Sv. Jana (4·5 km), odkudž nedaleko leží

Žďánice (10 min. vych.), kde me se k východu silnicí, která při věži z XVIII. stol. stojí Čer. Kostelec spojuje se Zá kostel sv. Havla z let osmde-smuky, nejprve do sátych m. stol. Odtud obrací.

Malotie (5·6 km), kde poutá pozornost hranolová věž ve dvoře velkostatku, zbytek to bývalé tvrze s got. vchodem. V kost. sv. Matouše, moderní stavby zasl. pozor. jen pěkné dva rok. rámce ze dřeva řezané a polychromované. Krajinou již malebnější dostihnem za krátko

Doubravčany (7·5 km), v pěk. poloze na pot. Vavříneckém, jenž k D. z J. ubírá se půvabnými lesy dolinou již od Vavřince, do níž ústí Tlukačovský Důl od Skvrňova. U Hryzel (viz str. 238.) staré hradiště. Viz bližší u

Zásmuk (9·7 km viz trať VII. c). Sledujeme odtud směr železničního spojení do železniční křižovatky u

Bečvar (13·7 km viz trať VII. f) a sledujeme dále přímý směr k vých. přes potok Bečvařský (Mlýn na hrázi) na

Paďousy (15·2 km) malou osadu v pr. od silnice a dále stoupáním přes Kamenný Vrch (371 m, lomy) na

Chotouchov (16·8 km), na stejnojmenném potoce (2 mlýny) se dvorem velkostatku k

Suchdolu (u Kut. Hory, 20·2 km, stanice želez. v Radboři 4 km) městečku, kde na pův. tvrzi v XV. st. sídlili Hrabánové z Přerubenic. Pak Neumanové z Puchholce, z nichž jeden r. 1746 vystavěl tu poutn. kostel sv. Markéty na místě staršího kost. ze XIV. stol. Nad Suchdolem v pr. do výše 470 m zvedá se *Vysoká*, podle níž kraj zove se »*Podvysockem*«, na jejímž jižním úpatí lámal se u Mezholes rudistový vápenec pro stavbu chrámu sv. Barbory v H. Kutné. Na vrcholi Vysoké stával letohrádek s kaplí sv. Jana Křt. (zříc.), již r. 1695 postavil br. A. Špork. Pod Vysokou poražen 25. dubna 1142 Vladislav II. od Konráda II. Znojenského. (Bližší viz str. 205.) Za Suchdolem 1 km křižovatka: v l. silnice oborou opatovickou přes Čer. Pečky (4km) a Nebovidy do Kolína. V l. proti Vysoké Opatovický Vrch (420 m) s oborou, za ním Miškovický Vrch (391 m) a pod ním u silnice

Mrskovice (22 km, vápenice, dvůr, cihelny), za nimiž brzy dostihneme

Přítoka (25·3 km), ves, kde bývala tvrz Materny z Květnice (1501—1622), po němž ji ujal Ladislav Hrobčický z Hrobčic: jemu pro účastenství ve vzpouře běloh. bylo zboží zabaveno skrze Albrechta Libštejnského z Kolovrat dostalo se jesui-

tům v K. Hoře; po zruš. řádu propadlo stud. fondu. V l. zve-
dají se již svahy Kaňku (v předu Kuklik), kde kyne nám

Kutná Hora (27.4 m, viz str. 186.), spojená přímo dále se
Sedlcem (29.6 m, viz str. 183.) a nádražím **Sedlec—K. Hora** (30.6
km), na trati Praha-Znojmo.

Trať VII. c) Český Brod—Kostelec Černý (autobus).

Tato autob. trať spojuje Čes. Brod s

Přistoupímí (0.5 km, zast., viz str. 227.) a

Kšely (3.5 km, zast. viz str. 227.). Odtud dle str. 227. přes
Vitice do **Lipan** (od zast. 5 a k mohyle 6 km). Nad úvalem
pot. Jalovýho, zanechávajíc v pr. Kšely, vede trať ke dvoru
Chrásta (opuštěná doloviska na měď), ke křižovatce u

Slnce (6 km zast.) s polohou zvanou „Nad štolami“ (v
pr.) proti lesům Předhradským stihne zastávku

Krupá (7.7 km). Pod silnicí v pr. oba mlýny Peklovské
(letovisko) a dvojitým zákrutem silnice do

Černého Kostelee (11 km). Další viz na str. 253.

Trať VII. (pokrač.) Čes. Brod—Poříčany.

Z Čes. Brodu vde nás trať podle cukrovaru českobr. u Li-
blic podél pot. Šembery (v pr. za ním **Lstiboř** (viz výše str.
229.) k zast.

Klučovu, odkudž vede cesta přes

Zhery ($\frac{1}{2}$ hod.), rod. bás. Fr. **ekého** z Blanic; před kost. so-
Krapila (1855) do **Skranníku** cha Jan Nep. od Brokoffa; na
($\frac{3}{4}$ hod.), letního sídla téhož hřb. je pochován milčický
básníka, kde starý kost. sv. rychtář-písmák **Fr. Jan Va-**
Jana, jenž až do 17. stol. měl **vák**; dále k J. přes **Chotouň**
faru pod obojí, obnoven 1714 (stanice autobusu) pěšky nebo
Marií Terezií Savojskou. Zvon autobusem dle str. 229. k **Tré-**
z r. 1585 dar Jarosl. Smiřické- **bouli** a na **Lipany**, nebo do
ho; náhr. kámen Vil. Blani- **Kouřimě**.

Za Klučovem v něk. min. stihneme stanici

Poříčany, odkudž odbočuje trať přes Sadskou, Nymburk k
Jičínu. Úhledný bar. kostel **Nar. P. Marie** z r. 1750 dle pl.
stav. **T. V. Budila** postavený, má pěkný bar. hl. oltář s obst.
obr. **N. P. M.** a nástropní malby od **V. Kandlera** (1787, něko-
likrát přemalované), ze starého kost. bar. **krucifix** ze dřeva
řez. a **měděné ciborium** ze XVI. stol., které vykopáno u Klu-
čova r. 1834. V kostnici socha **klečícího Krista** v živ. vel. ze
dřeva řez., dobrá práce z XVIII. stol.

Hostince: U Hroudů (2 pok.), **U nádraží** (1 pok.).

Trať VII. d) Poříčany—Nymburk.

Z roviny u Poříčan protíná trať v l. se uchylující mírně zvlněnou končinu »Na Struhách« do zast.

Třebestovic, kde zase už počíná rovina nymburská, a stihne za krátko stanici

Sadskou, město historicky důležité, s proslulým »košařstvím«, t. j. chovem hus sadských, jež požívají ochranné známky (na zobáku), cukrovarem, cih., stroj. a lázeňskými železárny v »Bořích« ($\frac{1}{2}$ hod. od místa poblíž Labe). V S. nar. se prof. *Fr. Němeček*, jenž sepsal obš. životopis *Mozartův* (něm.), jenž tu v jeho rod. domě dlužal na prázdninách (1787), rovněž i jeho syn *Karel a J. Kozel* (1855) paed. a povídkář.

Sadská zal. byla před r. 993. nejstarší a nejdůl. pramen V místech nyn. hřb. stával k poznání tehd. zřízení žup. do r. 1681 hrádek. R. 1100 konán tu na dvoře kníž. důležitý sněm, kde knížata moravská se zavázala uznávati knížete českého za svého pána. R. 1117 zal. zde Bořivojem II. proslulé probošství i kostel sv. Apolináře, které *Karel IV.* přenesl do Prahy na Větrov. R. 1138 vymohl tu *Soběslav II.* na panstvu slib věrnosti pro svého syna *Vladislava*. R. 1189 konán tu hlučný sněm za *Konráda Otty*, na němž byl sepsán první český zákoník v řeči lat. i farou.

Hostince: Lázeňský hotel (20 min. od města, 30 min. od nádr. v Borech (25 pok., denní pense), *Modrá Hvězda* (poblíž lázní u lesa, 15 min. od nádr., 12 pok., denní pense, pok. na měsíce); v městě *U Lva* (5 pok., pense), *U Sokola* (2 pok.), *Rekonvalescentní dům* (ozdravovna) pošt. zřiz. (20 pok., pense).

Výlety ze Sadské.

- Lipany**. K j. přes *Milčice*, za Labem přes *Drahelice* s krás. Tatce do *Skramiku* (viz str. ným novým pomníkem, zpět-231.) a *Chotouně* (9 km). kde ným směrem dle str. 167. do možno stihnouti autobus z Čes. Nymburka. Drahou zpět. Brodu na Kouřim. Tímto $4\frac{1}{2}$ 4. **Lysá**. K záp. vede silnice km do *Třeboule*, odkudž na *Lipany* dle str. 229. rozlehlými lesy 6 km do *Velenky*; zde v pr. $3\frac{1}{2}$ km do *Semic* a dle str. 158. buď přes prod. z *Třeboule* do *Kouřim*. N. Přerov a *Litoř* 6 km do *Ly-mi*. Zpět s použitím autobusu sé (16 km) nebo přes N. Přerov přes Čes. Brod nebo s použitím 4 km do pamětih. **St. Přerova** dráhy přes *Plaňany* a *Pečky* (viz str. 152.), a 4 km do *Lyse* (18 km) nebo 6 km k stan. do **Čelákovice** (20 km) a drahou do *Kostomlátek* nebo *Píště*; přes *Lysou*, Nymburk zpět.
- Kouřim**. Jako při č. 1. s
- Nymburk**. Z lázní borem

5. **Poděbrady.** K vých. silni-
ci střídavě polnostmi a borky
přes Kostelní Lhotu do Pis-
kové Lhoty 7½ km až ke kři-
do Poděbrad.

Za Sadskou překročuje trať Černý potok, později Vejrovku (vl. *Zvěřinec*) a Mlýnský pot. u **Hořátce** a obrací se přímo k S. do stanice Nymburk, kde spojovací trať možno se do-
stati do hlavního nádraží.

Trať VII. (pokrač.) Poříčany—Pečky.

Od Poříčan obrací se trať k JV. a jde v absolutně rovné
čáře až do Velimi. V půli cesty minuvše v pr. Hořany a Tat-
ce a v l. zast.

Milčice, odkudž přes Tatce je ½ hod. do *Skrápníku* (viz
výše str. 231.) a malá hod. do Chotouně, stan. autobusu Č.
Brod—Kouřim (str. 231.).

V několika min. pak následuje stanice

Pečky, městys s cukrov. (surov.) a raffinérií cukru, tov.
na lučeb. křih a umělá hnojiva, tov. na hosp. stroje a prů-
mysl. obuv. Městys má nový chrám, tělocvičnu Sokola a vý-
stavné budovy školní; pomník mistra Jana Husa z bronzu
(dílo jinak neumělé), jenž za války světové byl uschován, aby
nemohl býti vydán jako válečný kontribut. — Hostince:
Slavie (6 pok.), *Karel IV.* (4 pok.). Autobusové spojení do Po-
děbrad (viz str. 181.). Želez. spojení do Poděbrad v projektu
(sotva se uskuteční) a dále do Hořic. — 20 min. od Peček leží

<p>Dobříchov, proslulý archeol. na <i>Píchoře</i> (proti kosteln. po hřebiště z II. stol. po Kr.). »<i>Na</i> <i>Třebické</i>« (bohaté pohřeb. z III. V. stol. po Kr.) a »<i>Pod Třebi-</i> <i>ckou</i>« nálezy Nár. Museum</p>	<p>popel. jámy. Kost. sv. Trojice star. got. s věží z r. 1776. Hl. oltář s kazat. slušné práce řezb. z r. 1744. Cín. křt. z 18. stol.</p>
--	---

Trať VII. e) Pečky—Bečvary—Kouřim.

Podle luč. tov. a cukrovaru (v l.) probíhá trať územím,
v němž odkryty četné popelové jámy k stanici

Radimí se zámkem o šestiboké věži, jež tu postavil Karel
Záruba z Hustiřan r. 1610 (zbylo z této stavby jen hl. sudelní
křídlo, ostatek zbořen); má v záp. křídle pěkný renaiss. štít,
dva komíny s pův. ozdobou a v 2. patře starý povalový dřev.
strop s polychr. výzdobou v kasetách. V R. působil dlouhá lé-
ta archeolog řed. velk. *J. Vaněk*, zasloužilý o výzkum lokalit
u Plaňan, Dobříchova a Radimí. Také z R. pocházejí mnohé
arch. nál. v Nár. Museu uložené. Za stanicí mijíme v l. stej-

nojmenný kopec (267 m) s hradištěm, řečeným na šancích a v levo

Chotutice (zast.), rod. přírodop. *Václ. Sixty* (1862), směrem k J., mine v l. osadu Chroustov a stihne pod *Stráží* (v pr. 273 m) zast.

Vrbčany s kost. sv. *Václava* v okrouhlém valu, o němž se píše, že tu r. 1126 vyzvednut byl prapor sv. Vojtěcha k bitvě u Chlumce. Stará stavba však poč. XVIII. stol. přestavěna a nová věž zbudována. Piskovcová stavba s bar. průčelím (socha sv. Václava z XVIII. stol.; pův. rom., nyní zbarokovaná loď, zrcadlové klenutí, got. chor., hl. oltář z r. 1699, kazat. z téže doby. Za Vrbčany přetíná trať silnici pražsko-kolínskou a hned za ní stihne

Plaňany. Městys s cukrovarem, cihelnami, drcením šterku a pojišť. ústavem proti ohni a krupobití. Blíže nádraží Tělovična s divadlem. Elekrárna.

Pamětihodné nálezy archaeologické. V cukrovaru skvostné nádoby meandrovitě zdobené, v cihelnách popelovité jámy, na cestě k Dobřichovu žárové hroby lužického typu atd. Nálezy v Nár. Museu. O výzkum arch. zasloužil se histor. spis. *B. Bernau* (Bačkora, administr. cukrovaru), autor prvního spisu o hradech a zámcích čes. (něm.).

Pamětihodný krásný kostel zprvu sv. Petra, od r. 1620 *děk. kost. Zvěstování pany Marie*; stával již v l. 1222—25; vzor jednolodní svatyně se sličnou fačadou, absida a strop i jiné opravy z mladší doby. Zevně při věži starobylé náhrobky. Je tu cín. křt. z XVIII. stol. a vně věže starob. náhrobky z konce XVI. stol. Zajímavou je také stará *rychta*, barokní stavba z doby po r. 1721. Host. Gottstein (2 pok.). Z Plaňan doporučuje se zajíti do

Žabonos a Hradenína. Silnicí k J. necelé ½ hod. leží *Žabonosy*, s kost. sv. Václava v okrouhlém valu, jehož základ pochází z XII., (loď) z XIII. stol., (chor a sakristie) úpravy z doby po r. 1721. Náhr. Mik. Přeborského z r. 1612 a Hornateckého z r. 1573. Podle dvora v l. ¼ hod. do *Hradenína* (také Radenína), staré vsi, která s tvrzí byla v držení Píšků z Radenína. Z tvrze té zachovaný most, kamenný s t. zv. kaplí (zdi až 3 m silné) a věží o třech patrech z XV. stol.

Chocenice — Křečhoř. Možná spojití s pochodem na Hrade-
nín. Odtud dáme se silnicí přes Poboř k Břežanům; však po ½ hod. odbočíme v pr. pod *Mokrým lesem* (330 m), ½ hod. do *Chocenice*, kde na rozvalinách starého kostela povstala nyn. stavbička z konce XVII. stol., která má však pěkně v pískovci provedený got. portál (z Křečhoře přenesený), z konce XIV. stol. a na hl. olt. dobrý obr. sv. *Anny* z konce XVII. stol.; neméně poutá v lodi, asi z téže ruky pocházející obr. *českých patronů* v krásné řez. boh. bar. rámu zlaceném. Od Choc. ¼ hod. vých. leží malá osada *Bříství*, odkud pochází českobratrský

spis. a etnograf *Vác. Dunder* a přešli staré bojiště Kolínské (1817). Dáme se však z Choc. přes Křečhoř k Nové Vsi (17 k JV. na kopec *Křečhoř* (333 km). (Viz str. 179.).
m), abychom odtud přehlédli

V Plaňanech mineme ještě zast. u cukrovaru, v l. u tratě Žabonosy, po pr. ruce úval pot. kouřimského, od něhož se odchýlíme u zast.

Záležan, za níž brzy následuje rozchodné nádr. u

Bošic, kde odbočuje trať lokální na

Kouřim, býv. a starobylé král. město s cukrovarem a pokroč. zemědělstvím (jetelové semeno, výborné švestky, rozsáhlé školky velkost. v *Molitorově*, cukr., pivovar, tov. na zužitk. ovoce, na hosp. stroje.

Město vzniklo blízko prastarého hradu nejspíš *Zliče* (střed. věk) šmahem prodány knížeti Lichtenštejnovi, 1639 město poprvé od Švédů, později ještě šestkrát od různých nepřátel vydrancováno. 1670 a 1811 velké požáry město postihly. Zde na 1419 zmocnili se města, odda-rodil se Brykci ze Zlicka († 1543), Matouš Kolín z Chotěšiného straně pod obojí, Kutnohorští, kteří javše některé konšele a starší i faráře M. J. Vojdovský (1849), hoboista, řed. Chotka s kaplany do Hory jechr. hudby v Solnohradě Fr. odvedli a do šachet je vmeta-*X. Jelínek* (1818).
li. Statky městské roku 1623]

Památnosti Kouřimské. Hradby městské, z největší části zachovalé ještě z doby před r. 1261, celé město objímají. Ze čtyř původních bran zbývá jen brána *Pražská* (ostatní v l. 1835—36 zbořeny). Památný *kost. sv. Štěpána*, jehož původ spadá v dobu založení města (již r. 1167 uvádí se tu arciděkan Peregrinus). Následkem požáru v 17. stol. byly nutny četné opravy. Novodobá restaurace provedena arch. *K. Hilbertem*. Pěkná stavba slohu přechodního (románsko-gotického) ještě s kryptou pod hlavním chorem, do jednoho sloupu sklenutou; sloupoví chrámu i krypty krásně vyvedené s ozdobnými hlaviciemi; v chrámě samém zasluhujj povšimnutí hl. oltář z r. 1680, v jehož mense ležící Kristus je dobrá, polychr. dřevorezba ze XVII. stol. (přenesena z kl. angl. panen v Praze r. 1826), 2 sanktuaria got. v choru z XIII. stol. Křt. einová z r. 1734 přelitá, epitafium (obraz na dřevě) Jana Laniho z Varvažova. Čtrnáct náhr. ve vnější zdi kostela. V zahr. děkanství zbytek staré kazat. se silně poškoz. plastikou ze XVI. stol. a roman. lvi ze XIII. stol. *Kostel sv. Trojice* na hřbitově z r. 1591. *Kaple P. Marie*, zbudovaná sedlec. opatem Otou Hradeckým, prý na místě, kde r. 1421 pět cisterciáků bylo u-

páleno. Pětiboká stavba z r. 1727. Před děkanským kost. socha Jana Nep., slušné práce z r. 1715 — *Radnice* z roku 1782, r. 1849 v zadní části rozšířená s průčelím pěkně zachovaným. Moderní divadlo na Střelnici.

Hostince: *Václav* (nám., 6 pok.), *u anděla* (nám., 4 pok.), *Václav* (2 pok.), *Zelený strom* (1 pok.). Autobus do Čes. Brodu (viz str. 229.).

Výlety z Kouřimi.

1. **Černý Kostelec.** Jdeme hou cestou lesní v pr., která do osady *Bulánky* (4 km). vede do *Vlkančic* a odtud přes *Molitorov* (sady a školky velkostatku), pěknou polohou na *Krátku*, kde se sil. dělí; jde me v pr. přes Brník, vršek *Svratov*, zde odbočíme u sv. Donáta (7½ km), v pr. přes obec *Svratov*, za níž se dáme dolů k mlýnu a k hájovně a od této do Kotelce (9½ km). Kdo jede na kole, pokračuje od sv. Donáta silnicí až na silnici zásmuckou a touto dále se v pr. do Kotelce (10 km). Kratší směr vede pol. cestou od sev. konce města v l. přes Dobropůl stále k Z. (8 km).

2. **Samechov n. Sáz.** Krásná partie pro vytrvalého turistu. Dle č. 1. až na *Krátku* k rozce, zde v l. přes *Volešec* (starý kostelík ze XIV. stol. jen přebýtelí zachovaný) a v pŕv. směru dále podle pot. Nučického do *Nučic* (8½ km). Sledujeme dále pot. partiemi stále malebnějšími, podle mysliv. ven, lomů a dvorců i mlýnů, střídavě lesem přes *Vejžerek* k dvoru, myslivně a mlýnu Komoreckému. Od mlýna možno odbočiti v pr. lesem k Skalické mysl., od této dáti se k J. průsekem až na vrchol *Rulíku* 443 m, pod ním odbočíme z průseku v l. při rozce. v pr. lesní cestou až k sv. Jakubu a podle pot. Propastského k Sázavě, přes řeku k zast. Samechovu (20 km). Jinak podle lesa zv. v Růžov. roklich (v l. za potokem, odbočíme ze silnice za ml. Komoreckým druhou cestou lesní v pr., která vede do *Vlkančic* a odtud zas do úd. potoka u *Staré Hory* a údolím pot. k Samechovu (20 km).

Čertova Brázda — Černá Buda. Vděčná partie pro vytrvalého turistu. Jako při č. 1. na *Bulánku*; touto hned v l. pol. cestou přímo k J. (neodbočovat). 2 km na silnici Zásmuckou; přes tuto přímo dále ještě ¼ hod. na *Krymluv*; z již. konce osady lesní cestou v l. na *Radlice* (15 km). J., 10 min. před nimi stihneme silnici Kouřimskou, kterou se ubíráme dále k J., až na prudký její ohyb, kde odbočíme v pr. a po 3 km za ohybem stihneme silnici, která spojuje Č. Kostelec a Kouřim s Uhl. Janovicemi, u mysl. *Modřické*. Pohodlnější jde ¼ hodiny touto silnicí ke dvoru *Benátkám* (hs), kde uhne v pr. přímočarou alejí 1½ km do *Nechyby*, kde v pr. počíná *Čertova Brázda*. Serpentinou dolů k Sázavě a buď přímo k řece u mlýna a převozem ku sklárnám *Kavalírovým*, (23 km) nebo v pr. dále přes *Brázdu* ještě 1½ km do *Černých Bud* (celkem 25 km). Méně pohodlný odbočí ze silnice u dvoru *Modřického* v pr., po 10 min. v l. k J. na *Mělník*, vsí k J. ½ km. mine křižovatku a za ní při rozce. v l. přímo přes *Čertovu Brázdu* do osady *Brázdy* a v l. silnicí do *Čer. Bud* (23 km).

4. **Vlčí Důl (Zásmuky).** Z města podle pot. *Vavříneckého*

k Pasovskému ml., za tímto v pr. vede Vlčím Dolem (pě-
v pr. $\frac{1}{2}$ km k J., k lesnímu kná lesní partie nad Vavří-
průseku, tímto v l. přes les a neckým pot.) $\frac{1}{2}$ hod. k stej-
silnici v pr. kolem dvora do nojmen. mlýnu, přes pot. a
Toušic; vsí v pr. k mlýnu a oborou na silnici, touto v l.
přes potok na cestu, která do Zásmuk ($1\frac{1}{2}$ hod.).

Z Bošic přímá trať Pečky-Bečváry mezi dvorcem Vole-
lešem (v pr.) a bažatnicí Svojšickou (v l.); z okolí Svojšic
pochází výborné ovoce, na př. výtečná *Althanova ringle*, zde
původně vypěstovaná) blíží se trať k potoku Vavříneckému a
mezi Toušicemi (v pr.) a Nov. Vsi (v l.) vjíždí na okraj lesa
Vlčího Dolu, později lesem, za nímž stihneme stanici

Zásmuky, které mají pamětihodný klášter Františkánů
s kost. vyst. ke konci 17. stol. Ad. Vrat. hr. ze Šternberka;
hlavní oltář barokní s obr. Stigmata sv. Františka z doby
zal. kost.: na oltáři P. Marie obraz Madonny na zlaté půdě
ze 17. stol.; po stranách téhož dva dobré, ale otřelé pastely
z 18. stol. Pěkná kroupka z červeného mramoru (1682), pěkný
kalich, misál se stříbr. kováním a na kručtě psané a mini-
aturované knihy vesměs z 18. stol. Náhrobek *Jarosl. ze Štern-
berka* vítěze nad Tatary. Mezi vyřaděnými paramenty mnohé
z brokátových látek lyonských z konce 16. a poč. 18. stol.
Děkanský kostel Nanebevzetí P. Marie, prastarého založení,
jež zachovalo se v sakristii (románská kaplice), kdežto duešní
stavba provedena 1648. Na olt. hlav. z r. 1740 řemeslná *Schle-
glova* kopie obrazu *Reinerova*, za to na olt. sv. Antonína
dobrý obr. z r. 1676, kalichy z XVIII. stol. Náhr. kameny
pánů z Říčan. Z jejich doby je zámek s pěkným parkem,
Zámek je jednoduchá stavba z poč. 18. stol. V zahradě jesky-
ňový pavilon, jehož stěny kaménky a mušlemi jsou vyklá-
dány. Za městem v Lipách kaple Nar. P. Marie z r. 1682 mo-
derně zgotisovaná; Boží Muka z pískovce z r. 1700, obnovena
1810. Děkanský kostel Nanebevz. P. Marie, prastarého založ.,
1810. Pivovar. Cukrovar.

Ve 14. a poč. 15. stol. na tor Vznešenosti Přírody, zná-
ležely Z. rytířům Zásmuckým, rod. písňě *Sil jsem proso*),
však již roku 1549 pánům Ří- pam. deska na domě č. 184. a
čanským. Ještě několik růz- *Ant. Cebuský*, vrch. r. voj.
ných majitelů se tu vystřídalo účt. ve Vidni, jeden z před-
něžli 1637 ujali se Šternberko- ních bojovníků za čes. men-
vé. V Zás. nar. se básník šinu od r. 1848.
Milota Zdirad Polák (1788 au-

Hostinec: Zounekové (2 pok.), Nová Hospoda (1 pok.), Ku-
beckýv (1 pok.).

Výlety ze Zásnuk.

1. Přes Cirkvici do Škvřňova a Krůt, Tlukačovským Dolem zpět. Silnicí k JV. přes Prachonoch (298 m, vyhl.) a Nesměny přijdeme za hodinu do lesnatého, údolí pot. Vavříneckého, který v těch místech mnohonásobně tvoří zákruty. Již v údolí počínají domky pěkně položené Cirkvice, druhdy statku Benediktinů Sázavských: (četné lomy v pískovci korycanském) k východu asi 20 min. Vavřínek s velikým rybníkem. Přes kopec (421 m) 1 $\frac{3}{4}$ km dále Škvřňov (zajímavý kost. Sv. Havla, románská stavba z 12. stol.), odkud k SZ. vede pěkná cesta lesnatým dolem Tlukačovem; po 2 km v l. několik min. Bohouňovice, z nichž hned v pr. do Horních Krůt, kde spatřuje se pěkný barokní kostel Sv. Václava ze 40 let 18. století na místě, kde již 1384 stával kostel farní. Ze starších památek je tu pěkná křtitelnice z r. 1553 a pěkné zvony ze 16.; jeden z 18. stol. Příjemný návrat přes Bohouňovice do údolí pot. na kraji Tlukač. Dolu a v l. podle pot., po 1 km v l. přes potok na staré hradiště «Na šancích», do Hryzel, obcí v pr. (siln.) zpět do údolí pot. Vavříneckého, po druhém bř. k S. pak v pr. přes Prachonoch zpět do Zásnuk.

2. Čertova Brázda — Černá Buda. Dle č. 1. zpětně přes Prachonoch na Hryzely (kdo nechce jíti přes Šance údolím pot. a přes Bohouňovice, může hned z Hryzel jíti přímo $\frac{1}{2}$ hod.) do Hor. Krůt, odtud do Dol. Krůt a buď a) Hned odtud v pr. pol. cestou k Modřické mysl., nebo b) z Krůt ještě dále do Přestavk a odtud v pr. pol. cestou ke dvoru Benátku; dále pak v l. případně jako na str. 236., přes Mělník na Brázdu, v 2. případě přes Nechybu k Sázavě.

3. Talmberk. Jako při č. 1. až do Škvřňova, odtud dále silnicí přes Smrk do Ůžic, kdež si od kost. dáme ukázat cestu na Talmberk již jen $\frac{1}{2}$ hod. vzdál. (ze Škvřňova $\frac{3}{4}$ hod.). Další viz v díle Posázaví.

4. Přes Chvaltiny, Mančice, Voděrády, Lošany, Kbely, Radboř. (Cyklisté mohou buď sil. do Bečvar a odtud v l. (5 $\frac{1}{2}$ km do Chvaltin), nebo sil. do Plaňan a na prv. křiž. v pr. (4 km). Pěší turista dá se polní cestou k Zel. křiži a v stejném směru dále do údolí Bečvářky, přes které se přijde okolo lomů (v l.) do Chvaltin Horních, za nimiž po 10 min. přijdeme do Chvaltin Dolních. Zde pěkný kostelík Sv. Petra a Pavla z r. 1814—1827. Náhrobky Gradeckých z Bukoviny (r. 1600). Za kostelem okolo dvoru vede sil. 2 km do Mančic (v okolí nalez. denáry kníž. Boleslava a nádobky uložené v muzeu), kde sil. obrací se k S.; za $\frac{1}{4}$ hod. jsme ve Voděrádech s kost. Naneb. P. Marie z r. 1771, a se zámkem ze 17. stol., však silně zmodernizovaným. V l. sil. přes Libodřice a Svojšíce (kostel Sv. Vác. z r. 1678. Zám. barokní z r. 1756—58.) do Plaňan; podle dvora (odtud k JV. táhne se pruh amfibolové břidlice v rule) v pr. do Kolína přes Lošany (ze Zás. 11 km) starou ves (stávala již ve 13. stol.) s kost. Sv. Jiří, 1895 ze základů obnoveným. Chová monstanci vynikající bar. práce z 18. stol. a kalich ze 16. stol. Věž, zbytek staré tvrze z 15. stol. Kousek již. leží Lošánky, u nichž nalezeny žárové hroby: ve vsi popelovitá vrstva typu hradišského. Z Lošánek 25 min. leží Kbely s got., r. 1885 slušně obnoveným kost. Nav. P. Marie z konce XIV. stol. R. 1874 objeveny staré fresky,

které však zmizely pod bíle-Radboře (viz trať Kolín-Bečvar. Přes Kbilky $\frac{1}{2}$ hod. do Bečvar.

Necelé 3 km na východ od Zásmuk leží stanice

Bečvary, zároveň stanice tratě Kolín, Bečvary, Rataje, Leděčko (viz díl Posázaví a níže trať Kolín-Bečvary.

Trať VII. (pokrač.) Pečky—Kolín.

Opouštějíc Pečky přetíná trať želez. velmi znečištěnou Vejrovku a přímočárně po 4 km stihne

Cerhenice (v pr.), městys s cukrovarem na surovinu. *Kostel sv. Jana Nep.* z r. 1734; pozoruhodny jsou dva svícny bronzové ve slohu na rozhraní rokoka a empíru a korunní svícen z pozl. plechu stříbrného z 1. pol. XIX. stol. V C. nar. se fil. a spis. *Ant. Kvapil* (1854). Na návrší nad městysem nalezeny kostrové hroby. Po dvou km. mijí trať v pr. silnici Velímskou, podle níž až k trati probíhá

Velim, kdežto stanice leží o 1 km dále u cukrovaru a tov. na čokoládu, bonbony a káv. náhražky. Ves stávala tu již před r. 1323. *Kostel sv. Vavřince* s bar. průčelím a válcovou věží got. původu, má hl. oltář pěkné práce ze XVII. stol. O 2 km dále při trati v pr. stanice

Nová Ves (dle Hájka slula Serčov), za níž zvedá se *Bedřichův kopec*, pod nímž k Velími leží osada *Kly*, nesprávně Vítězov (dle němč. Siegfeld) zvaná. Na vrchu pyramida na paměť bitvy, v níž r. 1757 maršál Daun porazil Bedřicha II., jenž odtud nedaleko průběh bitvy pozoroval. Bližší viz na str. 179. — V N. *Vsi kostel sv. Václava*, jenž r. 1290 patřil klášteru sedleckému, r. 1884 celý ozdobně přestavěn, takže jen starý chor zůstal. — Za N. Vsi spatřujeme brzy v l. zákruty Labe, k němuž se blížíme, míjíme v pr. ves Ohradu a přibližujeme se u chemické továrny (v pr.) k břehu labského (v l.), jenž v těch místech již mnoho ztratil na svém původu vodocestnou úpravou, vjíždíme do Kolína (zast. město) vidíme nový sklápěcí jez plavidla, novou lávku, pak ostrov labský se želez. mostem, jenž bude přeložen níže, aby přímo s vnitřním městem komunikoval, za ním předměstí Zálabí se zříc., hned u tratě mostem spoj., velkou badovou lázeň., na pravo za trati počíná průmyslová čtvrt města Kolína a stihneme za městem stanici (konečnou pro naše okolí pražské)

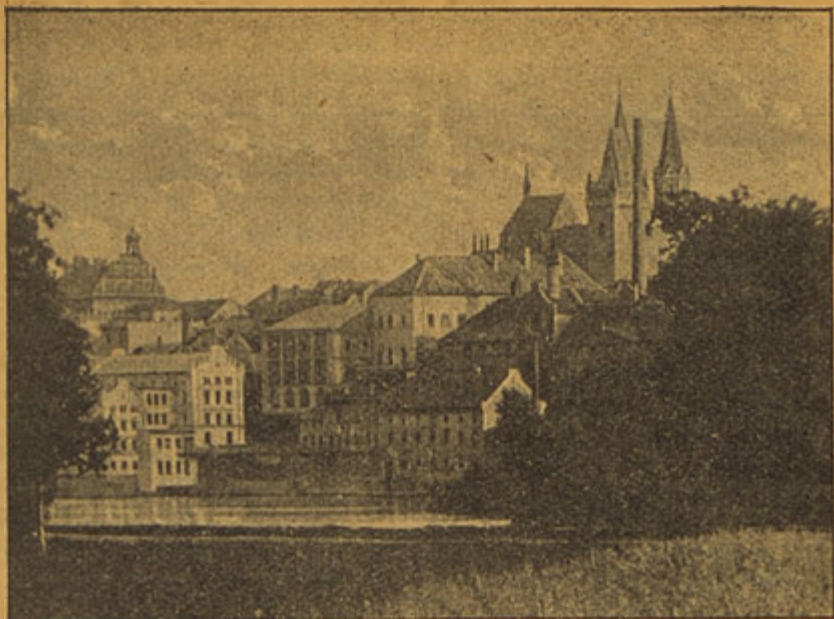
Kolín, král. město, sídlo okresní polit. správy, kromě obec. a měšť. škol, státní odb. škola pro kreslení a modelování, gymnasium, obch. akad., zkuš. ústav pro průmysl línov., prů-

mysl. šk. pokrač., cukrovar s raff. (nejstarší cukr., druhdy ryt. Horskýho v Zálabí zrušen), dva pivovary, tov. na hrozn. cukr., akc. raffinerie lihu, tov. na draslo, výr. lučebnin a stroj. hnojiv, velkomlýn na Labi, tov. na mastné oleje, raff. petroleje, sušárna na čekanku, akc. tov. na stroj.hnojiva, chemická tov. na mazadla, desinf. prostř., karbolín, barvy atd. Chem. zkuš. stanice, železárny, strojírny a slévárny, tov. na hosp. stroje, tov. na hliněné (dýmky) hrnčířské, šamotové a cementové zboží, výr. dechových nástrojů hud. atd. Fil. rak.-uh. banky, Úvěrní banka se svob. skladištěm, 3 záložny a p. Čilý obchod s plodinami (řepka, jetel, semeno, mák, sušené ovoce, čekanka, ječmen).

Kolín založ. před r. 1261 Přemyslem Otakarem a zalidněn německými osadníky; současně pevně ohrazen a zal. klášter Dominikánů. 1421 dobyli jej Pražané; zničen klášter, v němž uhořelo šest mnichtů. Němci, kteří nepřistoupili k artik. pražs., vystěhovali se. 1423 sjezd strany pod obojí 1427, když Kol. od Pražanů se odvrátili, obležen Kolín podruhé a vzdal se Prokopovi Velikému. — Od r. 1435 zapsán byl Kol. kněží Bedřichovi se Strážnice, jenž kl. Dom. v zámek přestavěl (viz níže). Král Jiří Kol. vyvadil i dostal se tento jeho synům, od nichž opět Vladislav jej vyvadil. Až do roku 1514 byli Kol. pod kr. hejtmany, potom drželi panství různí pánové: Zd. L. z Rožmitála (na poč. 16. stol.), Vajt z Pernštejna (1563), Karel ze Žerotína (1581), Václav ze Vchyně (1611). Zatím zavedeny luteránské řády, 1622 pokutován K. odnětím statků a zavedena katol. reformace; zejména hejtm. J. V. Gryzl vynikal bezohledností; odstraněn roku 1628. Kol. navráceny svobody a statky a panství připojeno k poděbradskému 1623 přišla morová rána a následoval vpád Sasů, r. 1639 a 1643 vpády Švédů, 1734 část města vyhořela. 1742—44 vpády Pruské. 1796 téměř celé město vyhořelo, 1827 prodán zámek Jak. Veithovi a dostal se pak Horskému z Horskýsfeldu († 1877) otevřením drah (r. 1845 dráhy sp. st. dr., 1870 severoz. dr.) zahájen rozvoj města jako střediska průmyslového a obchodního. Z rodáků budtež uvedeni: Štěpán Kolínský (1379), Matěj Bartolusius. M. J. Kolínský. (1555), akad. malíř Vác. Radimský (1869), v min. stol. (1796), také proslulý komik Jan Kašpar Dvořák, od Francouzů zvaný *Debureau*, v nov. době práv. *Em. Spira*, prof. v Ženevě (1866), *Rob. Saudek* (1880), spis. žurn. a překlad. básní a dram. čes. do němčiny. Č. Hevera (1836), sochař *Mil. Havlíček* (1887) od něho Tragedie a Komédie na vinohr. div. *JUDr. Gust. Jahn* (1859) organisator Zeměd. Jednoty čsl. čes. žurn. *Al. Hepřík* (1849), bás. *Karel Leger* (1859), básník a insp. čsl. armády *J. S. Mačhar* (1864), spis. *Boř. Vayart* (1873). Zemřel zde kněz a spis. *Pavel Petr Galli* z Kaňku († 1652).

Hostince: *Grand Hotel* (16 pok.), *Modrá Hvězda* (majetek měst. spoř., 16 pok.). *Na Staré Poště* (za nádr. přes lávku, 13 pok.), *Veselýho* (ve středu m. 4 pok.), *Wiesnerův* (1 pok.).

Kolín. Pohled od Borku.

Památnosti města: Děkanský chrám sv. Bartoloměje, založ. pův. v druhé pol. 13. věku, však značně utrpěl požárem r. 1349; započato s obnovou za vedení Petra Parlěře, v čemž až do r. 1401 pokračováno, 1796 druhým požárem celý vnitřek vzal za své. Třílodní stavba jest pův. založení, mnohoúhelný kaplový chor je dílo Petra Parlěře, celek je znamenitá památka stavitelská ranné gotiky, jejíž hlavní ozdobou jsou nádherné hlavice sloupů, velké kruhové okno ve štítě, svorníky a dvě věže, nahoře osmihranné. Vstup ku šneku na ochoz v kapli Jana Nep. Z památností vnitřních zasluhují pozornosti: Na hl. oltáři Kramolinův obraz apotheosa sv. Bartoloměje z r. 1801. Barokní oltář sv. Barbory z r. 1749 s Kramolinovým obr. sv. Barbory. Barokní, dovedně pracovaný oltář sv. Kříže a socha levého lotra na kříži z r. 1738. Dva obrazy nejspíše Brandlovy (apotheosa sv. Václava z hl. oltáře vyňatá a umučení sv. Bartoloměje). Malby na skle z konce 14. stol. v prvním okně jižním v nové části a v okně kaple sv. Václava. Sanktuarium tesané, požáry silně poškozené, výborná práce z konce 14. stol. Dvě krásné

rokokové mříže po stranách choru. Kazatelna z 18. stol. Cílová křtitelnice z 15. stol. Náhrobní desky ze 12. až 17. stol. Pozoruhodny jsou i nádoby kostelní (kalich, monstrance atd. ze 17. a 18. stol.). — Zvonice opodál stojící z r. 1504 s novým krovem z r. 1872 dle plánů arch. J. Mockra. — *Kostel Nejsv. Trojice*, stavba z r. 1671 při klášteře kapucínů zal. r. 1667. — *Kost. sv. Jana Křt.* z doby na rozhraní 13. a 14. věku se štítem pozdní renesance v průčelí. — *Opuštěný kost. Všech Svatých*, post. prý z výtěžku dolů stříbrných koncem 13. neb poč. 14. věku. — *Kaple Rodičky Boží* z r. 1660, r. 1850 rozšířená. — *Kaple sv. Jana Nep.* z r. asi 1723, *Sloup P. Marie* na náměstí z r. 1682, k němuž r. 1764 připojila obec sochy sv. Gotharda, Jana Nep., Floriana a Pavla. *Zámek* na místě kláštera Dominikánského, jenž zničen byl r. 1421 Táboř a vystaven v l. 1436—1448 za kněze Bedřicha ze Strážnice, hejtmána Táboř, jenž tehdy v Kolíně vládl. Z pův. stavby zbyla jen brána při hradbách městských; ostatek jsou neumělecké přestavby z 18. a 19. stol. Na nám. nový pomník padlým Kolíňanům od kolínského, již zesn., sochaře *Drobníka*.

Z budov soukromých zasluhují pozornosti: *Dvůr č. 4*, na Kouřimském předměstí z r. 1785 s postavami andělů a svatých, v kameně tesanými mřížovými dveřmi a krásnou kovovou mříží ve schodišti. — *Dům č. 33*, a jemu podob. domy č. 3, 7, 31, 89, 90 a 91, stavby s ornamentem barokovým asi z l. 1734 až 1764. *Dům č. 73*, v němž uchovány jsou krás. klenby z l. 1494—1520. — *Dvůr č. 27*, na Kouřimském předměstí se zachovalými památkami gotické stavby z poč. 16. stol. — *Hradby městské* z části zachované na některých místech východní a záp. strany. Všechny věže odstraněny v minul. století; zbyla jen na druhém břehu Labe čtyřboká *obránná věž*, jež někdy také za vodárnu sloužila; pod věží zajímavé uložení koryeanských vrstev se zkameněl. v rule uzavřenými (str. 240.)

Na Zálabí, nynějším předměstí (dříve ves Mnichovice, patřivší ke kláš. Sedleckému): *Kostel sv. Víta* r. 1378 postavený spustl za války třicetileté. V 17. a 18. stol. opraven a rozšířen. Hlav. oltář i oba vedlejší, zábradlí mezi lodí a chorem a kostelní lavice barokní práce z r. 1683., úhledný železný svícen z téže doby; epitaf Daniela Hyttýcha (r. 1614) jest obraz na dřevě s pěkným řezaným rámem. Na býv. voj. hřb. památník vojáků různ. národností, kteří za světové války v lazaretech kol. dotrpěli; dle nák. prof. *V. Suchomela* v Hořicích provedl sochař *R. Sušma*.

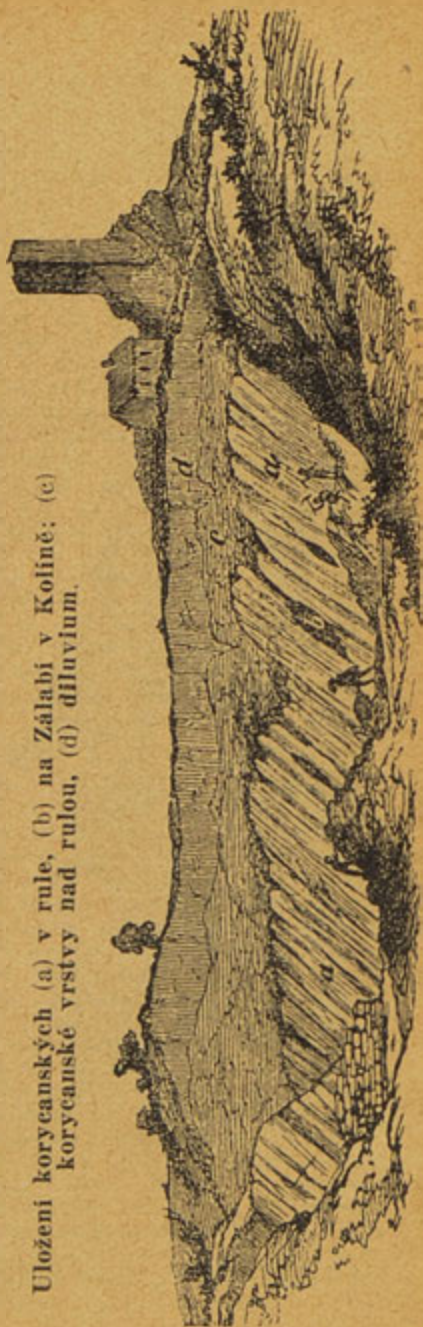

Výlety z Kolína.

1. Sedlec a Kut. Hora. Viz str. 184. a 186.

2. Starý Kolín, Veletov, Konárovice, Bejhory, Ovčáry, St. Kolín, první stan. po trati k Pardubicím, farní ves, jejíž kostel Sv. Ondřeje byl již 1267 postaven. Obnoven v letech 1731—1790, znovu 1859; stavba pŕv. ranně got. Na klenbě dobrá freska apotheosa sv. Ondřeje z první pol. 18. stol., r. 1859 obnovené barokní sanktuarium. Pěkné paramenty, monstrance a krucifix z 18. st. Velké záv. pro nakl. zeli. U nádr. dobrý host. Na Baště vodní elektrárna kooperující s elektr. v Horách Kutných. Naproti za Labem, jež v těch místech několika přepady se upravuje, Veletov a nad ním mlýn Veletovský, z něhož pochází spis., rytec a malíř Jos. Ed. Veselý (Wessely 1826). K SZ. $\frac{1}{4}$ h. do Konárovic. Odtud pěkná partie lesem k mysl. Jelenu a do Bejchor a přes Ovčáry (Bejhory-Ovčáry, Kolín (viz str. 183.) do Kolína. Z nádr. St. Kolína 15 km.

2. Bejhory; silnicí, jež přes Zehuň vede ke Král. Městci po $4\frac{1}{2}$ km ze Zálabi dvůr Františkův a za ním $\frac{1}{2}$ km Ovčáry, stará ves (již r. 1273 známá) se starým kost. Sv. Jakuba Větš. ze 14. stol., roku 1843 do nynější podoby rozšířeným. Chová kalich z r. 1521, křtitelnici cínovou z r. 1767, obraz Sv. Jakuba ze 17. stol. Ve škole popelnice ze žárových hrobů, odkrytých směrem k Sendražicům. Zde Jar. Vrchlický prožil svá dětská léta, částečně i doby studentské (viz str. 183.). Za Ovčáry silnice se dělí; v pr. po 2 km Bejhory se zámek, druhdy Horských, s oborou a bažantnicí; zde býval zařízen umělý chov pstruhů, první svého druhu v Čechách. Mistr houslí Kubelík tu prožil něko-

Uložení korycanských (a) v rule, (b) na Zálabi v Kolíně; (c) korycanské vrstvy nad rulou, (d) diluvium.

lik let rodinného života. Par-
tii přes Konárovice do St. Ko-
lina viz zpětně dle č. 1. (15
km).

4. **Radovesnice-Zibohlavy.** Sil-
nici Českobrodskou z Kol., však
hned za městem v l. (po $\frac{1}{4}$ km
voz. cestou k mlýnu v Pekle,
kde naležti lze korycanské sli-
nito-písčité vrstvy s ústřicemi
uzavřené v rule); rovně dál
přes *Stítary*, rod. stavitele Jos.
Blechy (1841) a arch. *Mat. Ble-
chy* (1861), podle pot. Pekla do
Radovesnic; cestou již nikde
neviděti rulu, nýbrž jen usaze-
niny křídové, v nichž u sa-
mých Radovesnic vyskytuje se
velké množství zkamenělin
(hlavně *Acteonell* a rudistů, v
údoli potoka). V sousedních
Zibohlavech ($\frac{1}{4}$ hod. za Rad.)
skládají se schody ke kostelu
ze samých caproin. Nahroma-
dění zkamenělin v tak zv. kří-
dové zátoce Radovesnické mezi
mlýnem v Pekle a Zibohlavy
ještě jediné svého druhu v Če-
chách. V Rad. zámek z první
pol. 18. věku, v jeho dvou ri-
salitových pokojích zachovány
malby z téže doby.

5. **Nebovídy, Červ. Pečky,**
Vysoká. K J. vychází silnice,
která brzy za městem ve tři
větve se dělí; v pr. na Zásnu-
ky a Uhl. Janovice, středem
přes *Pašinku* (ves, vypálená
Uhry 1402 a po dvě století pu-
stá se zbytkem tvrze v podobě
věže s cibulovitou střechou z
18. stol.), a *Radboř* (ves, ro-
vněž r. 1402 vypálená a po 2
stol. pustá). Do *Suchdolu* (10
km, odtud na Vysokou, 470 m,
viz str. 205.); v levo po $2\frac{1}{2}$ km
Polepy, po dalších 2 km odbo-
čka v l. 10 min. do **Nebovíd**,
dobrého naleziště korycanských
vrstev (zkameněliny v pevném
vápenci i sypkém, skoro písku
uprostřed vsi. Písek odtud pro-
dává se do skláren. Také v pí-
skové jámě a u »staré pily« bý-
vá hojně ústřic); fara v býva-

lé tvrzi starého založení. Starý
kostel Sv. Petra a Pavla s got.
detaily a pěkným kalichem
z 18. stol. Tudy r. 1421 (28./12.)
prokřestil si Žižka cestu z Kaň-
kovského vřehu přes Kolín
do Jičína, avšak již 6. ledna
1422 neočekávaně se vrátil, u
Nebovíd na Uhry udeřil a hnal
nepřítele až k Něm. Brodu. $\frac{1}{4}$
km dále Červené Pečky. Viz
nize.

6. **Bojiště z r. 1757** a vítězný
pomník u Křečhoře. Buď dra-
hou do Nov. Vsi (str. 179.), nebo
silnicí k Č. Brodu; po $3\frac{1}{4}$ km
v l. 10 min. *Kutlíře*, rod. a půs.
pokroč. malíkář Prokúpků z
nichž Jan stal se předsedou
čes. odb. Z. rady a čl. zeměd.
Jednoty, odtud $\frac{1}{4}$ hod. do
Křečhoře (nový kostel Božího
těla z r. 1848 nákl. Vác. Veitha
post. se zděnými sediliemi
z první pol. 14. věku); podle
kostela k S. zpět $\frac{1}{4}$ hod. na
pův. silnici (v l. pomník vítěz-
ný; viz níže) a touto kousek v
l. (jinak až sem silnicí přímo
 $5\frac{1}{2}$ km), kde ze sil. v pr. odbo-
čuje cesta $\frac{1}{4}$ hod. do Klů (pře-
zvaných na Vítězov), odtud vý-
stup $\frac{1}{4}$ hod. na vrchol Beďř.
Kopce (278 m, pyramida na pa-
měť marš. Dauna 1757). Kousek
za odbočkou do Klů (Vítězova)
při hl. silnici hostinec u
Stunce. Až sem pronikl Be-
dřích II. v den bitvy a z oken
hostince obhlížel postavení ra-
kouské. Na výšině proti hostin-
ci směrem ke Křečhoři nový
pomník vítězný, odkud bojiště
dobře se přehlíží. Pomník 17
m vys., pořízený spolkem pro
uchování a zřizování pomníků
na bojištích rakouských, má
podobu sarkofagu se sloupem
nesoucím urnu, věncem pal-
mami, nad ním rozepjat byl
rak. orel. Práce kamenická dle
návrhu prof. Weinzettla z ho-
říckého pískovce, nese kovové
reliefy; na severní straně slou-
pu (k silnici) poprsí Marie Te-
rezie z mědi tepané a řád Ma-

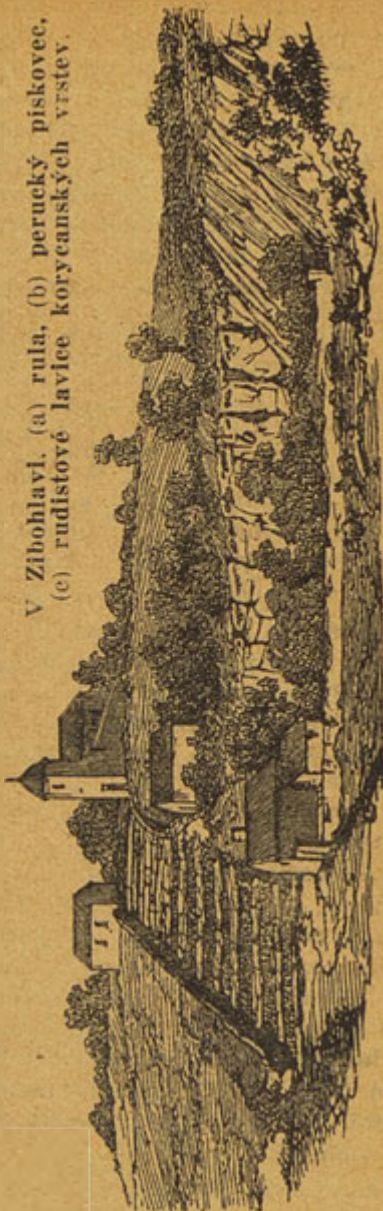

rie Terezie na paměť vítězství toho založený; na podélné straně sarkofagu útok prince z Ligny na nepřítele. Na ostatních stranách poprsí Dauna, Stahremberga, Liechtensteina a Serbellona a druhy zbraní, v bitvě zastoupených. 17. června 1757 stál maršálek Daun s 53 000 muži mezi Hradeninem a Novou Vsí, Bedřich II. pruský s 36.000 muži mezi Kouřimí a Plaňany. 18. strhla se bitva mezi Břežany, Chocenícemi, Křečhoří a Radovesnicemi. Rozhodný boj udál se po 4. hodině odpo. na návrší u Křečhoře, pomníkem označené; útokem jízdy prince de Ligny. Rak. vojsko ztratilo ten den 360 důst. a 7700 mužů, Prusové 320 důst. a 13.400 mužů, 45 děl a 22 praporů. Bedřich ustoupil ku Praze, aby odtud vojsko své odvedl.

7. **Konárovice.** Zálabím v pr. přes trať dráhy okolo Tří Dvůrů ke dvoru Labuti (5½ km); odtud v levo několik min. do Konárovic, vsi pro střed lesů a proslulých sadů. Zámek z r. 1775. Kostel *Povýšení sv. Kříže* pův. ze 14. stol., později zbarokován a r. 1882 přestavěn. Chová pěknou sochu Kristovu z konce 17. stol. obr. *Madony* na plátně, zdařilé práce směru Brandlova z počátku XVIII. stol. (v oratoři) a náhrobek Václava Hášy z Újezda z r. 1527. Odtud dle č. 2 přes Bejchory a Ovčáry do Kolína.

8. **Záboř.** Dráhou do Týnce n. L. se zrušeným cukrovarem. Hned u stanice ves Záboř s pamětihodným románským kostelem s krásným portálem. Další viz v díle *»Střední Polabí«*.

V Zibohlavě. (a) rula, (b) perucký pískovec, (c) rudistové lavice korycanských vrstev.

Trať VII. 1) **Kolín-Bečvary** (Rataj-Ledečko).

Z Kolína (Kolín hl. nád.) vede nás trať podle cukrovaru s raf. lihov. a draslovky, k stanici Kolín místní nádr..

přetíná silnici čáslavskou a mijí v l. malou osadu Důl Hluboký, později *Nebovidy* (viz výše), stihne nedaleko jich stan.

Červ. Pečky (také Hrabaňovy zv.) s fil. kost. sv. Kříže na hřbitově a zámek s krásným parkem a skleníky (proslulé kultury orchidejí) Hrubého z Jelení. Několik minut k JZ. víska *Bojiště* připomíná jeviště bitvy r. 1142, v níž Vladislav Konrádem Znojenským byl poražen. V Č. P. je piv. sladovna, tov. na hlíněné a šamotové zb.

Hostinec: Kuchařův (1 pok.), Nádr. rs. (2 pok.).

Z Červ. Peček do Kut. Hory me Čertovkou 2 km do Gruntu vede vděčná procházka silnicí k vých. 2 km do Dolan, v kteréž vsi starého původu vysoká věž pův. got. kostela druzí se k novodobému neúhlednému kostelu (1815—18). V koberce pod věží náhrob. kameny Liběnických z Vrchovišť. Za Dolany opustíme silnici a jde-

me Čertovkou 2 km do Gruntu (Gruntý), kde rovněž stará got. věž přimyká se k neúhledné novostavbě kostela. — Odtud vděčná vyhl. Odtud k vých. 20 min. do měst. Kaňku (viz str. 202 a tímto k J. přes noněkud vyšší Špičák, s krásným rozhl. do Kutných Hor (2 hod.).

Trať obrací se k Z. podle několika dvorů (v pr. zdaleka viděti cibulovitou věž u dvora v *Pašince*, zbytek staré tvrze, který dvoru dodává vzhled kostela s farními stavením) (v

Radboře, vsi, která byvši r. 1422 vypálena, po dvě století byla v sutinách, spustlý kostel byl obnoven s poč. XVIII. stol. a r. 1770 znovuzřízen. Před ním apotheosa Jana Nep. z téhož st. je hrubě provedena. V místě je cukrovar.

Z Radboře přes Kbely a Lochod zpětným směrem dle šany do Bečvár viz pěší po-str. 238.

Minuvše bezvýznamné zastávky Chotouchov a Pučery stihneme

Bečvary, spoj. stanici s tratí Pečky-Kouřim-Bečvary (viz str. 246.), sídlo druhdy (XIII. stol.) bečvářů čili beduářů. Ves s cukrovarem a pivovarem, před povstáním bělohorským patřila Ladislavu Kostomlatskému z Vřesovic, jenž musel polovinu ceny jejich složití jako pokutu za účastenství své v povstání stavovském. 1765 koupila je cís. Marie Terezie a darovala poln. maršálkovi Laudonovi za jeho služby. Témuž již od r. 1760 patřily také vých. položené Bečvářky, 1775 koupil je opět stát a prodal v dražbě r. 1824. — Hostinec Schauerův (1 pok.).

Zámek vyst. Laudon 1766 (až ještě 1774 se na něm pracovalo). Poč. 19. stol. postavil arc. Karel Ludvík v nád. dům bohatě jest vyvinuto. V prv. výpravě s freskami Hagera a Redelmayera a s pěknými empirovými kamny; v sousedních pokojích jiná jednodušší; ele-

gantní rokokové dvěře; v pří- Vnitřní dvůr se třech stran ob-
 zení kaple s oltářní architek- klopen pilířovými arkádami. U
 turou, na stěně malovanou, se zámku pěkný angl. park.
 starým obr. Redlmayerovým.

Trať z Bečvar do Ratajů-Ledečka viz v díle Posázaví.

Trať VIII.

Praha-Říčany-Stránčice-Čerčany-Benešov.

a) Říčany-Kostelec Č. b) Praha-Stránčice-Jilové. c) Praha-Je-
 senice-Kamenice.

Větší část této tratě (počínaje od Říčan) prohrána je ze-
 vrubně v díle Posázaví, na kterýž tu výletníka a turistu
 pražského odkazujeme. Zde proto zevrubně dotýkáme se jen
 části do Mnichovic.

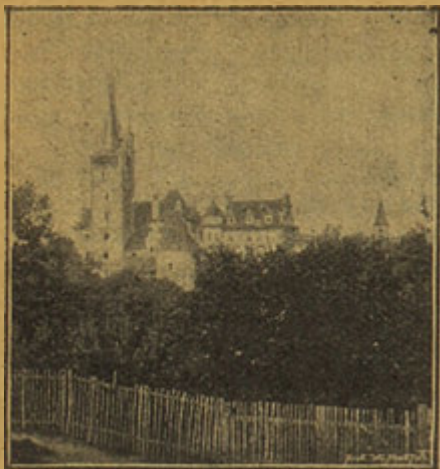
Z Prahy z Wilsonova nádr. tunelem pod Král. Vinohrady
 na stanici Kr. Vinohrady a na stanici v Nustlích, která se
 rozšiřuje jako velké nádraží seřaďovací až do Hostivaře. Pod
 Bohdalcem (v pr.) holým vrchem křemencovým (křemenec,
 kosovák, Dds s horninou vyvřelou zv. minetou), s velkými
 pískovými usazeninami na svazích; v pískách těch nalezen
 medvěd a mamut. Podle tratě četné závody zahradnické; v l.
 viděti vodárnu Kr. Vinohradů, vily, pivovar na Feslové a no-
 vý israel. hřbitov s velkou kupolovitou budovou, v l. vedle
 něho podobná kupole krematoria. Trať minuvší za Bohdalcem
 v l. rozšiřující se Vršovice a s nimi i Strašnice, mine jich
 os. stanici, od níž v pr. na boční koleji nádr. nákl. a za ním již
 domky Záběhlické, stihne stanici

Hostivař, ještě část Velké Prahy, rod. a sídlo polit. a
 minist. předs. A. Švehly, kde vzchájej se závody průmyslové
 (Sklárna, autom. mlýny a pekárny, strojnické závody, tov.
 na obuv, oplatky atd.) a villové i rodinné domky. Románský
 kostelík Stětí Jana Křt. ze stol. XI. má v sev. lodi zazděný
 got. podstavec (s měď. náhr. kam. z XV. stol.) a novou vý-
 pravou z r. 1893.

Hostinec: Milion (1 pok.). Vinárna Karasova.

V ý l e t y z H o s t i v a ř e.

1. Štěrboholy (3 km), ves. kde Bedřich Vilém III. V stráž.
 r. 1757 (6./V.) strhla se bitva domku bydlící invalida má
 mezi Rakušany (60.000 mužů) klíče, zápis. knihu a popis bit-
 pod vév. Lotrinským a marš. vy, po níž raněný Brown vrhl
 Brownem a Prusy. Pruský pol- se do Prahy a byl zde Prusy
 ní marš. Schwerin zde padl na obléhán až do vítězné bitvy u
 místě, jež označeno kamen- Kolína (do 19. června). Od
 ným pomníkem od správce On- stan. cestou k S. na druhé
 dřeje Schuha z r. 1824 s pomu křížovatele v pr. na silnici a za
 litym, jež r. 1838 zříditi dal Štěrb. v l. k pomníku. K zast.

Zámek v Práhonících.

omnib. vlaků u Dol. Počernic, odtud 1½ km. Srov. str. 220.

2. **Dubeček.** ves se stopami býv. hradu (4 km); od stanice cestou směrem trati na silnici a touto v pr. do Dol. Měcholup a za vsí v l. do *Dubečku*. U kostela zákl. zdi býv. hradu, původního sídla pánů z Dubče. Ku konci 16. věku seděl tu Adam Zapský ze Zap., jemuž byl hrad po bitvě Běl. skonfiskován. V 17. stol. byl prý ještě v dobrém stavu. Odtud možno trojím směrem: a) rovně přes Uhříněvskou silnici do Hor. Měcholup a dále do *Petrovice* (4½ km), a v pr. údolím Botiče

do Hostivaře (4 km, celkem 8½ km); b) Údolím Říčanského pot., k Podles. ryb. a podle pravé hráze přes bažantnici do *Uhříněvsi* (k stan. 5 km); c) Úd. Říč. pot. dolů dále do Dubče a silnici ku stanici Běchovecké (5½ km).

3. **Práhonice.** Přes Petrovice silnici do Křestic a buď dále siln. 8 km, nebo z Křeslic podle Botiče (silnice mine Křeslice a vede přes Újezd) do *Práhonice* (9½ km), s krásným zámekem Sylv-Tarouky. Práhonice patřily v 14. věku pánům z Práhonice, ke konci 16. stol. Zapským ze Zap. Sigm. Zapský má ve zdejšímu kostele náhr. z r. 1600. Kostel sám původně románský má klenby a fresky z doby slohu přechodního. *Zámek*, restaurovaný dle plánů arch. prof. J. Stibrala, náleží k nejpůvabnějším stavbám v okolí pražském. Hrad Práhonický stával tu již v 18. věku, kdy byli tu majetníci Práhonští, z nichž Zdislav a Oldřich za Otakara II. byli purkrabími hradu pražského; ve 14. věku seděl tu Dubský z Dubče, po jehož potomcích v 16. stol. dědil je Zapský ze Zap., jemuž byly Pr. konfiskovány. Starý hrad až do r. 1770 byl zachovalý, pak teprve sešel a byl přestavován, až v nejn. době účelně restaurován. Upravený park má dendrologickou sbírku.

Trat' za Hostivaři krajinou jednotvárnou projíždí mezi Dol. (v l.) a Hor. Měcholupy (v pr.) podle silnice k stanici

Uhříněvsi, městysi s cukrovarem, par. mlýnem, tov. na staviva a cihelnami, se státním vysokošk. pokusným statkem a lihovarem. Zámek s parkem. Far. kostel v XVIII. stol. přestavěný. Výr. kokos. kob. a drubežnických potřeb.

Hostínice: Rs. u nádraží.

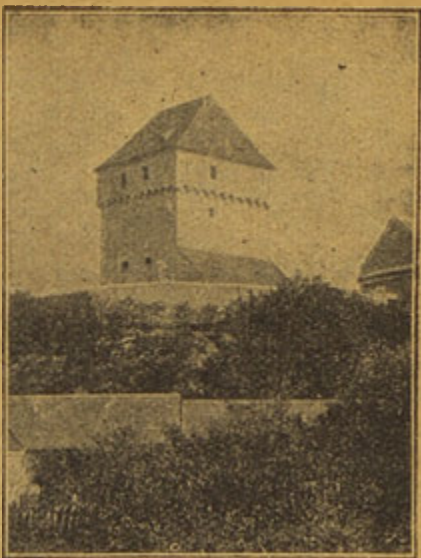
V y c h á z k y z U h ř í n ě v s i .

1. Sv. **Marketa a Koloděje.** de do úd. Rokytky a Královic; Za kost. v l.; za měst. dělí se dále zpětným směrem jako na siln. třemi směry; střední ve-str. 221. (kdež také bližší popis)

až do Běchovic (11 km). V době květu třešní je okolí sv. Markěty a údolíčko k Hájků k oboře kolodějské s nejkrásnějším kvetoucím sadem v okolí Prahy. Na kraji obory buď v l. kolem do Koloděj a dále do Běchovic nebo v pr. do Stupic, k SV. do Sluštic (str. 222.) a dále přes Škvorec na Radešín.

2. **Průhonice.** Přes Benice a Česlice do Pr. (6½ km). Viz výše. Zde k jedn. rozhl. nad mlýnem k J. 1 km a zpět (9½, celkem 17 km), nebo dál obořou okolo myslivny přes Rozkoš a malou osadu Hrnčíře, s prostičkým kost. sv. Prokopa (snad ještě z doby románské), na jehož hl. rok. oltáři dobrý obr. sv. Vojtěcha z XVIII. st. i boh. bar. oltáře boční s dosti zdařilými obr. z téhož stol. Je tu i polychr. poprsí sv. Prokopa, dobrá baroková řezba a lavice s pěkně vyřez. boky; dále do Kunratic 7 km a do stanice krčské 4 km (celkem 18½ km), nebo konečně z r. 1750) a přes Modletice od rozhl. do **Dobřejovic**, (zá-a Doubravice do Řičan 9 km měček s kaplí, v níž dobrý (celkem 16½ km).

Tvrz v Dol. Královicích

Za Uhřetíněvsí nabývá krajina již poněkud větší zajímavosti; trať překročuje Řičanský potok (poněkud výše v pr. má býti znovuzřízen býv. rybník) a podle pot. stihne zast.

Kolovraty, odkudž prý pochází praotec stejnojmenn. rodu Albert z Kolovrat a brzy objeví se v pr.

Řičany a v l. villová ves **Radešovice**.

V blízkém okolí Řičan postavena moderní velkolepá *vychovatelna manželů Olivových* (věž její objeví se při další jízdě drahou v l. na okraji Řičanského lesa) a zřízen tu velkozávod zahradnický Fr. Thomayera (při trati v l.), kde v útulné vilce scházeli se často u prof. dr. Jos. Thomayera J. Neruda, Sv. Čech, J. Vrchlický, Zik. Winter, Al. Jirásek, K. V. Rais.

Na jihoz. konci města blíže rybníka spatřují se zajímavé státní pokutovány. Roku 1420 zříceniny hradu, původního dobyt Řičany i hrad Žižka sídla pp. z Řičan (od 13. do 15. s. Pražany, při které příležitosti děkan s osmi Augusti-

any byl upálen. Zachované r. 1707 byla při zdejším ko-
zbytky paláce s pěkn. ozd. got. stěle fara protestantská.
ukazují na XIV. stol. Až do

Do úhl. nám. hledí novodobá radnice a far. chrám sv.
Petra a Pavla z XVIII. stol. Město se rozšiřuje villovými
stavbami. Městské museum ve škole. Přístup na požádání.
Veř. knih. a Husova čítárna, ř. jsou rod. chemika Ft. Fak-
tora (1861) a čes. pol. a národohosp. dr. R. Hotovce (1865).

Řičany jsou první výchozí stanici do Posázaví. Okolí
jejich pak již krajinářsky zajímavější a hojnými stinnými
lesy protkáno. Z květeny zejména mechy v okrsku žulovém
připomínají na jihočeskou pahorkatinu a Šumavu. (Viz Po-
sázaví.) Partie k Mnichovicům a Čerčanům, kde žula a gra-
nit mohutně vystupují, dále partie k Tehovu (silursky
ostrov) a partie k Jilovému a Žumpachu (styk žuly s pra-
horními břidlicemi, zlaté žíly) jsou i geologicky zajímavé.
Par. mlýn, pily a cih., obrábění dřeva.

Hostince: *Houžvičkův* (2 pok.), *U Labutě* (1 pok.), hojně
navšt. rs. v okres. domě. *U Vocelů* (u lesa, Stará květa
z nár. výstavy, 10 min. od nádr., 32 pok., pense, pro letní
hosty, před a po saisoně slevy. Na pokrač. Řič. lesa v cestě
pav. nad sáňkovou drahou, rs. Pátkova, Svobodova, Kupa-
ště u města a v lesní kotlině na cestě k Strašinu Stud.
Sáňkování. Rs. u Vojkova.

Výlety z Řičan.

1. Tehov. Směrem k stanici černé břidlice pseudoghiasto-
však posl. ulicí v pr. na pol. lithové, přikryté svrchu kře-
ní cestu a touto až k rozcestí nenci.
před tratí; zde v pravo podle 2. **Ouvaly.** Do Ouval vedou
trati 1 km. pak přes trať do dvě zajímavé cesty. a) Přes
lesa (Řičanský les) a přes les trať Radešovicemi v pr. pol.
na holý kopec. Tehov (454 m) cestou 3 km do Březi a zpět
a do vsi Tehova (4½ km). Od- rou cestou dle str. 221. le-
tud k mysl. Vojkovu a v l. po sem podle sv. Bartoloměje a
silnici do Radešovic (5½ km Zelené Strouhy do Sluštice a
celkem 10 km). Nebo z Tehova přes Dobročovice do Ouval. —
do Světic (½ hod.). Mezi Svě- b) Jako při a) do Březi, zde
ticemi a Tehovem vystupují však v pr. údolím podle ryb.
na den skvrnitě břidlice se- do Babic, za těmito v l. přes
ménkové. Z Tehova v l. k J. Doubek do Radešína a dál zpět-
přes les a vrch Klokočnou do ně dle str. 222 přes *Pišimasy*
Klokočné (½ hod.). — Ze Svě- a Hostín do Ouval. — c) Ja-
tic (výl. rs., silnicí do Řičan ko při a) do Březi a k Babi-
3 km). Mezi Světicemi a Tr- cům, avšak před Babicemi v l.
hovem vystupuje anorthitový lesem do *Štvořec*. Při b) z Ra-
diorit. Mezi Tehovem, Všešary dešína možno dle str. 223, přes
a Klokočnou vyskytuje se si- pamětihodné *Tismice* do Čes.
lurský ostrov, ohraničený gra- Brodu.
nititem; na granititu leží zde 3. Dolní Jirčany, Libeř, Da.

vle. Velmi pěkný pochoď 25
km. Přes osadu Krabašice do
Doubravie, hned za obcí v l.
ze sil. nadehází do Popovi-
ček (v l. vedle silnice farn.
chrám v nyn. pod z r. 1718),
a Humlovie, kde v pr. odbo-
čuje cesta do Olešky spojené
s Radějovicemi, kde od sev.
konce vsi dáme se v l. k Hor.
Jirčanům a přímo dále přes
silnici do **Dol. Jirčan**, které
stojí za zast. se svým pův.
rom. kost. sv. Václava (zach.
apsida, loď a věž, pseudorom.
je přístavba z r. 1877). Pres-
byter s dobře řez. bar. sochou
sv. Vojtěcha a Prokopa činí
ladný dojem. Pozoruh. je bar.
olt. sv. Václava s obr. nej-
spíše Raabovým. Pěkná cin.
křt., z r. 1714, krásné bar.
křeslo pontif. Zdařilé bar. so-
chy Jana Nep. a P. Marie Kar-
lovské. V zevní zdi sakristie
zajímavý náhr. kámen z r.
1605. Odkud k JZ. přes dvůr
Stědřík do Psár (Psář), vsilodní trať Praha-Štěchovice).

**Kost. Sv. Markéty
u D. Královic.**

Trať VIII. a) Říčany-Kostelec Černý (autob.).

Z Říčan jede autobus (2krát denně k nádraží a přes trať do

Radešovic (zast.), vyrůstajících ve velkou villovou osadu a jimi ihned v pr. obrací k *Říčanskému lesu* (v l. uvidíme Oli-vovu vychovatelnu), jež silnice dělí od lesů k S. se prostí-rajících. Mineme v pr. myslivnu a po 3 km za Rad. stihneme mysl. a zast.

Vojkov za les. Rs., v pr. odbočuje silnice přes Tetov. k Světicům (str. 250.) a přes Všešary k Stránčicům (str. 256.) a v l. pak silnice do Babic (str. 250.). Přímočarou silnicí (v l. ještě kus cesty provází nás les Janovický) po 2½ km stihneme zastávku

Buda-Mukařov (7.4 km), křižovatku silnice, odtud v pr. (k J.) přes Srbín vede silnice k rod. vyn. čes. pomologa K. *Hamböcka* (1855)

Habru (4½), kdež můžeme selo (str. 252 14 km). — b) rozhodnouti pro trojí směr a) v pr. cestou přes Struhařov v l. krásnými lesy do Jevan nebo 10 min. za Habrem sil. a podle Jevanských ryb. na v pr. přes Myslín do Mnichovic Vyžlovku; pěkná výl. partie (viz zpětně str. 252.). — c) Při-

mo dále silnicí přes *Střem-10 km* obtížného pochodu, *blatů* (7 km) a lesy buď a) je- prov. s sebou; celkem 13½ až 1-8 km přímo k silnici, 14 km). — b) Jako při a) která Mnichovice spojuje s On- k potoku Lužnému a zde v pr. *dřeřovem*, (11 km) nebo b) hned silnicí do *Doubravčie* a dále za vsí v l. cestou přes *Pecný* v pr. *Doubravčickém* lesem, a *Mandu* do *Ondřejova* (11 km) (po 1-8 km nadcházka v pr. a přímo dále 4 km k *Sázavě* cestou) a dále silnicí přes u *Chocerad*. V l. vede silnice *Mrzek* do *Tismie* (viz str. 223.) a do *Čes. Brodu* (14 km). (Viz str. 223.). c) Jako při b) a) od siln. *Štíhlce*; zde se roz- k odbočení do *Doubravčie*, zde hodneme pro tři různé, ve- však v l. cestou si nadejdeme směs vděčné partie, a) za vsí *zákrut* silnice a *beřme* se (½ km) v pr. podle pot. *Luž-* zpětným směrem dle str. 222. nýho do *roclin* lesa *Žem-* přes *Radešín* a *Příšimasy* do *berý* a dále až přes *Tuchoraz* *Guval* (13 km). do *Čes. Brodu* (ze *Štíhlce* ještě

Mukařov je útulná villová osada v klínu lesů (od zast. *Buda* v l. ½ km) s novým kost. (1890), v němž křt. z r. 1740 a zvon *Briekho* z *Cymperku* z r. 1573 zasl. pozornosti. Autob. trať sleduje odtud přímočarý směr podle několika rybníků (v pr. za nimi *Louňovice*) a opodál cípů lesních na

Vyžlovku. Ls. Host. na okraji rozsáhlých lesů *Černo-kosteleckých*, vděčné východisko kratších i delších výletů: zvláště možno doporučiti:

1. **Jevanské rybníky**. Od *hs.* z *Jevan* sem přímo a kratěji v pr. do lesa, při roze. v pr. (1¼ km); odtud špatně schů- dále lesem 2½ km do *Jevan* nou, nicméně půvabnou lesní a odtud dle str. 259. podle roklí pot. *Jevanského* Pro- rybníků zpět na *Vyžlovku* (6 pastí zv. až ke hrázi v klínu km). lesů ležícímu rybníku *Pro-*

2. **Jevany, Habr, Mnichovice**. Zpětně dle str. 259.

3. **Jevany, Habr, Ondřejov, Chocerady**. Do *Habru* zpětně pohodlně jen krásným lesem dle str. 255., odtud dále dle sleduje od *Penčické* mysl. sil- dle str. 251. jako *Z Bud.* nice do *Voděrad* a odtud ke

4. **Jevany, Zvánovice, Ondřejov, Chocerady**. Do *Jevan* jako již, silnicí podle *Hrušovského* při č. 1. pak směrem k *Habru* rybn. (ml) do *Skalice* a *Pisko-* 4 km silnicí, načež v l. k *J.* čel ještě 5½ km. — b) Jako lesní cestou (při roze. v pr.) výše do *Údašína*, ale v pův. do *Zvánovic* a přímo k *J.* přes směru dále lesem přes *Liščí* *Pecný* a *Mandu* do *Ondřejova* *Diry* přes potok a v pr. podle (13 km) a dále jako na str. 255. háj. k silnici, která z *Čer. Ko-*

5. **Jevany, Skalice, Piskočely** stelce vede do *Skalice* přes nad *S.* a) Jako při č. 1. do *Je-* *Konojedy* (prostý bar. kost. van: zde buď prostř. cestou sv. *Václava* z 1766—68 s jednod. k *V.* přes silnici na *Údašín* zařiz.), mysl. *Klíčovskou* podle (osamělý v lesích, prostý bar. *Bahnivě Rokle* (v l. stálo lesem) kostelík sv. *Jirí*) a v pr. lesem do *Skalice* (z *Vyžl.* 14 km) a k mysl. *Penčické* (3 km), nebo ½ hod. do *Piskočel*.

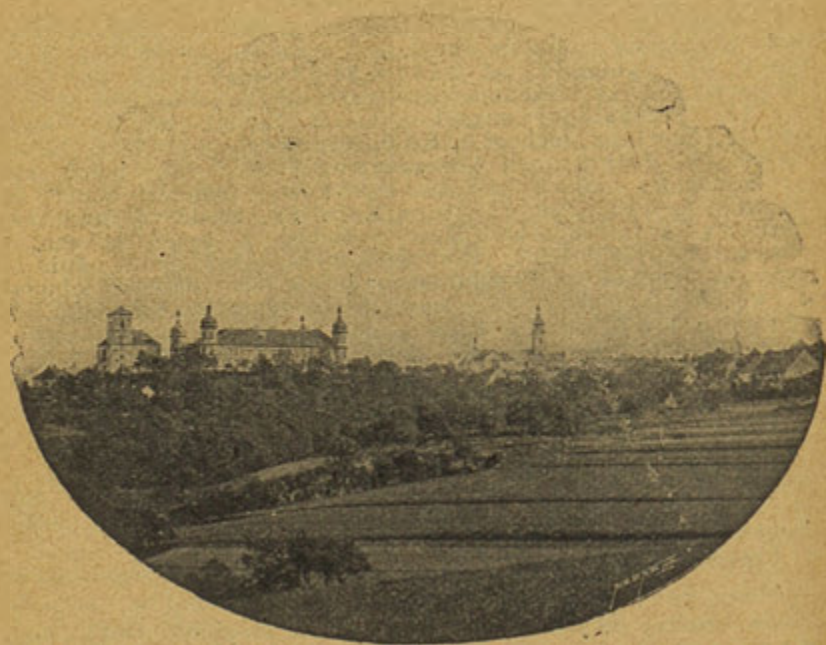
Za Vyžlovkou ještě $\frac{1}{4}$ hod. lesem do planiny černokostelecké u *Kozojed* (v l.) s mal. kost. sv. Martina, jehož půdorys prozrazuje stavbu románskou), v níž brzy objeví se

Černý Kostelec, město v lesnaté, pahorkovité kotl., oblíb. ls. s letními byty. Autob. spoj. do Čs. Brodu (viz str. 229.) a Říčan (viz výše). Z průmysl. jen pivovar., hrnčířství. Zdejší nem. proměněna zem. výb. v *léčebnu pro plicní tuberkulosu mužů* (denní sazba). Léčba 6—10 neděl.

Kostelec byl v první půli 14. století v majetku komory král. Ještě 1626 za 600,000 kop mísenkerá jej vyměnila od pánů ských prodal Karl. kn. Liechtensteini, jehož rod drží jej rel IV. převzal jej nazpět a posad. Zámek na JV. straně prodal jako léno Ježkovi z Kostelee. Po třetí vrácen koruně města vyst. byl 1561 Jaroslavem Smiřickým, jehož znak kn konci 15. stol. a 1492 propůjčil jej Vladislav II. Janu Kateřiny Zajicové nad hlav. Slavatovi z Chlumu a Košumberka. R. 1547, když Dionys vchodem s čes. nápisem byl Slavata zdráhal se Ferdinanda umístěn. Jiný něm. nápis připomíná, že zámek obnovila I. ve šmalkaldské válce pod Marie Teresie Savojská. Zámek poskytuje skvost. vyhl. — porovati, byl K. zkonfiskován a Kostel sv. Vojtěcha, jenž již 1549 Jarosl. Smiřickému ze 1384 byl farním, vystaven rovněž Jarosl. Smiřickým a chová následovaly osudné zápasy mezi hrobku Smiřických se 7 cínovými, rakvemi. Děkanský kostel Valdštýn jako synovec star. Anděla Strážce vyst. 1737 Sigm. Smiřického r. 1608 zemř. Mar. Ter. Savojskou. Stará a dal se jako poručník radnice podlehl 1814 požáru. blbého Jiudř. Jiřího Smiřického uvést v majetek tento,

Místní památnosti: Zámek tvořící čtverec obrácen je již. stranou směrem k náměstí nepravid. předhradím, do něhož vede renaiss. brána s bar. lucernovou střechou. Obklopen je příkopem a mohutným valem a všechna čtyři nároží jsou věžemi ukončena. Pův. renaiss. výstavnost je zachována v již. křídle do dvora loggiemi o 2 patrech a mřížkovanými pilířovými okénky v přízemí; ve východním křídle spustlý sál; na venek nejozdobnější je fronta severní. Z 1. patra vede krytá chodba do *zám. kost. sv. Vojtěcha* na zám. valu, s pěknými kružbami v oknech; dřev., čistě renaiss. hl. oltář ze XVI. stol., obrácen byl v XVIII. stol. čelem v zad a zba-ven pův. sošnické výzdoby; zachoval se z ní pouze *relief* *„Pohřeb Kristův“*, dřevořezba pozoruhodné práce ze XVI. stol.; nyní je ren. strana oltáře pobita prkny, na nichž vy-malován je bar. dekor, prostřed něhož se nalézá dobrý obr. *sv. Vojtěcha* z XVIII. stol.; níže pak nad stolem olt. obr. *„P. Marie Pomocné“*, dobrá práce z XVIII. stol. s bar. popr-

sími ze dřeva řez. *sv. Václava* a *sv. Ludmily*, dobré práce z XVIII. stol. Na stěnách presbytere obrazy z téhož stol.; pěkné intars. dvěře vedou z presb. do věž. schodiště; do sakristie dvěře se vkusně řez. renaiss. výplněmi; od lodi dělí presb. vkusná kutá mříž želez., v sakristii bar. ze dřeva řezaná a polychr. poprsí, pod presb. hrobka Smířických; cínové

Černý Kostelec.

rakve z l. 1597—1602 bývalých ozdob jsou zbaveny. Pozornosti zasluhuji také *křídlové olt. renaiss.* v lodi se svými obrazy a vkusně ornamentálními rámy (obrazy nad nimi jsou dobré práce z XVIII. stol.), a renaiss. kazatelna se vkusnými řezbami a intars., v zám. špitále je pěkný *relikviář* v podobě bar. rámečku dovedně tepaného a pozlaceného. — *Far. kostel Andělů Strážných* z l. 1735—37 s věží z r. 1884—94 má hl. bar. oltář s pozoruh. výzd. sošnickou (z r. 1739), bar. kazat. a zdařilé bar. sochy na bočních olt., hladkou cín. křít. z r. 1717, dobrou bar. sochu sbíčovaného Krista u již. vchodu a ob stojné obrazy nad portály po stranách presbytere (XVIII.

stol.). — V býv. *hřbit. kostele sv. Jana Křtit.* z r. 1601, v nyn. podobě z r. 1777—83, zasluhují pozornosti jen dobře řez. sochy sv. Barbory a Kateřiny z XVIII. stol. Uvnitř věže, která je starší a při již. stěně kost. bar. písk. sochy slabé práce, trošky to velkého sousoší, jež stávalo na nám. K., je rod. org. a odb. spis. cukrov. *Vojt. Hořinka* (1854).

Hostinec: Město Praha (nám., 7 pok.), **Zelený Dům** (7 pok., společ. salon, tur. stud. úř. slevy 10%), **Zlatý Bažant** (Pražská ul., 4 pok.).

Výlety z Kostelce n. Č. Lesy.

1. **Přes Údašín (Aldašín) do Jevan** (4½ km). Po říčanské sil. a hned v l. k sv. Janu 1 km odtud při roze. v l. na Mnichovickou sil. v pův. směru dále cestou ke dvoru a hájovně a rovným směrem do lesa až k Údašinu (str. 252.). Zde v pr. lesem do *Jevan* (str. 252.); zpět přes *Vužlovku* (7½ km).

2. **Skalice-Piskočely** (16 km). Rovně silnicí k J. podle hájovny Zlodějky na *Konojedy* (4½ km) a dle str. 252. dále do *Skalice* (také *Stříbrné Skalice*), města v pěkné hornaté poloze nedaleko Sázavy, kdež asi v 16. stol. a i dříve ještě čilá těžba stříbra se provozovala, kterou ještě Rudolf II. za panství Smířických, později i Karle Liechtenstein a vévod Marie Savojská snažila se marne povzbuditi. V místě upoutá radnice se zaj. bar. štítem v průčelí a nízkou věží. Na kopci, kde r. 1730 zřízen byl kostel sv. Jana stával hrad, kde za Václava IV. sídlil loupeživý rytíř Racek Kobyla. Kost. sv. Jana stojí na zákl. zmíněného hradu. Kromě nevalných maleb figur a slabých prací soš.

zajímavý renaiss. bar. olt. v l. lodi a dosti dobrý obr. Madonny na olt. z r. 1752 v pr. lodi, dobrá ren. bar. kazatelna, křtit. cínová z r. 1731. Okolo kost. sv. Jakuba (samota Rovná a hřbitov), sejdem za ½ hod. k Sázavě, kdež pak sledujeme cestu do Sázavy nebo přes řeku stihneme staniš *Stříbrnou Skalici-Piskočely*.

3. **Černá Buda**. Silnicí, která vede do Zásnuk 2 km v pr. 1 km k Prusicům, zde při roze. v l. do Nučic a v stejném směru dále siln. přes Vejžerek skoro 7 km k mysl. a dvoru Moždického, odtud dále dle str. 236.

4. **Kouřim** některou zpětnou cestou dle str. 236.

5. **Obora**. Směrem k Čes. Brodu do Pekla (Les) a v l. do Obory, touto ke dvoru Chrustu a siln. zpět (12 km).

6. **K pomníku bitvy u Lipan** (2 hod.). (Cyklisté dají se nejlépe do Kouřimi (9 km) a odtud k Lipanům (14 km). Pěší turista jde po silnici Česko-brodské k oboře do Pekla, u hor. ml. odbočí v pr. přes Chotýš k Viticům, a odtud do Lipan. Jako na str. 227.

Trať VIII. (pokrač.) Říčany-Stránčice.

Ze stanice říčanské vyjíždějice minem brzy v l. zahradnický závod Thomayerem založ., pak v l. Říčanský les, jenž vystupuje k vrcholi Tehova, za lesem *Světice*, cíl zimních

výletu sánkařů. Minuvše v pr. Votice a při samé trati v l. Sošovice, staneme ve stanici

Stránčice u obce Stránčie, proti nimž nedaleko za trati leží Všechny pod lesnatým vrchem Klokočkou. Blízko za stan. v lese vila, kde sídlil zesnul. prof. vys. školy technické v Praze *Albert V. Velflik*. V str. se nově zavádí průmysl „*Magnet*“ pro výr. telegr. přístr., „*Spektrum*“, tov. na opt. skla. Dobrý hs. přes lávku (Zimův). Odkud vděčný pochod:

1. **V. Popovice, Lojovice, Pyšely**. Autobus dle tr. VIII. b) přes Všechny a kříž. u Kašovic do V. Popovic (5-8 km). Pěší tur. však jde od stan. přímo k J. polní cestou do *Kunic*, stoupá odtud na hřeben *Jedličku* (485 m), kde otvírá se další rozhl. k JZ. na rozlehlý lesnatý komplex Vlkové (rz.). K Z. na Hůrku, kde se bělá kostelík v Kosteletu u Křížku, k SZ. táhnou se Křížka se Želivcem a Petřikovem na stráních, dále vyhlédá Radimovka (504 m), s Radimovicemi na úbočí v l. lesnatý kopec Bačačky a ještě dále na lev. zelený vrch Todický (473 m) a mezi oběma předními *Popovice* (viz níže při trati VIIIb.).

Jdeme kolem pivovaru a k J. do *Brtnice* na prameni potoka Mokránského, silnicí v l. a o-
bloukem k J. pěknými lesy 4 km do *Lojovic*, kde v zámečku nás upoutají mřížová vrata re-
naisanční mezi pilíři, jež nesou bar. vásy. Ze vsí k V. 1 km na křížov. u osady Křivá Ves, touto k J. a hned v l. cestou; po 2 km *Kašik*, v pr. *Lorela* a pod ní v předu *Pyšely* (12 km). Kaple na Loretě je prostědké napodobení vlácké loretě post. r. 1699 hr. z Hallweillu a řezaná, polovypouklá poprsí v

kapli se nalézají. Farní kostel, jenž kyne pseudorom. věží (z r. 1862), je bar. stavba z konce XVIII. st., v které zmizela stará stavba románská. Pozor-
nosti zasluhuje na dřevě mal. obr. P. Marie (pod křížem na hl. olt.), dobrá práce ze XVI. stol. v rámci empirovém; re-
nais. bar. oltářík v sev. lodi ze XVII. stol. (obraz necenný); litinová deska renaiss. z poč. XVII. stol. vnitř sínice před sakristií ve zdi vsazená; křtit. z r. 1609 a bar. kazatelna pěkných tvarů. K zast. *Pyšely* 3 km. (Celkem 15 km.)

2. **Jevany**. Vyžlovka (Říčany). Od stanice silnicí k Mnichovicům 1½ km, v l. druhou silnicí 10 min. a při roze. v pr. na Klokočnou. Osadou v pr. a při roze. v pr. do Struhařova, odtud k V. ½ km do Habru a silnicí přes lesy do Jevan (12½ km). Další viz níže u Mnichovic.

3. **Mukařov-Říčany**. Jako při 2. do Klokočné, zde však osadou k SV. při roze. však silu. v l. k lehu, zde kousek v l. a v pův. směru dále lesem, pak podle lesa a polní (v pr. Svojetice) do Sobína a ½ km silnicí na Buda (stanice autob. Buda-Mukařov; ½ km do Mnichova 8 km).

Trať VIII. b) Stránčice-Jílové (autob.).

Autobus jede jen na Nov. Hospodu (vlastně na Hvězdnu), protože další trať odtud do Jílového bývá málo frekventována.

Všechny (zast. 2-1 km), kde obrátí se k J. ke kříž. a zast. pro *Kašovice* (3 km) a přímo dále do

Popovice (5-8 km), zvaných Velké, druhdy *Adamovice*, jimž vévodí nová tělocvična Sokola (1921) a jež známy jsou proslulým pivovarem Ringhofferovým (u rybníka na konci obce) s nákl. stanicí a dvorem s lihovarem naproti. V místě, kde stojí Sokolovna (vreh Daleška), stávala od r. 1700 kaple sv. Prokopa, která od r. 1844 byla zříceninou; zbyl z ní jen jeden sloup. Na záp. svahu vrehu jsou ještě patrné valy býv. tvrziště. Býval tu malý kost. P. Marie Sněžné, jež tvoří presbyteř nyn. kost.; v XVII. stol. vyst. a r. 1847 rozšířeného; při tom byl zničen bývalý pěkný barokní štít. Vnitřní zařiz. je nové, přeneseny sem však bar. sochy Petra a Pavla z kost. Vyšehradského. V místě je 5tř. škola ob., 4tř. škola obč., pošt. a telegr. úřad, stan. autobusu. Hs. Čes. Koruna. Za pivovarem rozc.; v l. k J. silnice na

Lojovice - Pyšely: viz výše Martinovského pot. vděčnou str. 256. Zde u Brtnice možno odpartii přes Mokřany, podle bočiti ze silnice v pr. (přímo v uěk. mlýnů a dále silnicí až do pův. směru silnice) údolím Dnespek nad Sáz. 8 km.

V přímém směru však vede nás autobusová trať přes Šedobrovice (zast.) do

Štířina (také Štířín zv.). Hned z kraje obce rybník a zámek s parkem a rybníkem. Zámek jednopatr. hezká stavba ze sklonku XVIII. stol. činí v restauraci provedené arch. *Štíbralem* velmi pěkný dojem; ze zahrady vstup schodištěm s balustrádou, zdobenou dekor. vasami a frutti, vše v pěkném dekoru zeleně. Celou výšku budovy zaujímá v sz. křídle kaple z r. 1755, jejíž kupol. klenba vyzdobena malbou sice hrubší, ale dekor. působivou. Na hl. olt. mezi anděly ze dřeva řez. a zlacený relief Madonny Starobolesl. Nad olt. pod baldachýnem rok. obrázek sv. Bertý, částečně na hedvábí malovaný.

Autobus nejede nyní dále do Jílového, nýbrž ze Štířina zajede k

Nové Hospodě, rodišti básníka *Rudolfa Mayera* (1837) a zajede až do

Kamenice (u Stránčie), aby se vrátil k své vlastní stanici u Hvězdy hs.). Od Hvězdy do Kam. podle Volešovického mlýna stinnou cestou podle pot. Kamenického. Kamenice je vlastně jen prostřed lesa malebně na návrší v pěkně chráněném sadě položený zámek Ringhofferův s válcovnými a hamry, výr. měď. zboží a byty úřednickými (obci patří Kam. do Teptína, farou do Kostelce u Křížků). Zámek je novostavba z let 70. min. stol. ve schem. slohu normanském. *Kostel sv. Frant.*

Ser. byl r. 1797 úplně přestavěn a v r. 1898 arch. Jiřím Stibramem v nyn. podobě upraven. Malby ve vnitř chrámu ze sklonku XVIII. stol. dosti vkusné. Slušný bar. oltář z téhož věku bíle natřen, se zlatými ozdobami. Při vých. stěně empir. náhr. arcib. Salma († 1810) z r. 1827. Před kostelem na býv. hřb. (nyní část zám. parku) kříž s Kristem, dosti zdař. práce kam. z r. 1810. V pr. od kostela vede skvostná lipová alej ($\frac{1}{4}$ hod.) k hrobce Ringhofferově s Kristem V. Myslbeka.

Vlková (519 m, rz. 15 m vys., leko odtud hájovna, v níž lze dalekohled). Údolím pot. Kamenického a na »Knížecí loula vyzvednouti klíč k rz. Tato by- ku« s rybníčkem lekniny zarostlá, však rostlým a tisíciletými skvost- inníška prosvětlila les a roz- hled je opět volný. nými duby vroubeným. Neda-

Kdo zašel do Kamenice, dá se ode dvora přímo do

Kostelce u Křížků ($\frac{1}{2}$ hod.), jinak ze Štířina přímo silnicí 2 $\frac{1}{2}$ km. Z daleka bělá se na pahorku (428 m) jeho starobylý kostelík sv. Martina, pův. rom. rotunda s apsidou (nyní presbyteř) ze stol. XI., k níž později přistavěna loď a věž (se sakristií). Uvnitř got. *sanktuář*. V lodi na straně evang. *skupina soch a sošek* dobré práce ze XVII. stol., kolem nichž umístěny *sochy z býv. kaple zámku Lojovického* přenesené (dobré práce z poč. XVIII. stol.) a nad nimi rok. kartuše téhož původu. Na boč. olt. v lodi velice zdařilý obraz (Škrétovi připisovaný) *Anděla Strážce* z konce XVII. stol. Je tu také kalich vkusné práce z poč. XVIII. stol. Býv. ovčín proměněn v infekční nemocnici.

Obora pro vysokou i nízkou, na na požádání v myslivně také pro pernatou zvěř, ležící »Na Brdech«, kde je klíč. 1 $\frac{1}{2}$ km odtud k S., je přístup-

Silnice vede nás z obce podle rybníka (v l.) k rozc., jde v pr. na *Chvátalku* a lesem dále až na

Radlík (6.5 km z Kost.), ves, kde bývala šachta Radlík na zlatonosném couku Šlojiřském. Je tu prostý zámeček s mansardovou střechou z počátku XVIII. stol. Již při rozc. $\frac{1}{2}$ km před Radlíkem možno odbočiti v pr. přes lesnatý Libeřský Vrch do

Libeře na pot. Libřici, kde pol. XVII. stol. V boční stěně na valech (záp. od školy) stá schodiště dva na dřevě dobře vala tvrz. Je tu kostel sv. Jil- mal. obrazy. V dlažbě kostelní jí, malá, ranně got. stavba s náhr. kámen syna Viléma Křivěží mezi presbyteřem a lodí. nického z r. 1556. Podle potoka Uvnitř hl. bar. oltář pěkných romantické, lesnaté údolí vede tvarů z konce XVII. stol. Dřev. až k ústí do Vltavy u Davle v pozdně renaiss. kazatelna z 2. délce 7 km.

Z Radlíku 2-1 km silnicí do

Jílového, na Posázavské dráze. (Viz díl Posázaví.)

Traf VIII. (pokrač.). Stránčice-Mnichovice.

Pod lesnatými stráněmi (v pr.) překročivše silnici mnichovickou, stihneme za krátko stanici

Mnichovice, u níž město je před námi rozloženo jako na mapě, zvedajíc se z doliny pot. Mnichovického vzhůru k lesům černokosteleckým. Zářez dráhy odkrývá zde vyvrělé žuly amfibolové se žilami dioritovými. Skrovný průmysl. Letovisko (vily). Ve své vile zesn. v Mnich. r. 1921 spis. J. v. D. *Konrád*.

Mnichové sázavští v těchto místech druhdy uhlíře na víru obrátili a zde kapli založili; o-sada, kolem kaple vzniknuvší, nazvána Mnichovicemi. Sázavský opat Sylvestr zbudoval tu kol r. 1140 basiliku sv. Michala, jejíž místo zaujal r. 1383 far. chrám sv. Václava, který byl r. 1754 za panství již komor. Hrádku v nyn. podobě přestavěn. Za shlédnutí stojí zajímavá kazatelna bizarní formy. Kopec za městem přezván Vrchem Legionářů a nese mohylu Štefánikovu. Knih. Sokola.

Hostínce: Jenčíkův (1 pok.). Rs. u nádraží.

Výlety z Mnichovic.

Výlety do villegiatury Hrušova, na Zlenici (Hlásku), Poddubi u Čerčan, Komorní Hrádek atd. viz v díle Posázaví. Tuto uvádím jen ty, jež spadají s Čer. Kostelcem do okolí Pražského.

1. **Jevany-Ričany**. a) Z Mn. k SV. při rozc. v pr. do Myšlína (dva dvory), kde nepatrné sto-py připomínají hrádek Myšlín, r. 1383 sídlo Mik. Kolovrata. Za rybníčkem na cestu v pr., touto v l. při rozc. v l. na silnici a touto v l. ke kříží a siln. v pr. do Habru (mysl.) a stále lesem 6 km do Jevan (10½ km).

-- b) Kratěji: stejně jako prve z Mn., však při rozc. v l. na *Struhařov* a přímo dále do Habru a Jevan jako při a) (9½ km). Letovisko prostřed lesů nad půvabnými rybníky, sídlo *Gabr. Preissové*; rs. se stravou. Odtud buď přímo přes les 2½ km na Vyžlovku (autobus do Říčan 10-7 km nebo do Čern. Kostelce 4-3 km), nebo

půvabněji podle rybníků: po sev. břehu Jevanského ryb. až k hrázi (kdo nešel až do Jevan, odbočí u již cípu ryb. lesem k jeho hrázi), na druhou stranu a lesem nad potokem k 2. ryb. a dále cestou k 3., pak mezi tímto a 4. ryb. (Vyžlovkou) do Vyžlovky 3 km.

2. **Mukařov-Ouvaly**. Pochod vděčný pro stat. tur. Od kost. v l. na cestu do Klokočné; dále přes Sobín jako při č. 3. U Stránčic, na Buda a Mukařov; zde v l. krajem lesa a prvním průsekem v pr. přímo k S. v prodl. průseku cestou na silnici, jež vede do Doubku a dále jako při č. 2. z Říčan na Radešín, Přišimasy a Ouvaly (18 km).

3. V. Popovice, Lojovice, Pyšely. Od stanice dráhy kousek silnicí k Stránčicům a hned v

Pokračování tratě k Senohrabům a Benešovu viz v díle »Posázaví«.

Trať VIII. c) Praha, Jesenice, Kamenice (aut.).

Autobus vyjíždí z Vyšehradu přes Nusle, Pankrác, Michle (u Zel. Lišky) do Krče a podle Kunratického lesa (v l., výletišť Pražanů) stihne na jeho konci zastávku

Zelené Domky (6-8 km). V pr. u silnice bar. socha Jana Nep., přenesená sem z býv. kaple Nového Hradu, v l. u lesa zbytek nějakého památníku se stopami bar. výzdoby. O 0.7 km dále křižovatka s *Kalvarií* (dřevěný kříž s Kristem na plechu mal. a obhroublé bar. sochy piskovecové); odtud v pr. ¼ hod. do Libuše s výkrmnou drábežárnou pro husy; v l. něk. minut do

Kunratic, sice hojně navštěvovaného výletišť a istoviska Pražanů, ale jen se zájmem na výše vzpomenutý les. Ves byla druhdy majetkem pražs. měšťana Velfa Frenclína a rodiny Bohuslavců, nežli ji ujal Václav IV., jenž tu r. 1410 v lese stavěti začal *Nový Hrad* (Wenzelstein), kde také r. 1419 na cukrovou úplavici zemřel (nikoli, jak pověst dí, mrtvici ze zlosti nad událostmi pražskými). Sídliť tu pak ještě královna Žofie, avšak r. 1421 byl hrad Pražany zbořen; dnes jen nepatrné rozvaliny připomínají jeho jméno. Sklep-

ní zdi býv. paláce, mohutný val, 4 m vys., i nižší val s příkopem hradním v břidličné skále vyhloubeným a za ním zídka, zbytek býv. věže; v jihozáp. rohu byla v XVIII. st. vystavena hradní kaple Jana Nepom. r. 1786 zrušená. Hrad kunrat. je dějištěm posl. aktu Václava IV. od Arne Dvořáka, dějiště scény *Thamovy* z l. dílu Jiráskova *F. L. Věka*, dějiště l. jedn. *Smetanových Braniborů*. Kunr. jsou rod. vyn. sochaře Vil. Amorta (1864). Zámek ve vsi na místě bývalé mek ve vsi na místě bývalé Soutic (1688).

Zámek s ozdobným bar. vjezdem do parku a s fasádou upravenou r. 1878, má pěknou kutou mříž ze XVII. stol. ve vestibulu, jehož klenba vyzdobena sličnou bar. výzdobou štukovou, a v kapliče dobrý obrázek »Sv. Rodiny« na plátně z 2. pol. XVIII. stol. — Větší pozornost zasluhuje kostel sv. Jakuba Větš., původně malá got. stavba, však v l. 1730—4 obratně proměněná v rozsáhlejší malebnou stavbu bar. (ze star. kostela presbytěř a sakristie). Vnitřní výprava překvapuje množstvím soch, zvlášť bohatým, ze dřeva řez. hl. oltářem (kostra sv. Jana Římského ve voskové oblečené figuře) s obratně řezanými postavami a guirlandami a obratně proved. malbou ve klenbě kopule; poprsné kručty ozdobeny ze

dřeva řez. draperiemi (1734); sličná kam. křtit., náhrobek sešlý, snad Maloveň z Malovic. Z Kunratic vděčný pohod:

Hrnčire, Průhonice, Uhrně- něho zevnějšku, zajímavá však ves. Hrnčire, vděčná zastávka svým půdorysem v pravidelném s kostelem (viz str. 249.) 3 km, kruhu s otevřenými arkádami Průhonice (viz str. 248.) 6 km, v nádvoří. Několikery jatky do Říčan 12 km nebo Chodov- hov, dobytka s hs., kde zabíje- Hostivař. Přímá cesta méně ji obchodníci s dobytkem pro pŕv. k S. siln. 3 km, pŕvab- Prahu. S Ch. souvisí Litochle- něji údolím lesním k mlýna a by, kterými vede silnice 3 km vyl. rs. a dále ještě úd. pot. do Hostivaře; nebo silnice ku (zak. chození po lese) 3½ km Praze, po 10 min. v pr. cestou až k lesní cestě v pr. lesem podle pot., odbočuje hned v l. vedoucí opět 3 km do Chodo- do Záběhlíc, jimiž možno k st. va, kde spatřuje se bývalá dráhy a električky ve St. Straš- tvrz, jednopatrové stavení, v nicích (z Ch. 5 km). rybníku se zrcadlící, nevzhled-

Od křižov. kunratické přímočarou silnicí podle nepatrné osady *Paběnic* (v p.), kde v pol. XVI. stol. bývala velká ves, později úplně opuštěná ke dvoru a samotě Šátalce u

Vestce (zast. 8 km) a do zast.

Jeseníc (na staré poště), rod. *Jana z Jesenic* v XV. stol. prof. práv na pražské univ., s dvorem arcib. pražského, odkudž možno projíti k Vltavě přes

Zlatníky a Dolní Břežany na Průhonické a do Průhonice, ne- **Závisť** (9 km). Podrobnosti ní- bo přes potok dále k mensální- že při parolodní trati Praha- mu dvoru v Osmicích a dále Stěchovice. Drahým směrem v silnici do **Dobřejovic** (5 km) se l. přes **Dobřejovice, Průhonice** zámečkem, v jehož kapli spa- třuje se obr. na plátně sv. Tro- stihneme na pot. Volešce, jenž jice z r. 1750 (zacházka není se odtud zove Botičem mlýn vděčná), k SZ. zpět do údolí Botič v Kocandě a buď podle Botiče před oborou Průhoni- pot. k sev. k oboře a rozhl. eken. Dál zpětně dle str. 248.

Po 1 km za Jesenicemi u silnice štíhlý jehlanec s koulí a křižem na vrcholi (7 m vys.) na bar. podstavci označuje mí- sto, kde r. 1706 tragicky zahynula Maxim. Alsterlova z Ast- feldu. Po dalších 2 km zast.

Horní Jirčany, od níž do větší vsi *Dol. Jirčan* je 20 min., kde stojí za návštěvu farní kostel sv. Václava, pŕv. románský (apsida a sakristie) s doplňkem pseudorománským (loď a věž z r. 1877). Pozoruhodný bar. oltář s obr. sv. Václava, nejspí- še *Raabovým*, bar. pontif. křeslo s obratně řez. svrškem, pěkná cinová křtit. z r. 1714, zdařilé bar. sochy P. Marie Karlov. a Jana Nep. Zajímavý náhr. kámen (zevně ve zdi sakr.) z r. 1603 (Kryštofa ze Sebusína). Jižně od *Dol. Jirčan* leží dvůr Štědřík a Práče na obvodu lesů Libeřského hřebenu. Jimi lze krás. projíti napříč i do **Kostelce u Křížků** (v. str. 258. 3½ km)

nebo podle potoka 3 km do Libře a dále až do Davle (viz str. 258.). Silnice od Hor. Jirčan protíná okraj těchto lesů stále ve výši přes 400 m; v l. za

Radějovicemi (17.4 km), pro něž je zast. u cesty v levo odbočující (1¼ hod.) a následujě zastávka

Hubočinka (hs. při silnici 18.2 km), odkudž nedaleko leží *Sulice*, kde u ryb. Parkánu bývala tvrz (návrší s příkopem). Přes *Sulice* 2¼ km do *Kostelce* u *Křížků* (viz str. 258.). Mineme ještě křižovatku *Újezdec-Sulice* (zast. 19.4 km) o ¼ hod. dále skvostné panorama s *Kamenicí*, *Štířinem*, *Kostelcem* a *Vlkovou* v konop. lesy v pozadí u

Želivce (20.6 m, hs. u silnice) a přes

Novou Hospodu (21.8 km viz str. 257.) stihneme

Kamenici (22.4, viz str. 257.). Autobus se vrátí na

Hvězdu, východiště výletů do Posázaví (viz díl Posázaví).

Odbočné tratě: *Čerčany-Vrané*, *Týnice n./S.-Neveklov* (autob.), *Čerčany-Ledečko*, *Benešov*, *Vlašim* (drahou s hl. trati *Mnichovice-Benešov*) a *Benešov-Vlašim-Košetice* (autob.) viz v díle »Posázaví«.

Traf IX. Praha-Štěchovice.

(Svatojanské proudy. Parolodí.)

Z Prahy parolodí z přístaviště od nábřeží Palackého. Proplujeme pod kamenným mostem Palackého (vyst. 1876—1878 nákl. 1,257.000 zl. = 2,514.000 Kč od obce pražské). Plujíce k mostu vidíme v závěreích klenbových znaky *Smíchova*, *Mělníka*, *Roudnice*, *Litoměřic*. V l. hájí vchod na most *Myslbe-kovo* sousoší »*Píseň Lumírova*«, na straně smíchovské »*Slavoj* se *Zábojem*. Projevše pod mostem spatřujeme na druhé straně v závěreích klenbových znaky *Rožmberka*, *Čes. Krum-lova*, *Čes. Budějovic*, *Týna n. L.*, *Zbraslavi* a *Vyšehradu*, v pr. u vchodu na most sousoší téhož umělce »*Libušino* pro-rectví« — v l. na straně smíchovské *Ctirad* a *Šárka*. Po pr. břehu pohled na výst. nábr. *Rašínovo*, jež vzniklo na místě bývalého *Podskalí*. Minuvše v pr. zastávku smíchovskou, podjíždíme pod železniční most, požívajíce v l. krásného pohledu na *Vyšehrad* s malebnou skalou a zříceninou s novostavbami na úpatí, v pr. pak pohled na *Královskou Louku*, zvanou tak dle korunovačních slavností *Václava II.*, konaných tu r. 1297, kde vybudováno přístaviště pro vory.

Za skalou *Vyšehradskou* otvírá se vchod do zimního přístaviště u

Podola, části Prahy, s kostelem sv. Michala, původně snad románským, roku 1887 rozšířeným. Nad P. bývaly četné vinice. Nyní v l. pod skalou Vyšehradskou vybudováno velkolepé sanatorium lékařův, nad obcí pak vznikají četné

Nad Svatojánskými proudy.

vily a rod. domky, v pozadí i větší domy již na planině Pan-kráce. Několik zahradních restaurací z Prahy navštěvovaných. V Podolí učiteloval spis. K. V. Rais. Na druhém břehu přes Král. Louku pěkný pohled na kostelík Zličovský, jež však časem hustý dým z lihovaru tamního zahaluje. Za Podolem na l. břehu spatřujeme

Dvorce, přístaviště, stará ves, geologicky pamětihodná jako naleziště zkamenělin vápenců bránických (Gg₁); v l. na l. Dvorce vystupuje na vrcholu velmi zajímavým způsobem na den proud diabasový. Nyní jsou tu velké kruhové cihelny (četné nálezy diluv.) a dole pece vápenné, s výrobou cementu, továrna na oleje, tuky, mazadla a raffinerie smůly. Již od Podolí táhnou se podle pravého břehu kupaliště a písečné a slunečné lázně s malými přestávkami až k Modřanům a pro-

vozuje se tu čilý sport veslařský. Hned naproti Dvorcům je přístaviště parolodi

Zlíchov, prastará ves pod Děvínem, v předu s kostelíkem sv. Filipa a Jakuba na vápencové skále, v níž krásně jeví se vrstvy mnohonásobně zkroucené. Kostel pův. gotický přestaven v 18. věku; chová pěkný renes. oltář ze 16. věku. Je zde velký lihovar, sklárna, vápenice a cementárna. Za tratí Buštěhr. dráhy nalézají se *Švagerka*, proslulé naleziště korálového útesu (*Favosites bohemicus* str. 11.). Nad Zlíchovem stával hrad *Děvín*, jehož zbytky teprve v tomto stol. byly odstraněny. Již Kosma r. 1125 připomíná jej jako zaniklý. Později byl zase obnoven, však r. 1437 z nařízení Zikmundova zbořen. Nejspíše byl původním sídlem knížat českých nežli postaven byl Vyšehrad; pověst klade sem středisko zbouraných žen za dívčí války. K němu se odnáší Hněvkovského báseň *Děvín*, Ebertova *»Vlasta«*, Zeyerův *»Ctirad«*, Fibichova *Šárka*, drama Arne Dvořáka *Kníže*, Šaffovo sousoší *Dívčí válka* (v museu v Plzni), Doubkova malba *»Ctirad«* i Myslbekovo sousoší na mostě Palackého *»Ctirad a Šárka«*.

Ze stanice Zlíchovské vděčné chovem vyskytuje se lišejník odbočky jsou: *Hlubočepy* (prostepní *Parmelia protyna* var. geologa, str. 98.), *Sv. Prokop* (*ryssolea Ach.*, jehož nejbližší (pro botanika i geologa str. 98.) naleziště k východu jest v U. profil podle sil. k *M. Chuchli* hrách, (str. 38.). Na skalách nad Zlí

Naproti Zlíchovu jest hned přístaviště

Bráník (stanice pivovar, Hodkovičky-Zátiší) pradávna ves, dnes část Velké Prahy, při ústí potoka Kunratického, podle něhož ke Krči druhy vinice se rozkládaly, dnes vilky a rodinné domky se množí. Řeka v těchto místech v časech pradávných byla přerývána mohutnými prahy, od nichž Praze dostalo se jména, a krajina odtud výše k Chuchli a Zbraslavi se rozkládající, bývala v těch časech mohutným jezerem. Prahy dílem voda sama vymlela, dílem uměle byly odstraněny. Mohutné vápencové skály nad Bráníkem (vápeneč Gg₁) poskytly znamenitý materiál pro výrobu vápna (staroměstské vápno) a cementu. Bohaté naleziště zkamenělin, hlavně orthocerů a p. Podle Vltavy v okolí Bráníka rozsáhlé zelinářské zahrady. Obci vévodí s jedné strany výstavný pivovar pražských sládků, za nímž užlabinou na planinu vyrůstají villy a rod. domky, s druhé strany nový far. kostel sv. Prokopa (1900—4), v němž zajímá jen ze dřeva řez. krucifix, obstojné práce z XVIII. stol., darovaný sem

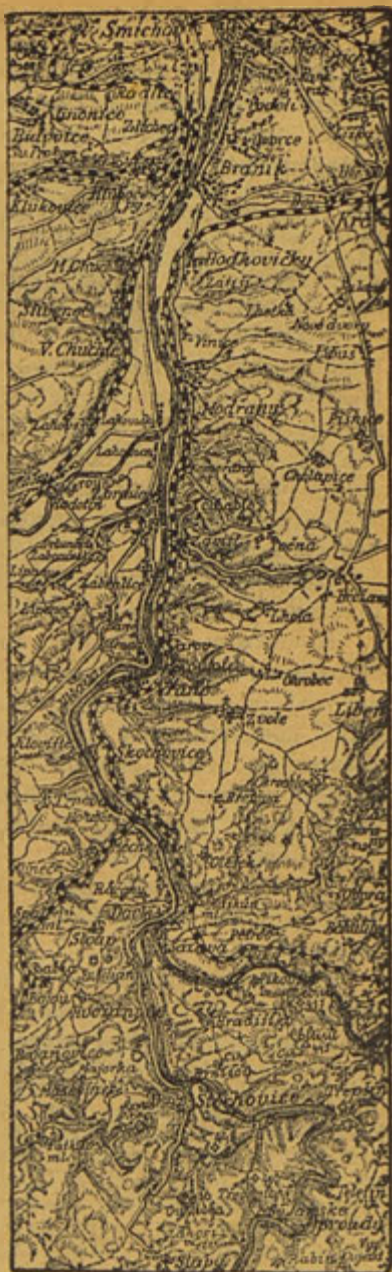
z kost. sv. Václava na Zderaze. Při někdejších zámku spatřuje se věž býv. kaple, na níž zevně ve zdi vých. štukový relief Krista na kříži ze XVII. stol., uvnitř pozdně renaiss. štuková výzdoba a zděný oltář, štukem zdobený.

Z Bráníku vlnitá procházka je do Dol. Krče (3 km). Za Br. otvírá se nový pohled na údolí Vltavy, v pozadí s kost. sv. Jana nad M. Chuchlí.

Z parolodi dobře jest pozorovati krásný geologický profil mezi Zlichovem a M. Chuchlí se táhnoucí, pamětní deskou J. Barranda, *vyznačený*. (Viz str. 38.).

J. Barrande, nar. r. 1799 ve Francii, vychovatel hrab. Chamborda, náp. trůnu francouzského, dlel v Praze od r. 1830 a zemřel 13. října 1883. Půl století svého života věnoval zde probádání českého siluru, o němž vydal dílo o VIII. díl., v němž popsáno a na tabulích vyobrazeno 4500 živočišných druhů. Sbírky své věnoval Národn. muzeu a na dokončení díla zůstavil pak 10.000 fr. Péči přírodovědeckého sboru musea zasazena také pam. deska na památných zkroucených vrstvách pásma Ff₁.

M. Chuchel, blíže již na str. 28. vypsána, historicky, geologicky i botanicky zajímavá. Přívozem spojení do Hodkoviček a Zátíší. Za Chuchlí údolí Vltavy se šíří; v pr. ohraničují pohled z předu silnice Zbraslavská, v l. míváme poboční údolí, v němž kryje se Zátíší za Hodkovičkami (vily, slunečné lázně Bücklovy, louky s bohatou květenou), pak sva

Z Prahy do Střehovic.

hy, na nichž zakládají se tu nové vinice, načež spatřujeme v l. stanici.

Modřany, s cukr. raffinérií, jež náleží k největším závodům toho druhu v Čechách. Okolí Modřan, ne zvláště půvabné, jest v ohledu geologickém i botanickém zajímavé.

Modřanská rokle, prostírající se hned za Modřany podle pot. Libuškého na holích svazích hostí huseník *Arabis petraea* i jiné zajímavé rostliny. V l. vzhůru ku Libuši nastihnou se bažinaté louky s bažinatou florou (*Scorzonera humilis*, *Orchis*, *ostřice* a p.); na podzim na okolních rolích *Nigella arvensis*. Okolí Modřanské rokle tvořeno jest již Záhořanskými břidlicemi (Dd4).

Brzy za Modřany mijíme v pr. Lahovičky, v jichž okolí hledány byly prameny vody pro Prahu. Zde čerpáním vody objeven podzemní slepý blešivec *Crangonyx subterraneus*, jediný nález toho druhu v Evropě. Pak následuje ústí Berounky u Lahovic, krajina hojně obdařená vrbou košíkářskou, jež je tu základem domácího průmyslu košíkářského. V L. je také tov. na hliněné a šamotové zboží. Naproti Lahovicům leží

Komořany, původ. dvě vsi, nyní zámek, nedávno nově přestavěný, na jehož místě dříve tvrz stávala.

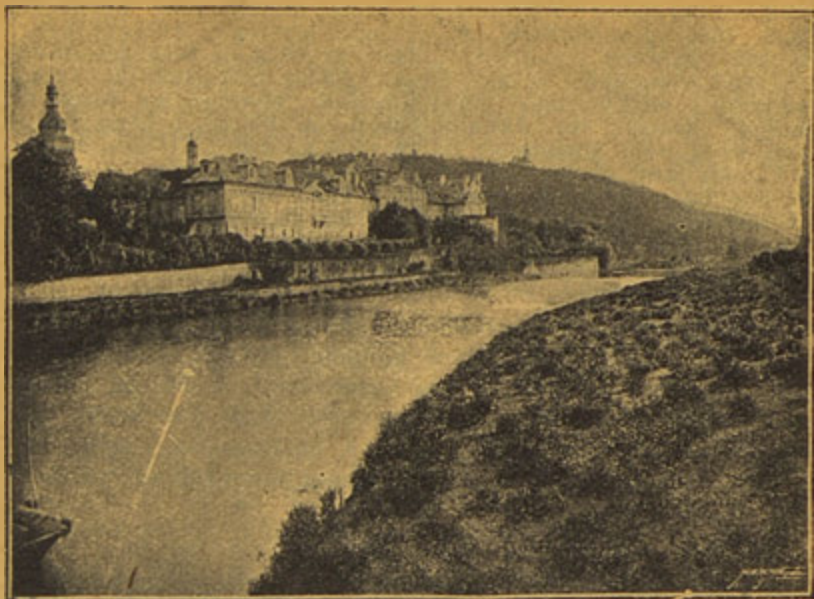
Komořany patřivaly kapitule Vyšehradské a klášteru zbraslavskému, jenž pozbyl jich ve válkách husit. Zikmund daroval je r. 1436 Matěji Vědetovi z Mostěnic. Po bělohorské bitvě skonfiskovány připadly koupí opět klášteru zbraslavskému, po jehož zrušení koupil je kníže Oettingen, bývalý majitel velkost. zbraslavského, jenž nyní náleží nách. průmysl. Cyr. Bartoňovi Dobeninskému. R. 1742 jednalo se tu o příměří s Francouzi.

V těch místech údolí Vltavy opět se zúžuje, tvořeno jsouc s obou stran břidlicemi Záhořanskými (Dd4). Na pr. objevuje se

Zbraslav a naproti v l. **Závist**; zde setkáváme se od Modřan již s tratí žel. Praha-Krč-Vrané.

Již na poč. 13. věku připomíná se Zb. jako majetek kláštera kladrubského; r. 1528 dostala se biskupům pražským a r. 1268 Přemyslovi Otakarovi II., jenž zde lově zámek zřídil a vinice vysázeti dal. Václav II. založil tu r. 1291 klášter Cisterciácký, v němž pro sebe příbytek zříditi dal. R. 1292 rozkázal, aby Zbr. nazývala se „Aula regia“ (dle toho zněmě. jméno *Königssaal*). R. 1305 tu také zemřel a byl pochován. 1306 ve výr. den jeho úmrtí opat Konrád zde napomínal rozmařilého jeho syna, jenž v sedmi týdnech na to v Olomouci byl zavražděn. Opat Konrád byl pak hlavním odpůrcem Jindřicha Korutanského, kterých mnichy nutil, aby si jiného opata zvolili a na jmění klášterním zle hospodařil. Jan Lu

Zámek na Zbraslavi.

cemburský učinil pak opata Kounráda svým rádcem; složil proto Kounrád opatství, jehož se ujal český kronikář Petr ze Žitavy. Na Zbraslavi hledala útěchy ve starostech svých také manželka Janova, Eliška Přemyslovna. Zde pochováni během čtvrt století téměř všechny děti Václava II. i několik vnuků jeho a také Eliška r. 1330. R. 1341 pochoval zde král Jan dceru svou Markétu, polskému králi Kazimírovi zasnoubenou a roku 1346 pochována zde Johana Bavorská, manželka Václava IV., jehož pes byl ji zardousil. R. 1419 i Václav IV. vedle své babičky spočinul. Však r. 1420 lid pražský vedený vášnivým Korandou klášter vyplenil a zapálil a hrobku královskou zneuctil. Vzal za své nádherný Mariánský chrám, v němž hrobka se nalézala, i dva ko-

stely klášterní Sv. Jakuba a Sv. Jana Křtitele. Tělo Václava IV. z hořícího chrámu vynesl rybář Múcha i bylo později do král. hrobky u Sv. Víta uloženo. Kosti ostatních dílem požárem vzali za své, dílem sebrány pak a pohřbeny. V kostele sv. Jakuba chovány jsou tři lebky, o nichž praví se, že jsou to lebky Přemyslovců z této hrobky královské.

Přes tuto pohromu počal se v místech těch klášter počít. 16. věku opět zotavovati, však r. 1611 byl pasovskými vypleněn, r. 1618 odňali mu direktori všechny statky; tyto po bělohorské bitvě klášteru vráceny. Po útrapách války 30leté klášter opět se začal zvelevovati; R. 1650—54 dostavěn nový chrám Sv. Jakuba ve sluhu renes., r. 1731 postavena nová budova klášterní atd. Však roku 1785 klášter zrušen a r. 1827

koupil statky jeho od matice nábreží blíže velké hospody. náběž. Oettingen-Wallerstein. V býv. konventu byl cukrovar,

Bývalá budova opatství a nyní zrušený a jest zde pivovar. Nad městysem na vrchu šší zámek; v parku jeho stojí *Havlně* spatřuje se prastarý zminěný kostel Sv. Jakuba. kostel Sv. *Havla*, o němž zmínka děje se již r. 1115. V nynější podobě přestavěn na poč. min. stol. Sem a dlema také na byzantinského. Obraz ten spatřuje se několikrát na Zbr. klade pověst neprávem hrad kopírovaný. z nejlepších je kopie na štítě jednoho domu na Kazín.

Zbraslav, město jest oblíbené výletní místo a letní sídlo. Má dobrou pitnou vodu, říční koupele, divadlo a koncerty, okres. museum, čítárnu. Pěkné procházky a výlety. Byty letní v domech a villách. Přední rest. Ant. Procházky na Zbraslavi a zahr. rest. na Závisti a hostinec na *Velké Ho-*
spodě (2 pok.). *Pekův* (2 pok.). Domáci průmysl košíkářský.

Výlety ze Zbraslavi.

1. Hálkův pomník a deska *tys castalis Harpella bracteola*. Nickerlova. Dol. Břežany. *Dasycera Oliviella* a z mřr *Apomea Nickerlii*. Jeho syn Zvol-Vraně. Při ústí Břežan. sbírky velmi cenné i s domem potoka stanice parolodí, velká svým daroval Nár. Museu. restaurace, několik vil a há- V okolí desky rozsety mnohé jovna Zalužanská; původně byl vzácné rostliny, jež se tu udr- prý tu domek botanika *Za-* žují. Údol. vzhůru dojdeme (ze *lužanského*, povodní odplave- Závisti za hodinu) do Dol. Bře- ný. Na svazích nad Zalužan- žan, s mens. statkem, zámek, kon vyskytuje se vzácný mrav- letnímu sídlu arcib. pražských. kolev *Ascalaphus macaronius*. Jednod. zámek z rozhraní XVI. a XVII. stol., strop Na Závist a údolím Bře- v průjezdu vkusně vyzdobený žanského potoka vzhůru až k orn. štukem z konce XVII. k pěšině na pravo vedoucí k stol.; je tu krb s pěkně form. pomníku, jež tu r. 1876 posta- znakem Jiř. L hr. Singen- vilo studentstvo Vit. Hálkoví. dorfa z r. 1680. (Znak Želin- Týž rád tu dlival a jak se pra- ských ze Sebusína odtud pře- ví na místě tom r. 1874 se na- nesen do depositáře) a mra- stydl, hově si na zrosené travě- mor. deska, připomínající ú- děle, než radno bylo. O něco mrtí ryt. Věslava Liběchov- výše v l. pamětní deska, již na- ského z Liběchova. Jinak je skála zasadila r. 1874 prof. F. A. tu jen v 2. posch. dom. ka- Nickerlovi, epidopterologu, jenž ple s 2 obr. obстоjné práce z údolí Břežanském nálezy no- z XVIII. stol. Pozoruhodné je *sousoší* před školou, práce vých druhů motýlů zazname- nepochybně Ondř. *Quitainera* nal (okáč ovsový *Satyrus* z r. 1769. — V Bř. nar. se *Phaedra*, vyhubený tu již ja- soň dymnivkově *Parnisius* (1812) *Vend. Grünvald*, práv. *mnemosyne*, otakárek ovocný a posl. deklerant, zemř. zde *Papilio Podalirius*, zavíječ Bo- Lad. Tesař (Charpentier 1886).

básník a překlad. i jeho otec *František T.* (1902) rodák kostomlatský. — K JZ. silnicí do Ohrobeč, vesnice s 2 rybníky na náhorní rovině, s které dolů k Vltavě potok hlubokým údolím lesnatým $\frac{1}{2}$ hod., až k stanici dráhy a parolodi v Jarově (také možno se dáti v pr. cestou polní nad údolím do lesnat. svahu Karova a dolů do Závisti 5 km), nebo skrze Ohrobce dále ještě 1 km do Zvole, jejíž *kost. sv. Markéty* celému okolí vévodí. Byl r. 1894 zbud. dle plánů arch. J. Mockra; odtud lesem méně mal. cest. nežli z Ohrobce 3 km dolů k Vltavě u Vraného.

2. **Břežany, Zlatníky, Jeseňnice, Průhonice, Uhřetěves.** Jako při č. 1. do Břežan a v přímém směru dále 20. min. do Zlatníků, jejichž *kost. Petra a Pavla* je nová, pseudorom. stavba z r. 1857; má pozdně renaiss. hl. a dobře řezané, bar., rozvilinové olt. boční s novými sochami. Dobrý je bar. obr. sv. Iva pod kruchtou (z XVIII. stol.) a náhr. kámen Křištofa Zielinského ze Sebusína z r. 1587. Od sev. konce obce k vých. $\frac{1}{2}$ hod. do *Jesenic* (viz str. 261.), odtud k SV. do *Zdiměřic* a podle kříže na sev. obce přímo dále ještě 1 km ke kapliče na kraji obory průhonické, k S. kousek k mysl. od přes *Průhonice* (viz str. 248.) do Uhřetěvsi.

3. **Břežany, Libeň Davle.** Jako při č. 1. do Břežan, odtud jilovskou siln. 5 km (zákruty u Libeře postr. stezkami lze si nadejít) do Libeře a dále jako na str. 258. do Davle.

Za Zbraslaví brzy vytrácí se pásmo Záhořanských břidlic, jímž brali jsme se již od Modřan; v tu chvíli, kdy je opouštíme a vnikáme do břidlic algonkických, tvořících mohutné stráně a skály, nabývá celé údolí jiného, divočejšího rázu. Hned za Záběhlicemi (v pr.) prostupuje tyto břidlice první pásmo *porfýru* (slidnatého porfýrytu) od Jiloviště přes Záběhlice

4. **Hradiště nad Závistí** jednak květenu, zejména z jara bohatou a zajímavou, jednak skvostnou vyhlídkou na Zbraslav a údolí Vltavy poskytuje. Stopy starobyklých valů.

5. **Záběhlice a Báně.** Silnicí k J. podle řeky 1 km do Záběhlic, staré vsi, kterou r. 1266 biskup pražský Jan III. potoupil Přemyslu Otakorovi II.; hned od prvních domků v pr. polní cestou několik min. a pak v l. vzhůru na táhlý hřbet s nízkým porostem, kde z jara kvetou krásné koberce lýkovec *Daphne cneorum*; po svahu dolů do Bání a po silnici zpět (Celkem 6 km.)

6. **Přes Jiloviště do Všenor.** Krásná lesní partie přes Báně k lesu a přes Jiloviště až k myslivně; zde v pr. do údolí k Všenorům (12 km). Zpět drahou do Radotína a pěšky 3 km na Zbraslav, (Viz str. 41.).

7. **Přes Jiloviště do údolí Bojanovického potoka.** Jako při č. 5. k mysl. Jilov., zde v l. kousek dále opět druhou odbočkou v l. až k polní cestě, která v pr. vede do *Klince*, odtud jako na str. 41. do údolí Bojan. pot. (tisy, zajímavá květena zejména u Spáleného mlýna 1 km v pr.); zde buď po potoce dolů k Vltavě ke stanici parolodi Trnová, nebo jako na str. 44. do Davle.

8. **Jilové.** Jako při č. 3. přes Břežany do Libře; odtud však přes les a s nadcházkou zákrutů silnice přímočárně na Radlák a do Jilového (13 km viz díl Posázaví.

běhlice na Hradiště směřující, dle červené barvy patrné; za ním v pr. spatřujeme sahotu

Strnad s továrnou na hliněné zboží (hlavně roury komínové a vodní) a rozs. cihelnami, porfýr, jenž se zde láme, leží zde v lavicích 150—170 m mocných; naproti objevuje se hostinec

Jarov, za nímž v pr. mohutná *Homole* dostupuje výše 400 m. Dráha proráží Homoli tunelem. Homole poskytuje nejen krásný výhled na údolí Vltavy, ale i zaj. kořist botan.

1. **Ohrobec, Zvol, Vrané**. (zejm. *Claviger testaceus*, nedokrytka *Centrotoma* a j.); také nalezena tu poprvé v Čechách a v celém Rakousku o plozená královna mravence *Anergates atratulus*.

2. **Homole-Vrané**. Mezi stanicí par. a dráhy vede vzhůru příkrá stezka k *Husově Kázatelně* (nápis), skalnímu teisu nad Vltavou s pěknou vyhl. na Vltavu, úval potok, Ohrobeckého a lesy Jilovištské; zpět na hl. stezku, která se dělí v l. ke Zvoli. Zvolští chodí z Jarova, řídko z Vraného, v pr. k Vltavě do Vraného. Břidlice jsou tu opět porfýrem proráženy a misty také žilky vápence vystupují. V roklich a na travnatých pažitech rostou tu zárazy *Orobanchae arenaria*, a *Or. epithimum*, lomikámen *Saxifraga aizoon*, netřesk *Sempervivum soboliferum*, hrozdík *Dianthus Caesius* a četné jiné (Viz Vesmír XI., str. 118, kde popisuje květenu dr. Ant. Hausgiry. S vrchole viděti k J. Vrané, lesy obklopené, k S. přes Záviš až k Chuchli, jejíž kostelík na obzoru vyniká, i věže Svatovítské bývají viděti. Lid pokládá Homoli za mohylu knížečiny dcery Kaši. Zde také mívají hnízda svá mravenců různých rodů, v jejich koloniích vyskytují se cizopasní brouci, z nichž někteří dříve známi byli jen z Francie a Porýnska

3. **Vrané, Jiloviště, Kazín Černošice**. Přes Homoli do Vraného k přivdzu, za přívozem v pr. k cestě v l. od Vltavy vedoucí a zpětnou cestou dle str. 42.

4. **Březová, Záhořanský Dol Davle**. K nádraží a v l. a hned přes trať, zprvu krajem lesa Hřibova k rozc. mezi Ostravkou (v l.) a Chlumkem v pr. Buď přímo dále (pr. cestou), kratěji a pohodlněji, nebo v pr. malou, však méně pohodlnou zacházku přes *Hladomoř* do *Březové* (1 hod.), k J. ¼ hod. do Volešku a zde v l. do úvalu pot. Okrouhelského, tím k J. do dolu Záhořanského (z Volešku přímo k J., kratěji, ale jen ke konci dolu Záhořanského) a tímto v pr. k Vltavě a do *Davle* (2¼ hod.). — Také s Homole dle č. 2. možno dojiti na Zvol (str. 268.), odtud k J. ½ hod. do Březové a dále jako výše. Ze Zvole je však půvabno po několika min. odbočiti od cesty do Březové v pr. na Okrouhlo a dále serpentinou k ml. Křepelkovu na pot. Libeřském a odtud v pr. Záhořanským dolem do Davle. (V prv. směru 10, v druhém 14 km).

Brzy za Homoli objevuje se v l. stanice

Vrané, prastará osada s kostelem sv. Jiří, jenž chová

mnohé vzácné paramenty, se starou papírnou, v níž počátkem min. století vyráběl se papír, na první rakouské bankovky (bankocetle). Zde nad tov. zřízena bude vyrovnávací nádržka pro přehradu Stěchovickou, která vzdouvati bude vodu ve velkém jezeře až nad Davel a do Sázavy a Pikovic. Změni se tím i poměry komunikační, zejména silnice na l. břehu musí býti přeložena do výše a dále do skal, a pobřeží se vysoko zaplaví (také mlýn v Holubově). Za Vraným se údolí Vltavské v l. poněkud rozšiřuje, však s pravé strany přiléhají k řece dále břidličné skály (viz str. 6.). Ve vys. poloze nad skalami sledovati lze říční pisky, jakožto stopu starého řečiště Vltavy dob pradávných, která tehdy tekla k jihu do jezera v pánvi budějovicko-třeboňské; pod nimi hned naproti Vranému samota *Výr*, nad níž slidnatý porfyr it mohutné srázy tvoří; dále objevuje se v l. ves *Skochovice*, již r. 993. Boleslav II. daroval klášteru Břevnovskému, jemuž přes 400 let náležela a za ní v pr. samota *Leznice*, kdež údolí řeky opět se zúžuje a nalézá se stanice

Trnová-Měchenice. *Trnová* 1½ km od řeky vzdál. ves, která poč. 15. stol. náležela ke kostelu sv. Jiljí v Praze a dominikáni tamnější vystavili asi zdejší kostel.

Přes Trnovou k myslivně Jilovištské a dále údolím do Všenor (6 km) jest pěkná spojovací lesní partie. (Viz str. 43.).

Za Trnovou objevuje se brzy společná stanice

Měchenice (bliže ní samota dvůr *Holubov*); samy leží nad ústím Bojanovického pot., jehož údolí velmi útulné, z jara květenou bohaté (u Spál. mlýna *Pulmonaria mollis*) na stráních chová ještě zbytky bývalého tisového lesa. Ves náležela již r. 999 klášteru ostrovskému. (Viz zpětným směrem výlety na str. 42. a 44.).

Odtud ubíráme se těsně sevřeným, skalnatým údolím břidličných skal k

Davil, městysi, ležícímu proti ústí Sázavy v chráněné poloze (Ls.). R. 1878 postavena úhledná barokní kaple dle pl. arch. *J. Bertla*. Oltář s obrazem Madony dle Murilla. (Fara Davelská je ve sv. Kilianu). Velký závod cihlářský s kruhovou pecí. Host. v býv. pivovare, dobrý host. zájezdní na náměstí.

Výlety z Davle.

1. Na **Medník** (417 m): při nádherný *kandík* (*Erythronium*) nachově kvetoucí rost. rozkvétá jaterník; v ten čas lila liliovitá s listy, hnědo- na Medníku kvete velmi hojně červeně skvrnitými a dlouhou,

na zpýsob zubu psiho protáhlou cibulkou. Trhání květů, které oslabuje cibulky a ničení cibulek se stihá, aby tato vzácnost, která hojněji teprve v již. Alpách se vyskytuje se nevyhubila. Přesazení do květníku bez toho tak snadno se nezdaří. Kromě kandiku roste tu také vzácná ostřice *Carex pilosa*. Z Davle dáme se přes most osadou Sázavou do údolí Sázavy, tímto po pravém břehu až k přivozu u Pikovického mlýna ($\frac{3}{4}$ hod.), zde přes přivoz a za mlýnem na pr. přes pole na konec vesnice (zde dobrý hostinec); zde cestou vzhůru, za krátko však v l. málo patrnu, později na pastvinách se vytrácející pěšinou rovnoběžně se Sázavou až k příční rokli; podle této kousky v pr. na lesní cestu, jež v pozadí rokli překročuje a vrací se opět směrem k řece, vedouc na svah Medníku rovnoběžně nad řekou ($\frac{1}{4}$ hod.). Po obou stranách cesty záhy objeví se v lese jámovitý povrch, v němž ze suchého listí porůznu vykukuje květ kandiku. Místo nazpět, možno odtud dáti se přímo lesem vzhůru k vrcholí. Z otevřených míst v lese lze viděti nad druhým břehem Sázavy Petrov. Pod vrcholem v pr. stihneme lesní cestu k j. po několika min. křižovatka: v pr. do **Hradištka** ($\frac{1}{3}$ hod. maj. praem. kláštera na Strahově, zámek s kaplí sv. Norberta), v l. do **Třebšína**; jdeme dál k j., později k jv. do **Brunšova** (2 hodiny), kde naskytne se nám skvostný pohled do údolí Vltavy, v jehož klinu leží **Štěchovice**; odtud zpět parolodi. Po výstavbě přehrady u Vraného se poměry na Sázavě změní; vzdutá voda bude zasahovati až k **Pikovicům**, odkudž má býti Medníkem prorazen průplavní tunel, jenž by vodu Sázavy převedl do nádrže nad přehradou Štěchovicí.

2. Do **Libeře** (2 hod.) a **Jilového** ($2\frac{3}{4}$ hod.). Z Davle přes most k nádr. a kousek podél tratě v l. k soutěž. s ústím Libeřského či Záhořanského potoka. Malebným, většinou lesnatým údolím tohoto podle vlídně položeného *Maškova mlýna* pod vrchem *Dáblem* (v pr. 395 m) až k **Záhořanům**; kdo nechce do **Libeře**, odbočí před Záhořany v pr. přes Kamená vrata stále lesem do **Jilového**. Za Záhořany ustoupí les v l. za **Libeřský** potok, však podle Zah. pot. jdeme stále lesem po l. břehu podle dvou mlýnů až do **Libeře** (viz str. 258.), vlídně polož. osady (dobrý host.), na silnici z Prahy do **Jilového**. Zde stihnouti možno poštu od Prahy (viz str. 257.). Odtud v pr. siln. velice klikatá (naděházky zákrutů) přes **Radlák** (viz str. 258.) do **Jilového**. — Z **Libeře** možno také příjemně pokračovati přes **Břežany** na **Závist** (viz zpětně dle str. 258. z Lab. 2 hod.). Z **Údolí** v l. směrem na **Březovou** a **Vrané**, pěšky návrat dle str. 270. (zpětně).

Ostatní výlety viz v díle **Posázaví**.

Hned na konci Davle proti ústí Sázavy vystupuje opět felsistický slídnatý porfyr mohutnou žílou, otevřenou tu v lomech. Porfyrity těch hojně používá se k vodním stavbám. (Také hráze navigační mezi Zbraslaví a Štěchovicemi jsou z nich pořízeny). Porfyrity davelský skládá se z husté, zelenavé, místy tmavošedé základní hmoty, v níž uloženy jsou krystalky šedobílého živce, šedobílého i bezbarvého

křemene, zrnka bílého a černého vápence, kousky bělavého porfyritu zvící hrachu, až pěstě a úlomky šedo zeleného dioritu a černošedé břidly; tmavé zbarvení základní hmoty způsobuje magnetit a pyrit.

Nad vtokem Sázavy spatřujeme ve Vltavě

Ostrov, na němž Boleslav II. r. 999 vyst. benediktinské opatství, jež později Otík Braniborský spustošil; nieméně opatství znovu vzkvetlo; ku konci 12. stol. patřil k němu fil. klášter u sv. Jana pod Skalou u Berouna, u sv. Jana na Veliši nad Kublovem a u sv. Jana na Zátoni. Však v bouřích husitských zničeno opatství, že nikdy více se nevzpamatovalo; na ostrově jen skrovné zbytky zdí a sklepů se spatřují. Na ostrohu skalním nad ostrovem nalézají se stopy hradu a valů neznámého jména, snad strážišťe kláštera ostrovského. Zde také leckteré dítko květeny z jižních končin Vltavou zanesené se uchytí; tak nalezen na ostrově plavín (*Limnanthemum nymphaeoides*) z jihoč. rybníků přinesený. Naproti již. konci ostrova spatřujeme na l. břehu Vltavy starý gotický kostel sv. *Kiliana*, se stejnojmennou osadou založ. současně s opatstvím ostrovským, však ve 14. stol. přestavěný. Ze sv. *Kiliana*

1. Do **Štěchovic** lesnatým po- do **Štěchovic** (8 km).
vrším nad l. bř. Vltavy vede 2. Na **Medník**. Přes řeku na
cesta hned od kost. k JZ. do Mandát, odkudž proti vodě
Hvozdnice, zde vsí v pr. za ryb- vede cesta ¼ hod. do Šlemína,
níček, za třetím stav. v l. a polodtud v l. na **Hradištko** (str.
½ km při roze. v l. 2 km do 272.) a v přímém směru dále
Masečina (přes Mas. možno od- zpětně dle str. 271. na **Medník**
božiti v l. přímo do Št.), vsí (1 hod.). Sestup do Davle nebo
k J. do údolí Kocáby a tímto Štěchovic.

Dále objevuje se v l. víska *Šlemín*, také Šlemy zvaná, která rovněž ke klášteru ostrovskému náležela, a na vrchu nad ní *Hradištko* (viz str. 272.), rovněž druhdy majetek téhož kláštera. Údolí Vltavskému přibývá opět malebnosti a živosti, v l. objevuje se

Brnišov či **Brunšov** a hned za ním v pr. konečná stanice parolodí

Štěchovice, pěkné výl. místo i Ls. (25 pokojů pro letní pobyt). Odtud konají se výlety do Svatoj. Proudů. Do pozadí Chlumu je vestilisován nový chrám sv. Václava, stavba arch. J. Hilberta, pomník rakušácké loyality jednoho zdejšího občana, jenž věnoval základ k vybudování chrámu jako díkůvzdání za záchranu císa. France Josefa.

Svatojanskými proudy. Ve Štěchovicích třeba si objednat loď, která se napřed nad proudy vypraví. Cenu třeba ujednati. Také společnost paroplavební pořádá společenské

Štěchovice.

výlety do proudů. Ovšem za nedlouho vybudována bude nad Štěhovícemi nad ústím hrazeného pot. Kocáby údolní přehrada (s elektrárnou), která utvoří jezero v dolní části 18. m

hluboké, v němž proudy úplně zmizí, neboť vzduťatá voda i při nižší přehradě bude dosahovati až k sv. Janu. Nízkou přehradou získá se 130 mil. KW. Prorazí-li se ze Sázavy sem projektovaná štola, zvýší se tento výtěžek o 20 mil. KW., vyrovnávací nádrží ve Vraném a splavněním Vltavy získá se ještě dalších 20 mil. KW. Je spor o to, nemá li se vystavět přehrada 3—4krát vyšší, nebo několik přehrad nad sebou, čímž by se docíllo až 300 mil. KW.

Cesta nad proudy upravena velmi dokonale Kl. Čs. T., opatřena můstkem, povaly, zábradlími i odpočívadly; vede lesem (značkována) po sev. svahu Homole (448 m, na vrcholu kříž); po $1\frac{3}{4}$ km odbočuje v pr. stezka na vrchol Červené Hory (486 m); rovně k J. a po svahu dolů k pomníku. Na žulovém balvanu zvedá se dosud habsburská památka: oblý sloup se železným dvouhlavým orlem; v žulovém podstavci umístěna deska s nápisem latinským (česky zní: Bohu nejlepšímu a nejvyššímu a Pamatě nejmocnějšího císaře Ferdinanda III., pod jehož záštitou a jehož nákladem Vltava splavnou učiněna byla. Ukončeno r. 1643. Na druhé straně: Pěčí F. Kryšpína z Hradiště, opata Strahovského, visitace Sionské a Milovické). — Poblíž je socha sv. Jana, postavená r. 1722, po níž proudy přezvány. Cesta přes Slapy (dvakrát tak dlouhá) vede až do Slap silnicí, přes sedlo Homole a sedlo mezi Červenou Horou (v l.) a Šedivým Vrchem (v pr.). — Slapy, oblíbené letoviště (do brýl. hs. Neužiláv). Ze Slap je k pomníku 3 km). — Třetí cesta, nejméně pohodlná, avšak vhodná pro ty, kdo údolí Vltavy podrobněji chtějí ohledati, vede po navigační hrázi, která však místy bývá za vyššího stavu vody nepřístupná. — Hlavní slap je u pomníku; níže pak menší slap »Kubiček«.

Proudý po vystřílení skal v 17. stol. ztratily mnoho svých původních půvabů, divokosti a nebezpečnosti; než přes to i nyní ještě náleží plavba jimi k nejzajímavějším partiím v okolí Prahy, kterou nádherná scenerie strmých břehů činí zvláště poutavou. Pod pomníkem vsednem do lodi, řízené lodivodem proudů znalým a již unáší nás loď do hlubokého dolu řeky, v němž panorama střídají se každým okamžikem. Skalnaté břehy složeny z břidlic, které tu však na přič proráženy porfyritem. Vyvěřelé horniny tyto proměnily břidlice ve tvrdou balvanitou horninu, která tak jako porfýr po věky byla s to vzdorovati síle proudů. Nejlépe je to patrné v »Dušni«, odkud počínaje až do Branišova napočítal Dr. E. Bořický 15 žil porfýrových. Porfýry jednotlivých žil jsou různé; prvních sedm žil od Dušně směrem k Štěchovicům jsou diority a dioritové porfýry, osmá žila tájí bezkřemenný orthoklasový porfýr, 9.—13. jsou opět diority a dioritové porfýry, 14. je bezkřemenný slidnatý porfýr a

poslední v Branišově dioritový porfýr. — Skály tyto tvoří přerostmanité výstupky a tvary, z nichž každý skoro dostal od plavečů nějaké jméno (u křemele, v boháčích, Strhaná, Bílá skála, Mařenka (— pověst o sebevraždnicí) Žižkův Brod. Ve Vosnách, Kletečko, Lipky, Hořejší Buk, Puchýrna, Dolejší Buk, U orla atd.) a k mnohému i leckterá pověst a historka se víže. Z velké části i tyto skály budou potopeny, a zkrácením base pozbudou svého charakteru. Za hodinu jsme po proudě ve Štěchovicích. Kdo chce užítí krásného pohledu na Št. a celé okolí, nechť vystoupí přes Branišov na protější srázné stráně.

Hostince: *U parolodi* (pense, 1 pok.), Neužilův (2 p.), Císařův (2 p.), Liškův (1 pok.), Vrnákové (1 pok.). V letní saiz, obyč. stále obydleny.

Výlety ze Štěchovic.

Výlety ze Štěchovic spadají dílem do Posázaví (viz díl IV. Posázaví), dílem do Povltaví (viz díl XI. Písek, Střední Povltaví), dílem i do Podbrdí (viz díl VI. Brda a Podbrdí). Tuto uvedeny budtež jen výlety, které nás spojují s bližším okolím pražským.

1. **Kocábou na Nový Knín.** Údolím Kocáby, regulov. jako horská bystrina ve stupňovitých slapech, vede půvabná stezka, provázená lesnatými svahy 9 km až do H. Lečiček, odkudž k Lečičům u Nov. Knína v dalších 6 km (poslední záhyb lze si v l. nadějiti), se údolí splošňuje. Stanice Knín-Hraštice. mlýnu a zde v pr. do Bojanova, zach. 3 km), a přímo dále 2 km až k silnici, která v pr. vede k želez. zast. Čisovice (býv. Tisovice na místě lesa tisového), kde bývala pachárna na zlato); překročíme trať a dáme se obei v l. 4 km do Mníšku (viz str. 44. a dále jako na str. 46. zpětným pochodem přes Skalku do Řevnice.

2. **Slapy-Nový Knín.** Značk. cestou do Slap, velkostatku druhdy vynik. průmyslníka a vlastence i lidumila Inž. Leona Bondyho a rod. právníka a politika Ant. Čížka (1833). (Ls., ls. Neužilův dobrý), jako cestou do Svatoj. Proudň 4 km; poněkud kratěji s vynecháním Slapů silnicí přímo přes Porostlinu (sem nutno jíti i ze Slapů, zach. ½ hod.) 12½ km.

3. **Mníšek, Skalka, Řevnice** (18 km). Buď přímo přes (Masečín) dvůr Majorka do Bojanovic (nebo pěknou zacházkou údolím Kocáby až k Fatkovu mlýnu a zde v pr. do Bojanova, zach. 3 km), a přímo dále 2 km až k silnici, která v pr. vede k želez. zast. Čisovice (býv. Tisovice na místě lesa tisového), kde bývala pachárna na zlato); překročíme trať a dáme se obei v l. 4 km do Mníšku (viz str. 44. a dále jako na str. 46. zpětným pochodem přes Skalku do Řevnice.

4. **Třepšín-Posázavská Stezka.** Přes řeku do Branišova a přímo k V. 4 km do Třepšína a v l. na Posázavskou stezku (další v díle Posázaví).

5. **Spálený Mlýn, Klince, Jiloviště, Všenory** (15 km). Vzhůru na Masečín, jenž zastane v l.; 2. cestou v pr. do Hvozdice a vsí v l. k Spál. Mlýnu (viz str. 44.); odtud zpět na cestou dle str. 44. přes Klince k Jilovišti, však již před Jil. v l. do údolí a tímto do Všenor.

6. **Medník-Davle.** Zpětnou cestou dle str. 271.

Trať X. Praha, Krč, Modřany, Trnová, (Mníšek. Dobříš. Příbram.)

Z Prahy z nádraží Wilsonova do Nuslí, kde odbočuje trať zanechávající *Bohdalec* v levo, okolo *Michle* (konečná stanice elektrické dráhy, vozovka, nová plynárna, rodiště operní pěvkyně *Otilie Dvořákové* (1876), v pravo statek fondů pražské university, kostel N. P. Marie, vystavěl pův. V. Neumann, profesor pražské university roku 1727; odtud stoupá trať jednotvárnou polohou ke Kunratickému lesu (v l.), proti němuž objevuje se *Horní Krč*; odbočivše od lesa mezi domky, vilami a hostinci projedeme podle útulku Armády Spásy pro mravně zanedbané dívky k Dolní Krči (v pr.), kde nalézá se stanice

Krč. Výletní místo Pražanů. Ls., nové kotážové město (část Velké Prahy), s četnými letními byty a vilami a hostinci. Na proti Dolní Krči na výšině z býv. host. a výl. rs. Rozkoše, zřídil MUDr. Šimsa sanatorium pro choroby nervové, jež stalo se v majetku Ochrany matek a kojenců krásným útulkem. Při samé stanici větší hostinec a zahrada se skleníky české společnosti pro pěst. zahradnictví, nyní se školou zahrad. pro ženy. V Kunratickém lese restaurace v hájovně, velká zahr. rest. u Libuše atd.

Z Krče spěje trať údolím Kunratického pot. k Vltavě, kamž stihne u Bráníka (v pr.) a podle stanice *Hodkoviček*, *Modřan*, *Zbraslavi* (želez. most), *Jarova* a *Vraného* (tunel) sleduje Vltavu až k *Trnové* a *Měchenicům*. (V této části viz parolodní trať IX.) Od Trnové zahýbá do údolí pot. Bojanovického k *Bojanovu*, *Čisovicům* a *Mníšku*, kterýmž směrem sleduje ji díl VI. „Brda a Podbrdí“.

REJSTŘÍK JMEN MÍSTNÍCH A VĚCNÝCH.

(Tučně vytištěná čísla odkazují na stránku, kde se o věci hlavně jedná.)

Algomkium 6.
Alžběta sv. 61, 67.
Amalín 67.

Babka 46.
Bačín 47.
Bačov 182.
Bahňivé Rokle 252.
Bakov 107, 215.
Báně 41, 269.
Bartoloměj Sv. 221.

Bečvary 239, 246.
Benátky 159, 165.
Beránka 76.
Beroun 48, 54.
Beřovice 215.
Blšáky 68.
Bezděkov 57, 79.
Bejchory 183, 243.
Bezno 1, 143.
Běchovice 16, 220.

Bělč 57.
Bílá Hora 75.
Bilichov 20, 111.
Blahotice 107.
Blata ryb. 170, 181.
Blevice 216.

Bohnice 121, 208.
Bojanovické údolí 43, 269.
Boleslav Ml. 165.
Boleslav Stará 123, 160.
Bon-Repos 152, 156, 159, 169.
Bošice 235, 237.
Boží Voda 136.
Boží Vrážka 46.

Brandýs n. L. 122, 129, 153.
Brandýsek 216.
Bráník 38, 261.
Bratronice 60, 79.
Brázda Čertova 236, 238.
Brázdím 124.
Brejle 67.
Brnišov 273.
Brod Čes. 223, 252.

Broumy 64.
Břeží 221.
Březová 270.
Bříství 228, 234.
Břešfany 215.
Břevno 74.
Břežany Dol. 261, 268, 269.
Břežany Panenské 121, 125, 210.
Buda 251.
Buda Černá 238, 255.
Budeč 102, 106.
Budenice 108.
Bukovec 137.
Bulovka 77.
Buštěhrad 82, 216.
Bykáň 204.
Bylanka 203.
Byseň 87.
Byšice 142.

Cerhenice 239.
Četno Dolní 144.
Církvice 203, 204, 238.
Císařská rokle 52.
Citoliby 92, 113.

Čelakovice 149, 223.
Černošice 40, 42, 46.
Čertův Důl 61.
Červená hlína 44.
Červený Lom 48.
Čihadla 156.
Činěves 181.
Čtyři Kameny 123.

Damněl 53, 56.
Davle 43, 251, 269, 271.
Děd 50, 55.
Deštnice 96.
Děvín 261.
Devon 10.
Diluvium 14.
Dnespeky 257.
Dobrá Voda 170.
Dobročovice 221.

Dobrovce 169.
 Dobřešovice 249, 263.
 Dobřeň 136.
 Dobřichov 233.
 Dobřichovice 41, 43.
 Doksy 57, 79.
 Dol 209.
 Dolany u Kol. 246.
 Dolín 107, 215, 216.
 Dolínek 125.
 Domonsice 68, 92.
 Doubravčany 230.
 Doubravčice 252.
 Doutnáč 52.
 Drahelčice 78, 167.
 Dřevčice 122.
 Dřevíč 58, 69.
 Dřín 82.
 Dřínov 109, 128.
 Dřizy 164.
 Dub Oldřichův 112.
 Dubeč 220.
 Dubeček 220, 248.
 Dubí 82, 217.
 Dubiny 204.
 Dušníky 76, 98, 99.
 Dvorce 263.
 Dvůr Králův 48.
 Dymokury 168, 181.
 Džbán 72.

Emilin 64.

Filipov 68.

Habr 251.
 Hájek 58, 78, 79.
 Halouny 46.
 Halda Král. 202, 203.
 Hlavatý kámen 44.
 Hlavenec 123, 156.
 Hlavno Kostelní 124.
 Hlavno Sudovo 124.
 Hloubětín 219.
 Hlubočinka 262.
 Hlubočepy 40, 98.
 Hoblík 116.
 Hobšovice 215.
 Hodkovičky 265.
 Holubice 102, 216.
 Homole 42, 270.
 Homole (Štěchovice) 275.
 Hora Marušina 69.
 Horky 222.
 Horoměřice 71, 207, 208.
 Hory Kutné 186.

Hořelice 41, 78, 99.
 Hořešovice 111.
 Hořín 123, 129, 213.
 Hospozín 215.
 Hostibejk 210.
 Hostivař 220, 247, 261.
 Hostiň 127, 128.
 Hostivice 76.
 Houska 147.
 Houška 123, 155.
 Hovorčoves 125.
 Hrabanov 157.
 Hradce 252.
 Hradec Levý 208.
 Hradenín 234.
 Hradečno 86.
 Hradsko 141.
 Hradištko 272.
 Hradiště (Závist) 269.
 Hrdlořezy 16.
 Hrádek n. Páchen 194.
 Hrnčíře 249, 261.
 Hryzly 230, 238.
 Hudlice 50, 59.
 Humniště 86.
 Humny 83.
 Husinec 208.
 Husitů pomník 203.
 Husova kazatelna 83, 270.
 Hvězda 74, 257, 262.
 Hviždinec 44.

Chabry 119.

Chlomek 134.

Chlum 170.

Chlumín 127.

Chlunčany 114.

Chocenice 234.

Chocerady 252.

Chodov 261.

Choroušky 141.

Chorůšice 141.

Chotěč 40, 46.

Chotouň 227, 233.

Chotuc 167.

Chrast 227.

Chrásčany 229.

Chrásťany 68, 76.

Chrásťanský Dvůr 143.

Chržín 215.

Chuchle 38, 265.

Chvala 149.

Chvaltín Dol. 238.

Chvatěruby 125, 210.

Chýňava 58.

Idor sv. 108.

Jabkenice 168, 169.
 Jáchymov Nový 58, 59.
 Jakub Sv. 203, 201.
 Jan sv. pod Skálou 53, 56, 57.
 Jan Sv. 273, 275.
 Jarov 268, 270.
 Jedlička 256.
 Jemníky 82, 83.
 Jenč 78.
 Jenerálka 71, 72, 207.
 Jenštejn 122, 153.
 Jeřáb 204.
 Jesenice 261, 269.
 Jestřebice 136.
 Jevany 252, 255, 256, 259.
 Jilové 258, 269, 272.
 Jiloviště 41, 269, 270, 276.
 Jinčov 57.
 Jinonice 77.
 Jirčany Dol. 250.
 Jirčany Hor. 261.
 Jirny 221.
 Jiří sv. 81.
 Jiřice 165.
 Jivno 60.

Kačák 58, 99.
 Kačice 87.
 Kačina 203.
 Kadlín 141.
 Kambrium 6.
 Kamenice 257.
 Kamený dům 198.
 Kamenná kašna 200.
 Kanina-Újezd 141.
 Kamenouhelný útvar 11.
 Káraný 152.
 Karlík 43, 44.
 Karloves 59.
 Karlštejn 40, 43, 44, 47, 50, 77.
 Kaňk 183, 202.
 Kateřina sv. 144.
 Katusice 144.
 Kazín 42, 270.
 Kbely 121, 123, 238.
 Kilian Sv. 273.
 Kladno 79, 80, 87, 106.
 Klánovice 221.
 Klecany 119, 208.
 Klíčava 67, 89, 93.
 Klinec 44, 276.
 Klobuky 109, 110, 111.
 Klučov 231.
 Klucná 58.
 Kly 129.
 Knězeves 68.

Knín Nový 276.
 Knovíz 82.
 Kostelec Černý 236.
 Kobyla 48.
 Kobylisy 119.
 Kocába 276.
 Koda 47, 48.
 Kojetice 126.
 Kokořín 134, 136, 141, 145.
 Kokořinský Důl 139.
 Koledník 48, 56.
 Koloděje 221, 248.
 Kolovraty 249.
 Koleč 102.
 Kolečovice 95.
 Kolín 183, 239.
 Kolín St. 243.
 Kolinské bojiště 179, 244.
 Komorní Hora 203.
 Komořany 266.
 Konárovice 243, 245.
 Konojedy 252.
 Koněprusy 48.
 Kopanina Přední 71.
 Kopanina Zadní 41.
 Kosmonosy 165.
 Kosoř 41.
 Kosov 48.
 Kostelec Černý 253.
 Kostelec u Křížku 258, 261.
 Kostelec n./L. 124, 129, 156.
 Kostelík 221.
 Kostomlaty 165.
 Kozojedy 253.
 Košátky 124, 138, 142.
 Košíře 76.
 Korno 53, 48.
 Kounice 158, 228.
 Kounov 68, 92, 96.
 Kouřim 229, 235.
 Kován 144.
 Kovanice 167.
 Kovary 101.
 Kozi Hůra 183.
 Kozojedy 253.
 Krácelka 136.
 Královice 221.
 Kralupy n. Vl. 210, 212, 213.
 Krč 260, 277.
 Krechoř 234, 244.
 Krkavčí Hory 58.
 Kroučová 96.
 Krupá 95.
 Krpy 138.
 Krušná Hora 59.
 Krušovice 95.

Křeselice 205.
 Křída 13.
 Křinec 167.
 Krivoklát 61, 67, 93.
 Kšely 227, 231.
 Kuklík 203.
 Kunratice 260.
 Kutnohorský dekret 195.
 Kvíc 87.
 Květena 15.
 Květnice 221.
 Kyje 220.
 Kyšice 79.

Lány 60, 83, 88.
 Lašovice 65.
 Lázně Ostrov 123, 149, 153.
 Legionářský Domov 71.
 Leontina 64.
 Letky 209.
 Lhota Hlaváčova 228.
 Lhota Jestřábí 182.
 Libečov 58.
 Libeň 149, 219.
 Libeň 251, 258, 269, 272.
 Libeznice 125, 210.
 Liběhrad 134, 147, 209.
 Libice 16, 209.
 Libiš 127.
 Liblice 142.
 Libňoves 181.
 Liboc 74, 207.
 Libochovice 112.
 Libšice 16, 209.
 Libušín 81.
 Lidice 82.
 Lipany 226, 231, 255.
 Lipník 159.
 Liščí Díry 252.
 Liten 47.
 Litol 223.
 Litovice 99.
 Lobeč 144, 211.
 Lobkovice 128.
 Loděnice 58, 78, 79, 99.
 Lochkov 40.
 Lojovice 256.
 Louny 96, 114.
 Lorec 197.
 Lošany 238.
 Loučeň 167, 168.
 Lstiboř 229.
 Lužec 128, 213.
 Lužná-Lišany 89, 94.
 Luštěnice 168.
 Lysá (Nová) 156, 157, 232.

Lysá Stará 152, 156, 159.
 Lyssoleje 71, 207.

Malešov 204.
 Malín 183, 203.
 Malkovice 86.
 Malotice 230.
 Mančice 238.
 Marobudum 57.
 Markéta Sv. 61, 248.
 Martinská šachta 203.
 Matěj sv. 71, 207.
 Meely 167.
 Mečeříž 124.
 Medník 271, 273, 276.
 Medonosy 137.
 Měchenice 271.
 Měcholupy 68, 96, 248.
 Melafýr 11.
 Mělník (Paroplavba) 129.
 Mělník 130, 212.
 Merkovka 67, 93, 94.
 Městečko 65, 67, 93.
 Městec Kr. 181.
 Měšice 125, 210.
 Mezholesy 205, 230.
 Milčice 233.
 Milostín 96.
 Milovice 159.
 Minice 211, 216.
 Minkovice 213, 217.
 Mišpulka 203.
 Mladá 159.
 Mnichovice 251, 259.
 Mníšek 44, 46, 276.
 Modřanská Rokle 266.
 Modřany 266, 277.
 Mochov 150, 223.
 Mokropsy 42.
 Molitorov 235, 236.
 Mořinky 43.
 Mořiny 77.
 Motol 76.
 Motyčín 82.
 Mramor 48.
 Mratín 124.
 Mšec 86, 91, 94, 106.
 Mšené 108.
 Mšeno 145.
 Mštětice 149.
 Mukařov 251, 252, 259.
 Museum památníku odboje 74.
 Mydlovosy 165.
 Myšlín 259.
 Nabin 215.

»Na Radosti« 76.
 Nebovidy 244.
 Nebužely 140.
 Nedovéska 137, 148.
 Nelahozeves 211, 212.
 Nechyba 236.
 Neprobilice 109.
 Neratovice 126.
 Netluky 69, 114.
 Nezabudice 64, 67.
 Nižbor 57.
 Nová Hospoda 257.
 Nová Huf 55, 61, 79, 83.
 Nová Ves 239.
 Nové Dvory 203.
 Nový Dám 67.
 Nový Hrad 70, 114.
 Nouměřice 218.
 Noutonice 100, 208, 209.
 Nouzov 79.
 Nučice 41, 99.
 Nymburk 165, 232.

 Obříství 127.
 Ohrobee 268, 270.
 Ochranovna matek 277.
 Ochrana spustl. a zanedbaných
 dívek 24.
 Okoř 100, 208, 209.
 Olšany 216.
 Ondřejov 252.
 Opoř 59.
 Ořech 77.
 Osek 182.
 Osinalice 137.
 Ostrov 273.
 Oškobrhl 180, 182.
 Ottradovice 159.
 Otročin 59.
 Ouholice Nové 215.
 Ounětice 71.
 Onvaly 222, 250, 259.
 Oužice 16, 128.
 Ovčary 183, 243.

 Pačousy 230.
 Pálec 108.
 Páteček 110.
 Pařeziny 61, 67.
 Pašinka 244.
 Pátek 181.
 Pavlíkov 67.
 Pečice 168.
 Pecínov 89, 93.
 Pečky 233.

Pečky Červ. 244, 246.
 Perm 12.
 Peruc 108, 111.
 Petrovice 248.
 Pět Dubů 67, 93.
 Pchery 82.
 Pískočely 252, 255.
 Plaňany 234.
 Plešivec Hýskovský 56.
 Pliení sanatorium 253.
 Počernice 149.
 Počernice Dol. 220.
 Podvysocko 230.
 Podbaba 207.
 Podbořany 68.
 Podčáply 50.
 Poděbrady 167, 170, 233.
 Podbrahy 156.
 Podkozi 58, 79.
 Podkován 144.
 Podlešín 103, 218.
 Podmokly 59.
 Podmorán 100, 209.
 Podol 263.
 Porfýry 11.
 Pochvalov 69, 93.
 Polabec 167.
 Polabí 16, 21.
 Polabiny 179.
 Popovice V. 256, 257.
 Poříčany 231.
 Posázavská Stezka 276.
 Pozdeň 92, 106.
 Požár 60.
 Pravda 69, 114.
 Procházka Král. 190, 202, 203.
 Prokop sv. 18, 98.
 Propast 236.
 Prosek 119.
 Frůhonice 248, 249, 261, 269.
 Předměřice 159.
 Přelice 87.
 Přerov St. 152, 223.
 Přerovský Kopec 158.
 Přerubenice 92.
 Přílepy 66.
 Přílepy Malé 58.
 Přistoupim 227.
 Příšimasy 222, 250, 252.
 Přitluky 70, 114.
 Přitoka 230.
 Psáry 281.
 Pyšely 256.

Radboř 244, 246.
 Radenice 159.

Radešín 222, 250, 252.
Radešovice 251.
Radim 233.
Radlice 77.
Radlík 258, 272.
Radotín 16, 46.
Radouň 138.
Radovesnice 244.
Rakovník 64, 65, 93.
Rapice 82.
Rejšice 169.
Ročov 69, 70, 92, 94, 96.
Rohozná 215.
Roztěj 204.
Roztoklaty 223.
Roztoky 71, 100, 207, 208.
Rožďalovice 168.
Ruda 67, 89.
Rudy 11.
Rulík 236.
Rušavka 216.
Ruzyň 75.
Rynholec 89.

Řenčov 92, 93.
Řepín 138.
Řeporyje 41, 77, 98.
Řepy 75, 77.
Řevnice 46, 276.
Říčany 221, 249, 259.
Říp 212.
Řisuty 86.
Řivnáč 209.
Řivno 143.

Sádek 96.
Sadská 167, 232.
Samechov 236.
Sanatorium lékařů v Podole 263.
Sarená 215.
Satalice 121.
Sázava 272.
Sedlec 183.
Sejčín 170.
Selec 207.
Semice 152.
Semický Kopec 152, 158.
Silur 6.
Sion 204, 205.
Skalice 252, 255.
Skalice Klášť. 229.
Skalka 44, 46, 276.
Skalsko 144.
Skochovice 271.
Skorkov 156.

Skramík 231, 232.
Skreje 59, 64.
Skury 215.
Slaný 103, 216.
Slánská Hora 106.
Slapy 276.
Slatina 218.
Slavík 56.
Slivenec 39.
Sluhy 124.
Sluštice 221.
Smečno 58, 79, 83, 91, 106.
Solopisky 70, 93, 94.
Spáleník 71.
Spálený mlýn 44, 276.
Srbeč 91.
Srbsko 47, 48.
Staré Hradky 86.
Staré Hutě 56.
Sternberg 82, 86, 106.
Stochov 87.
Stradonice 56, 110.
Stránčice 256.
Stránky 123.
Strašecí Nové 61, 67, 90, 106.
Stratov 165.
Stražiště 48.
Strenice 144.
Strnad 270.
Struhařov 259.
Struhy 159 168.
Střebichovice 82, 87, 218.
Střednice 138.
Středokluky 100.
Stříbrník 116.
Studeněves 87.
Sudoměř 144.
Suchdol 207.
Sukdol 71, 230, 244.
Svárov 78, 79.
Svatojanské Proudy 274.
Svěmyslice 123.
Svínařov 87.
Svojetín 68.
Svojišice 238.
Šárka Divoká 71, 72, 207.
Škvorec 222.
Škvrňov 238.
Sopka 133.
Špičák 67.
Stěchovice 273.
Štěrboholy 220, 247.
Štolmíř 228.
Štířín 257.
Štítary 244.

Stulec 64.
 Svarcava 42.
 Tachlovice 41.
 Tehov 250.
 Tejřov 59, 64.
 Tejřovice 64.
 Telce-Skály 111.
 Tetín 48.
 Tiché Údolí 208.
 Tismice 223, 226, 250, 252.
 Tišice 129.
 Tlukačovský Důl 238.
 Tmář 215.
 Těbolka 48.
 Toskánka 79.
 Toušeň 123, 152.
 Toužetín 113.
 Trnová 43, 271.
 Trnovany 97.
 Trubín 50.
 Truskavna 136.
 Třebáň Zadní 47.
 Třebíz 109.
 Třeboradice 124.
 Třebotov 40.
 Třebouč 69.
 Třebouš 228.
 Třepšín 276.
 Třetihory 14.
 Třtice 91.
 Tuháň 82.
 Tuchlovice 83, 87.
 Tuchoměřice 71, 100, 208.
 Tuchořice 97.
 Tuchonín 58.
 Tuchoraz 223, 228.
 Tuchotice 205.
 Tuklaty 223.
 Tupadly 136.
 Turská maštal 48.
 Tursko 101, 209.
 Tuřany 86, 92, 106.
 Týnec 102.
 Týnec Panenský 112.
 Ůdašín 252, 255.
 Ůhonice 78, 99.
 Ůhrněves 221, 248, 269.
 Ůhry 215.
 Ůjezd Malý 130.
 Ůnětice 208.
 Ůnohošt 58, 78.
 Ůtulek Armády Spásky 277.
 Ůžice viz Ouzice.

Vašířov 89.
 Vavřinec 238.
 Vedrálka 204.
 Veleň 124.
 Velešlavin 72.
 Veletov 243.
 Velím 239.
 Veltruby 182.
 Veltrusy 211, 212.
 Velvary 106, 214.
 Vepřk 213.
 Vinařice 70, 82, 170, 218.
 Vinoř 121.
 Vítěe 227.
 Vlašský Dvůr 195.
 Vlčí Důl 236.
 Vlkava 159, 167, 168.
 Vlková 258.
 Vočkov 50.
 Voděradý 208, 252.
 Vodolka 125.
 Vojkov 251.
 Vojtěch sv. 68.
 Volešec 236.
 Volovice 214, 218.
 Votvovice 216.
 Vrábí 123.
 Vraňany 127.
 Vrané 108, 268, 270.
 Vrátnská Hora 147.
 Vrátno 144.
 Vráž 99.
 Vrbčany 234.
 Vrbno 213.
 Vrbno u Lesů 112.
 Vršovice 114.
 Vrutice 137, 143.
 Všechnomy 256.
 Všelisy 141, 143.
 Všenory 41, 42, 43, 269, 276.
 Všeradice 50.
 Všetaty 129, 167.
 Vtelno 138.
 Vůznice 57.
 Vychovatelna Olivová 249.
 Vychovatelna pro mravně vad-
     né hochy 43.
 Vysočany 118, 149.
 Vysoká 138, 205.
 Vyšerovice 150, 223.
 Vyžlovka 252, 255.
 Záběhllice 269.
 Zaboř 245.
 Záhořanský Důl 270.
 Zahorany 272.

Zakořany 216.
 Zálabí 242.
 Zásnuky 237.
 Zátíší 39, 265.
 Záviš 266.
 Závodistě 38.
 Zbečno 60, 67, 79, 83, 89.
 Zbiroh 59.
 Zboří V. 167, 170.
 Zbraslav 42, 266, 268.
 Zdíby 121.
 Zelená Bouda 156.
 Zelená Strouha 221.
 Zelené Domky 260.
 Zelené údolí 65.
 Zeměchy 214, 217.
 Zdymadla 212.
 Zibohlavy 244.
 Zlatníky 261, 269.
 Zlatý kůň 48.
 Zlič 235.
 Zlíchov 37, 264.
 Zlonice 107, 215.

Zlosejn 128.
 Zvánovice 252.
 Zvíkovec 59.
 Zvol 268, 270.
 Zvoleňoves 218.
 Zahonosy 234.
 Zalov 208, 209.
 Zatec 97.
 Zbán 68, 69, 92, 94, 96.
 Zdánice 230.
 Zehrovice 57, 83, 87.
 Zehuň 181, 182, 183.
 Zehušice 263.
 Zeleč 68.
 Zelenice 83, 102.
 Zelezná 58.
 Zembera 252.
 Zhery 231.
 Žilina 57.
 Žižice 107.
 Žlábek 58.
 Žloukovické údolí 59.

PO STOPÁCH RODÁKŮ, UMĚLCŮ A SPISOVATELŮV.

- Adam z Veleslavína 72.
 Ambrosi Václav 125.
 Achilles Jan 55.
 Amerling dr. Karel 102.
 Amort Vil. 260.
 Audrle Fr. J. 177.
 Arnošt z Pardubic 222.
 Artemisius 97.
 Augusta Jan 62.
 Bačkora (Bernau) 234.
 Bačkora Jos. Mir. 203.
 Bačkora Stěp. 203.
 Bacháček Mart. 218.
 Balcar dr. Ant. 177.
 Balk Fr. X. 104, 194.
 Balšánek Ant. 224.
 Bastl Josef 44.
 Bambas V. 42.
 Barbieri 169.
 Barrande J. 38, 265.
 Bartonius Mat. 240.
 Bašta J. dr. T. 177.
 Baštecký J. 127.
 Baugut 192, 200.
 Bazika Edvard 68.
 Beckovský F. J. 224.
 Beneš z Loun 115, 190, 191, 202.
 Beneš Třebízský Václav 47, 86, 103, 106, 109, 119, 208.
 Benýšek Jos. 67.
 Berger dr. St. 53.
 Bergler Jos. 108.
 Bernard J. 90.
 Bernard L. J. 104.
 Bernásek Ant. 111.
 Bernau B. 234.
 Bertl J. 271.
 Berounský Ad. 232.
 Bienenberg K. 103.
 Bílojovský B. 203.
 Bittnerová Marie 118.
 Bíza Fr. 145.
 Blecha Jos. a Mat. 244.
 Bohuslav J. V. JUDr. 159, 168.
 Bolzano B. 134.
 Bondy Leon 276.
 Bořický Em. 275.
 Böhm Ladislav 145.
 Boucher 212.
 Brabec Adolf 91.
 Bradský Th. 65.
 Bráf dr., Albin 74.
 Brandl Petr Jan 44, 46, 102, 104, 132, 162, 185, 197, 204, 221, 228, 241.
 Braun M. 90, 113, 159, 190, 200, 202.
 Brauner dr. 47, 134.
 Braniš Jos. 155.
 Breska Alfons 80.
 Briek z Cymperku 90, 107, 111, 136, 252.
 Brodský Jak. arch. 224.
 Brokoff Jan 44, 134, 231.
 Brožik Em. 147.
 Brožovský z Pravoslavu 103.
 Brykei ze Zlicka 235.
 Bubeníček Jindř. 227.
 Budil T. V. 231.
 Pulova J. dr. 132.
 Buňat Josef 44.
 Buttler Ondř. 177.
 Calma Maria 78.
 Cajthaml František 48.
 Čebuský Ant. 237.
 Cinibulk J. B. 147.
 Cvrček Jan 65.
 Částka Ferd. J. 97.
 Čech Svat. 44, 47, 109, 127, 249.
 Čech Vlad. 112.
 Čechová Růžena 169.
 Čelakovský Lad. 144.
 Čenský Alois 55.
 Čermák Filip 100, 134, 136.
 Čermák V. 156.
 Černobýl (Artemisius) 97.
 Černohorský B. M. 166.
 Černý Jos. 129, 134.

Černý Tom. JUDr. 166.
 Černý Dom. a Kar. 166.
 Červenka Jan 128.
 Červenka Mat. 150.
 Červený V. Fr. 220.
 Červinka Gust. 166.
 Čipera Josef 65.
 Čížek Ant. 276.
 Čížek Ivan 127.
 Čížek Ludvík 80.

Dačický z Heslova 201.
 Daneš Jiří V. 78.
 Davidek Václav 159.
 Debureau 240.
 Devoty J. Fr. 186.
 Deyl Jos. 159.
 Dědeček J. 119, 134.
 Dietrich Zach. 177.
 Dintzenhofer Kil. 44, 69, 72, 80,
 81, 85, 87, 109, 108, 125, 138.
 Distl Jos. 80.
 Dítě Emanuel 78, 104, 219.
 Dobíček Jos. Fr. 116.
 Dobrovský Jos. 125.
 Doležal Leop. 177.
 Dostál Adolf Boh. 72.
 Douša Karel 107.
 Doubek J. 47, 264.
 Drda Vilém 155.
 Dressler Kar. 209.
 Dryák Al. 216.
 Duda Ant. 216.
 Duchek Fr. 216.
 Dunder J. Al. 91.
 Dunder Václav Jiří 91, 235.
 Dvorský Prokop 103.
 Dvořák Ant. 211, 212.
 Dvořák Arne 260, 264.
 Dvořák Jan 78.
 Dvořák Karel 211.
 Dvořák Kašpar Jan 240.
 Dvořáková Otilie 277.
 Dyk Viktor 132.

Ebert Ant. 134, 264.
 Eigler Kašp. 194, 201.
 Ebner Jak. 163.
 Fabián Jan Nep. a Jos. 129.
 Faigl 107.
 Fait Ant. 134.
 Fait Em. dr. 55.
 Farský Oldř. 214.
 Fastr Kašpar 47.
 Fastr Petr 75.
 Feistmantel Ot. dr. 56.

Feršman V. 218.
 Fialka setn. 220.
 Fibich G. 264.
 Fikar Jakub z Vratů 125.
 Finger Viktor 138.
 Fišer Jan 67.
 Fischer Jul. 146.
 Folprecht K. 155.
 Fořt Jos., JUDr. 129.
 Fořt Karel 129.
 Frankenberger Vlad. dr. 113.
 Franta JUDr. Boh. 177.

Fresl (posl.) 40.
 Frič Ant., dr. 38, 94, 220.
 Frič Josef JUDr. 103.
 Frič Jos. 144.
 Frída B. 103.
 Friedrich Gust. 177.
 Frýdlová Anna 145.
 Füss František 55.

Galli Jan Jiří 214.
 Galli Pav. Petr 240.
 Gočár Józsa 75.
 Grégr Julius 74, 209, 210.
 Gruebr B. 185.
 Gruss Jan 83.
 Grünvald Vend. 268.
 Gryll z Gryllova 65.

Haintsch J. 100, 124.
 Hájek z Libočan 48, 97.
 Hálek Vítězslav 125, 128, 268.
 Hamböck Karel 252.
 Hamerník dr. 47.
 Haněl Mil. 205.
 Hansgirk 270.
 Hanzlík Jos. Al. 94, 100.
 Hartmann J. J. 202.
 Hausmann Č. 213.
 Hausmann K. 134.
 Havelková Milosl. 166.
 Havlíček K. 86, 189, 196, 201,
 202, 204.

Havlíček Mil. 240.
 Heidelberg Jos. 83.
 Heitsch 72.
 Hvasr Ant. dr. 116.
 Hellich Oldř. Boh. 177.
 Hellich J. V. 41, 92, 108, 122,
 144, 145, 177, 216.
 Hepřík Al. 290.
 Hergesel Frant. 110.
 Herout Alois, theol. dr. 55.
 Herrman Fr. JUDr. 103.
 Heřman J. 83, 104, 107, 111, 133,
 216.

Hess B. 213.
 Hevera Čen. 240.
 Hilbert Kamili 116, 124, 235, 275.
 Hněvkovský 264.
 Hnojka A. V. 155.
 Hořovský R. 220.
 Hlochmann Fr. 155.
 Holeček Josef 55.
 Holub Josef 103.
 Holub Karel inž. 57.
 Holtzer Ignác 83.
 Homolka Jos. 215.
 Hora Ant. 215.
 Hora Horymír Fr. A. 87.
 Horálek Emil 116.
 Horák Václav 58.
 Horský z Horskýsvědu 158, 243.
 Bořinek Vojt. 255.
 Hotovec dr. B. 250.
 Hráský J. V. 177.
 Hromada Antonín 80, 109.
 Hrozný Bedř. 158.
 Hryz Eman. 156.
 Huda Kar. 202.
 Hulcius Fr. St. 145.
 Hůlka Karel 89.
 Hurychová M. 78.
 Has Jan 208, 233.

Chilandarec Sava 202.
 Chládek Frant. 95.
 Chládek Ignác 91.
 Choc Václav 57.
 Chvojan 203.

Ingners Pav. 161.

Jahn Gust. dr. 240.
 Jakub řezb. 196, 202.
 Jan z Jesenic 261.
 Janáček 102.
 Janák P. 116.
 Janda Cidlinský 177, 181.
 Jaroš František 65.
 Jaroš Gustav 65.
 Jaroš Tom. 162.
 Javůrek Karel 83.
 Jedlička Boh. 67.
 Jedlička Brodský Bř. 224.
 Jedlička Jos. 67.
 Jedlička Rud. dr. 158.
 Jenevein Fel. 190, 198, 202.
 Jeřábek Jan dr. 47.
 Jeřábek Jos. 156.
 Jetřich bisk. 224.
 Jindra J. N. 202.

Jirásek Alois 60, 61, 249, 260.
 Jizba J., prof. 129.
 Jungmann Josef 50, 86, 218.
 Jurenka Hanuš 95.
 Kabousek Jan 229.
 Kadleček Rud. 202.
 Kadlec Jos. 116.
 Kádner Karel 114.
 Kádner Ot. 78, 99.
 Kafka V. 52.
 Kalina Ant. 150.
 Kalvoda Alois 62.
 Kampr Jar. 74.
 Kandler 149, 158, 219, 231.
 Kanka Max 122.
 Kapihorský S. 202.
 Kaura Jarosl. 83.
 Karásek Jos. 111.
 Kastner J. 192.
 Kaucký Fr. 83.
 Kebrle Jos. 221, 227.
 Kejmar Václav 78.
 Kekule ze Strádonie 110.
 Kindl A. 80.
 Klein Jar. 181.
 Klouček Celda 66.
 Klusáček Dobr. 132, 196.
 Kočí František 96.
 Kodet Emanuel 101.
 Kolinský M. J. 240.
 Koloušek Štěp. 240.
 Kolda-Malinský 203.
 Konrád J. D. 259.
 Kořinek 192.
 Koudelka Petr 55.
 Koula Ant. 224.
 Kovář 192.
 Kowarzik J. C. 85.
 Koželuh J. S. 215.
 Kramolín V. J. 69, 73, 100, 121, 133, 163, 166, 227, 229, 241.
 Krásl František 50.
 Krejčík Fr. 83, 105.
 Krejčík Kar. 169.
 Kronbauer J. 100.
 Krouský J. 144.
 Kuba Ludv. 177.
 Kubelík 183, 243.
 Kubišta Jos. 103.
 Kubz Stan. 100.
 Kučera JUDr. Jan 47, 177.
 Kučera Kar. 168.
 Kuchynka Vojta 91.
 Kukla Antonín 67.
 Kušta Jan 66.

- Kutnauer Jan 76.
 Kvapil Frant. 231.
 Kytka Frant. 102.
 Labler J. 81.
 Labler K. a L. 155, 184, 191.
 Laciua Jos. 203.
 Laibner 123.
 Laštovička Ivan 55.
 Laub Ferdinand 62.
 Laubner Frt. 197.
 Lauermanová-Mikešová 74.
 Leger Karel 240.
 Levý Václav 134, 136.
 Lhota Ant. 134, 202.
 Libertin Jan Ignác 65.
 Liebscher Ad. 176, 192, 227, 229.
 Liebscher K. 140.
 Lier Jan 202.
 Lindner Gust. 193.
 Link Arnošt 113.
 Ludmila sv. 87.
 Lukáš Karel 91.
 Lukáš Ludvík 91.
 Mácha K. Hynek 139, 147.
 Macháčková Terezie a Marie 50.
 Machar J. S. 155, 156, 240.
 Maisl Albert JUDr. 103.
 Maixner Em., dr. 57.
 Maixner P. 80, 192, 215.
 Malinský Jos. 163.
 Malýpetr Jan 111.
 Malýpetr Jos. 111.
 Mánes Josef 47, 132.
 Mánes Quido 47.
 Márold L. 227.
 Martinovský M. 132.
 Martin z Dražejova 47.
 Masaryk T. G. 88, 221.
 Massanec Filip 131.
 Matthäuser Josef 81, 108, 109, 150, 163.
 Mauder Jos. 109.
 Maýr Jan Nep. 132.
 Mayer Rud. 257.
 Mayerle V. 169.
 Maysl Karel dr. 43.
 Max T. J. 108, 132, 134.
 Menoušek Ant. 155.
 Metelka Jindř. dr. 123, 149.
 Michael de Causis 224.
 Mikuláš ze Žatce 97.
 Mizera 169.
 Mockr Josef 66, 107, 115, 191, 216, 269.
 Mokřý Jos. 113.
 Molitor J. P. 133, 136, 216.
 Mozart 232.
 Myslбек V. 47, 258, 262, 264.
 Najman J. 109.
 Navrátil Jos. 103, 134.
 Nebeský V. B. 139, 147.
 Nekvasil J. Václav 121.
 Nepomucký Boh. 132.
 Neruda Alois 156.
 Neruda Jan 50, 249.
 Němeček Fr. 232.
 Nickerle F. A. 268.
 Novák Jos. 67.
 Novák Otomar dr. 47.
 Novotný K. 127.
 Nový Bohumil 138.
 Ohmann 108.
 Oliva Alois 202.
 Palacký Frant. 86, 128, 134, 144, 196.
 Panenka V. 103.
 Parlér Petr 190, 241.
 Payer 184.
 Peer 145.
 Petr ze Žitavy 267.
 Pícek Jan 145.
 Pič dr. Lad. 145, 229.
 Piepenhagen Aug. 72.
 Pichler Jos. 212.
 Pipich Karel, dr. 107.
 Pirner Max 47, 140.
 Platzer Ign. 1, 34, 83, 85, 225.
 Podleská Thekla 55.
 Podstránský Jos. 202.
 Polák Milota Zdirad 127, 237.
 Popelka Bilianová 50.
 Popp Antonín 80.
 Pospíšil Fr. J. 202.
 Prachner Václav 46.
 Prášek Justin V. 155.
 Prášek Karel 143.
 Pravda František (Hlinka) 47.
 Pražák J. 141.
 Preisová Gabr. 202, 259.
 Procházka (soch.) 110.
 Prokop Jos. 227, 229.
 Prokop Holý 225, 226.
 Prousek Čeněk 47.
 Prokůpek Jan 244.
 Přítel 167.
 Ptáček Ondř. 205.
 Quintosner Ondř. 268.

Raab 192, 194, 251, 261.
 Radimský Jos. 150.
 Radimský Vác. 240.
 Rais K. V. 249, 263.
 Randa Antonín 43.
 Rašín Al. dr. 116.
 Rautenkranz Fr. 186.
 Redelmayer 246, 247.
 Rieger dr. Frant. Jarosl. 74.
 Riehr J. 197.
 Reimann 155.
 Reiner Václ. Vavř. 69, 227.
 Reinisch Jos. 229.
 Rejsek 190, 201, 202.
 Roháč z Dubé 204.
 Rosacius (Jan Hořovský) 17.
 Rotmayer M. 130.
 Rössler Mat. 177, 180.
 Roezl Benedikt 71.
 Ruben Fr. 83.
 Rus J. 197.
 Ruth Fr. 205.

 Řezáč F. J. 47.
 Říha Celestin 65.
 Říha Jiří 55.

 Sapík Vojtěch 62.
 Saudek Rob. 240.
 Seidl Wolf 90.
 Sedláček Aug. 111, 146.
 Seifert Jakub 39.
 Seydl 55.
 Sequens Fr. 92, 192.
 Scheffler Fel. Ant. 1. 49, 227.
 Scheinpflug Karel 103.
 Scheiwe Jos. 78, 111, 153.
 Schnirch B. 170, 174, 177.
 Schulz Vác. 166.
 Schwanthaler 134.
 Schwing K. dr. 125.
 Sittová Mař. 74.
 Sklenářová Ottilie 39.
 Skrbek B. 166.
 Skreta K. 44, 46, 102, 104, 115,
 119, 131, 133, 136, 138, 161, 177,
 192, 194, 221.
 Sladkovský dr. 47.
 Slavík Alfréd dr. 95.
 Slaviček 74.
 Slaviňská 48.
 Smetana B. 127, 168, 260.
 Sochor Eduard 113, 146.
 Sochor Václav 113.
 Spira Em. 240.
 Spitzer Jan 109, 162, 164.
 Srb Adolf 65.

Stáně MUDr. Fr. 65, 201.
 Stefanik 259.
 Stibral Jiří 248, 257, 258.
 Strachovský J. 202.
 Stroupežnický 202.
 Stříbrný Aug. 214.
 Sucharda Stan. 75.
 Suchomel V. 242.
 Suk Václ. 177.
 Suttner Dan. 177.
 Světlá Kar. 224.
 Svoboda F. X. 44, 46, 208, 211.
 Svobodová Růžena 44, 72.
 Svolinský K. 52.

 Šafařík 144.
 Šaff 264.
 Šantl Jan 177.
 Šerel Čeněk 55.
 Šimáček Frt. 129, 156.
 Šimáček Jos. 129, 156.
 Šimek Mik. 198.
 Šimsa MUDr. 277.
 Šimůnek Karel 55.
 Soltys 299.
 Špaček J. 146.
 Špaček Václav 142.
 Špillar 196.
 Špork Frt. 157.
 Šrógl Jos. 214.
 Šťastný Jan 102.
 Štech R. 104, 109.
 Štech Václav 80.
 Štětka dr. J. J. 47, 190, 201, 202.
 Štöle V. dr. 129.
 Štule Václav 80.
 Šubrt A. 74.
 Šule Emil 127.
 Švambera dr. 112.
 Švehla A. 247.

 Tesánek Frt. 155.
 Tesánek Jan 155.
 Tesář Lad. (Charpentier) 268.
 Theer dr. Ot. 167.
 Thomayer Fr. 249.
 Thomayer Jos. 249.
 Tkadlík 78.
 Tolman Ervín 62.
 Tonner Emanuel 47.
 Towar Antonín 83.
 Trojan Alois dr. 83.
 Turinský Fr. 174, 177.
 Týl J. K. 193, 197, 200, 202, 204.
 Týl Michal 131.
 Tyršova Renata 62.

Urban Fr. 126, 192.

Umírov Boža 132.

Václav sv. 87, 102.

Vandas Karel 81.

Valenta Mělnický V. 132.

Vaněk F. 215, 233.

Vanovský 217.

Vavák Fr. J. 231.

Vejdovský dr. F. 235.

Vejrych V. 80.

Veic Ferd. 104, 109.

Veiflik Alb. V. 256.

Veselský Petr 190, 193, 200, 202.

Veselý Ant. dr. 55.

Veselý J. Edv. 243.

Veselý J. N. 78.

Věšín Jarosl. 109.

Vinařický Karel 103, 144.

Višňovská-Zapová   Honoráta
119.

Vitásek J. Aug. 134.

Vlček V. 204.

Vocel J. Er. 188, 197, 200, 202.

Vojáček Václav, profesor 47,
48.

Vorlíček Kar. 202.

Vrchlický Jar. 109, 111, 116, 153,
196, 203, 204, 211, 243.

Wald 216.

Weidlich 185.

Weinzettel prof. 244.

Weiss F. Ignác 69.

Winter Zikmund 47, 66, 146, 249.

Woldřich J. N. 77.

Wrtilka 133.

Würbs Karel 104.

Zach Jan 150.

Zach Jiří 202.

Zálužanský ze Zálužan 268.

Zeyer Jul. 74, 264.

Zibrt Čeněk, dr. 146.

Zimmerl Em. 166.

Zeníšek Frant. 47.

Živný V., arch. 210.

Žizka J. 184.

OBSAH.

	Str.
Předmluva	5
Úvod	5
Geologie okolí pražského	6
Květena okolí pražského	15
Orografie okolí pražského	21
Obyvatelstvo a zvířena* okolí pražského	22
Nejzajímavější body v okolí pražském:	
A. Nejvyšší body a výhlídky	22
B. Místa láz., letoviska atd.	23
Výběr výletů do okolí pražského	26
Cestovní tratě okolí pr.	28
Výlety polodenní	30
Výlety celodenní	32
Okružní cesta okolím Prahy	35
Pokyny cestovní	33
Trat 1. Praha, Beroun, Rakovník, Louny	37
<p>Zlíchov 37. <i>Chuchle</i> 38. Z Ch. do Zátěši a Slivence 39. Z Ch. do Lochkova, Chotče, Třebotova, Cernošic, Karlštejna, Dobřichovic 40. <i>Radotín</i>. Z R. do Chotče 40. Z R. do Dobřichovic, Nučie-Hořelie, Karlštejna, Báni, Jiloviště, Všenor, Kosoře, Zad. Kopaniny, Re- poryje a bot. výl. 41. — <i>Cernošice</i>. Úd. Švarcavy. Z Č. na Karlštejn do Dobřichovic, Všenor, na Zbraslav, Kazín, Homolí, Jiloviště a Trnovou 42. Z Č. na Kar- lík a Karlštejn. <i>Dobřichovice</i>. Z D. do Trnové nebo Davle 43. Z D. na Skalku, Mníšek, Karlík a Karl- štejn 44. Z D. do Cernošic, Chotče a Radotína. <i>Rev-</i> <i>nice</i>. Z Ř. na Skalku 46. Z Ř. na Babku a Karlštejn 47. <i>Zad. Třebáň</i>. Ze Z. T. na Karlštejn, Liteň, Kodu, Srbsko, Tetín, Beroun 47. Ze Z. T. do Dvora Králova 48. a do Všeradce 50. — <i>Karlštejn</i> 50. Z K. bot. výlet, geol. výlet 52. Z K. na Damě, Sv. Jan Pod Sk. 53. <i>Beroun</i> 54. Z B. na Děd, N. Huf 55 Z B. k Sv. Janu Pod Sk. na Damě, Tetín a Koněprusy 56. <i>St. Huf</i>, Strádonice 56. <i>Nová Huf-Nižbor</i>. Z N. H. do Vůznice na Jinčev, do Smečna-Sternberka 57. Z N. H. na Dřo- vič, Tuchonín, Kačák, Krkavčí Hory, Chýňavu, Libe- čov, M. Přílepy, N. Jáchymov a do Klučné 58. Z N. H. přes N. Jáchymov na Kruš. Horu, do Hudlic 59. Zloukovické údolí 60. <i>Zbečno</i>. Ze Zb. na Klíčavu, Jívno a Lány 60. Ze Zb. přes sv. Markétu do N. Hutí, Cer- tovým dolem na <i>Křivoklát</i> 61. Z K. na Leontínu, Emi- lín a Štulec, na Tejrov a do Skrej, do Rakovníka a Nov. Strašecí 64. <i>Městečko. Lašovice. Rakovník</i> 65. Z R. na Přílepy, do Kamenoúh. dolů 66. Z R. na Zbán, Merkovku, Špičák a Pět Dubů, Amalin, Brejle, Klíča-</p>	

vu, Rudu a Krivoklát, do Městčka, na Pavlikov. Nezabudice a Krivoklát 67. *Chrástany-Kněževs* 68. *Scojelin*. Ze Sv. na Želeč a Měcholupy. Blšany a Podbořany, Kounov. Z K. k sv. Vojtěcha, na Žbán. Domousice nebo Řeňov. *Domousice* 68. Z D. k sv. Vojtěchu, na Žbán, Pravdu, Dol. Ročov, Dřevíč 69. *Solopisky-Ročov*, do H. Ročova, na Pravdu, *Konětopy*, Netluky, *Hřívce*, *Opočno*, *Zeměchy*, *Jimlín*, Nový Hrad. — Louny 70.

Traf II. Praha, Hostivice, Lužná-Lišany, Kounov, Zatec, Louny 71

Sv. Matěj, Div. Šárka. — Lysoleje, Sukdol, Roztoky. — Horoměřice, Ounětice, Roztoky, Před. Kopanina 717. Tuhoměřice 72. *Veselavín*. Z V. do Div. Šárky, na Generálku, Liboc, Nebušice, Tuhoměřice 72. *Liboc*. Z L. do Břevnova 74. Bílá Hora. *Ruzýň* 75. Hostivice 76.

Traf II. a) Praha, Motol, Hostivice (Litovice) a Motol, Dušníky 76

Košíře, Motol, Litovice, Chrástany, Dušníky 76. *Jinonice*, Řepy 77.

Traf II. b) *Jinonice*, Řeporyje, Ořech, Mořiny, Karlštejn 77

Traf II. (Pokrač.). Hostivice - Zatec 78

Jenč. Z J. do Hájků, na Svárov, do Loděnic, nebo Hořelie 78. *Unhošť* 78. Z U. do Hájků, na Svárov a Podkoží, do N. Hutí, Smečna, na Kladno 79. *Kladno* 80. Z Kl. na Libušín, Sternberk, do Dubí, Rapie, Buštěhradu, Lidie, na Střebčovicích, Knovíz, Jemníky, Pehery 82. *Smečno*, *Sternberk* 83. Lány, Kam. Zehrovice, Zbečno, na N. Huf 83. Ze Sm. do Sternberka, Řisut a Martinic 85. Ze Sm. do Tuřan, Býsně a Přelie 86. Ze Sm. na Kladno, do Mšce a Nov. Strašecí 87. *Tachlovice*, *Stochov* 87. *Lány* 88. Z L. na Zbečno, Klíčava, Rudu, Krivoklát, Lužnou-Lišany 89. *Nové Strašecí* 90. Mšec-Smečno-Slaný 91. Ze Mš. na Řeňov, Žbán, Kounov, Domousice, Dol. Ročov, Citoliby, Na Merkovku 92. Z N. S. do Rakovníka, Městčka a Krivoklátu 93. *Řeňov*, *Merkovka* 93. Z Ř. na Žbán, Ročov, Solopisky 94. *Lužná-Lišany*, Krušovice, Žbán a Ročov 94. *Krupá*, Kolečovice, Žbán, Ročov-Louny 45. *Milostín-Kounov*, *Sádek-Deštnice*, *Měcholupy*, Tuhoměřice 96. Zatec 97.

Traf III. Praha, Dušníky, Slaný, Zlonice Louny 97

Hlubočepy, Řeporyje, Dušníky 98.

Traf III. a) *Dušníky-Beroun* 99

Traf III. (pokrač.) Dušníky-Slaný 99

Litovice 99. *Středokluky*, *Tuhoměřice*, Noutonice, Z N. na Okoř, přes Kamýk-Přilepy do Podmoráně a

Roztok. Přes Lichoceves do Dejvic 100. Z N. na Tursko 101. *Kovary* 101. Budeč, *Koleč*, *Zelenice* 102. *Podlešín*, *Slaný* 103. Ze Sl. na Stánskou Horu, do Tufan, Pozdně, Mšee, N. Strašecí, přes Sternberk na Smečno. Do Kladna, na Budeč a do Velvar 106. Ze Sl. na Dolín, Bakov, *Zlonice* 107. Ze Zl. k sv. Isidoru, do Budenice a Mšeného 108. Ze Zl. na Dřínov, Neprobílce, Třebíz, Klobuky 109. Ze Zl. na Strádonice, Páleček a Klobuky 110. *Klobuky*, Horešovice, Bilichov. *Telce-Skály-Peruc* 111. Oldřichov Dub. Libochovice. Vrané, Budenice, Mšené 112. *Vrbno* (u Lesů). Týnec Panenský 112. Citoliby 113. Z C. na N. Hrad. *Chlumčany*, *Louny* 114. Z L. na Stříbrník a Hoblík 116.

Traf IV. Praha, Všetaty, Mělník, Mšeno . . . 118
Vysočany 118. Prosek, Chabry, Klecany 119.

Traf IV. a) (autob.). Praha, Chabry, Vodolka . . . 119
Kobylisy 119. Chabry, Zdiby, Klecany, Pan. Břežany 121.

Traf IV. (Pokrač.). Vysočany-Satalice . . . 121
Satalice, Kbely, Vínor 121. Jenštejn 122. Brandýs n. L., Svěmyslice, Lázn. Ostrov, Zápy, Toušen 123.

Traf IV. b) (autob.). Praha, Kbely, Brandýs n. L., St. Boleslav, Hlavní Sudovo . . . 123
Kbely, Brandýs, Houštka, U čtyř kamenů, Hlavenec 123. Hlavní Kostelní, Hlavní Sudovo, Košátky, Mečeriž 124.

Traf IV. (Pokrač.). Satalice-Mělník . . . 124
Čakovice, Veleň, Sluhy, Mratin, Kostelec n. L. 124. *Měšice*, Líbeznice, Pan. Břežany, Dolínec, Chvatěruby 125. *Kojčice*, F. Ves, *Neratovice* 126. Z Ner. do Polabí, na Libiš, Obříství, Chlumín, Hostiň, Vraňany 127. Z Ner. do Úje, Dřínova, na Hostiň a Lužec, do Lobkovic 128. Kostelec n. L., Brandýs n. L., Melník (paroplavba). *Všetaty-Privorný*. Výlet bot. do okolí Všetat 129. *Malý Újezd*, *Mělník* 130. Z M. do Šopky, Hořina 133. Z M. na Chlomek, Říp, do Liběchova-Mšens. Švýcarska, Kokořina 134. Z M. Liběchova na Nedověsku 137.

Traf IV. (Pokrač.). Mělník-Mšeno . . . 137
Vrutice-Jelenice 137. Řepín, Radouň, Vtelno, Krpy, Košátky. *Jenichov*, *Střednice* 138. Kokořínský Dul. Kokořín 139. *Nebužely* 140. Chorušice, Chorušky, *Kanina-Újezd*, Kokořín 141. Mšeno 142.

Traf IV. c) *Všetaty-Chotětov (Ml. Boleslav) Mšeno* . 142
Liblice, Byšice, Košátky 142. Vrutice, Chrástecký Dvůr, Chotětov, Bezno, Všelisy 143. Strenice, Dol. Cetno, Podkován, Sudoměř-Skalsko, Katusice, Vrátno, Lobeč 144. *Mšeno-Kokořín* 145. Ze Mš. do Liběchova, na Vrátn. Horu a Housku 147. Nedověska 148.

- Traf V. Praha. Čelákovice. Lysá. Nymburk. Poděbrady. Osek. Kolín. Sedlec. Kutná Hora 144
Libeň, Vysočany, Chvala-Počernice, Mšlětice, Lázně Ostror, Čelákovice 144. Z Čel. do Vyšerovic a Mochova 150. Z Č. do Přerova a Semie 152.
- Traf V. a) *Čelákovice-Brandýs n. L.* 152
 Lázně Toušeň 152. Z T. do Káranýho, St. Lysé a na Bon Repos. do Lázní Ostrova a Jenštejna 153. *Brandýs n. L.* 153. Z B. do Lázní Houšky 155. Kostelec n. L., na Zel. Boudu a Skorkov, na Čihadla a Bon-Repos, do St. Lysé a Lysé 156.
- Traf V. (Pokrač.). Čelákovice-Lysá 157
Lysá 157. Z L. na Přerovský a Semický Kopecký a Koumice-Ouvaly 158. Z L. do Milovic, Mladé, Lipníku, Struh a Vlkavy. Z L. na Bon Repos, Předměřice a N. Benátky 159.
- Traf V. b) *Lysá-Všetaty* 160
 Otradovice. St. Boleslav 160. Lázně Houška. *Dřízy, Všetaty-Přivory* 164.
- Traf V. c) *Lysá-Benátky* (autob.) 165
 Jiřice, Bon Repos, Benátky, Dražice, Ml. Boleslav, Kosmonosy 165.
- Traf V. (Pokrač.) Lysá-Nymburk 165
 Kostomaty, Nymburk 165 Z Nym. do Lázní Poděbrad, do Sadecké, na Chotue, Meely, Loučeň a do Vlkavy 167.
- Traf V. d) *Nymburk-Ml. Boleslav* 168
Vlkava, Loučeň, Struhy, Luštěnice 168. *Dobrovice* 169. Z D. na Sejčín, Vinařice, Dobr. Vodu a Ml. Boleslav 170.
- Traf V. (Pokrač.). Nymburk-Poděbrady 170
 Lázně Poděbrady 170. Z L. Pod. na Polabiny, na bojiště Kolínské 174. na Oškobrh 180. do Činěvsi a Dymokur, na Žehuňský ryb. 181.
- Traf V. e) *Poděbrady-Pečky* (Kr. Městec) 181
 Přední a Vrbová Lhota, *Pátek, Blata*, Semice, Podmokly, Král. Městec 181.
- Traf V. (Pokrač.) Poděbrady-Kolín, K. Hora 184
Libice. Z L. na Žehuň a Oškobrh. *Osek*. Z O. na Veltrusy, Žehuň 182. Z O. do Býchor. Ovčar a Kolína 183. *Sedlec* 183. *Kutná Hora* 186. (Král. procházka 186.) Dějiny 187. Procházka městem 188. Plán města 189. Sv. Barbora 190. Most u koleje Jesuit. 192. Kolej jes., Hrádek n. Páchem, Vys. Kostel (chr. sv. Jakuba) 193.

arciděkanství Vlaský Dvůr 195, Havlíčkův pomník. Dům Minsterberský 196, Chr. Matky Boží na Nám. Lo-rec 197, chr. Všeoh Sv. měst. špitál, a chr. sv. Barto-loměje, evang. chrám, klášter Voršulinský, Kamenný Dům, Museum 198, Sultysův dům a Boží Muka, Ka-menná kašna 200, Chrám sv. Jana, Chrám nejsv. Tro-jice 201, Rodáci Kutnoh, 202, Hostince 202), Z K. H. na Kaňk, Haldu, Král, procházka 202, do Malína, Nov. Dvůrů, Kačiny, k Sv. Jakubu a do Čirkvice 203, Z K. H. do Roztče, na Sion a do Malešova 204, na Vysokou 205.

Trať VI. Praha. Roztoky. Kralupy 206

Podbaba. Z P. na Generálku a do Div. Sárky, do Selce, Horoměřic a Tuhoměřic, do Roztok 207. *Selce*. Bohnice, *Roztoky*. Z R. do Klecan, na Žalov a Levý Hradec, Tichým Údolím 208. *Žalov*. *Letky* (bot. výlet), *Libšice*. Dol. 209. Z L. bot. výl. do Pan. Břežan, Li-beznice a Měhic. Chvatěrubý. *Kralupy* 210. Z K. na Hostibek 210. Z K. do Lobce, Růž. Údolí, Nelaho-zevsi, Veltrus 211.

Paroplavba Praha, Kralupy, Mělník 212

Kralupy. Nelahozeves. Veltrusy 212. Mléchovostv. Vraňany. Lužec. Hořín 213.

Trať VI. a) *Kralupy, Neratovice* (viz str. 128).

Trať VI. b) Kralupy, Velvary 213

Minkovice, Volovice, *Velvary* 214. Z V. do N. Ouholic. Veltrus. Hospozína. Břeštan-Tmáně-Zlonic, Hobšovic, Bakova, Dolina-Zlonic 215. Z V. do Slaného 216.

Trať VI. c) Kralupy-Kladno 216

Volrovice, *Zákolany*, *Brandýsek*, Buštěhrád 216, Dubí-Kladno 217.

Trať VI. d) Kralupy-Střebichovice-Vinařice 217

Minkovice, Zeměchy, *Volovice*, Nouměřice, *Zvoleňo-ves*, Podlešín, Knovíz, Pehery, Střebichovice, Vina-řice 218.

Trať VII. Praha. Č. Brod. Poříčany. Pečky Kolín

Libeň. Hloubětín. Kyje. *Dol. Počernice*. Štěrboboholy. *Běchovice*. Dubeč-Hostivař 220. *Jirny-Klánovice*. Kolo-děje. Královice. Uhříněves. Květnice. Dobročovice 221. *Ouvaty*. Z Ouv. do Škvorce, Radešina, na Horký a Tismice 222. *Tuklaty*. Vyšerovice. *Roztoklaty*. Tismice. Tuhoraz-Čes. Brod, Moehov. St. Přerov. Čelákovice nebo Lysá, Čes. Brod 223. Z Č. B. na *Lipany* 226. Do Štolmře, Kounic a Bříství. Na Tuhoraz a do Tis-mie 228.

Trať VII. a) Čes. Brod, Čelákovice (autob.) 226

Str.

- Trať VII. b) *Čes. Brod-Kouřim* (autob.) — dále *Kutná Hora, Sedlec* 229
- Liblice, Lstiboř, Chrásčany, Chotouň, Kubšovka, *Třeboule*, Klášť, Skalice, Lipany, *Kouřim* 229. Sv. Jan, Ždánice, Malotice, Doubravčany, Zásmuky, Bečvary, *Sukdol*, Přítoka 230. Kut. Hora 231.
- Trať VII. c) *Český Brod, Čer. Kostelec* (autob.) . . . 231
- Trať VII. (Pokrač.). *Český Brod-Poříčany* . . . 231
- Klučov-Žhery, Skramník, Poříčany 231.
- Trať VII. d) *Poříčany-Nymburk* 232
- Třebestovice, *Sadská*. Ze S. na Lipany, do Kouřimi, Nymburka, Lysé 232, do Poděbrad. — *Sadská-Nymburk* 233.
- Trať VII. (Pokrač.) *Poříčany-Pečky* 233
- Milčice. *Pečky*. Dobřichov 233.
- Trať VII. c) *Pečky, Bečvary, Kouřim* 233
- Radim 2333. Chotusice, Vrbčany, *Plaňany*. Z P. do Žabonos a Hradenína, na Chocenice a Křečhoř 234. Zalesany, *Kouřim* 235. Z K. do Č. *Kostelce*, Samechova n. Sáz., Čertovon Brázdou na Č. Buda, do Vlčího Dolu 236. *Bošice-Svojšice, Zásmuky* 237. Ze Zás. přes Cirkvici do Skvrňova, Krát a Tlukačevského Dolu. Na Talmberk. Přes Chvaltiny, Mančice, Voděrady, Lošany a Kbely do Radboře 238. Bečvary 239.
- Trať VII. (Pokrač.). *Pečky-Kolín* 239
- Cerhenice, Velín, Nová Ves, Kolín* 239. Zálabí 242. Z K. na St. Kolín, Veletov, Konárovice, Bejchory. Ovčary, do Bejchor 243. Z K. do Radovesnic-Zibohlav. na Nebovidy, Čer. Pečky a Vysokou. Na Bojiště z 1. 1757 244. Z K. do Konárovice a Záhoře 245.
- Trať VII. f) *Kolín-Bečvary (Rataje-Ledečko)* . . . 245
- Červ. Pečky. Odtud do K. Hory. Radboře. Bečvary 246.
- Trať VIII. *Praha-Říčany, Stránčice, Čerčany* 247
- Hostivař-Štěrboholy 247. Z H. do Dubečku a Práhonie. Uhříněves. Z U. k sv. Markétě a do Koloděj 248. Z U. do Práhonie 249. Kolovraty. *Říčany* 249. Z Ř. na Těhov, do Ouval, do Dol. Jirčan, Libeře a Davle 250.
- Trať VIII. a) *Říčany-Čer. Kostelec* (autob.) . . . 251
- Radešovice. Vojkov. *Buda. Mukařov*. Odtud do Habru a Mnichovic 251. Ondřejova a Chocerad. Z B. do Č. Brodu a Ouval 252. *Mukařov, Vyžlovka*. Odtud na Jevanské ryb., do Chocerad, Skalice-Pyskočel 252. *Čer. Kostelec* 253. Z Č. Kost. přes Údašín do Jevan, do Skalice-Pyskočel, na Černá Buda, do Kouřimi, do Obory a na Lipany 255.

Trať VIII. (Pokrač.). *Říčany - Stránčice* . . .
Stránčice. V. Popovice, Lojovice, Pyšely. Ze Str. přes
 Mukařov do Říčan 256.

Trať VIII. b) *Stránčice-Jilové* (autob.).

Stránčice 256. *Popovice, Štířim*, Nová Hospoda, *Kamenice* (Hvězda) 258. Z Kam. na Víkovou, Kostelec u
 Křížků (Obora). Radlik a přes Libeň do Davle 258.

Trať VIII. (Pokrač.) *Stránčice - Mnichovice* . . . 259
Mnichovice. Z Mn. do Jevan a Říčan, Mukařova a
 Ouval 259. Popovic, Lojovic a Pyšel 260.

Trať VIII. c) *Praha-Jesenice-Kamenice* (aut.).

Krč-Zelené Domky. Na Libuš a do Kunratic 260.
 Z Kunratic, na Hrnčiče, Uhřiněves a Hostivař. *Jesenice*
 a z Jesenic do Zlatníku a Dolních Břežan. Do
 břejovic, Průhonice a Uhřiněvsi, *Hor. Jirčany*, odtud
 na Kostelec u Křížků 261. *Újezdec-Sulice* (panoramal).
 Nov. Hospoda, Kamenice, Hvězda 262.

Trať IX. *Praha - Štěchovice* . . . 262

Podol, Dvorce 263. *Zlíchov*, Děvín, Hlubočepy, *Bráník*
 264. *M. Chuchle* 265. *Modřany*, Modř. rokle. Komořany.
Zbraslav. Závist 266. Přes Závist k Hádkovu pomníku
 do Dol. Břežan a přes Ohrobec do Jarova nebo do
 Zlivi-Vraného 268. Ze Záv. přes D. Břežany na Zlat-
 níky, Jesenice, Průhonice, Uhřiněves nebo přes Dol.
 Břežany do Libeře a Davle. Ze Zbr. na Hradiště, do
 Záběhlce a na Báně, přes Jiloviste do všenor nebo do
 úd. pot. Bojanovického a do Trnové nebo Davle, a
 přes D. Břežany do Jilového 269. Strnad a *Jarov*.
 Z Jar. do Ohrobec, Zvole u Vraného, přes Homolí do
 Vraného a z Vraného na Jiloviště, Kazín, Černošice
 nebo na Březovou, Záhořanský Dol a tímto do Davle.
Vrané 270. *Trnová-Měchenice, Davle*. Z D. na Medník
 271. Dále přes Hradištko do Štěchovic. Z D. údolím
 Záhořanským do Libeře a Jilového 272. *Ostrov*, Sv.
 Kilian. Z Ostr. přes Masečín do Štěchovic; z Ostr.
 přes Hradištko na Medník, Brnišov. *Štěchovice* 273.
Svatojanské Proudny 274. Ze Št. Kocábou nebo přes
 Slapy na N. Knín. Ze Št. do Mnišku a přes Skalku do
 Řevnic, přes Třepšín na Posázavskou Stezku a přes
 Spálený Mlýn a Klince do Jiloviště a Všenor 276.

Trať X. *Praha - Krč, Modřany, Trnová* (Mníšek,
 Dobříš, Příbram)
 Nusle, Bohdalec, Michle, Krč, Brázák a dále jako
 trať IX. 277.

PŘEHLED VYOBRAZENÍ.

Mapky, plány a profily.

	Str.		Str.
Mapa okolí Prahy (příloha).		Lánský vrch	87
Geol. mapka okolí praž-		Semický vrch	152
ského	6		
Orientační mapka tur.	31	Hora Kutná (pl. města)	189
Schema gener. map	35	Uložení vrstev v Zálabí u	
Geol. profil devonských		Kolína	243
vrstev	38	Uložení vrstev v Zihohlaví	245
Geol. průřez u Zličova	39	Z Prahy do Štěchovic (inap-	
Geol. průřez u Korna	53	ka)	265

Ukázku přírodní.

	Str.		Str.
Zkameněliny silurské	8	Význačné rostl. teplomilné	17
Zkameněliny devonské	9 a 11	Rostliny kys. luk všetat.	19
Otisky kamenouhelné	12	Vegetace z doby kříd. u	
Zkameněliny a otisky kří-		Vyšerovic	151
dové	43		

Památky stavitelské a osobní.

	Str.		Str.
Hvězda	5	Zámek Poděbradský	172
Křivoklát	37	Velechrám v Sedleci	185
Karlštejn	49	Velechrám sv. Barbory	194
Zámek lánský	88	Kamenný dům	199
Okoř	101	Kamenná kašna	200
Rodný domek Beneše Tře-		Kostelík v Radešíně	219
bízského	110	Práhonice	248
Kokořín zříc. a rest.	118, 139		
Jenštejn	122	Tvrz v Dol. Královicích	249
Ze skal. plastik V. Le-		Kost. sv. Markéty v Dol.	
vého	135	Kral.	251

Pohledy z krajin, měst a vyhlídky.

	Str.		Str.
Revnice	45	Pohled na chrám sv. Bar-	
Div. Šárka	73	bory a kolej v K. Hoře	191
Vyhl. z Ladví	120	Nelahozeves	206
Nové Lázně v Poděbradech	173	Vyhl. od sv. Matěje	207
Láz. park v Poděbradech	174	Kolín	241
Náměstí v Poděbradech	175	Černý Kostelec	254
Staré žel. lázně v Podě-		Nad Svatoj. proudu	263
bradech	179	Zbraslav	264
		Štěchovice	274

